Tímarit

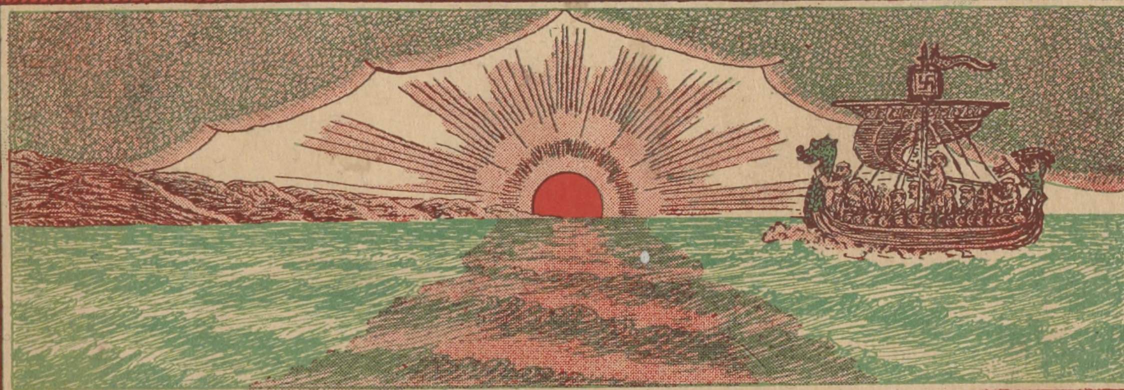
Þjóðræknisfélags Íslendinga

XXIII. ÁR

WINNIPEG, MANITOBA

TÍMARIT

Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi
XXIII. ÁRGANGUR

Tilgangur félagsins er:

1. Að stuðla að því af fremsta megni að Íslendingar megi verða sem bestir borgarar í hérlendu þjóðlífi.
2. Að styðja og styrkja íslenska tungu og bókvísi í Vesturheimi.
3. Að efla samúð og samvinnu meðal Íslendinga austan hafs og vestan.

Þetta er sá félagsskapur meðal Íslendinga í Vesturheimi, er aðallega byggir á þjóðernislegum grundvelli og hvetja vill þá til framsóknar og virðingar til jafns við þá þjóðflokka aðra, er þetta land byggja.

Ársgjaldið er aðeins 1 dollar, og fá allir skuldlausir félagsmenn, er það borga, þetta tímarit ókeypis.

Þjóðræknisfélag Íslendinga í Vesturheimi
Winnipeg, Canada

IN MEMORIAM

HEIÐURSFÉLAGAR OG FORSETAR

His Excellency Lord Tweedsmuir, Hon. Patron
Kjartan Helgason, fyrrum prófastur
Stephan G. Stephansson, skáld
Frú Stephanía Guðmundsdóttir, leikkona
Prófessor Sv. Sveinbjörnsson, tónskáld
Þorbjörn Bjarnason, skáld (Þorskabítur)
Einar H. Kvaran, rithöfundur
Ragnar E. Kvaran, fyrrum prestur og forseti
Kristján Níels Júlíus (K.N.), skáld
Séra Jónas A. Sigurðsson, skáld og forseti
Dr. Rögnvaldur Pétursson forseti og ritstjóri
Prófessor F. S. Cowley, Ph.D.

Félagatal Þjóðræknisfélagsins 1941

A. Heiðursfélagar

Dr. Vilhjálmur Stefánsson, landkönnuður, New York
Prófessor Halldór Hermannsson, Cornell University, N.Y.
Prófessor Sigurður Nordal, Háskóla Íslands, Reykjavík, Ísl.
Prófessor Árni Pálsson, Háskóla Íslands, Reykjavík, Ísl.
Prófessor Watson Kirkconnell, McMasters University, Hamilton, Ont.
Dr. Henry Goddard Leach, New York, N.Y.
Rt. Rev. C. V. Pilcher, D.D., Sydney, Australia
Jóhannes Jósefsson, íþróttamaður, Reykjavík, Ísland
Friðrik Swanson, málari, Winnipeg, Man.
J. Magnús Bjarnason, rithöfundur, Elfros, Sask.
Þorst. Þ. Þorsteinsson, rithöfundur, Winnipeg, Man.
Guttormur J. Guttormsson, skáld, Riverton, Man.
Dr. Sig. Júl. Jóhannesson, skáld, Winnipeg, Man.
Mrs. Jakobína Johnson, skáldkona, Seattle, Wash.
Mrs. Guðrún H. Finnsdóttir, skáldkona, Winnipeg, Man.
Laura Goodman Salverson, skáldkona, Winnipeg
Fröken Halldóra Bjarnadóttir, Ritst. Hlín, Akureyri, Ísland
Thor Thors, sendiherra Íslands, New York, U.S.A.
Ásgeir Ásgeirsson, alþingismaður, Reykjavík, Ísland
Séra Rúnólfur Marteinsson, Vancouver, B.C.
Sigtryggur Jónasson, Árborg, Man.

B. Ævifélagar

Árni Sigurðsson, Winnipeg — Þorgils Þorgeirsson, Winnipeg

C. Ársfélagar

1. ÍSLAND

Einar Gunnlaugsson, Stóra Sandfelli, Skriðdal um Reyðarfj.

Frú Jóhanna Jónasson, Reykjavík

Dr. Ófeigur Ófeigsson, Reykjavík

Frú Margrét Guðmundsd., Reykjavík

Sr. Friðrik Hallgrímsson, dómkirkjuprestur, Reykjavík

Frú Halld. Sigurjónsson, Reykjavík

Sr. Benjam. Kristjánsson, Syðra Laugalandi, Eyjafjarðarsýslu

Sr. Fr. A. Friðriksson, Húsavík, S. Þingeyjars.

Ungfrú Ingibj. Sveinsson, hjúkrunarkona, Seyðisf.

Stefán Vagnsson, Hjaltastöðum, Skagaf.

2. ENGLAND

Miss Ingibjörg Ólafsson, Stella Maris, Rottingdam, Sussex.

3. CANADA

Alameda, Sask.
Hjörtur Bergsteinsson

Árnes, Man.
Mrs. Anna H. Helgason
Ísleifur Helgason
Mrs. Guðrún Johnson
Jónas Ólafsson

Baldur, Man.
J. K. Sigurðsson
Björgúlfur Sveinsson
Sigurður Antoníusson

Benalto, Alta.
Jóhann M. Hillman

Calgary, Alta.
Jóhann Bjarnason
Sigurður Sigurðsson

Camp Morton, Man.
Þorsteinn Sveinsson.

Cranberry Lake, B.C.
Jón Sigurðsson

Campbell River, B.C.
S. Guðmundson

Cypress River, Man.
L. J. Hallgrímsson
J. E. Walterson

Elfros, Sask.
J. S. Árnason
Mrs. J. M. Bjarnason
Jón Jóhannesson

Fawcett, Alta.
Guðmundur Björnsson

Flin Flon, Man.
Ármann Björnsson

Galt, Ont.
Mrs. S. J. Magnússon

Gimli, Man.
Mrs. C. O. L. Chiswell
Miss Sæunn Bjarnadóttir
Sr. Bjarni A. Bjarnason
Mrs. Bjarni A. Bjarnason
Friðfinnur Einarsson
Guðmundur Fjeldsted
Freeman Freemansson

Mrs. Matthildur Friðrikson
Carl Friðriksson
Grímur S. Grímsson
Mrs. Ásdís Hinriksson
J. B. Johnson
Baldur M. Jónasson
Ól. N. Kárdal
Lestrarfélagið "Gimli"
Sigurður Sigurðsson
Thordur Thordarson
Robert Tergesen

Glenboro, Man.

Páll A. Anderson
Mrs. Páll A. Anderson
Sr. Egill H. Fáfnis
Jón Goodman
F. Friðriksson
Jón Helgason
Mrs. Kristjana Jóhannsson
Hans Jónsson
A. E. Johnson
B. S. Johnson
Mrs. C. S. Jósephson
Guðm. Lambertsen
G. J. Oleson

Hayland, Man.

Mrs. Stefanía Guðmundss.
Sigurður B. Helgason
Ólafur Magnússon
Geirfinnur Pétursson

Hamilton, Ont.

Einar I. Svanbergson

Hecla, Man.

G. S. Berg
Jóhannes Grímúlfsson
Þorsteinn Jens Pálsson

Hnausa, Man.

Daníel Halldórsson
Gunnar Helgason
Hildibr. J. Hildibrandsson
Jón B. Snæfeld
V. G. Stadfeld
Sigvaldi Vídal
Miss Sigurrós Vídal

Holland, Man.

Mrs. Guðl. S. Frederickson

Hodgson, Man.

Rögnvaldur S. Vídal

Húsavík, Man.

V. B. Arason

Innisfail, Alta.

Jóhann Björnsson

Keewatin, Ont.

Jón Pálmason
Mrs. Sig. Sigurðsson

Bjarni Sveinsson
Lestrarfélagið "Tilraunin"

Lundar, Man.

Sr. Guðm. Árnason
Sigurður Baldvinsson
Jón Einarsson
Vigfús Guttormsson
Ed. Hallson
Jón Kristjánsson
Ágúst Magnússon
Mrs. Ásta Sigurðsson
Grímúlfur Sigurðsson

Minnedosa, Man.

Dr. E. J. Skafel

Norwood, Man.

Magnús Peterson

Osland, B.C.

Kristján Einarsson
Friðrik Kristjánsson

Oak Point, Man.

Jón Finnsson

Oak View, Man.

Mrs. Jóhannes Johnson
Sigurður Sigfússon

Piney, Man.

S. S. Anderson

Mrs. B. S. Björnsson
Kristinn Norman
Albert Thorvaldson

Red Deer, Alta.
Ófeigur Sigurðsson

Reykjavík, Man.
Mrs. I. Gíslason

Saskatoon, Sask.
Próf. T. Thorvaldson
Mrs. Ingibjörg Lindal Halldórsson

Siglunes, Man.
Davíð Eggertsson
Miss Guðbj. Eggertsson
Ásmundur Freeman

Sexsmith, Alta.
Jón Einarsson

Silver Bay, Man.
Jón Björnsson

Smeaton, Sask.
E. E. Vatnsdal

Steep Rock, Man.
Th. Gíslason
Guðmundur Hjartarson
F. E. Snædal

Stettler, Alta.
M. Steinsson

Swan River, Man.
Thórdís Samson

Toronto, Ont.
J. Ragnar Johnson

Transcona, Man.
P. S. Petursson

Vancouver, B.C.
Ben. B. Bjarnason
Mrs. H. S. Le Messurier
Mrs. Kristjana T. Anderson

Victoria, B.C.
Christian Sivertz

Vogar, Man.
Björn Eggertsson
Framar Eyford
Tómas Guðmundsson
Lestrarfél. "Herðubreið"
Magnús Jóhannesson
Björn Johnson
John S. Johnson
Óli Johnson
Óskar Johnson
Jónas Kr. Jónasson
Guðmundur Jónsson
Asgar Sveistrup

White Rock, B.C.
Th. G. Ísdal

Wilkie, Sask.
Miss Dóra Davidson

Winnipegosis, Man.
Miss Guðrún Friðriksson

Winnipeg, Man.
Dr. August Blöndal
Mrs. Jónína Christie
Sr. V. J. Eylands
Mrs. Josephina Jóhannson
Dr. M. B. Halldórson
Halldór Johnson
Guðm. F. Jónasson
Björn Lindal
Magnús Markússon
S. W. Melsted
Dr. B. H. Olson
Jón Sigurðsson
Mrs. Stefania Sigurðsson
Mrs. J. B. Skaptason
Dr. Eggert Steinþórsson
Frú Gerður Steinþórsson
G. S. Thorvaldson.

4. BANDARÍKIN

Baltimore, Md.
Dr. Stefán Einarsson
Johns Hopkins University Library

Bayside, N.Y.
E. B. Johnson

Bellingham, Wash.
E. M. Einarsson

Berkeley, Calif.
Próf. Sturla Einarsson

Blaine, Wash.
J. J. Bartel
Thórir Björnsson
Andrew Daníelsson
Sr. Alb. E. Kristjánsson
Sr. H. E. Johnson
Mrs. Kristín F. Lindal
A. G. Breiðfjörð

Bottineau, N. Dak.
Ásmundur Benson
Oskar B. Benson

Chicago, Ill.
Árni Helgason
C. H. Thordarson, Ph.D.

Detroit, Mich.
Hon. Frederick H. Fljozdal

Duluth, Minn.
Chris. Johnson

Cloucester, Mass.
Einar Anderson
Jónas B. Johnson

Grafton, N. Dak.
Mrs. E. Eastman

Great Falls, Montana
Mrs. Rannveig Schmith

Grand Forks, N. Dak.
University Library

Hallson, N. Dak.
Árni Jóhannsson
Árni Magnússon

Huntington Park, Calif.
Dr. Paul V. Jameson

Ivanhoe, Minn.
Peter H. Foss
Bjarni Guðmundsson

Lislie, Ill.
Rev. Guðm. Guðmundsson

Minneapolis, Minn.
Thórhallur Ásgeirsson
G. T. Athelstan
Gunnar B. Björnsson
Hjálmar Björnsson
Björn G. Björnsson
K. Valdimar Björnsson
Rev. David Gulbrandson
Rev. Thodore B. Sigurdson

Minneota, Minn.
María G. Árnason

Gunnar S. Bardal
Sr. Guttormur Guttormss.
Einar Hallgrímsson
J. P. Ísfeld
Jóseph Jósephson
Bjarni Jones
Mrs. Stefanía Johnson
Guðjón Williamson

National City, Calif.
John S. Laxdal

New Ulm, Minn.
Hon. A. B. Gíslason

New York City, N.Y.
E. Grettir Eggertsson
Guðmundur Kristjánsson

Oak Terrace, Minn.
Miss Hermania Björnsson

Palo Alto, Calif.
Prof. L. L. Bjarnason

Pt. Roberts, Wash.
Lestrarfél. "Hafstjarnan"

Portland, Oregon
Guðm. Thorsteinsson

Rugby, N. Dak.
Dr. A. E. Johnson

Sacramento, Calif.
E. M. Thorsteinsson

Seattle, Wash.
Sveinn Árnason
Mrs. Marg. J. Benedictson
B. J. Einarsson

Spanish Fork, Utah
Mrs. I. M. Jameson
Miss Ellen Jameson

St. Paul, Minn.
Minnesota Historical Society

Tacoma, Wash.
Mrs. E. S. Guðmundson
Dr. John A. Johnson
Mrs. Marshall E. Stevens

Thief River Fall, Minn.
Rev. S. S. Olafsson

Twenty Nine Palms, Calif.
Jóhannes Sveinsson

Toppenish, Wash.
Indriði Benedictson

Upham, N. Dak.
E. J. Breiðfjörð
Mrs. George Freeman
Miss Bergthora Einarsson

Urbana, Ill.
Próf. Sveinbjörn Johnson

Washington, D.C.
Mrs. Mekkin S. Perkin

5. DEILDIR

"Báran"

Mountain, N. Dak.
Charlie Anderson
Jóhannes Anderson
Kristinn Árman
Ásgrímur M. Ásgrímsson
Próf. Richard Beck
Mrs. Richard Beck
Albert Bjarnason
Herman Bjarnason
B. T. Björnsson
Hannesar Björnssonar family
Halldór Björnsson
Helgi Björnsson
Jónatan Björnsson
Björn Eastman
J. J. Einarsson
Jón M. Einarsson
Mrs. Málmfr. G. Einarsson
Einar G. Eiríksson
J. J. Erlendson
Helgi Finnson
Mrs. Anna M. Goodman
Mrs. Kristín Goodman
Th. Goodman
Franklin Grímsson
Hon. G. Grímsson
Dagbjartur Guðbjartsson
John Gudman
B. S. Guðmundsson
C. S. Guðmundsson
Sigmundur Guðmundsson
V. G. Guðmundsson
G. T. Gunnarsson
John Hannesson
Thorgils Halldórsson
Ben. Helgason
Pétur Hermann
Joe Hillman
Stone Hillman
W. G. Hillman
B. H. Hjálmarsson
H. F. Hjaltalín
John Hjörtson
Chr. Indriðason
Stefán Indriðason
A. V. Johnson
Helgi Johnson
John H. Johnson
Óli G. Johnson
Nels Johnson
Sigurjón Johnson
Sylvia Johnson
Símon S. Johnson
Sveinn Johnson

SVEINN BJÖRNSSON

Fyrsti ríkisstjóri Íslands,

kosinn á Alþingi 17. júní, 1941

TÍMARIT

Þjóðrœknisfélags Íslendinga

TUTTUGASTI OG ÞRIÐJI ÁRGANGUR, 1941

Ritstjóri: GÍSLI JÓNSSON

WINNIPEG, MANITOBA
Gefið út af Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Vesturheimi
1942

Prentað hjá
THE COLUMBIA PRESS, LIMITED

EFNISYFIRLIT

Columbus og Cabot

Eftir prófessor Halldór Hermannsson

"Að eiga þátt í grautargerð" er gamall og góður íslenskur talsháttur, sem samsvarar þeim enska "to have a finger in the pie." Mér kemur hann í hug, þegar eg hugleiði, hve margar þjóðir þykjast hafa átt þátt í því að finna Ameríku áður en Columbus gerði það. Þar eru Íslendingar ásamt frændum þeirra Norðmönnum, Írar, Walesbúar, Þjóðverjar (Pining og Pothorst, en sagt að þeir hafi verið á dönsku skipi, svo að Danir vilja teljast með), Feneyingar, Portúgalar, Arabar og jafnvel Pólverjar (Scolvus, sem óefað er bygt á misritun). En þegar til kastanna kemur að færa jafnvel sæmilegar líkur, hvað þá heldur sannanir, fyrir þessu, þá stendur hnífurinn í kúnni hjá öllum nema Íslendingum. Það mun óhætt að segja, að um fund þeirra efist nú enginn málsmetandi maður lengur. En þá kemur annað atriði til greina, sem er allmikið deilumál, hvort nokkurt samband sé milli Vínlandsferðanna og Columbusar eða John Cabots. Heimildir finnast engar um það, svo ábyggilegt sé, og ályktanir manna þar að lútandi eru því mestmegnis bygðar á tilgátum og líkum einum, og hafa sumir fullyrt meira um þetta en þeir hafa getað staðið við, þegar á átti að herða.

Það er einmitt þetta mál, sem eg ætla að gera að umræðuefni hér, hvort hægt sé að finna þess merki, að Columbus eða Cabot hafi orðið fyrir nokkrum áhrifum frá Íslandi. Efnið er erfitt viðfangs, ekki síst vegna þess að margt er óljóst í ævi þessara tveggja manna. Er því nauðsynlegt að rekja nokkuð sögu þeirra fram að þeim tíma, er þeir fóru fyrstu ferðirnar vestur um haf.

I.

Þótt okkur nútíðarmönnum kunni að þykja það næsta ótrúlegt um svo frægan mann sem Columbus er í sögunni, féll nafn hans nálega í gleymsku á næstu áratugum eftir dauða hans. Á þeim árum fengust mjög margir við landafundi, og kastaði það skugga á nafn hins mikla manns, enda hafði hann átt marga óvini, sem gerðu lítið úr afrekum hans og ófrægðu hann.

Til þess að bjarga nafni Columbusar frá gleymsku og færa vörn gegn sökum þeim, er hann var borinn, ritaði launsonur hans, Ferdinand Columbus ævisögu föður síns á spönsku um 1539. Frumritið er glatað, en bókin var þýdd á ítölsku og kom fyrst út í Feneyjum 1571. Líka ritaði spánskur biskup, Bartholomé de las Casas, nokkru síðar sögu Vestindía og sagði hann þar frá ævi Columbusar, enda var hann mikill vinur þeirra ættmanna. Hann bygði frásögu sína að nokkru leyti á ævisögunni eftir Ferdinand, en báðir höfðu þeir aðgang að ritum og skjölum, sem Columbus hafði látið eftir sig. Þó ævisagan væri tvisvar prentuð á ítölsku á 16. öld, var hún um langan tíma lítið þekt, og sagan eftir Las Casas kom fyrst

á prent 1875. Efnið úr þeim varð þó kunnugt, því að í byrjun 17. aldar reit Antonio de Herrera, spánskur sagnfræðingur, sögu Spánverja í hinum nýja heimi, og sagði þar frá æfi Columbusar eftir því sem stóð í ritum Ferdinands og Las Casas. Herrera dáðist mjög að Columbusi og áleit hann útvalið verkfæri forsjónarinnar til þess að útbreiða kristna trú meðal heiðingjanna vestan hafs. Saga Herrera's náði mikilli útbreiðslu og á henni var bygð sú skoðun um uppruna og öndverða æfi Columbusar, sem almenn var fram á seinni hluta 19. aldar, og skal hér getið aðalatriðanna úr henni.

Samkvæmt þessu átti Columbus að vera fæddur í Genúa 1446 (eða jafnvel 1436) af aðalsætt, sem búið hefði á Norður-Ítalíu síðan á dögum Rómverja. Ættin hefði mist eignir sínar, flutt til Genúa og fengist þar við kaupskap og siglingar. Tveir frægir aðmírálar á miðri 15. öld áttu að vera af þeirri ætt, og hefði Columbus á unga aldri tekið þátt í sjóferðum undir forustu annars þeirra. Hann hefði stundað nám við háskólann í Pavía, lagt sérstaklega stund á klassisk fræði, og auk þess landfræði, stjörnufræði og stærðfræði. Hann hefði farið til sjós 14 ára gamall, siglt fram og aftur um Miðjarðarhafið, farið síðan til Portúgals og árið 1477 til Írlands, Englands og Thule (Íslands). Loks hefði hann sest að í Portúgal 1478, því hann hafi talið að Portúgalskonungur mundi líklegastur til að koma í framkvæmd fyriræltlunum hans um landaleit. Þetta síðasta ártal mun rétt, og uppfrá því er hægt að fylgja gerðum hans og ferðum með vissu, þó skiftar séu skoðanir um áform hans.

Alt þetta er bygt á frásögn Columbusar sjálfs. En við það er að athuga, að eftir fyrstu ferðina vestur um haf og frægð þá og metorð, er hann hlaut af því, gerðist hann svo hégómagjarn og drambsamur, að hann vildi breiða yfir uppruna sinn og uppvöxt, fór því með ósannindi og ýkjur um ætt sína, nám og reynslu fram að árinu 1478. Það eru rannsóknir síðustu áratuga, sem kastað hafa öðru ljósi yfir ætt og æsku Columbusar og hér skal getið í fáum dráttum.

Columbus var fæddur í Genúa 1451 af fátækum foreldrum. Forfeður hans og faðir voru vefarar af lágum stigum. Faðirinn var það sem við mundum kalla braskara, því að auk atvinnu sinnar fékst hann við fasteignasölu og hélt veitingahús um hríð, en vegnaði aldrei vel. Sonurinn fékk einungis þá almennu skólamentun, sem gerðist meðal fólks af þeirri stétt, er hann heyrði til; vann hann að vefnaði og dvaldi í Genúa eða þar í kring þangað til 1473. Næstu tvö ár er óvíst hvar hann var eða hvað hann hafðist að en 1475 fór hann til eyjarinnar Chios í Grikklandshafi, ekki sem sjómaður en sem erindreki verslunarfirma eins í Genúa (Di Negro & Spinola); þar dvaldi hann nokkra mánuði og hvarf svo aftur til Genúa. Árið 1476 sigldi hann frá Genúa á leið til Englands í þjónustu sama firma, en 13. ágúst það ár var ráðist á þenna verslunarflota fram undan St. Vincent höfða í Portúgal af frönskum sjóræningjum undir forustu Coullon's, nafnkunns fransks ræningjaforingja. Columbus bjarg-

aði sér með því að halda sér í ár og synti þannig í land. Síðar komu önnur skip frá Genúa firmainu til Lissabon 12. des. 1476, og virðist Columbus hafa haldið áfram ferðinni með þeim til Galway á Írlandi og Bristol. Sjálfur segir hann, að hann hafi farið til Thule í febrúar 1477 og langt norður fyrir það. Þetta getur ekki verið rétt. Það er talið líklegt, að hann hafi komið til Bristol í febrúar 1477, og getur hann því ekki hafa verið í Thule í þeim mánuði, því ferð svo langt norður í höf hefði tekið fleiri vikur. Það gæti hugsast, að hann hafi ef til vill komist til Færeyja, enda þótt það sé ólíklegt, því að 1477 er hann aftur í Lissabon. Dvelur hann þá þar um hríð, en fer 1478 til Madeira til sykurkaupa fyrir Genúa firmaið. Í ágúst 1479 er hann í Genúa, því að þá ber hann vitni fyrir rétti um sykurkaupin á Madeira og ferðina þangað. Svo hefir hann horfið aftur til Lissabon líklega sem verslunarerindreki, og þar kvongaðist hann um það leyti. Konan, Filipa Monez Perestrello, var af bestu ættum í báða liði. Faðir hennar hafði verið landstjóri á Porto Santo, einni af Madeira eyjunum, og er það í mæli, þótt eigi sé það víst, að Columbus hafi dvalið um hríð á ættaróðali konu sinnar í Porto Santo. Þetta kvonfang hans og dvöl í Lissabon hefir sjálfsagt snúið huga hans að landaleitum vestur í höf, enda hafði Bartolomeo, yngsti bróðir hans, sest að í Lissabon sem teiknari sjókorta. Hér hafa þeir bræður umgengist sjófarendur og landkönnuði, því að Portúgalar voru þá í stöðugum ferðum með fram vesturströnd Afríku og vestur í haf, og höfðu þeir þá fundið og lagt undir sig bæði Kap Verde og Azor eyjarnar; hafa þeir kunnað frá mörgu að segja, bæði sönnu og ímynduðu. Þeir tóku þá fyrir alvöru að leita sjóleiðarinnar til Indlands, og er sagt, að Columbus hafi verið með í leiðangri til Guinea 1482; kveðst hann sjálfur hafa haft mikið gagn af þeirri för og dregið af henni vísindalega ályktanir, þó þær hafi reynst rangar. Árið eftir (1483) lagði hann fyrir Jóhann II. Portúgalskonung áætlun um ferð til að leita eyja í Atlantshafi, en konungur vildi hvorki veita honum styrk né einkaleyfi, aðallega, að því er virðist, vegna þess að Columbus gerði svo miklar kröfur til launa og metorða, ef hann fyndi ný lönd. Reyndar veitti konungur um það leyti öðrum leyfi til landaleita, og hafa sumir túlkað það svo, að hann hafi svikið Columbus og stolið hugmynd hans; varla mun þó ástæða til að ætla það, því að konungur var stöðugt að veita slík leyfi. En hvernig sem því er annars varið, flúði Columbus frá Portúgal til Spánar með son sinn ungan eftir dauða konu sinnar. Þar kom hann til klaustursins La Rapida og náði hylli ábótans, sem hafði verið skriftafaðir Ísabellu drotningar, og hann hjálpaði Columbusi á framfæri við spönsku hirðina. Lengi fékk hann þó þar litla áheyrn, en loksins eftir sex ára stöðuga umleitan varð það að samningum milli hans og Ferdinands og Ísabellu árið 1492, að þau skyldu styrkja hann til ferðarinnar, og gengu þau að öllum kröfum hans viðvíkjandi þeim löndum, er hann kynni að finna, sömu

kröfunum, sem Portúgalskonungur ekki vildi sinna. Sumir telja, að það hafi verið af því, að þau spönsku konungshjónin hafi verið óreyndari í þeim efnum en Jóhann II. og því gengið að þessum skilmálum. En ekki er ólíklegt, að mest hafi um þetta ráðið, að Ísabella drotning, sem var trúkona mikil, hafi með þessu viljað styðja að útbreiðslu kristninnar, enda mun Columbus hafa lagt áherslu á það. Hér hefst svo frægðarsaga Columbusar og við hana skal ekki dvelja hér.

Nú er ekki lengur til áætlun sú, sem Columbus lagði fyrir Spánarkonunga um áform sín og fyriræltlanir, og því er nokkur ágreiningur um, hvað hann hafi ætlað sér. Það mun þó vera skoðun flestra, að hann hafi þegar í upphafi ætlað sér að leita Austurlanda með því að sigla í vestur og fært vísindaleg rök fyrir því, bygða á hnattmyndun jarðarinnar. Til sönnunar því hefir verið vitnað í rit Columbusar sjálfs, og sérstaklega til eintaka hans af nokkrum ritum, sem nú eru í Columbus-safninu í Seville með athugasemdum hans á spássíunum. Þessar bækur eru landafræði Ptolemæusar, ferðabók Marco Polos, og "Imago mundi" (mynd heimsins) eftir Pierre d'Ailly kardínála. En sá er gallinn við þessi sönnunargögn, að ómögulegt er að ákveða með vissu, hvort Columbus hafi skrifað þessar athugasemdir og annað þvílíkt fyrir 1492 eða seinna. Vitnað hefir líka verið til þess, að meðan hann dvaldi í Portúgal hafi hann skrifast á við Paolo Toscanelli, mesta landfræðing þeirra tíma, og hafi Toscanelli með bréfi til hans sýnt honum fram á það, að leiðin til Indlands í vestur væri í mesta máta fýsileg. En einmitt um þetta bréf hefir mikið verið deilt, og hefir Henri Vignaud fært sterkar líkur fyrir því, að það sé falsbréf, þótt óvíst sé, hver hafi falsað það, en sennilega ekki Columbus sjálfur, því að hvergi nefnir hann Toscanelli í ritum sínum. Merkilegt er það, að í samningnum við Spánarkonunga er ekki með einu orði minst á Austurlönd, heldur einungis talað um þau lönd, er Columbus kynni að finna og vinna, og um það hvaða völd hann skuli hafa þar og hvaða tekjur af þeim. Sumir hafa getið þess til, að þetta sé af varkárni gert, því að ef viss lönd hefðu verið nefnd, hefði það verið eins konar stríðsyfirlýsing á hendur höfðingjum þeim, er þar réðu ríkjum. Ekki er auðvelt að skilja, hvernig honum var ætlandi að vinna lönd þar með þrem smáskipum. Þó er þess að gæta, að hann fékk meðmælingarbréf frá konungi til khansins í Cathay (Norður Kína), en það var þó bygt á vanþekkingu, því að ríki Mongóla þar var þá undir lok liðið.

Það hefir verið dregið í efa af mörgum, hvort Columbus um þetta leyti hafi kunnað mikið til sjómensku og siglinga. En hann var svo heppinn að kynnast Pinzonbræðrunum þremur í Palos, mikilsmetnum mönnum og mestu sjógörpum; hjálpuðu þeir honum með útgerð skipanna og fóru með honum í fyrstu ferðina. Það er í mæli, að elsti bróðirinn, Martin Alonzo, hafi mjög fýst til að leita Austurlanda, því að kort, sem hann hafði séð í páfagarði, hafði sannfært hann um að það væri mögulegt. Síðar urðu

þeir bræður saupsáttir við Columbus og varð úr þras og málaferli.

Vignaud og þeir sem fylgja honum að málum segja, að Columbus sjálfum hafi ekki verið upprunalega í hug að leita Austurlanda, heldur einungis að leita eyja vestur í hafi. En á fyrstu ferðinni þóttist hann sannfærður um, að hann hefði komist til Austurlanda, og upp frá því varði hann það fram í rauðan dauðann, og sýnir það best, hve áfátt var vísindalegri hugsun hans og röksemdaleiðslu. Líklegast þykir mér, að í byrjun hafi hvorttveggja vakað fyrir honum — að leita nýrra landa og jafnframt leiðarinnar til Austurlanda.

Columbus var maður margbrotinn og dularfullur, og er erfitt að skýra hann og skilja til fullnustu. Hann hefir fengið harða dóma hjá mörgum. Hann er talinn að hafa verið fégjarn, drambsamur, grobbinn, lýginn, metorðagjarn og ófyrirleitinn. En ef hann hefði ekki haft neitt til að vega á móti þessum ókostum, hefði hann aldrei komist eins langt og hann gerði. Hann var fyrirmannlegur, mælskur, hafði einbeittan vilja og óbifandi trú á málefni sitt, sýndi mikið þrek, festu og virðuleik, þegar því var að skifta og einkum er hann átti mest í vök að verjast. Og þannig varð nafn hans knýtt við einn af afleiðingadrýgstu viðburðum í veraldarsögunni. En hvort hann í því efni var verkfæri í hendi vísindanna, tilviljuninnar eða forsjónarinnar, er erfitt að segja með vissu. Sjálfur mun hann hafa skoðað sig, ekki síst á seinni árum, sem verkfæri forsjónarinnar til að útbreiða kristna trú, enda var hann trúmaður mikill. Mitt í græðginni eftir gullinu þar vestra segir hann, að það sé ásetningur sinn að verja auðæfum sínum til þess að vinna landið helga frá villutrúarmönnum. Það er andi krossferðanna, sem ríkir hjá honum.

Eg kem nú að því, sem er aðalefni þessarar greinar, hvort Columbus hafi haft nokkra vitneskju um Vínlandsferðirnar og þannig fengið hugmyndina um að leita vestur í haf, eins og sumir hafa haldið fram. Það er sannast að segja, að ekkert er að finna í sögu hans, sem sýni það eða bendi til þess. Eg efast um, að nokkur hefði látið sér detta þetta í hug, ef ekki væri til þessi frásögn hans um ferðina til Thule. Finnur Magnússon gekk lengst í því efni, því að hann kom með þá tilgátu, að Columbus hefði þar hitt Magnús Eyjólfsson Skálholtsbiskup; þeir hafi talað saman á latínu og biskup hafi sagt honum frá landafundum Íslendinga vestan hafs. Í fyrsta lagi er nú alls ekki víst, að Columbus hafi þá kunnað nokkuð í latínu; í öðru lagi, hefði hann kannske ekki þurft að fara til Íslands til að fá sögusagnir um Vínlandsferðirnar, því að eins og bent mun á síðar, er ekki ósennilegt að þær hafi ef til vill verið kunnar í Bristol. En sem sagt, það eru getgátur einar, að hann hafi þekt nokkuð til þeirra. Og frásögn hans um Íslandsferðina er að öllum líkindum hreinn tilbúningur.

Frásögn þessa er að finna bæði hjá Ferdinand og Las Casas og er sagt þar, að hún sé tekin úr ritgerð eftir Columbus, þar sem hann vildi sýna fram á, að öll fimm belti jarðarinnar væru byggileg. Sú ritgerð

er nú ekki til, en það er talið, að hún muni vera frá seinni árum hans, þegar hann vildi færa mönnum heim sanninn um vísindamensku sína og víðtæka reynslu. Klausan er þannig: "Eg sigldi árið 1477 í febrúarmánuði 100 "leagues" [þ. e. yfir 300 mílur] handan fyrir Thule; en suðurströnd þess er 73° norður frá miðjarðarlínu en ekki 63° eins og sagt hefir verið; og það liggur ekki innan línu þeirrar sem takmarkar vestrið eins og Ptolemæus segir, heldur miklu vestar. Til þessarar eyjar, sem er eins stór og England, fara Englendingar með vörur sínar, sérstaklega Bristolsbúar. Á þeim tíma árs, sem eg var þar, var sjórinn ekki frosinn, en sjávarföllin voru svo mikil, að tvisvar á dag risu þau sumstaðar 25 faðma [eða álnir] og féllu eins mikið." Það getur hver maður séð, að þessar upplýsingar eru allar rangar nema það, að Englendingar versluðu þar og að sjórinn ekki frysi. Það er líklegast, að þetta sé bygt á sjóarasögum, sem Columbus hefir ef til vill heyrt í Bristol. Eg hefi þegar getið þess, að tímans vegna er næsta ómögulegt, að Columbus hafi getað verið þarna norður í höfum á þessum tíma árs. Hafi hann farið norður eftir, hlýtur það að hafa verið með ensku skipi. En hvað Englendingar voru að gera yfir 300 mílur fyrir norðan Ísland um hávetur, er ekki gott að skilja. Ekki gátu þeir verið að versla þar og jafnvel ekki að fiska. Eini möguleikinn er, að skip þeirra hafi rekið þangað í ofviðri.

Mikið hefir verið um þetta skrifað og menn hafa skýrt frásögnina á ýmsan hátt. Sumir halda því fram, að hún hafði brenglast í meðferðinni, en það getur varla verið, því að ekki fór hún margra á milli; Ferdinand kveðst hafa tekið hana beint úr ritgerð föður síns. Í bók sinni "Ultima Thule" (New York, 1940) hefir Dr. Vilhjálmur Stefánsson birt langa og fróðlega grein um ferðina og geri eg ráð fyrir, að mönnum þyki gaman að lesa hana. Hann hallast að því, að Columbus hafi farið þangað norður og reynir að færa líkur fyrir því, að alt, sem í klausunni stendur, megi til sanns vegar færast. En ástæður hans fyrir því get eg engan veginn fallist á. Sjávarföllin, sem þar er sagt frá, hyggur hann að geti verið stórsjóir, sem gaf að líta þar norður frá, en það getur alls ekki samræmst orðalaginu í greininni, enda hlutu sjómenn að hafa séð stórsjói annars staðar en þar nyrðra. Hann telur líklegt, að Thule í greininni eigi við Jan Mayen, en ekki getur það verið, að Englendingar hafi verslað þar, því að þar var engin sála; þó styður hann það með því, að "Illa Tille" á korti Juan de la Cosa's muni tákna þá eyju og að hún hafi verið sett þar eftir tilvísun Columbusar.*) Ef sú eyja er ekki sett þar af handahófi eftir eldri kortum, eins og Frislanda er, þá mætti helst ætla, að hún ætti við Færeyjar. En merkilegt er það, að V. St. skuli halda því fram, að eins konar samsæri hafi verið milli Spánverja og páfastólsins til þess að þagga niður

*) Juan de la Cosa var nafnkunnur sæfari; hann átti "Santa Maria", flaggskip Columbusar á fyrstu ferðinni og stýrði því, og fór líka í aðra ferð með honum. Hann gerði seinna kort af Atlantshafinu og landafundum í Ameríku.

vitneskju Columbusar um Vínlandsferðirnar svo að það drægi ekki úr afrekum hans eða gerði efasamt tilkall Spánverja til landanna vestan hafs. Amerísk kona, Marie A. Brown (Mrs. Shipley), kom víst fyrst fram með þá skoðun á seinni hluta 19. aldar, en að því er eg frekast veit, er ekki minsti flugufótur fyrir henni.

Bæði Ferdinand og Las Casas gera sér mikið far um að sýna það, að fyrirætlanir Columbusar hafi verið bygðar á vísindalegum áætlunum hans sjálfs. Þó draga þeir engar dulur á, að hann hafi lagt sig eftir sögusögnum og frásögnum manna og hlýtt á þær, einkum meðan hann dvaldi í Portúgal. Það hefir líka sjálfsagt verið af miklu að ausa bæði frá eldri og seinni tímum. Slíkar sögur um sjóferðir og ókunn lönd hafa víst verið aðalumtalsefni manna, einkum sjómanna og kaupmanna, því að stöðugt var verið að leita í suður og vestur. Það var ekki að eins, að menn þóttust oft hafa séð lönd, sem þeir þó ekki komust alveg til, og einatt munu hafa verið skýjabólstrar eða missýningar; heldur var líka við og við að reka upp á eyjarnar í Atlantshafinu ýmislegt ókennilegt, sem barst vestan að, ókunn tré, eða trédrumbar, sem báru merki eftir steinverkfæri, og jafnvel lík af breiðleitum mönnum og fleira þess konar, sem benti til landa þar vestra. Það var því orðið einungis tímaspursmál, hvenær þessi ókunni heimur handan við hafið fyndist. Það var heppni Columbusar, að hann varð fyrstur til að komast þangað, og geta sér með því heimsfrægð. Þannig er frægðin einatt komin undir heppni eða tilviljun einni. Og svo er það með Leif Eiríksson, að hans mundi líklega að litlu eða engu getið, ef hann hefði ekki af tilviljun rekist á Vínland. En að Columbus hafi tekið nokkuð tillit til frásagna um ferð Leifs og annara Íslendinga, hafi hann annars þekt þær, er næsta ólíklegt, þegar þess er gætt, hve suðlæga stefnu hann tók vestur eftir (28° n. br.).

II.

Eins og þegar er getið, eru skiftar skoðanir um fyrirætlanir Columbusar, en slíkt kemur ekki til greina um áform John Cabots. Það virðist ljóst, hvað hann ætlaði sér.

John Cabot, eða Giovanni Caboto, eins og hið ítalska nafn hans var. fæddist af fátæku foreldri í Genúa um eða skömmu eftir 1450. Árið 1461 mun hann hafa flutst til Feneyja, og þar fékk hann borgararétt 1476. Hann hefir víst snemma verið í ferðum um Miðjarðarhafið. Að sögn hans sjálfs fór hann eitt sinn yfir Suezeiðið og komst alla leið til Mekka, sem þá var einn með stærstu mörkuðum þar eystra. Þar sá hann mikið af kryddvörum, sem fluttar höfðu verið lengst austan að, og sögðu kaupmenn honum, að þær hefðu farið gegnum hendur margra millimanna áður en þær náðu Mekka. Cabot, sem var fullviss um hnattmyndun jarðarinnar, kom þá til hugar, hvort ekki mundi fýsilegt, að sækja þessar vörur vestur um Atlantshaf, og upp frá því verður honum það ríkt í huga að leita þeirrar leiðar. Eftir því sem næst verður komist, mun hann hafa verið þeirrar skoðunar, að norðaustur hornið á Asíu væri á

sama breiddarstigi og England, og ef menn kæmust þangað, mundi auðvelt að fylgja ströndinni í suðvestur alt til Cathay, Kryddeyjanna (Molucca eyjanna) og Indlands. Þetta var í samræmi við ferðabók Marco Polo's og fyrnefnt rit Pierre d'Ailly's.

Hvort Cabot var sjómaður, kaupmaður eða verslunarerindreki í þjónustu annara, er ekki víst, enda gátu menn verið þetta alt í einu á þeim tímum. Hann virðist hafa verið vel að sér í siglingafræði og landfræði eftir þeirra tíma mælikvarða, ennfremur að hafa verið vel lesinn, vel máli farinn, og haft brennandi áhuga á málefni sínu, verið hagsýnn hugsjónamaður.

Það er í mæli, að hann hafi fyrst leitað fyrir sér á Spáni og í Portúgal um styrk til vesturferðar, en enga áheyrn fengið. Líklega í kringum 1484 mun hann hafa farið til Englands og sest að í Lundúnum, en síðar flutt til Bristol. Sá bær var á miðöldunum mikill verslunarstaður, og íbúar hans kunnir að miklum áhuga og atorku. Suður á bóginn versluðu þeir aðallega við Portúgal, og norður á bóginn við Ísland. Ýmsar kaupmannaættir (Jays, Thornes, og Eliots) versluðu við bæði löndin. Það er því mjög líklegt, að sögur úr suðri og norðri, um landafundi, hafi borist þangað, enda fengust Bristolsbúar sjálfir við landaleitir. John Jay hinn yngri mun hafa farið vestur í haf 1480 til að leita Brasyl-eyjunnar (írskt orð, sem þýðir Sælueyja), verið nokkra mánuði í þeirri ferð, en ekkert fundið. Líklega hafa fleiri slíkar ferðir verið farnar, þó menn viti eigi gjörla nú, enda hafa glatast margar heimildir og skjöl viðvíkjandi sögu borgarinnar; hafa sumir haldið því fram, að Cabot hafi tekið þátt í þeim ferðum, en það er óvíst. En þessar ferðir hafa að líkindum verið allar í suðvestur og því aldrei borið neinn árangur.

Cabot hefir auðvitað leitað styrks hjá Englendingum til að koma fyrirætlunum sínum í framkvæmd, en litla áheyrn fengið. En svo kom fregnin um fyrstu ferð Columbusar, og þá komst skriður á málið, og loks gefur Hinrik VII. honum einkaleyfi 5. marz 1496 til að sigla undir ensku flaggi með fimm skipum og tilhlýðilegum skipshöfnum til hvaða landa og stranda sem vera skal í austur, vestur og norður, og taka til eignar í nafni konungs heiðin lönd, áður ókunn kristnum mönnum. Ekki er suðurátt nefnd í bréfinu og er það líklega gert til þess að ekki sé gengið á rétt Spánverja. Cabot mátti ekki taka stefnu sunnar en breiddarstig Englands, en fyndi hann þar lönd, gat hann fylgt strandlengju þeirra suður eða norður eftir, ef aðrir kristnir menn hefðu ekki tekið þær til eignar.

James A. Williamson, enski sagnaritarinn, sem hefir skrifað mjög fróðlega bók um ferðir Cabotanna, er þeirrar skoðunar, að bak við þessi ákvæði leyfisbréfsins liggi einmitt vitneskja um Vínland og Markland; Bristolsbúar hafi vitað, að þarna vestur frá lá land, sem náði langt norður eftir, norður fyrir breiddarstig Englands, og þeir getið þess nú til, að þetta mundi vera meginland Asíu, og því líka ná langt suður eftir, og þetta land hafi konungur viljað tryggja sér.

Að fyrsta áliti virðist þessi tilgáta næsta ólíkleg. Það mætti spyrja: Hví voru Bristolsbúar að leita að Brasyl-eyjunni, ef þeir vissu að fyrir vestan haf láu Vínland og Markland? Því mætti svara: Brasyl-eyjan var talin sæluland, full auðæfa og allsnægta, og því sérstaklega eftirsóknarverð; á Marklandi og Vínlandi voru að vísu skógar, vínber og hveiti, en þar voru villimenn, illir viðureignar, og því voru þau lönd ekki sem æskilegust. En nú var Cabot kominn til Bristol, sannfærður um að komast mætti yfir Atlantshafið til Cathay, og þegar hann svo heyrði sögurnar um Vínland og Markland, virtist honum sem hér væri einmitt norðausturhluti Asíu og þaðan mætti komast til Cathay. Honum hafði samt ekki tekist að fá menn á mál sitt fyr en fregnin kom um fund Columbusar. Þá var fyrst hafist handa fyrir alvöru. Og það virðast heldur renna stoðir undir þessa tilgátu af því hvernig ferðunum var hagað.

Konungur mun hafa lagt fram næsta lítið fé til leiðangursins, og hefir Bristolbúum víst aðallega verið ætlað að bera kostnaðinn. En hvernig sem á því stóð, var engin ferð farin 1496. Ef til vill hefir það verið af því, að það hefir komið hik á menn að verja miklu fé í stóran leiðangur út í óvissu, og gæti ferð sú er farin var næsta ár bent til þess.

Hinn 2. maí 1497 lagði Cabot af stað frá Bristol á litlu skipi og skipshöfnin var einungis 18 manns. Það lítur helst út fyrir, að þetta hafi verið eins konar njósnarferð eða undirbúningsferð undir hina stærri, sem gert var ráð fyrir í leyfisbréfi konungs. Hefir þess verið getið til, að þetta bæri einmitt vott um, að Vínlandssagan liggi bak við, menn vildu fyrst fullvissa sig um, hvort nokkuð væri til í henni. Þeir Cabot voru úti 54 daga, og 24. júní fundu þeir land. Um það, hvar það hafi verið, eru nokkuð skiftar skoðanir, en líklegast þykir, að það hafi verið Cape Breton eyjan. Það var um 700 "leagues" (um 2100 mílur) í vestur frá Englandi. Enga menn fundu þeir þar, en þeir sáu merki eftir þá, og þau báru þess vitni, að þar mundu hafa farið villimenn. Cabot forðaðist að hitta þá eða leita þeirra vegna þess, hve fáliðaður hann var.

Þegar Columbus kom til Vestindía, voru það honum mikil vonbrigði, að hann fann þar villimenn eina, en ekki menningarþjóðir, sem Marco Polo hafði lýst austur frá. En það lítur ekki út fyrir að þetta hafi verið nein vonbrigði fyrir Cabot, og hafa sumir dregið af því þá ályktun, að hann hafi þekt sagnirnar um Vínland og Skrælingjana þar, og því fundið einmitt það sem hann bjóst við. Hann þóttist og finna landið, sem hann var að leita að, sem sé norðausturhluta Asíu, og þaðan lægi svo leiðin suður eftir með ströndinni til Cathay og annara landa. Veðrátta var hin besta, sjórinn fullur af fiski svo að undrum sætti, og lítill munur á flóði og fjöru. Snemma í júlí bjóst hann svo til heimferðar og kom til Bristol 6. ágúst eftir þriggja mánaða burtveru. Var honum fagnað með kostum og kynjum. Þótti mönnum sem tvent væri unnið í þessari ferð; í fyrsta lagi, að

fundin væri vestur um haf leiðin til Cathay, og í öðru lagi, auðug fiskimið fundin, svo að ekki þyrfti lengur að leita til hinna íslensku fiskimiða.

Hér er best að geta fyrst heimildanna um sögu þessara ferða Cabots. Þeirra er aðallega að leita á Ítalíu og Spáni. Það sem við vitum um fyrstu ferðina er úr bréfum, sem tveir Ítalir í Lundúnum skrifuðu til landa sinna á Ítalíu og má telja það ábyggilegt. Um seinni ferðina verður líka að leita í ítölsk og spönsk rit, en upplýsingarnar þar eru að mestu leyti bygðar á frásögn Sebastians Cabots, sonar John's. Að vísu finst nokkuð um hana á ensku, en það er líka komið frá Sebastian eftir að hann hafði horfið aftur til Englands, þar sem hann dvaldi síðustu ár æfi sinnar. Hann var sjógarpur allmikill, hafði tungur tvær og talaði sitt með hvorri eftir því við hvern hann mælti; með öðrum orðum, hann er grunaður um lýgi. Hann var ýmist í spánskri eða enskri þjónustu, vildi gjarna láta taka tillit til sín og gortaði því af afrekum sínum. Hann sagði suður í löndum, að hann hefði farið í leiðangur norðvestur í höf 1508 eða 1509 og hvað hefði gerst í þeirri ferð. En ekkert bendir til þess, að nokkur leiðangur hafi verið farinn í þessa átt frá Englandi á þeim árum og allra síst af Sebastian. Þvert á móti; þess er getið, að hann hafi nokkrum árum síðar reynt að fá styrk þar til þess að leita norðvestur leiðarinnar, en fékk það svar, að þar sem hann hefði aldrei verið á þeim slóðum, gætu menn ekki treyst honum til að hafa forustu slíks leiðangurs. Það er því skoðun flestra (t. d. Raymond Beazley, H. P. Biggar, o. fl.), að Sebastian hafi logið þessu sér til frægðar og eignað sér afrek föður síns frá árinu 1498. Aðrir (t. d. J. A. Williamson) hafa reynt að verja hann gegn þeirri ásökun, en ekki er hægt að segja, að þeim hafi tekist það. Og ekki er talið líklegt, að Sebastian hafi verið með í ferðinni 1498, því að hann mun hafa verið of ungur til þess. Því verður að segja sögu annarar ferðar John Cabots eftir þessum heimildum.

Áður en lengra er farið, verður að geta annarar nokkuð dularfullrar persónu. Það er Joáo Fernandes "Llavrador" (þ. e. bóndi) frá Terceira, einni af Azoreyjunum. Hann hefir auðsjáanlega verið mikið í siglingum um Atlantshafið, farið með skipum til Bristol, og næsta líklegt, að hann kunni að hafa komist til Íslands, að minsta kosti virðist hann hafa þekt til Grænlands annaðhvort af sjón eða sögusögn, og manni gæti jafnvel komið til hugar, að hann hafi kanske þekt gömlu siglingarreglurnar íslensku þangað, eða eitthvað til þeirra. Hvar John Cabot kyntist honum, vita menn ekki með vissu, en það má telja nálega víst, að hann hafi farið með Cabot í aðra ferðina sem stýrimaður á skipi hans, og ekki ólíklegt, að hann hafi ráðið einhverju um stefnu þá, sem tekin var. Það er merkilegt, að í þessari ferð tók Cabot miklu norðlægari stefnu en fyr.

Nú var hafist handa að undirbúa nýja ferð, og nýtt konunglegt leyfisbréf var gefið út 3. febr. 1498 handa Cabot til þess að sigla til þeirra landa og eyja, er hann hafði fund-

ið. Snemma í maí 1498 var lagt af stað frá Bristol með tveim skipum, og voru að auki þrjú smáskip með ýmsum varningi. Þegar þeir komu út úr Írska hafinu tóku þeir stefnu í norðvestur, en fengu mikinn storm, laskaðist eitt skipið, svo að það varð að snúa við. Hin héldu áfram og reyndu að halda eins nálægt 58. breiddarstigi og hægt var, en Golfstraumurinn rak þá norður á bóginn. Snemma í júní sáu þeir land og var það austurströnd Grænlands. Hafði Fernandes sagt þeim frá þessu landi og því kendi Cabot það við hann og kallaði það Labradorsland.*) Eftir þessu lítur ekki út fyrir, að Englendingar hafi þekt mikið til Grænlands á þeim tímum, og þó vilja sumir halda því fram, að þeir hafi rekið þar nokkra verslun á 15. öld. Þetta land hugðu þeir sjálfsagt, eins og Corte Real síðar, að væri hluti af Asíu, og svo er það táknað á Cantino-kortinu frá 1502. Þeim þótti mikið koma til hinna björtu nótta þarna norður frá og héldu nú norður með strönd þessa fundna lands, en kuldinn óx og ísjakarnir urðu fleiri og segulnálin var að engu gagni. Hinn 11. júlí voru þeir komnir til 67° 30′ n. br. mitt í Danmerkursundi milli Íslands og Grænlands; þá neituðu skipshafnirnar að fara lengra. Cabot varð því að snúa við, og hélt nú suður með landi, og hugðist mundu brátt komast til Cipangu. Fyrir suðurodda Grænlands komust þeir og eitthvað upp með vesturströndinni, en þar mætti þeim aftur ís; var þá haldið vestur yfir Davissund og hafa þeir ef til vill séð Baffinland, siglt svo suður eftir og loks náð suður til núverandi Labradors. Þeir hafa komist þar í kynni við Indíána og verslað eitthvað við þá, því að þrem árum síðar (1501) fann Gaspar Corte-Real hjá Naskopee Indíánum þar brot af gyltu sverði og tvo eyrnahringi, sem gert hafði verið í Feneyjum. Geta Indíánarnir ekki hafa fengið þetta frá öðrum en þeim Cabot, og er þetta besta sönnunin fyrir því, að þessi frásögn um aðra ferðina hans sé rétt. Nú komu þeir brátt á þær slóðir, þar sem Cabot hafði verið árinu áður, og héldu enn suður með landi uns þeir komust til 38° eða 36° n. br. Þeir höfðu ekki fundið Cipangu, Cathay, eða Kryddeyjarnar, matarforði þeirra nærri þrotinn, og því réðu þeir af að halda heim. Hvernig þeim var þar tekið vitum við ekkert um, eða hvað margir komust heim. Nokkrar innanlands óeirðir voru að vísu um þær mundir á Englandi, en þær hafa varla verið orsök þess að heimkomu leiðangursins er að engu getið, heldur það, að þetta mátti vera mönnum hin mestu vonbrigði — ekkert fundið sem búist var við, og skip tóm og tómhentir menn heim komið. En að skipin, eða eitthvað af þeim, hafi komið aftur, þykir mega ráða af því, að þessi strönd, sem þeir fóru fram með, er mörkuð á fyrnefndu korti Juan de la Cosa's. Annars segir ekki meira frá John Cabot, og er líklegt, að hann hafi dáið skömmu síðar.

---

*) Þannig er Grænland nefnt á kortum fram yfir miðja 16. öld. En 1558 kom út Zenikortið og sýndi það Engronelant, og því flutti Mercator á heimskorti sínu Labrador suður fyrir sundið, sem síðar var kallað Davissund, og hefir Labrador nafnið haldist síðan við það land, sem nú er svo nefnt.

Af framanskráðu geta menn svo dregið hvaða ályktanir, sem þeir vilja, um samband milli Vínlandsferðanna og þessara ferða Cabots.

III.

Áður en eg skil við þetta efni, vildi eg stuttlega geta hérna enn einnar ferðar vestur um haf, sem nokkrir telja, að hafi verið farin 20 árum áður en Columbus fann Ameríku. Að vísu hefir höfundur tilgátunnar um þessa ferð ekki sett hana í samband við Vínlandsferðirnar, en eg vil samt fara fáum orðum um hana hér af því, að eg hefi getið hennar áður í þessu tímariti (II. bindi, 1920, bls. 6.-14.) Þetta er hin svo-kallaða Pothorst-Pining-Scolvus ferð, sem Sofus Larsen reyndi fyrstur manna að sýna fram á, að farin hafi verið 1472. Þessi tilgáta hans hefir ekki fengið fylgi meðal krítiskra manna; þó hafa nokkrir fallist á hana, helst Danir, Norðmenn og Þjóðverjar, að því er mér virðist, af því að hún hefir kitlað þjóðernistilfinningu þeirra; Pining og Pothorst voru Þjóðverjar, Scolvus geta menn til að hafi verið norskur, og ferðin á að hafa verið farin á dönsku skipi. Þýskur rithöfundur, H. F. Blunck, hefir skrifað stóreflis skáldsögu um ferðina, "Die grosse Fahrt," og eru í henni einhverjar þær fáránlegustu lýsingar á Íslandi og lífinu þar, við lok miðaldanna, sem eg hefi séð á prenti.

Í fyrnefndri grein hefi eg skýrt frá ferðinni eins og Larsen lýsti henni og skal eg ekki endurtaka það hér. Við röksemdaleiðslu hans er margt að athuga. Í fyrsta lagi er tilgáta hans bygð á bréfi Christen Grips frá 1551, þar sem sagt er frá korti, sem Grip ekki hafði sjálfur séð og má hérumbil telja víst, að aldrei hafi verið til. Ferð Scolvusar til Labrador 1476 er bygð á korti frá 1537, en Larsen hefir ekki tekið tillit til þess, að þetta var þá nafn á Grænlandi. Og þegar hann reynir að sanna frásögn Grips um þessa ferð, leitar hann til ungra heimilda, sem engan veginn verða taldar áreiðanlegar. Hann heldur því fram, að Joáo Corte-Real hafi verið fulltrúi Portúgalskonungs á ferðinni. Því hafði að vísu verið áður haldið fram, að þessi Corte-Real hefði fundið Ameríku (Newfoundland) 1472, en fyrir löngu hefir verið sýnt fram á það með gildum rökum, að það hefir við ekkert að styðjast. Um þetta leyti var Alfons V. konungur í Portúgal og hafði hann næsta lítinn áhuga á landaleitum, og því mjög ólíklegt, að hann hafi verið hvatamaður að leiðangri norðvestur í höf.

Ef Corte-Real hefir verið með í ferðinni, hlaut hún að hafa verið farin 1472 eins og Larsen heldur fram. En þá gat Pothorst ekki verið með í henni, því að á því ári og alt til 1. júlí 1473 var hann í þjónustu Hamborgara og átti eitthvað í brösum við Flandra 1474. En nú er ferð Scolvusar talin að hafa verið farin 1476, og er því engin heimild til að setja hana aftur til ársins 1472. En Larsen deyr ekki ráðalaus. Hann segir, að hún hafi verið farin 1472, en skýrslan um hana ekki gefin fyr en 1476, og þannig sé ártalið um ferð Scolvusar komið inn. Slík skýrsla er nú ekki til, og engin heimild, sem bendir til þess, að hún hafi nokkurn tíma verið til. Öll röðsemdaleiðsla Larsens um þessa

Pothorst-Pining-Scolvus ferð er þannig út í bláinn.

Það er eingöngu bygt á frásögn Olaus Magnus, að Pothorst og Pining hafi farið til Grænlands og reist þar sjómerki á Hvítserk. Þetta er eflaust marklaus sjóarasaga, því að hvernig átti nokkur að geta reist sjómerki á Hvítserk, sem er nafn á jökli á austurströnd Grænlands. Ef til vill liggur til grundvallar fyrir þessu frásögn um það, að Pining hafi reist sjómerki við Vardöhus í Noregi. En sögnin um ferð Scolvusar má vel vera sönn og liggur nærri önnur skýring á henni en sú sem Larsen hefir sett fram.

Það er kunnugt, að á seinni árum hafa Danir fengist mjög við fornmenjarannsóknir á Grænlandi. Við uppgröft í kirkjugarðinum á Herjólfsnesi þóttust menn finna vitni af búningi líkanna þar um það, að samband hafi verið milli Grænlands og Evrópu á seinni hluta 15. aldar. Einmitt hér gæti ferð Scolvusar komið til greina, og má jafnvel finna mjög líklegar ástæður fyrir henni. Eins og páfabréfið 1492 sýnir, hefir sá orðrómur legið á, að Grænlendingar hefðu fallið frá kristinni trú og gerst heiðingjar. Nú er þess að gæta, að Kristján I. Danakonungur fór árið 1474 pílagrímsferð til Róm, og er næsta sennilegt, að fráfall Grænlendinga hafi borist í tal milli páfa og konungs og að páfinn hafi hvatt konung til þess að ráða bót á þessu með því að senda menn til Grænlands. Þetta getur hafa verið ástæðan til þess að Scolvus fór til Grænlands 1476, en hver hann var, veit enginn.

•

Svanir fljúga

Eftir Richard Beck

Svanir fljúga sólargeima,
silfur vængja þeirra skín,
hvítt sem mjöll, í heiðisbláma;
hjartans vaknar löngun mín.

Hvítra vængja himin-þytur
heillar mig og opnar sál
draumaheima dýrðarríka;
dísa hljómar unaðsmál.

Sál, í ætt við svani hvíta,
sinna vængja finnur þrótt;
hugglöð degi horfir móti,
hnígur dökk að baki nótt.

Heimasveitin

Eftir Þorstein Þ. Þorsteinsson

Það sem æskan í minningar magnar,
verður morgunsól ævinnar kvelds
þeim, sem einmana á Furðuströnd fagnar
öllum fórnum þess heilaga elds.

Lýst þú sveit þinni samt ekki getur
fyrir sjónum hins ókunna manns.
Það er ást þín, sem orðum veit betur:—
sonar augun, sem horfa til lands.

Hærra austrænum ljósheimum ljómar
blessað landið, sem æskunni skein,
þar sem örnefnið rammíslenskt rómar
heilög regin við altarisstein.

Þar sem árþúsund íslenskrar sögu
fylti anda og lífi hvern dal,
þar sem ljóð-íþrótt bragfastrar bögu
koti breytti í snillingsins sal.

Alt frá tindum til marbakka og miða
rísa myndir með talandi svip
hinna þrjátíu þögnuðu liða,
arfa þjóðanna er festu sín skip.

Þótt ei hallirnar komi til kynnis,
Íslands kóngsríki er tungunnar mál.
Sjálft er landið alt merki til minnis
að það mótaði líkam og sál.

Jafnvel hafíssins helkaldi friður,
og hið hvæsandi jarðelda bál,
eða hraungrýti, hrjóstur og skriður,
fyltu hrollkendri lotningu sál.

Okkar land á sér megintírs minjar
öllu máttugri en stórvelda hjörð.
Meðan þjóðin þær skapandi skynjar,
er hún skuldlaus við himin og jörð.

Stína í þvottahúsinu

Eftir Einar P. Jónsson

Um ætt hennar veit eg ekki neitt,—
á öndverðri landnámstíð
hún fluttist vestur til Winnipeg
og vistaði sig um hríð;
í þvottahúsi þaðan í frá
hún þrælkaði allatíð.

Af ótal þjóðernum þvoði hún —
og þvoði líka af mér;
yfir balanum söng hún sálmavers
og sættist við mótgangsher.
Í köllun þvottsins hún fann þann frið,
sem að fáum veittur er.

Um blöð að heiman hún bað mig oft,
og byðist þá jákvætt svar,
þá sléttuðust hrukkur hörundsins
og hýrt yfir bránni var;
mér skildist sem leynd og ógleymd ást
á altari brynni þar. — —

Og svo var það loks einn sunnudag,
er sumrinu halla tók,
að Stína síns úrslita andvarps beið
með íslenska sálmabók,
og vígði sinn anda ferðafrjáls
þeim föður, sem lífið skóp.

— — —

Og nú var konan, sem kunni að þvo,
á krossgötum hinstu stödd,
og lögð til hvíldar í laufgum reit
af lífinu meira en södd;
og hún, sem að elskaði Ísland mest,
á ensku var síðast kvödd.

Fjóluhvammur

— Sjónleikur í einum þætti —

Eftir Dr. J. P. Pálsson

PERSÓNUR:

Aðalsteinn Hamar (vestur-íslenskur auðmaður).

Ásdís (móðir Aðalsteins).

Aðalbjörg (gömul unnusta Aðalsteins).

Ragnar (myndhöggvari).

Manni (drengur).

Solla (lítil stúlka).

Tveir sjómenn og **verkamaður.**

Leikurinn fer fram að áliðnum húsumardegi í heiðskíru veðri.

LEIKSVIÐIÐ: Við sjó fram, á Íslandi. Aftast malar-kambur. — Í aftursýn mjór fjörður, — handan við hann hraungarður frá vinstri. — Til hægri endar hann í gíg og myndar þannig "Ausuna." — Til vinstri: Fremst stafn á íslenskum kotbæ í gömlum stíl. — Aftar grasi vaxinn ás. — Inst sér í háan klett í nokkurri fjarlægð. — Til hægri: Klettastallur. — Framar grjót og klappir, sem brotnað hafa ofan af klettinum og fallið sitt á hvað. — Blómgresi milli klappanna. Á klettastallinum til hægri stendur standmynd af 12—14 ára dreng, sem ekki sést frá áhorfendunum.

(Inn á leiksviðið er gengið frá vinstri um dyr á bæjarstafninum, milli bæjarveggsins og ássins og fyrir neðan malar-kambinn; frá hægri: neðan við malar-kambinn).

Yfir malar-kambinn sér á höfuð þeirra Sollu og Manna að tína skeljar í fjörunni.

Solla (kemur upp á mölina, með ofurlítinn skeljapoka í hendinni, hinni strýkur hún hárið frá enninu): Þetta er nú nóg.

Manni (aðeins höfuð hans sést yfir mölina): Uss, nei! Sjáðu meyjardoppurnar hérna, og eg er ekki nærri búinn að fylla vasana.

Solla: En því þarftu endilega að fylla alla vasa þína?

Manni: Af því —

Solla: Mér er sama. Eg er búin að tína nóg.

Manni: Eg finn aldrei nóg.

Solla: Þú hættir aldrei.

Manni: Við kanske finnum ígulker.

Solla: Hörpudiskarnir okkar eru fallegri en ígulkerin.

Manni: Hvað veist þú um það?

Solla: Helduðu eg hafi aldrei séð ígulker?

Manni: Það er það sama. Hann Jón kaupi sagði mér, að ef maður fyndi nýtt ígulker og þurkaði það, án þess að hreyfa við fiskinum í því, þá væri það sú fallegasta skel, sem til er í heimi.

Solla: Jón kaupi hefir ekkert vit á því, hvað fallegt er.

Manni: Hann hefir verið í Reykjavík.

Solla: Hann er eins og hrafnafæla, þegar hann er kominn í sparifötin.

Manni: Hann hefir ferðast alveg yfir landið.

Solla: Hann tínir aldrei blóm.

Manni: Hann hefir siglt á stóru, stóru, voðalega stóru skipi.

Solla: Hann hlær og ruglar vitleysu, þó lóan sé að syngja.

Manni: Það er alveg sama. Jón kaupi veit alt!

Solla: Hann er vitlaus.

Manni: O-o- þú ert flón.

Solla: Eg skal ekki vera flón. Eg er bara svöng.

Manni: Því ferðu ekki og biður hana Ásdísi gömlu um bita?

Solla: Já, við skulum koma.

Manni: Eg? Nei. Ekki er eg svangur. Eg þarf að tína meiri skeljar.

Solla: Æi nei, góði besti—

Manni: Æ, greyið mitt, farðu nú ekki að skæla.

(Ásdís kemur út í bæjardyrnar og horfir upp á klettinn. Brosir. Solla strýkur augun og gengur niðurlút að bænum. Ásdís mætir henni).

Ásdís: Komdu blessuð, Solla mín! (Kyssir hana). Sæll, Manni minn.

Manni (dræmt): Sæl.

Ásdís (við Sollu): Nú hafið þið verið að ganga á rekann. Og hvað funduð þið?

Solla: Margar, margar skeljar. En Manni fær aldrei nóg. Og nú vill hann fara að leita að ígulkeri.

Ásdís (strýkur höfuð Sollu): Drengir eru svona, Solla mín. Og séu þeir ekki heimtufrekir, verður aldrei maður úr þeim.

Solla: Vilja allir drengir fá meir en nóg af öllu?

Ásdís: Eg held það, Solla mín— sé nokkurt mannsefni í þeim.

Solla: Það er vitlaust!

Ásdís: Svona var hann Aðalsteinn minn, þegar hann var á því reki, sem Manni er, og þú hefir heyrt, hvað hann er orðinn mikill maður.

Solla: Jah-á. Er styttan þarna lík honum? (Bendir upp til hægri).

Ásdís: Hún er lík Steina mínum, þegar hann var drengur. (Stutt þögn).

Solla: Hún er fjarska falleg! Eg hefi oft horft á hana lengi, lengi, og samt þarf eg að horfa lengur — oft, oft.

Ásdís (brosir): Eins og drengirnir —þú fær aldrei nóg. (Þögn. Þær líta hver á aðra brosandi). En það eru fleiri en þú, sem hafa unun af af horfa á myndina af Steina mínum, og eg þreytist aldrei á að sjá drenginn minn.

Solla: Því vill maður altaf horfa á það, sem fallegt er?

Ásdís: Af því guði þykir vænt um fegurðina, og hann er í okkur.

Solla: O-ó! (Hugsi). En því er ekki alt fallegt, sem guð bjó til?

Ásdís: Það er kanske alt fallegt, þó okkur sýnist sumt af því ljótt.

Solla: Býr hann Ragnar myndhöggvari nokkuð til, sem er ljótt?

Ásdís (klappar Sollu á kinnina): Eg held ekki, Solla mín. En svo er Ragnar bara maður.

Solla: Er hann mikill maður?

Ásdís: Já. Hann er mikill listamaður.

Solla: Er Ragnar eins mikill maður eins og Aðalsteinn?

Ásdís: Við getum ekki dæmt um það, heillin. Þeir eru báðir miklir menn. Aðalsteinn minn er frægur um alla Ameríku — frægur námaeigandi.

Solla: Námaeigandi?

Ásdís: Já. Hann lætur grafa gull og silfur upp úr jörðunni.

Solla: A-á? Lætur hann aðra gera það? En því gerir hann það ekki sjálfur?

Ásdís: Hann stjórnar verkinu. — Segir fyrir.

Solla: Er gull og silfur fjarska, fjarska fallegt?

Ásdís: Margir fegurstu skrautmunir eru búnir til úr gulli og silfri, þú hefir séð silfurbeltið hennar mömmu þinnar.

Solla: Já . . . en mér þykir það ekki eins fallegt eins og tunglsljósið á firðinum.

Ásdís: Og gullhringinn hennar —

Solla: Hann er ekki eins skær eins og sólskinið.

Ásdís: En það er ekki hægt að smíða belti og hringa úr tunglsljósi og sólargeislum.

Solla: Neh-ei!

Ásdís: Og svo er gull og silfur brúkað í peninga.

Solla: Jah-á! Á Aðalsteinn fjarska mikið af gulli og silfri?

Ásdís: Hann er ákaflega ríkur. Hann hefir sent mér mikla peninga. Það var frá honum alt, sem eg borgaði Ragnari fyrir að höggva út myndina af Steina mínum. Og það var nóg til þess, að Ragnar gat komist til útlanda til að læra enn þá betur að höggva út fallegu myndirnar sínar.

Solla: En því er Ragnar ekki í Vesturheimi, svo hann verði frægur eins og Aðalsteinn?

Ásdís: Hann hefir sagt mér, að hann hefði óyndi alstaðar nema á Íslandi, og að enginn geti unnið verk sitt vel, ef honum leiðist. — En nú er Aðalsteinn minn kominn til Íslands. Hann ætlar að koma hingað í dag.

Solla: Er það satt, að hann ætli að grafa upp gull í Fjóluhvammi?

Ásdís: Hann ætlar að leita þar eftir gulli. Verkamenn hans eru komnir þangað á undan honum. Svo kemur hann sjálfur þangað í dag.

Manni (kemur upp á kambinn): Ertu enn að drepast úr hungri?

Ásdís (lítur á börnin á víxl): Blessað barnið! Hvað er eg að hugsa? Komdu inn með mér. — Og þú líka, Manni minn.

Manni: O-o — eg er ekki svangur.

(Þær fara inn í bæinn. — Manni á eftir þeim. — Tveir sjómenn koma eftir fjörunni frá hægri. Þeir hafa tóma malpoka bundna yfir axlirnar. Þeir staðnæmast og horfa út eftir fjörunni til vinstri).

1. Sjómaður: Það verður að falla betur út áður en við tínum krækling undir Tröllasæti.

2. Sjómaður: Mér er ekkert á móti skapi, að hinkra hérna við. (Kemur upp á kambinn og sest. — 1. Sjómaður liggur áfram neðar í kambinum, svo aðeins sést höfuð hans og herðar). Eg þreytist seint á að athuga stein-strákinn hans Ragnars myndhöggvara. (Horfir upp til hægri).

1. Sjómaður: Já, hann Ragnar er anskúrri hagur í sér. En ekkert skil eg í henni Ásdísi gömlu, að ausa út peningum fyrir þessa steinstyttu. Það var mikið bölvað uppátæki! Eins og landið þarfnist einskis meira með, en að flytja inn útlent grjót, og eyða svo tíma og peningum í að búa til úr því alls-lags fígúrur og skrípamyndir. (Tekur upp í sig tóbak).

2. Sjómaður: Það verður varla með sanni sagt, að Ragnar höggvi út skrípamyndir. Og ekki lái eg Ásdísi, þó hún vildi eignast almennilega mynd af Steina sínum; sér í lagi, þegar hún gerði tvent í einu: gerði drenginn sinn ódauðlegan og hjálpaði ungu listamannsefni til að fullnuma sig í list sinni.

1. Sjómaður: Ódauðlegan! Jú, eg hefði haldið það, þú ert kanske búinn að gleyma hvernig klöppin var hérna fyrir tuttugu árum síðan. En eg man það nú samt. Það var nú ekkert Heklu-gos, sem Ausan skvetti úr sér þá, og þó hrundi ofan af klöppinni eins og hverri annari spilaborg. Og eg held að einn snarpur jarðskjálfta-kippur væri nógur til þess að steypa þessu strákgoði af stallinum. (Spýtir til beggja handa).

2. Sjómaður: Eg á ekki við það, að styttan geti ekki farist. En það er með hana, eins og öll önnur listaverk. Hún er heilsteypt hugsjón, sem grefur um sig í sálum þeirra, sem hún hrífur, og er þar af leiðandi ódauðleg að því leyti, sem mannsandinn er ódauðlegur.

1. Sjómaður: Ojæja. Ætli verkin hans Aðalsteins Hamars grafi ekki eins mikið um sig, eins og þú kallar það, eins og fígúrurnar hans Ragnars myndhöggvara.

(Heyrist dynkur frá vinstri. Þeir spretta upp).

2. Sjómaður: Hvað var þetta?

1. Sjómaður: Fyrsta höggið hans Hamars, he, he. (Spýtir). Verkamenn Aðalsteins eru farnir að grafa um sig — he, he — grafa um sig, eins og þú kallar það, úti í Fjóluhvammi.

2. Sjómaður: Að þeir séu farnir að sprengja grjótið?

1. Sjómaður: Ja-nei-nei. Þeir eru að berja á bergþursunum, af því þeir vilja ekki skila Aðalsteini gullinu svona á auga-lifandi-bili.

Ásdís (kemur fram í bæjardyrnar og börnin, sitt á hvora hlið. Þau horfa yfir fjörðinn. Börnin eru að borða brauð og smjör): Æ, guði sé lof, að það er ekki eldgos! (Þau fara inn).

2. Sjómaður: Aumingja gamla konan! Sonur hennar hristir kotbæinn hennar með tundurhólkum sínum, án þess að hún hafi nokkra hugmynd um, hvað er að ske.

1. Sjómaður: Ætli hún viti ekki anskúrri lítið um aðfarir sonar síns, svona yfirleitt, he, he. Eg held hann segi henni ekki frá öllu, sem á daga hans drífur, og hafi reyndar aldrei gert það. Hún vissi ekki einu sinni neitt um ævintýri hans og Aðalbjargar, í Fjóluhvamminum, þegar hann kom heim um árið.

2. Sjómaður: Það getur verið tómt bölvað slúður.

1. Sjómaður: Slúður! He, he. Eg var sjálfur sjónarvottur að því (Spýtir). Var að elta rollu upp í Tröllasæti, um sólaruppkomu, þegar eg sá þau rísa upp úr grasinu og halda heim. Slúður! He, he. Og Aðalbjörg hefir ekki viljað líta við karlmanni síðan, ekki einu sinni Ragnari. Fígúrurnar hans hafa ekki grafið um sig í sál hennar, he, he. Ekki nærri eins mikið eins og auðurinn hans Aðalsteins. (Þögn).

2. Sjómaður: Það er óðum að falla út. Við skulum koma.

1. Sjómaður: A-já. Kræklingurinn er vís til að róta til í þorsksálinni, he, he. (Þeir fara út til vinstri. Leiksviðið autt augnablik. Börnin koma út úr bænum og Ásdís á eftir þeim).

Ásdís: Verið þið nú blessuð, elskurnar mínar. (Kyssir þau). Og nú er ykkur best að fara heim. (Fer inn í bæinn).

Solla: Hvaða dynkur var þetta áðan, Manni?

Manni: O-o, það hefir bara verið hann Ari á Odda að skjóta á sel.

Solla: Kanske . . . Við skulum fara heim.

Manni: Nei, nei, nei, nei! Nú er að falla út, og þá er helst að finna lifandi ígulker. Það rekur altaf upp skelfisk undir Tröllasæti. — Það er ekki langt. (Hann stefnir ofan að fjörunni til vinstri; Solla til hægri).

Solla: Æi-nei, góði Manni minn. Svo kanske finnum við ígulker á heimleiðinni. Við getum gengið eftir fjörunni.

Manni: Láttu nú ekki svona. (Kemur til hennar og sækir brauðsneið ofan í vasa sinn, sem hann réttir henni). Sjáðu hvað eg geymdi handa þér. Svona er eg góður við þig. (Hún tekur ekki við sneiðinni). Hana! Viltu ekki brauð og smjör?

Solla: Eg er ekkert svöng. Eg er hrædd. (Kjökrandi). Eg vil fara heim.

Manni (lítur til vinstri — grípur í Sollu): Sérðu mennina þarna út í fjörunni? (Bendir). Þeir eru að tína skelfisk. Heldurðu að þú þurfir að vera hrædd, þegar þeir eru þarna?

Solla: Eg er samt hrædd.

Manni: Jæja, þér er þá best að skammast heim. Eg fer bara einsamall. Sjómennirnir finna kanske ígulker, og eg bið þá að gefa mér það. (Fer út til vinstri).

Solla (lítur í kringum sig og þurkar tárin úr augunum): Bíddu, Manni! Eg skal koma. (Fer á eftir honum. — Aðalbjörg og Ragnar koma, þögul og alvarleg, fyrir bæjarvegginn til vinstri; ganga yfir sviðið til hægri. Ragnar sest á klett).

Aðalbjörg (eins og við sjálfa sig): Eg hefði aldrei trúað, að hann léti fara svona með Fjóluhvamm. Mér varð ilt áðan, þegar eg sá grjótið og moldina þyrlast upp í loftið, í kolsvörtum mekki. Og eg held eg treysti mér aldrei til að skoða sárið — hvamminn minn rifinn og tættan í sundur. (Sest. Þögn).

Ragnar: Já, eg skil það. Við erum mörg svona barnalega viðkvæm, þegar landið okkar á í hlut — móðurmoldin. Við erum einhvern veginn svo samgróin landinu, að Íslendingurinn á á hættu að týna sjálfum sér, ef hann beitir kröftum sínum annarstaðar en á Íslandi — sér í lagi í Vesturheimi. Annars býst eg við, að sama gildi um menn af hvaða þjóð sem er, hafi ættir þeirra búið í landinu um langan aldur.

Aðalbjörg: Ekki er eg þér samdóma í þessu. Mennirnir eru hver öðrum líkir — um víða veröld. Og að íslenskur unglingur getur unnið sig upp til auðs og metorða, og skipað háan sess í landi, sem er eins ólíkt Íslandi, eins og menning þess er ólík okkar menningu, sýnir best að maðurinn nýtur krafta sinna, hvar í heimi sem er. Og meðan hann vinnur stórvirki af áhuga og dugnaði, verður ekki með sanni sagt, að hann týni sjálfum sér.

Ragnar: En til hvers eru stórvirki, ef þau eru ekki í fullu samræmi við eðli og óskir þess, sem drýgir þau, og þjóðarinnar, sem þau eru unnin fyrir? Þér finst Aðalsteinn drýgja ódæði með því, að leita eftir gulli í Fjóluhvammi. Sjálf fengir þú þig ekki til þess, og eg ekki heldur. Og mér er nær að halda, að Aðalsteinn ætti bágt með það, hefði hann staðið hérna upp á ásnum eins oft og við höfum gert,

og séð hvamminn grænka á vorin og sölna á haustin; hefði hann hirt þar ilmandi heyið í sumarblíðunni. Og jarðfræðingum okkar kemur þessi gull-leit í Fjóluhvammi alveg á óvart.

Aðalbjörg: En er mögulegt að samrýma starfskröfur tuttugustu aldarinnar við tilfinningarnar?

Ragnar: Það verður að samrýma þetta tvent; annars er úti um mannkynið; því þegar öllu er á botninn hvolft, fer menning einstaklingsins eða þjóðarinnar eftir því, hversu samvinna tekst með hug og hjarta — samræmi milli vitsmuna og tilfinninga, en ekki eftir því, hversu miklu er komið í verk. Sé ekki ást mikilvirkjans til lands og þjóðar, eða mannkynsins í heild sinni, aflvaki vilja hans, verða verk hans til einskis, eða jafnvel til bölvunar.

Aðalbjörg: En ef gull er falið í Fjóluhvammi, verður einhver að grafa eftir því.

Ragnar: Má vera. En það ætti að gerast af Íslendingum í þágu þjóðarinnar.

Aðalbjörg: Eins og Aðalsteinn sé ekki Íslendingur!

Ragnar: Nei, það er hann ekki. Tilfinningar hans eiga sér hér engar rætur.

Aðalbjörg: Þú átt við að hann sé borgari Vesturheims.

Ragnar: Já, að nafninu til; en svo gera þeir sig ánægða með nafnið, í Vesturheimi.

Aðalbjörg: Er það meining þín, að Aðalsteinn eigi ekkert föðurland?

Ragnar: Enginn getur átt föðurland, nema hann sé sér þess meðvitandi, að hann sé að vinna því í hag.

Aðalbjörg: Heldurðu að þú sért nú alveg hlutlaus í dómum þínum um Aðalstein?

Ragnar: Eg skil hvað þú ert að fara, Aðalbjörg. Þú heldur að eg sé ósanngjarn í garð hans, af því þú hefir beðið hans öll þessi ár, og að eg kenni honum um, að instu þrár mínar hafa ekki rætst. En þetta, sem eg hefi sagt um Aðalstein, þori eg að fullyrða um alla Íslendinga, sem flutt hafa í æsku til Vesturheims, og lagt þar fram alla sína krafta, til þess að græða fé. Ekkert er fjær mér en óverðskulduð hallmæli um Aðalstein. . . . Mig langar aðeins til að hjálpa þér til meiri skilnings á —. Þú mátt ekki láta þér koma það á óvart, þegar vonir þínar og hugsjónir rekast á veruleikann. (Þögn).

Aðalbjörg: En hvað er þá um styttuna þína? Ef til vill hefir seiðmagn hennar, meir en nokkuð annað, eflt og viðhaldið þessu, sem þú kallar vonir mínar og hugsjón. Er þá myndin, þetta listaverk þitt, fánýtt skurðgoð? Villiljós? Blekking? Þó ljúka allir, sem sjá hana, upp sama munni um, að hún sé lifandi eftirmynd drengsins, sem fór öreigi út í heiminn og kom heim aftur auðugur valdhafi í einu mesta landi heimsins; og lofar hún ekki einmitt öllum þeim sóma, sem hann hefir áunnið sér og þeim ættstofni, sem hann er af kominn?

Ragnar: Jú, myndin er lík drengnum, og hún lofar eða spáir miklu; en alt öðru en fjárbraski í framandi landi. Hún spáir því, sem hjörtu ykkar móður hans þráðu heitast fyrir hans hönd, því, sem gat rætst með því eina móti, að hann lifði og starfaði samkvæmt eðli sínu og

uppruna, í þágu ættlandsins. Því það var ást ykkar og traust á Aðalsteini, sem vakti og glæddi hjá mér þá hugarsýn, sem eg reyndi að móta í steininn. En eins og standmyndin á hvergi eins vel heima eins og hér á klöppinni, eins fær meðfætt táp Aðalsteins og vitsmunir hvergi notið sín, fyrst hann yfirgaf átthagana.

Aðalbjörg: En mér finst hann einmitt hafa notið kraftanna betur í Vesturheimi, en hann hefði gert hér heima. Hvaða verksvið hefir landið okkar að bjóða stórhuga afreksmönnum?

Ragnar: Meira verksvið en nokkur önnur þjóð! Við erum svo afskektir og fámennir, að gallarnir hjá okkur blasa við, hvar sem litið verður. Verkefnin eru alstaðar að finna. Við getum, að kalla má, á svipstundu gert heildar-yfirlit og séð, hvar kraftar okkar kæmu helst að notum. Og meðvitundin um það, að landinu sé brýn nauðsyn á því besta, sem í okkur er spunnið, knýr okkur fram til að reynast nýtir og afkastamiklir.

Aðalbjörg: Eins og Íslendingar séu einir um þetta! Veraldarsagan sýnir að þetta, sem þú vilt gera séreign okkar, hefir verið orkulind flestra þjóðskörunga heimsins.

Ragnar: Að vísu er það rétt, en geturðu bent mér á einn einasta slíkra manna, sem uppi sé nú í Vesturheimi — einn einasta, sem má sín í nokkru? (Þögn). Þjóðin er orðin svo mannmörg, þjóðlífið svo margþætt, iðnaðurinn svo stórfeldur, að einstaklingurinn sér hvergi nærri út yfir þjóðfélags-heildina. Umbótamaðurinn, hversu einlægur og ötull sem hann er, verður að takmarka starfsvið sitt innan vissra vébanda, og hversu vel sem honum vinst á, í sínum takmarkaða verkahring, rekur hann sig alstaðar á. Honum er um megn að gera sér grein fyrir öllum þeim öflum, sem honum eru andstæð; og þegar loks hann finnur: að hversu vel sem hann vill samborgurum sínum, verða allar tilraunir hans árangurslausar, þá er hætt við að hann gefist upp og fari að eins og hinir — beiti sér til þess eins, að komast áfram, eins og kallað er. Geri hann það ekki, er honum útskúfað. Hann er talinn landráðamaður og heppinn ef hann lendir ekki í fangelsi.

Aðalbjörg: En við vitum vel, að til eru menn í Vesturheimi, sem lifa aðeins fyrir hugsjónir sínar.

Ragnar: Víst er svo. En það eru ekki auðmennirnir. Og allra síst auðmenn, sem hófu baráttuna fátækir unglingar úr framandi landi.

Aðalbjörg: En þegar þessir útlendingar hverfa svo heim, og beita þekkingu sinni og auðæfum í þarfir fósturjarðarinnar? Ekki þarf Aðalsteinn að finna gull hér á Íslandi sín vegna. Hitt er líklegra: að hann hafi fundið til fátæktar íslensku þjóðarinnar, og langi til að bæta úr henni.

Ragnar: Það verður aldrei gull, sem eflir hamingju Íslands.

Aðalbjörg: Þó eg hafi lítið vit á fjármálum, finst mér sennilegt, að hagur þjóðarinnar batnaði, ef hún eignaðist nýjan gullforða. (Þögn).

(Ragnar lítur brosandi til Aðalbjargar. Andlit hans ummyndast. Hún verður glaðvær í bragði). Þú ætlar að segja mér sögu!

Ragnar (með glaðværð og fjöri): Þegar eg var lítill, lék eg mér að

kindahornum. Eins gerðu drengirnir á næstu bæjum, þar á meðal Steini Ásdísar. Og hver um sig spertist við að eignast sem flest horn. Þá tók eg mig til og klipti smákringlur úr pappa og krotaði á þær alls konar myndir og rúnir, og lét sem þetta væri peningar. Fyrir þessa peninga keypti eg hornin af leikbræðrum mínum, og gerðist brátt eins ríkur eins og þeir gerðust fátækir. En alt í einu hættu þeir að selja mér horn sín. Ari í Odda var kominn á stað með nýjan gjaldeyri. Það voru kringlóttar blýplötur á stærð við tuttugu og fimm-eyring. Hann virtist hafa ógrynni af þeim, og keypti hornin okkar hinna, hvað sem þau kostuðu. Það var, held eg, Steini Ásdísar, sem komst að því, hvernig auður Ara var til kominn. Ari, nefnilega, hnuplaði selahöglum frá föður sínum og flatti þau út með hamri. Og nú var ekki annað en vera sér út um selahögl og rennilóð til að verða ríkur, og viti menn! Það kom brátt að því, að horn fengust ekki keypt fyrir blýpeninga. En eg var ekki alveg af baki dottinn. Eg tók að krota á blýplöturnar. Hinir drengirnir reyndu að leika það eftir mér, en árangurslaust. Mínar plötur voru fallegastar og eg varð aftur einvaldur í þessum braskleik okkar. (Þögn).

Aðalbjörg: Og svo —

Ragnar: Svo var það einu sinni, að eg sat hérna upp á klöppinni. Hún var þá hærri en nú. Það var á sumardegi í blíðu veðri, eins og núna, og eg horfði yfir ásinn út í Fjóluhvamm. Eg sá Tröllasæti, fjörðinn, Ausuna, hafið og himininn, og þá hugsaði eg með mér —

Aðalbjörg: Þú hugsaðir með þér—

Ragnar: Eg hugsaði með mér, að ef allir drengir í heimi kæmu með alla pappapeninga og blýpeninga og silfurpeninga og gullpeninga, sem til eru, og byðu mér þá — (Hlær).

Aðalbjörg: Að hverju ertu að hlæja, Ragnar? Haltu áfram.

Ragnar: Ef þeir byðu mér þá fyrir að mega þurka út þessa fallegu mynd, þá segði eg þeim að fara beint til fjandans með alla sína peninga.

Aðalbjörg: Eg trúi því!

Ragnar: Seinna fórum við, nokkrir drengir í berjamó suður fyrir Fellsá. Um morguninn gátum við stiklað á steinum yfir hana, en þegar við ætluðum heim, um kvöldið, hafði hún vaxið, svo við máttum bíða með að komast yfir hana, til næsta morguns. Við höfðum allir tekið með okkur ofurlítinn bita í nesti; en Ari í Odda langmest. Og eftir að við vorum orðnir vel svangir, fórum við að bjóða Ara peninga fyrir matarbita; en hann bara hló að okkur. Svo skifti hann matnum jafnt milli allra —

Aðalbjörg: Og þú heldur að Ari hefði farið eins að, þó blýið ykkar hefði verið gull.

Ragnar: Eg er viss um það. Hann var barn og vissi að maturinn var meira virði en blý — eða gull-kringlur. Eg held að menningin sé í svo óreyndri æsku, að við eigum eftir að vaxa upp úr þessu aurabraski.

Aðalbjörg: Heldurðu að þú sért vaxinn upp úr því?

Ragnar: Eg vona það — að svo miklu leyti sem einstaklingurinn fær að vaxa upp, á meðan þjóðirnar eru í peninga-leik. (Stendur upp.

Sprenging og grjóthrun. Aðalbjörg hleypur á fætur og grípur í handlegg Ragnars).

Aðalbjörg: Hvaða skelfing er það, sem gengur á!

Ásdís (kemur út): Æ, guð komi til! (Ragnar leiðir Aðalbjörgu að bænum).

Ragnar: Það er ekkert að óttast. Þetta eru bara vinnumenn Aðalsteins að sprengja grjót í hvamminum.

Ásdís: Æ, eg vildi að hann Steini minn færi að koma. Eg ætla að biðja hann að hætta þessum sprengingum.

Aðalbjörg: Þú mátt ekki búast við hann hætti við hálfunnið verk, — nema því aðeins að hann sjái, að verkið svari ekki kostnaði.

Ásdís: Eins og hann sé ekki nógu auðugur! Hvað hefir hann með meira að gera? — Æ, því kemur hann ekki? Hann sagði mér það, að hann kæmi í dag, og nú er liðið undir kvöld.

Ragnar: Sonur þinn hefir í mörg horn að líta. Hann staldrar eflaust við í hvamminum, en kemur svo hingað beina leið.

Ásdís: Og verður hjá mér í nótt — eina nótt eftir tuttugu ár.

Ragnar: Eg held eg megi ganga hérna upp á ásinn og vita, hvort eg sé nokkuð til hans. (Fer út til vinstri).

Ásdís: Þessi ósköp eru engu líkari en jarðskjálftum. Þegar eg heyrði þá fyrri, hélt eg að Ausan væri að gjósa. Og hver veit, nema þessir kippir komi henni af stað?

Aðalbjörg (hlær): Hvaða vitleysa! Við erum þessu svo óvanar, að það æsir upp ímyndunaraflið hjá okkur, og virðist miklu voveiflegra en það í raun og veru er.

Ásdís: Mér heyrðist skriða fylgja seinni sprengingunni.

Aðalbjörg: Það hefir kanske losnað steinn í Tröllasæti.

Ásdís: Það getur hrunið úr því, bæði niður í hvamminn og ofan fyrir sjávarbakkann.

Aðalbjörg: Þeir sjá um að ekki hljótist slys af því.

Ásdís: Guð gefi orðum þínum sigur. Eg er orðin svo gömul og ístöðulaus.

Aðalbjörg: Eg verð hjá þér þangað til Aðalsteinn kemur. Við skulum bíða hans hérna úti í góða veðrinu. (Leiðir Ásdísi yfir leiksviðið. Þær setjast. Aðalbjörg sést ekki frá bæjardyrunum).

Ásdís: Bærinn lék á reiðiskjálfi áðan. (Þögn). Borga mín, þið Steini minn verðið að hittast og talast við.

Aðalbjörg: Já, eg hafði hugsað mér það. En svo er hann sjálfsagt búinn að gleyma mér fyrir löngu. Annars hefði hann minst á mig í bréfum sínum til þín.

Ásdís: En hann hefir þó ekki kvænst enn.

Aðalbjörg: Og aldrei skrifað mér línu.

Ásdís: Steini minn hefir ætíð dregið dul á tilfinningar sínar.

Aðalbjörg: Hann hefir ef til vill ekki haft mikið að dylja.

Ásdís: Steini minn var þó góður drengur.

Aðalbjörg: Þeir, sem gæddir eru auðugu tilfinninga-lífi, eru oft gjarnir til að eigna öðrum líkt hjartalag.

Ásdís: En góður drengur gengur ekki á bak orða sinna. Hann lofaði þér, að hann skyldi koma aftur.

Aðalbjörg: Hann hefir líka efnt það. (Þögn).

Ásdís: Eg hefi oft furðað mig á því, að þú skulir ekki hafa tekið ástum Ragnars, Borga mín.

Aðalbjörg (brosir): Góður drengur gengur ekki á bak orða sinna. (Alvarleg). Eg er enn heitbundin Aðalsteini. Svo fanst mér lengi vel, eg ekkert hafa að gefa öðrum manni en honum.

Ásdís: Eg skil það, Borga mín, það veit enginn betur en eg, hvern mann þú hefir að geyma. (Þögn).

Aðalbjörg (lágt): Hann heimtaði svo mikið, en eg var svo fátæk, og eg gaf honum alt —

Ásds: Sérðu þig eftir því, Borga mín?

Aðalbjörg (ákveðin): Nei! Mér hafði þótt vænt um hann frá því eg man fyrst eftir mér. Og þegar hann kom heim, rúmlega tvítugur, var hann eins og konungssonur í ævintýri. Eg réði mér ekki sjálf, sextán ára barn. Það var almættið, sem lagði hjarta mitt í lófa hans.

Ásdís: Þegar Steini minn kemur, skal eg sjá um að þið fáið næði til að tala saman.

Aðalbjörg: Hann verður hjá þér í nótt.

Ásdís: Já, og þið verðið að hittast í kvöld.

Aðalbjörg: Eg bíð hans til miðnættis. Þá fer eg heim.

(Heyrist hófadynur bak við bæinn).

Ásdís (stendur skjótlega upp): Það kemur hestur heim tröðina. (Fer út til vinstri. Þögn. Aðalbjörg situr hreyfingarlaus).

Ásdís (bak við bæinn): Steini minn! . . . Barnið mitt!

Aðalsteinn (bak við bæinn): Sæl og blessuð litla móðir. Eg ætla að tylla honum Brún hérna í bráðina.

Ásdís: Æ, hvaða undur hefirðu breytst.

Aðalsteinn: Á, finst þér það? (Þau leiðast inn fyrir bæjarvegginn).

Ásdís (horfir upp á klöppina og athugar svo Aðalstein, lítur aftur til styttunnar. Hann fylgir augnaráði hennar eftir: Þekkirðu annars drenginn minn?

Aðalsteinn: (áttar sig): Hm, ja, jú, nú man eg það. Kletturinn hrundi um árið, þegar eg kom heim; og svo léstu Ragnar reisa mér minnisvarða á stallinum, sem eftir stóð.

Ásdís: Og mér finst eg hafa lifað á því, að fá að horfa á þessa mynd af þér. Þú sérð ekki eftir því, Aðalsteinn — peningunum, á eg við?

Aðalsteinn: Sussu nei. Minstu ekki á það! Ljósmyndin, sem þú sendir mér af styttunni, og sagan um hana, flaug út um allan Vesturheim og var sú besta auglýsing, sem eg gat hugsað mér. Og hefði Ragnar nokkurn snefil af businessviti, hefði hann getað gert sér gott af henni líka.

Ásdís: Það var gott, að þú hafðir gagn af þessu uppátæki mínu — og nú ertu sjálfur kominn!

Aðalsteinn: Já; og finst þér nú eg vera nokkuð líkur þessari standmynd?

Ásdís (athugar hann): Nei, hún er líklega ekki lík þér lengur. Veistu, Steini, að stundum hefir mér fundist, að eg ætti ekkert eftir af þér annað en þessa mynd.

Aðalsteinn: En þú fékst þó bréfin frá mér —

Ásdís: Já, og eg er þakklát fyrir þau. En þau voru frá fullorðnum manni úr annari heimsálfu. Eg varð

að telja mér trú um að þau væru frá Steina mínum. — Þú veist ekki, hve oft mig hefir dreymt, að þú værir dáinn.

Aðalsteinn: Hvaða óttalegt bull er þetta!

Ásdís: Eg veit ekki. — Mig hefir stundum dreymt fyrir daglátum.

Aðalsteinn (leggur arminn um mitti hennar): Góða, besta litla móðir, vertu ekki að hugsa um þetta draumarugl. Sýnist þér annars nokkur dauðamörk á mér?

Ásdís: Nei, Guði almáttugum sé lof! En eg á svo bágt með að átta mig á því, að Aðalsteinn Hamar og hann Steini minn sé einn og sami maðurinn. (Leggur hendurnar á axlir hans og grúfir sig upp að honum). Þú fyrirgefur mér —

Aðalsteinn (vandræðalegur. Tekur hendur hennar í sínar og horfir á hana): Þú ert orðin taugaveikluð af því, að hýrast hér í moldarkofunum. Þegar eg fer héðan, tek eg þig með mér. (Sleppir henni, tekur ósjálfrátt silkiklút upp úr vasa sínum og dustar barm sinn).

Ásdís (athugar hreyfingar hans nákvæmlega): Nei, héðan fer eg ekki lifandi. Eg þyldi ekki að skilja við hann Steina minn.

Aðalsteinn: En þú þyrftir ekki að skilja við mig, litla móðir.

Ásdís (hristir hægt höfuðið): Hann stendur þarna upp á klettinum. Rúmið hans er inni í baðstofunni. Eg passa enn skeljarnar og hornin hans. (Utan við sig). Hann kallar stundum á mig. (Þögn. Hún rankar við sér og horfir fast á hann). Því kallar þú mig litlu móður, Aðalsteinn? Þú hefir aldrei gert það fyr.

Aðalsteinn: Ja, nú veit eg ekki. Eg hefi sjálfsagt heyrt það í Vesturheimi. Og eg man að eg mintist ætíð þannig á þig við kunningja mína, . . . það er satt, þetta er hálfskrítið. Því þegar eg er nú kominn hingað, finst mér alt hér svo smátt, jafnvel firðirnir og fjöllin, að eg ekki nefni mannaverkin.

Ásdís: Og þá náttúrlega móðir þín líka.

Aðalsteinn: Elsku mamma, þú mátt ekki kippa þér upp við það, þó eg sé ekki eins og strákgapinn, sem hljóp frá þér út í heiminn.

Ásdís: Nei, eg veit það, Steini minn. (Sprenging heyrist og mikið grjóthrun. Barnshljóð). Æ, þessi ósköp ætla alveg að gera útaf við mig. Gerðu það fyrir mig, að láta hætta þessum sprengingum í hvamminum.

Aðalsteinn: Þetta er bara barnaskapur. Það er satt, að sprengjurnar eru ákaflega stórar, en við höfum engar smærri í bráðina; og ef verkstjórinn hefði vit á að hafa rýmra um þær, gengi minna á. Eg skal minnast á það við hann.

Ásdís: Það er engu líkara en jarðskjálfta. Manstu, að þegar þú komst heim í fyrra skiftið, gaus Ausan og kletturinn hérna hrundi. Og nú eru vinnumenn þínir að gera Fjóluhvamminn að eldgíg.

Aðalsteinn: Þið kennið mér þó ekki um eldgosin ykkar, vona eg. Annars er það engu líkara en landið ykkar þoli ekki að ötull starfsmaður gangi um það.

Ásdís: Landið y k k a r, segir þú.

Aðalsteinn: Já, landið ykkar. Er það ekki það, sem altaf klingir við hjá Íslendingum — landið okkar, þjóðin okkar? Eg fyrir mitt leyti, kæri mig ekkert um að vera hlut-

hafi í því. Hér er ekkert verksvið fyrir heilan mann í fullu fjöri. (Stutt þögn. Ásdís athugar Aðalstein).

Ásdís: Langar þig ekkert til að hafa tal af Aðalbjörgu!

Aðalsteinn: Aðalbjörgu?

Ásdís: Henni Borgu okkar. Ertu búinn að gleyma henni Borgu litlu?

Aðalsteinn: A-já. Ja - nei - nei. Hvaða ósköp. Þó það væri nú, að eg myndi eftir henni Borgu! Hvað er annars orðið af henni. (Aðalbjörg er staðin upp og ætlar að ganga fram hjá þeim. — Aðalsteinn lítur til hennar forvitnislega. Hún lætur sem hún sjái hann ekki).

Ásdís: Þekkir þú ekki hana Aðalbjörgu?

Aðalsteinn: Og þetta er Borga litla. Sæl og blessuð uh —

Aðalbjörg (dræmt): Sælir. (Þau heilsast með handabandi).

Aðalsteinn: En hvað þú hefir breytst!

Aðalbjörg: Finst yður það, Mr. Hamar?

Aðalsteinn: Þú mátt kalla mig bara Steina, og þúa mig.

Aðalbjörg: Takk.

Ásdís: Eg ætla að fara að búa til kvöldmatinn. (Fer inn í bæinn).

Aðalsteinn: Já, í öllum bænum þúaðu mig. Eg hefi verið, undanfarna daga, að jagast við menn úr stjórnarráðinu og verslunarráðinu og sýsluráðinu, og guð má vita hvaða önnur ráð þið hafið hér á Íslandi, og eg hefi leyft þeim öllum að þúa mig; meira að segja, skipað þeim það.

Aðalbjörg: En getur það ekki verið eitt ráðið enn, og það argasta, að leyfa þeim slíkt?

Aðalsteinn: Uh-hum. Eg veit ekki, hvort eg skil þig almennilega.

Aðalbjörg: Eg átti við, hvort það kynni ekki að vera óráð, að leyfa fólki slíkt.

Aðalsteinn (hlær): Ágætt! Eg vona ekki. Mér finst nóg óráð í öllum þessum ráðum ykkar. Engu þar ábætandi. Íslendingar hér á landi eru ómögulegir menn, þegar til viðskifta kemur, eða gera business, eins og við segjum vestra.

Aðalbjörg: Þú vilt ekki gera svo vel og tylla þér niður hérna. (Þau setjast á klöpp). Þú fyrirgefur stólinn.

Aðalsteinn: Ekkert að fyrirgefa, Borga. Eg kann best við mig innan um klettana. Þaðan hefi eg það helsta, sem mér hefir áskotnast um ævina.

Aðalbjörg: Þú átt við gullið.

Aðalsteinn: Já, og það, sem því fylgir.

Aðalbjörg: Það er ekki ólíkt komið með ykkur Ragnar myndhöggvara, hvað það áhrærir.

Aðalsteinn: Eg hélt hann hefði lítið upp úr þessu steinhöggi sínu, greyið.

Aðalbjörg: Hann hefir einmitt heilmikið upp úr því.

Aðalsteinn: En mér hefir verið sagt að hann sé bláfátækur.

Aðalbjörg: Það er ekki satt. Ragnar er auðugur maður — auðugur af hugsjónum og starfsgleði.

Aðalsteinn (skellir tungu í góm): Og enn kemur það. Það er ekki von að vel fari fyrir ykkur, meðan þið hugsið þannig.

Aðalbjörg: Eg var að spauga. Eg átti við það, að þið berjið báðir höfðinu við steininn.

Aðalsteinn: Berjum báðir höfðinu við steininn?

Aðalbjörg: En svo hefir þú hert þitt, gert úr sjálfum þér Hamar.

Aðalsteinn: Mikið rétt. Það er engin tilviljun, að eg tók upp Hamars nafnið. Eg ásetti mér að lemja frá mér allar torfærur, sem atvikin kynnu að kasta á leið mína, og mér hefir tekist það.

Aðalbjörg: Móðir þín heldur að þú hafir hugsað til klapparinnar hérna — hamarsins — og kent þig við hann.

Aðalsteinn (hlær): Ekki ólíklegt að eg færi að drasla með íslenskan klett um alla Ameríku.

Aðalbjörg: Eg held þú ættir að lofa henni að lifa og deyja með þá hugmynd sína. . . . Maður verður víst að vera harður af sér, harður eins og hamarskalli, til þess að komast áfram í Vesturheimi.

Aðalsteinn: Hvar sem er, Borga — hvar í heimi sem er, Íslendingar eru yfirleitt of — of **soft**, eða **sentimental**, eða hvað þið kallið það.

Aðalbjörg: Þjást af tilfinningavímu —

Aðalsteinn (hlær): Ágætt, Borga! Þjást af tilfinninga-vímu, þetta verð eg að muna. Tilfinningavíma! Það er einmitt þessi bölvuð tilfinningavíma, sem hefir alstaðar mætt mér hér, síðan eg steig á land á Íslandi.

Aðalbjörg: Eg vona að þér sýnist engin víma í mér.

Aðalsteinn: Nei, það er þó satt. Og hefðir þú þó nokkra ástæðu til þess að vera ofurlítið **sentimental**, þegar eg er nú loksins kominn.

Aðalbjörg: Og því þá eg?

Aðalsteinn: Ertu búin að gleyma nóttinni í Fjóluhvammi.

Aðalbjörg: Það er nú eins og mig rámi eitthvað í það. En svo er hætt við, að þessar sprengingar þínar hafi feykt öllum endurminningum, í sambandi við hvamminn, út í veður og vind.

Aðalsteinn: Ósköp vorum við þá heimsk og **sentimental**, Borga.

Aðalbjörg: Gott ef ekki var.

Aðalsteinn: En nú erum við það ekki lengur.

Aðalbjörg: Vonandi ekki. Það er einhver munur að hafa rólega geðsmuni og láta vitið ráða fyrir sér, en að leyfa viðkvæmninni og tilfinningunum að toga sig eins og asna á eyrunum.

Aðalsteinn: Þú ert sérlega skýr kona, Borga.

Aðalbjörg: Manni veitir ekki af að halda heilum sönsum þar sem allir þjást af tilfinningavímu. Veistu hvað maður sagði við mig nýlega — stór og gervilegur maður, — hann sagði að viðkvæmnin væri sú eina leið, sem drottinn rataði til mannshjartans.

Aðalsteinn: Mikið bölvað þvaður!

Aðalbjörg: Hann sagði að mannlegar tilfinningar væru geislar og skuggar af hugsunum guðdómsins.

Aðalsteinn: Hystería, Borga. Hrein og bein hystería.

Aðalbjörg: Hann gerir tilfinningunum og vitinu jafnhátt undir höfði, og kallar viðskiftalífið barnalegt aurabrask.

Aðalsteinn: Þarna eru Íslendingar lifandi komnir! Þeir verða aldrei að mönnum hér á Íslandi. Ekki svo að skilja, að mér standi ekki á sama um þá — alla nema þig og móður mína.

Aðalbjörg: Eg hélt þér mætti standa á sama um mig.

Aðalsteinn: Nei, Borga. Ekki eftir að hafa talað við þig núna. Og þér stendur heldur ekki á sama um mig.

Aðalbjörg: Það er nú nokkuð öðru máli að gegna, þar sem heimsfrægur maður á í hlut.

Aðalsteinn: Og er það þá aðeins auðurinn, en ekki eg sjálfur, sem þér er ekki sama um?

Aðalbjörg: Þættistu nokkur maður, værir þú eignalaus?

Aðalsteinn: Er það þá aðeins eigna minna vegna, að þú hefir aldrei gifst?

Aðalbjörg: Eg held að það sé áreiðanlega eitthvað til í því. Finst þér það ekki skynsamlegt af mér, að hafa haft taum á tilfinningum mínum, þar sem auður þinn var annars vegar?

Aðalsteinn: Á eg að skilja það svo, að þú — að þér hafi þótt vænt um einhvern annan en mig?

Aðalbjörg: Eg sé ekki, hvað það kemur málinu við. Eg hélt eg hefði sannfært þig um, að eg hefi lært að láta vitið ráða fyrir mér.

Aðalsteinn: En það er ómögulegt, að þú sért búin að gleyma því, sem okkur fór á milli, þegar við bundum heit okkar.

Aðalbjörg: Blessaður vertu! Við vorum ekki með rjúkandi ráði. Hvenær var það annars? Þú ert þó viss um að þig misminni ekki?

Aðalsteinn: Eg hélt þú gleymdir seint nóttinni í hvamminum.

Aðalbjörg: Ja, svona er það nú samt. Það hefir verið meira en víma í mér þá nótt. Eg hefi verið dauðadrukkin — af tilfinningum. (Hlær).

Aðalsteinn: Eg er ekki að spauga, Borga, og eg skil ekki, hvaða hlátursefni þú finnur í — í endurminningunum um trúlofun okkar.

Aðalbjörg: Mér finst lítið vit í, að tala alvarlega um loforð, sem gefið var fyrir tuttugu árum síðan, í því ástandi, sem við vorum þá — heimsk og sentimental, eins og þú sagðir áðan.

Aðalsteinn: Hefir þú þá aldrei hugsað til mín í öll þessi ár?

Aðalbjörg: Sei, sei, jú. Blöðin hafa verið full af fréttum um gengi þitt í Vesturheimi; svo hefir móðir þín oft minst á þig við mig.

Aðalsteinn: Eg á ekki við það, heldur hitt — hefirðu ekki þráð afturkomu mína? Ekkert langað til að — að sjá mig?

Aðalbjörg: Eg veit varla hvað eg á að segja um það. Á meðan Borga var heimsk og sentimental, þráði hún víst hann Steina. En nú eru þau búin að fá fult vit. Við skoðum hlutina í ljósi skynseminnar, og það ljós þola þrárnar ekki. Þær veslast upp og deyja, komi þær út úr rökkurmóðu tilfinningavímunnar.

Aðalsteinn: Laukrétt! Í verklegum umsvifum mínum í Vesturheimi gleymdi eg þér, eða réttara sagt, henni Borgu litlu, hafði enga löngun til að mæta henni framar. Enda hefir hún ekki látið sjá sig.

Aðalbjörg: Og þú getur hugsað þér að hún sé dáin. Þú hefir þó ekki kviðið fyrir að rekast á hana?

Aðalsteinn: Eg kvíð aldrei neinu. En það hefði verið rétt eftir öðru, sem áhrærir komu mína til Íslands, að móðursjúk meykerling hefði hermt upp á mig gömul loforð, sem gefin voru í hálfgerðri vitfirring og algerðu hugsunarleysi.

Aðalbjörg: Og nú get eg glatt þig með því, að eg, að minsta kosti, hermi ekki upp á þig nein loforð, og ætlast, vitaskuld til þess sama af þér. En hvað er það eiginlega, sem þér hefir blásið á móti, síðan þú komst til landsins?

Aðalsteinn: Eg get varla sagt að eg geti gert mér grein fyrir því. Mér finst, eða réttara sagt fanst þar til eg fann þig, að eg væri á þessari ferð minni að eyða tímanum til ónýtis. Ísland er of lítið fyrir mig. Eg hefi hér ekkert að gera þar sem fáeinar hræður draga fram lífið á því, að veiða fisk og rölta í kringum kindur. Ef þeir smíða bát, eða brúa læk, eða reisa húskofa, er uppi fótur og fit, og öll blöð landsins — þessir líka bölvaðir sneplar — básúna stórvirkið. Og svo er altaf verið að guma af fegurð landsins, sögu landsins, frægð landsins, þó gæti hver meðal-skussi í Ameríku keypt alt heila móverkið, væri hann nógu vitlaus til að leggja fé sitt í annað eins fyrirtæki.

Aðalbjörg: Eg skil þessa afstöðu þína gagnvart Íslandi, eftir að þú hefir lifað og starfað á hinu mikla og auðuga meginlandi Vesturheims.

Aðalsteinn: Og það er þessi glöggskygni þín, þetta skýra ljós skynsemi þinnar, sem bætir mér upp öll vonbrigðin.

Aðalbjörg: Þó eg geti nú ekki rétt í svipinn gert mér ljósa grein fyrir því, hvernig álit mitt á hlutunum er þér svo mikið áhugamál, gleður það mig engu að síður, að geta dregið ögn úr vonbrigðum þínum.

Aðalsteinn: Eg held eg geti skýrt þetta fyrir þér, Aðalbjörg. Þó eg sé auðugur maður, koma stundum að mér leiðindaköst; og mér finst eg vera þá eitthvað svo einmana. Félagsmenn mínir og starfsbræður eru allra bestu og skemtilegustu menn, en eg get aldrei nálgast þá, eins og þeir nálgast hver annan, þegar þeir hafa kastað af sér áhyggjum dagsins. Og þessi einangrunar tilfinning mín fer vaxandi eftir því, sem árin færast yfir mig. Það er því ekkert smáræði, að hafa fundið þig —

Aðalbjörg: Fundið mig! (Hlær). Eins og eg hafi ekki altaf verið vís.

Aðalsteinn: Þú hefir verið töpuð mér, eða réttara sagt, eg vissi ekki að þú varst til. En nú ert þú það eina gull, sem eg kæri mig um að finna á Íslandi.

Aðalbjörg: Það skyldi nú verða til þess, að þú hættir gull-leitinni í Fjóluhvammi!

Aðalsteinn: Eg bjóst aldrei við að finna þar svo mikið gull, að það svaraði kostnaði að grafa eftir því. Eg gerði það meira til þess, að stórblöðin vestra héldu nafni mínu þannig á lofti, að eg gleymdist ekki í bráðina. Með öðrum orðum, eg þurfti á öflugri auglýsingu að halda, um þessar mundir.

Aðalbjörg: Og sprengdir upp Fjóluhvamm til þess að Vesturheimi skildist, hversu stór og sterkur þú ert.

Aðalsteinn: Eg er viljugur að bæta þér upp fyrir hvamminn.

Aðalbjörg: Og með hverju?

Aðalsteinn: Öllu, sem eg á.

Aðalbjörg: (horfir fast á hann. Þögn): Hvað?

Aðalsteinn: Skildurðu mig ekki? — Eg er fastráðinn í að giftast þér.

Aðalbjörg: Takk.

Aðalsteinn: Borga! Hvað gengur að þér! Geturðu ekkert sagt, þegar

eg býð þér — bið þig um að verða konan mín?

Aðalbjörg: Nei, nú er eg alveg orðlaus. Þetta er svo — ber eitthvað svo brátt að. Eg þarf að athuga það frá öllum hliðum — í ljósi skynseminnar. (Þögn).

Aðalsteinn: Þykir þér þá ekkert vænt um mig? (Ætlar að leggja arminn um herðar hennar. Hún stendur upp).

Aðalbjörg: Það kemur ekki málinu við. Og eg vona að við eitrumst ekki af íslenskri tilfinningavímu, svo að við stígum neitt óhappaspor. (Horfir á hann). Svei mér ef eg held ekki að íslenska andrúmsloftið sé að svífa á þig. (Hlær).

Verkamaður (kemur frá vinstri — kallar): Er Aðalsteinn Hamar hér?

Aðalsteinn (hleypur upp): Hvað viltu mér?

Verkamaður: Verkstjórinn sendi mig hingað, og biður þig að koma eins fljótt og þú getur.

Aðalsteinn: Hvað er að? Hefir nokkuð komið fyrir?

Verkamaður: Við síðustu sprenginguna féll stykki úr Tröllasæti, og þó meginið af því hryndi fram í sjó, hljóp talsverð skriða niður í hvamminn og eyðilagi bæði áhöld og annað fyrir okkur.

Aðalsteinn: The damn idiots!

Verkamaður: (í vandræðum): Ja, það veit ekki; en verkstjórinn vill fá að vita, hvort hann eigi að halda áfram.

Aðalsteinn: Eg held þetta hel— rusl megi hrynja fyrir mér.

Verkamaður: Ja, hann heldur sprengingunum áfram þar til þú skipar honum að hætta.

Aðalsteinn: Eg skal koma. Sástu hestinn minn?

Verkamaður: Hann er hérna við bæjarvegginn.

Aðalsteinn: Þú mátt fara. (Verkamaður fer). Eg kem aftur, Borga. Segðu mömmu það. Vertu blessuð á meðan. (Fer. — Þögn. — Sprenging).

Ásdís (í bæjardyrunum): Hvar er Aðalsteinn? (Kemur út).

Aðalbjörg: Hann þurfti að skreppa út í hvamminn, en kemur strax til baka. Verkstjórinn vildi hafa tal af honum.

Ásdís: Kanske hann skipi þeim að hætta þessum sprengingum. (Leiksviðið kippist til. Þær líta hver á aðra undrandi). Hvað var þetta, Borga?

Aðalbjörg: Eg veit það ekki. Ekki var þetta sprenging.

Ásdís (lágt): Það var jarðskjálfti. (Sjómennirnir koma yfir malarkambinn frá vinstri. Þeir bera sitt barnslíkið hvor. Þær standa agndofa. Dauðaþögn). Æ, guð minn góður! Hvar ætlar þetta að enda?

1. Sjómaður: Það er nú á enda fyrir þessum aumingjum. Þau eru bæði steindauð.

(Aðalbjörg leggur arminn um mitti Ásdísar. Þær koma ekki upp orði).

2. Sjómaður: Við sáum þau verða undir skriðunni.

1. Sjómaður: Og hún steindrap Manna litla strax.

2. Sjómaður: Hún lifði heldur ekki lengi; og það var víst óráð á henni, því hún bað mig, ef eg fyndi ígulker, að gefa Manna það.

Aðalbjörg: Það er best að bera líkin inn í bæinn. Við skulum hagræða þeim á meðan þið farið og

látið foreldrana vita um slysið.

(Þeir ætla inn í bæinn. — Jarðskjálfti. — Ausan gýs. Leiksviðið nötrar. Grjóthrun. Mökkur yfir Ausunni. Ásdís lítur upp á klettinn til hægri).

Ásdís: Jesús, guðs sonur! (Styttan steypist fram af klettinum og fellur við fætur hennar. Höfuðið brotnar af bolnum). Steini minn! (Hún krýpur og strýkur steinhöfuðið). Æ, guð hjálpi okkur, Steini minn! (Það dimmir í lofti),

Aðalbjörg: Komdu, Ásdís mín. Aðalsteinn kemur bráðum.

Ásdís (sinnir henni ekkert): Steini minn, Steini minn, blessað barnið mitt! (Rær og klappar steininum).

Aðalbjörg (Ráðalaus. Rankar við sér. Kallar): Ragnar! (Fer út til vinstri). Ragnar! Elsku Ragnar!

Rödd Ragnars: Eg kem.

(Það dimmir).

TJALDIÐ.

—Samið sumarið 1931.

•

Týsfórnin

Eftir Dr. Svein E. Björnsson

Það skeði hér fyrrum, er Loki var laus
og lygin fór staflaus á ról.
Hún guðunum lagði sín lymskunnar ráð
í leyni, er hún svikræðin fól.
En guðirnir sátu að veislum í vé,
sem voldugum höfðingjum ber.
Og Ásgarð þeir höfðu til öryggis reist
gegn árás frá jötnanna her.

En guðirnir vissu að í veðrinu bjó
mörg viðsjá og allsherjar raun;
því Loki gat Úlfinn og Orminn og Hel
við Angurboðu, á laun.
Alt ilt myndi í vændum og óhapp margt ske,
er af þeirra móðerni stóð:
En faðernið væri þó verra í reynd;
hið vélráða lyginnar blóð.

Og Alfaðir sendi því orminn á haf
að annast hin jarðnesku skaut.
En Hel gaf hann Niflheim, og níu lönd með
og nægtir af vistum hún hlaut.
En úlfurinn heima í Ásgarði lá,
alinn á ljúffengum mat.
Og Týr var sá eini, sem treystandi var,
og tjónkað við skepnuna gat.

En svo kom það óðum og örar í ljós
  að Úlfurinn klóraði og beit.
Er fjöturinn Læðing þeir lögðu á hann,
  hann læðinginn hæglega sleit.
Og svo þegar Alfaðir Dróma á hann dró
  hann drap sig úr fjötrinum þeim.
Og nú voru góð ráð hjá guðunum dýr,
  með Gleipni í Svartálfaheim.

Af konunnar skeggi og kattarins dyn
  var keðjan í dvergsmiðju hert.
Af bjarnarins sinum og bjarganna rót
  og brugðin með fuglshráka um þvert.
Þá andi sjálfs fiskjarins treysti hennar tog
  og tilbúinn fjöturinn var.
Í lynghólma Ámsvartnis Úlfurinn rann
  og Æsirnir bundu hann þar.

En þó var eitt skilyrði, er skyldi þeim sett,
  ef skyldi hann leggjast í bönd:
"Mig Gleipnir ei fjötrar, uns alvaldur ás
  í úlfskjaftinn fram selur hönd."
Og Æsirnir litu hver annan á víxl
  er opnaði skepnan sinn kjaft.
En Týr rétti hönd sína ótrauður inn,
  og úlfinn þeir lögðu í haft.

Er Úlfurinn braust um svo brakaði grund;
  í böndunum strengdum þá söng.
En Týr þar í hólminum hönd sína lét
  í hlæjandi guðanna þröng.
Því Úlfinn þeir höfðu nú fjötrað til fulls
  og festina dregið um Gjöll.
Og niður í moldina greypt hann við grjót,
  og goðin því fögnuðu öll.

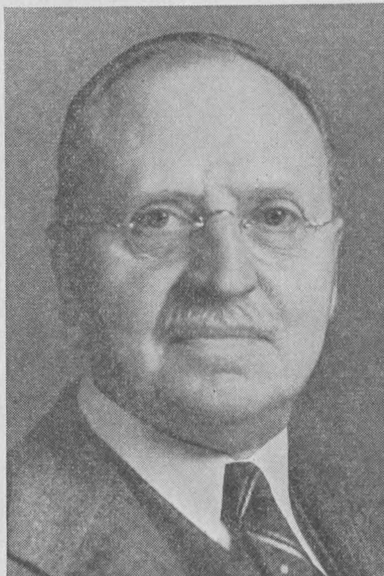
Er Úlfurinn gapti og grátbað um lausn
  guðirnir hlógu því meir.
Og sverði þeir skutu í hið goðfræga gin
  grenjandi í slefu og leir.
En elfur þar hafði sín upptök þann dag
  með aðstreymi, fossum og þröng,
er nefnd var í fyrndinni Framtíðarvon,
  þar fossandi í gljúfrum hún söng.

13. október, 1941.

Fræðimaðurinn Halldór Hermannsson

Eftir prófessor Richard Beck

Ágætlega fer á því, að rit, sem tengir heiti sitt sérstaklega við **þjóðrækni**, flytji frásagnir um þá menn, er mest og best hafa unnið að því að túlka fræði vor og menningarerfðir, sögu vora og bókmentir, og kynna þau efni erlendum þjóðum. Því að þjóðrækni, í orðsins sönnustu og dýpstu merkingu, er ræktarsemi við ætt manns og erfðir; það, að meta og gera frjósöm í lífi manns og annara þau menningarlegu og sögulegu verðmæti, sem þjóð manns hefir fengið börnum sínum í arf.

Í hópi þeirra manna íslenskra að fornu og nýju, sem sýnt hafa slíka þjóðrækni í verki með víðtækri útbreiðslu-starfsemi erlendis í þágu íslenskra fræða og menningar vorrar, skipar dr. phil. Halldór Hermannsson, prófessor við Cornell-háskóla í Ithaca, New York, mikinn heiðurssess. Það var þá einnig tilætlunin, að grein um hann og fræðistarf hans kæmi hér í ritinu í tilefni af sextugs-afmæli hans (6. janúar 1938), en það fórst fyrir af ástæðum, sem hér verða eigi raktar. Skal nú að nokkuru úr því bætt, þó að hér verði aðeins um harla stuttorða lýsingu að ræða á margþættri starfsemi hans, fremur en um ævisögu eða mannlýsingu, eins og það er venjulega skilið. Hinsvegar hefir ævistarf hans verið svo samfelt og fallið í svo beinan farveg að settu marki, að saga víðtæks fræðslu- og fræðistarfs hans er að mjög miklu leyti ævisaga hans, og drjúgum meir en ytra borð hennar, því að í verkum hans, eins og störfum allra heillundaðra manna, speglast skapgerð hans og áhugaefni.

Halldór Hermannsson er Rangæingur að ætt og kynjaður vel, og sver sig í ættina bæði að ásýndum og skaphöfn. Að loknu stúdentsprófi á lærða skólanum í Reykjavík vorið 1898, hóf hann laganám í Kaupmannahöfn. Ekki átti það samt fyrir honum að liggja, að verða sýslumaður á Íslandi, þó að hann hefði vafalaust orðið aðsópsmaður í þeim sessi og röggsamt yfirvald, jafn mikið glæsimenni og hann er og skörulegur í framkomu. En þó ætla eg, að það hafi verið Íslandi og íslenskum fræðum hið mesta happ, að hugur hans snerist

frá laganámi að fræðimensku. Snemma á Kaupmannahafnar-árum sínum komst hann í kynni við Willard Fiske, hinn mikla Íslandsvin og bókasafnara, og fór með honum til Flórens til þess að skrá hið íslenska bókasafn hans. Var hann síðan á vegum Willard Fiske og vann með honum að ýmsum fræðistörfum og útgáfum. Að prófessor Fiske látnum (1905) varð Halldór Hermannsson bókavörður við hið fræga safn íslenskra bóka, er Willard Fiske hafði gefið Cornell-háskóla, og jafnhliða kennari þar í norrænum fræðum. Hefir hann gegnt því starfi síðan og átt heima í Ithaca, að undanteknu árinu 1925-26, er hann var bókavörður við Árna Magnússonar safnið í Kaupmannahöfn. Í meir en tvo áratugi hefir hann verið prófessor í Norðurlandamálum og bókmentum við Cornell.

Starf hans er því aðallega þríþætt: — háskólakenslan, bókavarðarstarfið og ritstörfin, en mjög fléttast þó störf þessi saman í eina heild, eins og frekari frásögn um þau leiðir glögt í ljós.

I.

Þó að bókavarðarstarfið og ritstörfin hafi verið meginþættirnir í starfi Halldórs Hermannssonar í Cornell, hefir hann samhliða þeim haft með höndum kenslu í norrænum fræðum frá því að hann gerðist þar bókavörður fyrir meir en 35 árum síðan; enda hefir Norðurlandamáladeild háskólans, undir handleiðslu hans, skipað öndvegissess meðal slíkra deilda vestan hafs, að því er íslensk fræði snertir.

Hann hefir kent bæði forna íslensku og nýja, og var um langt skeið eini háskólakennari í Vesturheimi, er kendi nýmálið ásamt fornmálinu. Auk þess hefir hann flutt og flytur árlega (vitanlega á ensku) fyrirlestra um norræna menningu, sögu og bókmentir. Er það orðinn álitlegur hópur nemenda, sem stundað hafa nám hjá honum í íslensku og öðrum Norðurlandamálum, hvað þá þeir, er fræðst hafa um norræn efni af háskólafyrirlestrum hans. Getur sá, er þetta ritar, borið um það af eigin reynd, að sama alúð og vandvirkni einkenna kenslu hans sem ritstörf hans.

En áhrif Halldórs Hermannssonar sem kennara hafa, eins og liggur í augum uppi, náð langt út fyrir veggi kenslustofu hans og bókasafns þess, er hann veitir forstöðu. Þau hafa borist víða um Vesturheim með nemendum hans, sérstaklega þeim, sem einnig hafa gerst kennarar, sumir hverjir í norrænum fræðum og germönskum. Koma þau áhrif meðal annars fram í ritstörfum á því sviði eða um skyld efni. Eitt lítið dæmi þess er þetta: Árið 1932 kom út í hinu kunna tímariti **The American Scandinavian Review** góð ensk þýðing á hinni snildarlegu smásögu Jóns Trausta, "Þegar eg var á fregátunni" eftir konu eina að nafni Bertha Thompson. Fór eg að grenslast eftir því, hver þýðandinn væri, og kom það þá á daginn, að hún hafði stundað íslenskunám hjá Halldóri Hermannssyni. Þarf þá ekki langt að leita skýringarinnar á áhuga nefndrar konu á íslenskum bókmentum. Fer fjarri því, að hér sé um einsdæmi að ræða í flokki nemenda hans.

Þá hefir hann eigi unnið lítið fræðslustarf í Íslands þágu með því að svara öllum þeim sæg af fyrirspurnum um íslensk efni og norræn, sem honum hafa borist úr mörgum áttum síðan hann hóf kenslustarf sitt í Cornell fyrir meira en aldarþriðjungi. Enda er það segin saga, að Halldór Hermannsson er óspar á það, að mikla öðrum af sínum mikla og víðtæka þekkingarforða á íslenskum fræðum og norrænum; þeim, sem fást við þau fræði hérna megin hafsins, verður einnig tíðum til hans leitað. Eigi eru þær þá heldur fáar bækurnar í þeim fræðum, er komið hafa út hér vestra, þar sem hans er þakklátlega minst í formála fyrir aðstoð og hollar bendingar.

II.

Bókavarðarheitið er fyrir löngu síðan orðið fasttengt við nafn Halldórs Hermannssonar í munni landa hans austan hafs og vestan, og víst mun hann láta sér það virðingarnafn vel líka, enda sæmir það honum flestum betur.

Þegar hann tók við forstöðu íslenska bókasafnsins í Cornell að Willard Fiske látnum, var það orðið 8600 bindi, en nú er það kringum 20,000 bindi, stærst og fjölbreyttast íslenskt bókasafn, að undanteknu Landsbókasafni Íslands og Konungsbókhlöðu í Kaupmannahöfn. Hefir safnið því meir en tvöfaldast að bindafjölda síðan Halldór Hermannsson tók þar við bókavörslu, en Willard Fiske hafði búið svo um hnútana fjárhagslega, að safnið gæti haldið áfram að kaupa íslenskar bækur og merkustu rit um Ísland á erlendum málum. Með árvekni og hagsýni hefir Halldóri Hermannssyni tekist að afla safninu árlega meginhluta þeirra bóka, er koma út á íslensku, eða nær allra slíkra bóka, og helstu rita um íslensk efni á öðrum tungum. Hefir það eitt sér verið ærið verk og umhugsunarfrekt. Jafnframt hefir hann annast um alla hirðu á safninu með þeim hætti, að óhikað má til fyrirmyndar teljast. Byggi eg þá staðhæfingu á kynnum mínum af safninu árum saman, og hafa aðrir, sem þar hafa verið við nám eða fræðiiðkanir, sömu sögu að segja.

En Halldór Hermannsson hefir gert miklu meir en að afla safninu nýrra rita og hirða um það að öðru leyti. Hann hefir gefið út bókaskrár yfir Fiske-safn, er réttilega hafa taldar verið til stórvirkja, en stofnanda safnsins entist eigi aldur til að vinna það verk. Bókaskrár þessar (1914 og 1927), sem eru nærri þúsund blaðsíður í stærðarbroti, að frátöldum efnisskrám, gefa ágæta hugmynd um auðlegð og fjölbreytni Fiske-safns fram til 1926; og nú er þriðja bindi þeirrar bókaskrár á uppsiglingu og mun verða svipað að stærð og annað bindi hennar. Munu fæstir gera sér í hugarlund, hvílíka elju og nákvæmni samning slíks verks útheimtir, enda fórust dr Páli Eggert Ólasyni þannig orð um fyrsta og aðalbindi þess, sem er 755 bls., auk inngangsritgerðar (í ritdómi í **Skírni** 1914): "Það er skjótast af að segja, að þetta rit er hið mesta stórvirki, sem innt hefir verið af höndum í íslenskri bókfræði fram á þenna dag. Það má teljast ærið ævistarf einum manni að hafa leyst af höndum eitt slíkt verk sem þetta. Og er þó með enn meiri fádæmum, með hvílíkri vandvirkni og vísinda-

legri nákvæmni verkið er unnið og útgefið."

Auk þess hefir Halldór Hermannsson gefið út sérstaka skrá (1917) yfir rúnarit safnsins, allstórt rit og jafnvandað hinum fyrri.

III.

En ritaskrár hans yfir Fiske-safn, þó umfangsmiklar séu og efnisríkar, eru ekki nema nokkur hluti af ritstörfum hans, og er það órækur vottur þess, hversu ágætlega hann hefir notað sér aðstöðu sína til fræðiiðkana og hversu stórvirkur rithöfundur hann hefir verið, samhliða bókavarðarstarfinu, en ritstörf hans í heild sinni eru eðlilega nátengd því starfi hans.

Verður þá fyrst fyrir ritsafnið **Islandica**, sem hann hefir ritað einn saman og gefið út nærri árlega síðan 1908, en Willard Fiske hafði búið svo í haginn fjárhagslega, að í sambandi við safnið kæmi út á ensku ársrit um íslensk efni. Hefir eftirmaður hans fylgt þeim fyrirmælum með trúleik og prýði, því að út eru komin 28 bindi.

Er ritsafnið alt, eins og til var ætlast, um Ísland og íslensk fræði, en jafnframt kennir þar harla margra grasa, og ber það vitni um óvenjulega víðtæka þekkingu höfundarins. Sérstaklega mikinn fróðleik og traustan er þar að finna um íslenska bókfræði, því að nærri helmingur ritsafnsins er beinlínis þess efnis.

Þar eru ítarlegar skrár yfir útgáfur og þýðingar af fornritum vorum — Íslendingasögum, Fornaldarsögum Norðurlanda, Noregskonungasögum, og Eddunum — og yfir rit og ritgerðir um þau. Samskonar skrár eru þar einnig yfir það, sem ritað hefir verið um norsk lög og íslensk í fornöld.

Nánar skoðað, eru ritaskrár þessar að eigi litlu leyti bókmentasaga þjóðar vorrar í megindráttum; á það sérstaklega við um skrárnar yfir útgáfur og þýðingar íslenskra fornrita. Lítum t. d. á viðaukaskrána yfir Íslendingasögur (1935). Hún sýnir ljóslega, hve útgáfur af þeim, þýðingar þeirra og bókmentir um þær hafa aukist erlendis á síðastliðnum aldarfjórðungi. Einkar lærdómsríkur og eftirtektarverður er viðaukinn um þau skáldrit, sem samin hafa verið og ort á því tímabili út af Íslendingasögum, og færir það mönnum kröftuglega heim sanninn um víðfeðm og djúptæk áhrif íslenskra fornbókmenta erlendis, en það er samtímis talandi vottur um lífsgildi þeirra og listgildi.

Hvað merkust og veigamest bókfræðilegra rita safnsins eru þó IX. og XIV. bindi þess, um íslenskar bækur á 16. og 17. öld, því að þar er farið eldi tiltölulega lítt numið land í fræðum vorum. Hefir höfundurinn gengið víða á rekana, þegar hann var að viða að sér í skrár þessar, því að íslenskar bækur frá umræddum öldum eru í ýmsum háskóla-bókasöfnum Norðurálfu, þó að margar þeirra sé að vísu að finna í Fiske-safninu. En þessi bókfræðilega lýsing nefndra alda varpar einnig björtu ljósi á íslenska menning þeirrar tíðar, sé sú lýsing rétt lesin.

Bókfræðilegs efnis, þó þau séu í ritgerðaformi, eru einnig XIX. og XXIII. bindi ritsafnsins, **Icelandic Manuscripts** og **Old Icelandic Literature**, enda nefnir höfundur-

inn hið síðara "bókfræðilega ritgerð." Eru bindi þessi náskyld að innihaldi, því að hið fyrra er yfirlit yfir sögu og söfnun íslenskra handrita, en hið síðara greinir frá útgáfum og þýðingum íslenskra fornrita.

Nokkura sérstöðu innan ritsafnsins hefir VI. bindi þess (**Icelandic Authors of To-Day**), þó að það sé að talsverðu leyti bókfræðilegs efnis. En það er skrá yfir íslenska rithöfunda vorra daga, þeirra, er á lífi voru, þegar ritið kom út (1913). Eru þar gagnorð æviágrip þeirra og talin helstu rit þeirra og ritgerðir, og bók þessi því hið handhægasta yfirlitsrit þeim, er kynnast vilja íslenskum nútíðarbókmentum. Myndi nýtt bindi um sama efni með þökkum þegið af mörgum.

Þá eru í ritsafninu vandaðar útgáfur ýmsra íslenskra rita frá fyrri öldum, svo sem **Lof lýginnar** eftir Þorleif Halldórsson, skemtilegt rit aflestrar og all-merkilegt, þar sem það er elsta stæling á Norðurlöndum (frá 1703) af hinu heimsfræga ádeiluriti Erasmusar frá Rotterdam, **Lof heimskunnar.** Ennþá merkilegri er þó hin prýðilega útgáfa Halldórs Hermannssonar af **Íslendinga bók** (XX. bindi ritsafnsins), ásamt enskri þýðingu af henni, sem út kom Alþingishátíðarárið. Fylgir útgefandi henni úr hlaði með ítarlegri og skarplegri inngangsritgerð; en sömu skil gerir hann öðrum útgáfum ritsafnsins og bókfræðilegum bindum þess, og er stórmikið á öllum þeim inngangs-ritgerðum að græða.

Um íslenska kortafræði fjalla tvö bindin (1926 og 1931), en höfundurinn hefir á síðari árum lagt sérstaka stund á rannsóknir í þeirri fræðigrein. Er fyrra bindið um landabréfagerð þeirra frændanna Guðbrands og Þórðar Þorlákssonar biskups, er voru brautryðjendur í þeim fræðum á Íslandi, en hið síðara saga kortagerðar af Íslandi frá fyrstu tíð. Bæði eru ritin myndum prýdd og uppdráttum; en sagnfræðingum og landafræðingum er sérstaklega mikill fengur að ritum þessum, því að þar er margt nýtt dregið fram í dagsljósið.

Fjögur bindi safnsins eru um einstaka menn og ritstörf þeirra: **Jón Guðmundsson and His Natural History of Iceland** (1924), **Eggert Ólafsson** (1925), **Sir Joseph Banks and Iceland** (1928) og **Sæmund Sigfússon and the Oddaverjar** (1932). Eru þau öll vel samin og hin fróðlegustu. Bókin um afskifti Josephs Banks af Íslandsmálum ræðir eigi aðeins um merkan kafla í fjölþættri starfsemi þess athafna- og vísindamanns, heldur einnig um einkar athyglisverðan þátt í stjórnmálasögu Íslands. Ættarsaga þeirra frændanna, Sæmundar fróða og Oddaverja, er prýðisgott rit, einkum eru síðari kaflar þess veigamiklir, auðugir að rökföstum og merkilegum athugunum.

Ítarlegust saga íslenskra blaða og tímarita niður til ársins 1874, sem enn hefir samin verið, er í XI. bindi **Islandica** (1918); en næsta bindi er greinargóð ritgerð um íslenskt mál og fróðleg um margt.

Halldór Hermannsson er manna fróðastur um Vínlandsferðirnar, en um það fjalla tvö bindi **Islandica**-safnsins (1909 og 1936). Hið fyrra er bókfræðilegt yfirlit, en hið síðara (**The Problem of Wineland**) tekur

til ítarlegrar athugunar Vínlandsferðirnar sjálfar, í ljósi hinna fornu heimilda og merkustu kenninga fræðimanna, sem rannsakað hafa það efni og ritað um það. Höfundurinn hefir einnig ritað merkilegar ritgerðir á íslensku og ensku um þetta efni, meðal annars hér í ritinu; einnig má geta þess, að hann var fenginn til að rita um það efni í nýjustu útgáfuna af alfræðiritinu **Encyclopaedia Brittanica.**

Síðustu tvö bindi safnsins eru að efni til nátengd hinu mikla riti höfundar um skrautlist íslenskra handrita, og verður getið í sambandi við það.

Þó að hér hafi verið farið mjög fljótt yfir sögu, má öllum augljóst vera, að þetta mikla ritsafn Halldórs Hermannssonar hefir að geyma marghliða og merkilegan fróðleik um íslenskar bókmentir, sögu vora og tungu, enda er það aðalverk hans, ásamt með hinum miklu bókaskrám hans yfir Fiske-safnið, og staðfesta þau verk hans þá skoðun, að höfundurinn sé mesti bókfræðingur íslenskur á síðari tímum. Hefir hann á því sviði unnið mikið og merkilegt brautryðjandastarf. Það er einnig löngu viðurkent af fræðimönnum víðsvegar um lönd, að **Islandica**-ritsafnið sé ómissandi öllum þeim, sem fást við norræn og íslensk fræði. En mörg rit þess eru engu síður við hæfi fróðleikshneigðs almennings heldur en fræðimanna.

Og þetta ritsafn hefir borið hróður Íslands víða um lönd; það hefir, eins og dr. Sigurður Nordal sagði (í Skírni 1933), þegar átt drjúgan þátt í því, að efla iðkanir íslenskra fræða meðal enskumælandi þjóða.

IV.

Auk aðalverka sinna, sem að ofan eru talin, hefir Halldór Hermannsson ritað fjölda greina og ritdóma í íslensk blöð og tímarit beggja megin hafsins, og í amerísk tímarit, að ótöldu smáriti á dönsku um Íslendinga í Vesturheimi. Verður það eigi lítið safn, þegar samin verður heildarskrá yfir rit hans.

Ennþá merkilegri yfirleitt eru þó útgáfur þær af íslenskum ritum, auk þeirra í **Islandica**-safninu, sem hann hefir átt hlut að á síðustu árum. Hann ritaði mjög merkilegan formála (á ensku og íslensku) um sögu prentlistarinnar á Íslandi að útgáfunni að **Guðspjallabók** Ólafs biskups Hjaltasonar (1562), einni af elstu prentuðu bókum á íslensku, sem út kom 1933 í ritsafninu **Monumenta Typographica Islandica,** sem hinn danski bókfræðingur og Íslandsvinur Ejnar Munksgaard gefur út, en dr. S. Nordal annast um ritstjórn á.

Einnig ritaði Halldór Hermannsson eigi síður merkilegan formála á ensku að útgáfunni (1932) af **Fríssbok** (Codex Frisianus) í hinu glæsilega safni Munksgards af ljósprentuðum útgáfum af íslenskum skinnbókum **(Corpus codicum Islandicorum medii aevi),** en **Fríssbók** er merkasta handrit **Heimskringlu,** sem nú er við lýði.

Í sama safni 1935 kom út eitt hið mesta og merkasta rit, sem Halldór Hermannsson hefir samið, **Icelandic Illuminated Manuscripts of the Middle Ages,** og er sú bók einstæð i fjölþættum bókmentum þeim, sem ræða um fræði vor hin fornu. Hér er fyrsta sinni safnað í einn stað völdum sýnishornum af bókaskrauti

íslenskra handrita, smámyndum og skrautlegum upphafsstöfum. Er rit þetta því mikilvægur skerfur til sögu norrænnar og íslenskrar listar. En auk þess sem höfundurinn safnaði efninu og valdi í þessa miklu og fallegu bók, sem lýsir skrautlist íslenskra handrita um þriggja alda skeið (1200-1500), skrifaði hann á ensku ítarlegan og fróðlegan inngang um íslenskt bókaskraut, er eykur stórum á gagnsemd og gildi ritsins. En með því var grundvöllurinn lagður að framtíðar-rannsóknum á þessu sviði íslenskrar handritafræði.

Sjálfur hefir Halldór Hermannsson haldið áfram rannsóknum á því sviði með síðustu tveim bindum **Islandica-safnsins**. Hið fyrra þeirra (1938) er útgáfa af brotum þeim, sem til eru af íslensku þýðingunni af hinu fræga miðaldariti, **Physiologus**, en það var safn dýralýsinga, sem voru táknræknar og siðfræðilegar að öðrum þræði. Hið síðara (1940), **Illuminated Manuscripts of the Jónsbók**, ræðir um bókaskraut í handritum þeirrar frægu lögbókar frá 16. og 17. öld. Báðum þessum bókum, sem prýddar eru ljósprentuðum myndum, lætur höfundurinn fylgja gagnorðan og fræðandi formála.

Framúrskarandi vandvirkni og nákvæmni einkenna hin mörgu fræðirit Halldórs Hermannssonar, og hann er maður smekkvís að sama skapi. Jafnframt hefir hann, eins og dr. S. Nordal sagði um hann í afmælisgrein í **Nýja Dagblaðinu** (1938), sýnt það í ýmsum ritum sínum, "að hann er bæði hugkvæmur maður og skarpskygn."

Merkilegar tillögur hans (sjá einkum **Islandica** 1933) um bætt skipulag á útgáfu íslenskra fornrita vöktu mikla athygli og hafa þegar borið þann ávöxt, að ný tilhögun var gerð á stjórn Árnasafns í Kaupmannahöfn, og hefir hin nýja safnnefnd, sem hann á sæti í, gert ráðstafanir um útgáfur íslenskra fornrita í samræmi við tillögur hans; en heimsstríðið hefir, illu heilli, orðið þröskuldur á vegi þeirra framkvæmda.

Ritstörf Halldórs Hermannssonar bera því fagurt vitni sjaldgæfri fræðimensku hans og mikilli elju; en þau bera því eigi síður vitni, að höfundurinn er víðmentaður heimsborgari jafnframt því sem hann er sannur Íslendingur, sem er heill og heiður þjóðar sinnar hugstætt alvörumál.

Skjöldurinn

Eftir Kristján Pálsson

(Einar skálaglam gaf Agli Skallagrímssyni skjöld þann er Hákon jarl hafði **gefið honum**).

Heim úr langferð hetjan komin var,
hermannlegur þótti enn á velli.
Fætur traustir, að þó færðist elli,
vígmannlegar vopnin enginn bar.
Enn var bringan breiða hvelfd og sterk,
beyglaus svipur, fullur þróttur arma,
sem í mótvind mannrauna og harma
unnið höfðu ótal frægðarverk.

Undir breiðum brúnum hetjumanns
brunnu eldar hyggju, þrótts og vilja.
Hvað sem bjó í brjósti mátti ei dylja,
svo var stór og falslaus hugur hans.
Enn var biturt bryntröll fullhugans,
besta stoðin frænda, vina og granna,
ógnarvöndur ójafnaðarmanna;
gott var skjól í skugga höfðingjans.

Nú til hvílu garpur aldinn gekk;
góð er hvíldin ferðalúnum manni,
sér hann þá, hvar inst í rekkju ranni
skreyttur gulli skjöldur mikill hékk.
Skjöld svo fagran fyr ei leit hann þar;
frétti hver þann eigi; mæla sveinar:
"Þann hinn góða grip þér færði Einar
skálaglam, sem hér að húsum bar."

"Nætur þrjár þín, Egill, Einar beið;
ekki sæma lengur þótti að dvelja.
Konungsskjöldinn væna kvaðst því velja
konungsskáldi, og kátur burt svo reið."
Víst mun elli Egil leika grátt;
engum þökkum launar hann gjöf svo fríða.—
"Söðlið hest minn, hart skal eftir ríða;
drepa Einar," Egill mælti hátt.

"Víst mun þessi gjöf til gjalda sjá
gjöldin full þau Einar hjá mér taki.
Skil eg það: í nótt hann vill eg vaki,
skjaldar þessa lof í ljóði að tjá.
Nú mun Hákon Hlaðajarlinn flár
hirðskáldi og góðum vini týna.
Konungssveini kært mér væri að sýna
hvort ei ennþá bítur benjalján."

"Marga átti eg illa vökunótt,
ein þó verði langstæðust í minni.
Konungsfangi, er beitti eg braglist minni
að sefa Eiríks ofsa- og heiftarþrótt.
Geði tregu konungslof eg kvað,
kært þó væri ljóðfimi að sýna,
hefði ella fagnað fjöri að týna
óttalaus við Eiríks blóðgan nað."

"Vakti eg enn, er Ægir Böðvar sveik;
ekki um fjör, en vit mitt tafl eg þreytti,
þar mig Óðinn brögðum illum beitti
en til hefnda vopn mín reyndust veik.
Þær mér Óðinn bölva-bætur gaf
Böðvars varða að reisa í dýru ljóði;
betri en manngjöld mörg í þungum sjóði.
Vakti eg einn, er öld í næði svaf."

"Nú, í elli engum duga má,
Egils ró og næturfrið að skerða.
Fyr skal þungan brand í blóði herða, —
þó mun ógreitt Einars fundi að ná.—
Fyr var Agli ærið lítil þraut
óðs við stál að kveikja bragarneista.
Þess má enn, að gamni, gjarnan freista;
skoðum, sveinar, skjöldinn Einarsnaut."

Fyr en svefn á Egils augu leið
ort hann hafði skjaldarbraginn dýra.
Geymt mun verða gullið ljóða skýra
meðan brosa blóm við andans meið.—
Þegar skapið gengur berserksgang,
gömul sár á ný í huga blæða,
stormar ofsa geyst í geði æða:
Ljúf er hvíld við ljóð að þreyta fang.

Norður á Ross

Hálfsönn saga eftir Þorstein Þ. Þorsteinsson.

Aldrei þessu vant, kunni fólkið engin deili á Manna A. Thorsdal þegar honum skaut upp einn sumardaginn norður á Íslendinga strætinu Ross í Winnipeg. Hann leit út fyrir að vera innan við þrítugt, hár og herðibreiður, fríður í andliti en þó karlmannlegur. Úr augunum skein oft gletni og stundum sást í þeim kankvís glampi, þegar hann var spurður í þaula um eitthvað, sem hann kærði sig ekki um að svara. Hann settist að í einu **borðings-húsinu**, og þar vitnaðist það, að hann hét fullu nafni Ármann og var Ármannsson, og hafði lengi dvalið suður í Bandaríkjum, langt fyrir sunnan allar íslenskar nýlendur.

Fólkið, sem flestu smíðar skóinn, jafnvel þeim fótum, sem ekki eru til, sagði að ættnefni hans benti til, að hann væri kynjaður úr Þórisdal á Íslandi, og mundi því kominn af útilegumönnum. En það eitt sagði hann af sjálfum sér, að hann kæmi sunnan úr Ríkjum, væri ókvæntur, ættaður úr fegurstu sveitinni á Íslandi, ætti til stórhöfðingja að telja í framættir, búið síðustu árin með amerísku fólki, en hefði haft löngun til að kynnast bæjarbrag höfuðborgar Íslendinga í Vesturheimi.

Manni talaði ensku líkt og innfæddur Jankí, og íslensku mikið hreinni en þá var alment siður í Winnipeg. En af því hann var öllu betur búinn og með öðrum blæ en þá var títt hjá Íslendingum, vakti hann strax talsverða athygli hjá flestum, og öfund hjá sumum.

Ross, sem snýr í austur og vestur, og heitir því **avenue** þar í borg en ekki stræti, því þau snúa í norður og suður, var þá enn í íslenskum blóma sínum með tvær hálf-íslenskar götur á hvora hlið í Pacific að norðan og Elgin að sunnan — og raunar fleiri götur og stræti þar í kring, sem voru dálítið íslenskar, og bergmáluðu líka oft hið forna og rómantíska mál landanna, og stundum svo hátt, að ekkert heyrðist til engil-saxneskunnar nema fáein hræðileg blótsyrði, þegar hún heyrði ekki lengur til sín.

Sléttan, sem lá nokkuð fyrir sunnan Íslendinga, milli Notre Dame og Portage avenue en vestur af Sherbrook stræti, — og litlu síðar varð, og er enn, aðal heimkynni Íslendinga í Winnipeg, og Sargent avenue þeirra meginstöð, — var þá að byrja að byggjast með nýju fjöri, nýjum strætum og nýjum húsum, svo heita mátti, að **boom**-ið bærist norður til landanna með hamarshöggunum og sagarhljóðinu úr suðrinu, á meðan Ross og næstu göturnar þar í kring biðu íslenskrar afturfarar, nýrrar járnbrautalagningar og meira reyks, hrörnunar og sumstaðar auðnar.

Á þessum fyrstu árum tuttugustu aldarinnar, bjuggu yfirmenn og undirgefnir á Ross, embættismenn og skurðakarlar. Þar var íslenskt

prestsetur, kirkja, samkomustaður og ritstjórar. Þar voru nokkrar íslenskar verslunarbúðir, og allmörg matsölu- og gisti-hús (borðingshús), þótt ekki væru þau öll stórhýsi né hefðu mörg þægindi að bjóða, nema mismjúka sófa og velvaggandi ruggustóla, og einstöku hlýjar dúnsængur að heiman í járnbeðunum. En íslensk gestrisni, íslenskt viðmót og íslensk tunga, sem hljómaði oftast nær og víðast hvar um alt húsið, var gestunum máske eins dýrmætt þá og nútíðar þægindin eru þeim nú, sem læra aðeins það málið, sem flutt var hingað frá Bretlandi, og skilja nú ekki lengur tungu forfeðra sinna frá Íslandi.

Þá var óvíða rafmagn og vatn í húsum þar, sem flest voru án kjallara og hituð með ofnum á vetrum. Var oft misjafn hitinn í mestu hörkunum. En á sumrin í hitunum, urðu menn víðast hvar enn sveittari í húsum þessum vegna þess óyndis úrræðis, að neyðast til að berja frá sér húsflugurnar, sem reyndu að kroppa mann í framan og nörtuðu í hvern matarbita, sem á borð var borinn. Þessu voru Íslendingar óvanir að heiman og kunnu því illa, að láta þessa vængjuðu varga ræna sig björginni við nefið á sér, sem þær káfuðu einnig í. Börðust þeir við flugurnar eins og víkingar og slóu þær í hel hrönnum saman.

Sumir menn vöndust samt flugunum furðu vel eins og hitanum, sem þurkaði þá upp á brennandi sumrum, eða nepjunni, sem frysti anda þeirra á helköldum vetrum. Þeir vöndust þessu smám saman líkt og einhverju óumflýjanlegu, sem náttúra hvers lands dembir á börn sín og fósturbörn, rétt eins og Norðlendingar venjast svo vel þokunni og hafgolunni, og Sunnlendingar slagviðrunum og suddanum, að þeir virðast varla vita af þeim vegna vanans, fyrr en þeir þekkja mismuninn af eigin reynd. Samt voru ýmsir á þessum árum farnir að flýja heljuna og hitann í Rauðárdal og sléttunni miklu um miðbik landsins, norðan og sunnan landamæranna, og komnir vestur á Kyrrahafsströnd í jafnara og viðfeldnara loftslag, þó að einnig þar þreytti suma þokukendar haustrigningar.

Þá átti Bjartur Dagsson hinn hláturmildi heima á einu borðingshúsinu í Íslendinga hverfinu, sá hinn sami sem fór út í River Park með Gunnu þeim til skemtunar, en misti hana til Englendingsins, eftir því sem stendur í einu fornkvæði Vestmanna, og síðustu skrif að heiman herma, að nú sé einnig að verða landlægt þar með margar Heima-Gunnur, á sama hátt og fyrir tæpum 40 árum vestan hafs, þegar þær útfluttu, sem bjuggu á Ross og í grendinni, breiddu út faðminn í Parkinu.

Þannig endurtekur sagan sig á hverjum mannsaldrinum.

Í þessu íslenska hverfi, át hinn mishepni hugsuður, Jón frá Strympu í Nýja Íslandi, sína miklu kýrkets dagverða, sem Gunnsteinn skáld skýrir frá í sögum sínum, því auk alls vinnulýðsins, hýstu og fæddu borðingshúsin á Ross og næstu strætum marga sveitabændur, þegar þeir voru á starfs- og kynnis-ferðum sínum, eða að leita sér atvinnu í hinni ungu höfuðborg Manitoba fylkis. Þar settust einnig stundum að nýkomnir innflytjendur að heim-

an, sem vildu stunda atvinnu í borginni. En fengist hún ekki, voru þeir þar vanalega stutt og fóru út í sveitir til bændanna, því þó að fæði og húsnæði, færi vanalega ekki fram úr þrem dollurum um vikuna fyrir karlmenn, og nokkru minna fyrir konur, þá var þeim ofraun að borga það, sem ekkert áttu.

Bóndi sá, er seldi Manna A. Thorsdal fæði og húsnæði hét Magnús og var Arason, fátækur fjölskyldumaður, sem vann nú orðið við smíðar en hafði áður á árum mokað í hinum djúpu strætaskurðum fyrir bæinn, sem enn var þá alltítt hjá Íslendingum, þótt **Gall-arnir**, sem Íslendingar nefndu svo af lítilli þekkingu, væru í þann veginn, að draga þá flesta upp á skurðbakkann og síga sjálfir niður.

Magnús hafði verið á ýmsum stöðum vestan hafs, en naut sín hvergi vel og gat ekki fest rætur. Hann var góðlegur sýnum og vildi vera mikill Íslendingur, fremur greindur og vel að sér bóklega, en enginn hyggindamaður á heimsvísu, ör og nokkuð fljótráður, reikull í trú sinni, gruflandi og fljótur að verða fyrir áhrifum annara. Hann var hrekkjalaus maður og stundum auðtrúa þegar slægir menn áttu í hlut. Hafði oft verið illa á hann leikið, sérstaklega í kaupum verðlausra hlutabréfa í ónýtum námum og þess háttar, sem auglýsinga skrumið hóf þá stundina upp til skýjanna.

Kona Magnúsar hét María Brandsdóttir. Hún var hin mesta ágætis kona. Þrátt fyrir hin miklu hússtörf hafði henni gefist tími til að kenna börnum sínum að lesa íslensku. Einnig hafði hún séð um, að þau eldri voru orðin sendibréfsfær á íslensku. Kvaðst hún kunna betur við, að þau gætu skrifað sér á móðurmálinu, þegar þau væru komin frá sér út í hinn mikla enskumælandi heim Norður Ameríku, sem tók Íslendinga fastari tökum með hverju árinu sem leið, og gerðist djarftækari til kvenna þeirra, bæði með kvonbænum og lausatökum. En almenn var íslensku kensla þá ekki í Winnipeg, þótt einstöku heimili héldi barnakennara um tíma. Samt lærðu börnin þá miklu meira en nú að tala íslensku, meðan það íslenska góðæri stóð yfir, að foreldrarnir og flestir fullorðnir töluðu hana í heimahúsum, þótt allbjöguð væri hún hjá sumum á þeim tímum, og yngra fólkinu hætti við að skjóta inn í enskum setningum til skýringar. En þá strax var farið að brenna við á mörgum heimilum, að börnin, sem erft höfðu rödd foreldranna en ekki mál þeirra, hefðu svo hátt á ensku í sinn hóp, að ekkert af því heyrðist, sem foreldrarnir sögðu á íslensku, einkum ef þau voru farin að eldast og missa róminn.

Elsta dóttir þeirra hjóna, og sú eina af börnunum, sem hér er getið, hét Jóhanna, oft kölluð Jóa og Hanna af Íslendingum, en Joan og Joe af þeim, sem voru af breskum stofni. Hún var tæplega tvítug yngismey, úti og inni í skósíðum kjól, en með barðastóran strútsfjöðurs-hatt þegar hún klæddi sig upp á og var til sýnis úti í pörkum eða inni í kirkjum og skemtisölum. Hún hefði sómt sér að vera tígulegasta drotningarefnið í öllum hvítra manna löndum, sem kóngsríkis nafn báru í þá daga, en Íslendingar

hafa aldrei eignast íslenska drotningu, nema þá að nafninu til, hafa heldur aldrei þurft að líta né lifa þann harmleik, að sníða af henni kollinn, eins og forfeður ofjarla þeirra í Vesturheimi.

Jóhönnu var unnað af mörgum en öfunduð af fleirum. Fólkið sagði að hún væri ein af þeim fáu fallegu, sem aldrei mundi elska sér til óhappa heldur láta skynsemina ráða fyrir sér, velja þann æskilegasta úr hópnum og giftast honum. Enginn vissi hvort þetta var last eða lof. En mörg ung stúlka sunnan frá Notre Dame og norður á Logan avenue hefði viljað standa í sporunum hennar Jóu í þá daga.

En hún var fornsinna, þegar til ráðahags hennar kom, og ætlaði að láta foreldra sína ráða mestu í þeim efnum. Var þessi erfð og eldri siður enn nokkuð ríkjandi hjá Íslendingum, en fór þó þverrandi eftir því sem æskan náði meiri völdum og víkkaði út ríki sín í löndum enskunnar, sem af henni voru síðar unnin af nýrri æsku.

Á alþýðuskólanum hafði Jóhanna lokið námi sínu snemma, gengið síðan nokkura vetur á hærri skóla og kynt sér einnig verslunarfræði. Nú var hún orðin bókari og vann fyrir góðu kaupi hjá ríkum kaupmanni á Aðalstræti. Og þó að það væri þá alls ekki orðið eins algengt og nú er, að ungmenni sitt af hvorri þjóð stofnuðu með sér hjónaband, þá hafði fólkið, sem flestu veitir eftirtekt, orðið þess vart, að William Morrison, kallaður Bill, sonur eigandans, myndarlegur piltur liðlega tvítugur, gat hvergi haft augun nema þar sem hún var. Hann hafði oft boðið henni með sér á skemtanir, sem hún stundum þáði. En þrátt fyrir það vissu menn ekki, þótt þeir gætu sér til, um tilfinningar Jóhönnu gagnvart piltinum, því engum duldist, að þetta var álitlegri ráðahagur en útlendri, íslenskri stúlku, og bláfátækri í þokkabót, þótt stórfögur væri, bauðst að öllum jafnaði í Winnipeg enn sem komið var.

Það var engu líkara en allir aðrir aðdáendur Jóhönnu drægi sig í hlé, samstundis og þegjandi, þegar Bill kom til sögunnar. Hvað höfðu þeir að bjóða? Og svo biðu þeir eins og aðrir eftir því, að trúlofun þeirra yrði opinberuð. Því þótt ótrúlegt þætti í þá daga, var það haft fyrir satt, að foreldrar Bills hefðu látið sér það um munn fara, að þau gætu ekki samvisku sinnar vegna sett sig á móti því, að sonur þeirra ætti jafn yndislegan ungling.

Alt þetta var foreldrum Jóhönnu ljóst og sáu hvert stefndi, því Bill hafði stundum talað við þau, þegar hann sótti hana á skemtanir, eða þegar hann fylgdi henni heim til sín. Raunar voru þeim ógeðfeldar giftingar milli þjóða, sem töluðu sína tunguna hvor og áttu sínar ólíku sögur að baki sér, lögðu mismunandi og oft mjög ólíkt gildi og mat á fjölda margt, og áttu litlar sameiginlegar hugsanir saman nema þær, sem heyrðu til nýbygðinni í borgum og sveitum, ræktaðar á barnaskólum og bornar út í hérlent þjóðlíf. En flest þetta var al-breskur arfur að undirstöðu, ásamt amerískri þekkingu sunnan úr Bandaríkjum, sem var nauðsynleg þessu nágrenni, sérstaklega í verklegum efnum og nýungum, og blandaðist að mestu óafvitandi hinum breska

stórveldis stíl og starfsmáta þeirra ára til meiri jafnaðar og mannréttinda fjöldans.

Enn voru þó þeir tímar við lýði, að af fjölda manns var Íslendingurinn álitinn hráefni, sem breskt og bandarískt hyggjuvit og hagsýni væri að ummynda í vestræna, verðmikla verslunarvöru, þótt álitið á Íslendingum hefði samt alment farið stórbatnandi á þeim rúma fjórðungi aldar, sem þeir voru búnir að eiga heima í löndum Vesturheims. Hversu fegnir sem Íslendingar í Winnipeg vildu líta á sig sem jafnoka þeirrar þjóðar, sem þeir bjuggu með, þá gátu þeir það ekki í þessum bresk-canadiska heimi, sem afvopnaði þá öllum sínum kjörvopnum, fleygði í ruslið erfðagripum þeirra, og fékk þeim sín vopn og sína gripi í hendur, sem þeir aldrei höfðu áður séð né notað. Auk þess voru þeir svo fáir, að fyrst í stað var ómögulegt að knýja fram jafnræði við yfir drotnarana, sem þóttust mestir og voru það vegna atvikanna og ástæðanna.

Um þessar mundir leið enginn vinnufær Íslendingur sáran skort, og sumir þeirra voru komnir í góð efni. En þó að fjöldinn væri fátækur og flestir yrðu enn að vinna með súrum sveita fyrir daglegu brauði, þá hvíldu margir sig yfir köldustu mánuði vetrarins, en aðallega vegna þess, að þá var litla eða enga vinnu að fá í Winnipeg, og flestum lausamönnum leiddist að fara í vinnumensku til bænda og hirða gripi þeirra fyrir lítil laun. Í stað þess skemtu þeir sér margir vel í bænum, en eyddu þá oft öllu, sem þeir höfðu unnið fyrir um sumarið. Og þó að þessir ungu bæjarmenn, yrðu sumir seinna sjálfstæðir bændur, verkgefendur eða aðrir athafnamenn, þá voru þeir flestir enn tvírætt efni í tengdasonu, ef vega skyldi þá á reiðslu afkomu og arðsvonar.

Foreldrum Jóhönnu fanst það því of mikil ábyrgðar hluti, að setja sig á nokkurn hátt á móti því, að hún ætti þennan unga og efnilega Stór-Breta, sem stóð ekki einungis til að erfa ríkidæmi, heldur var arfþegi síns mikla veldis, og naut sinna mannréttinda og þjóðréttinda í þessu nýbygða landi, eins og ættleggur hans hefði búið þar frá ómunatíð, átt alt, stjórnað öllu, og verið rótfastur og vallgróinn frá kyni til kyns.

Þessi er máttur sigurvegaranna frá eilífð til eilífðar.

Þó gátu þau ekki annað en viðurkent það hvort fyrir öðru, en þó með dálitlu íslensku samviskubiti, að ef Jóa sín giftist Bill, þá gæti hún örugg og ókvíðin horft fram á ókomnu dagana. Og sjálf fundu þau dulinn styrk í þessum mægðum, sem lyfti þeim svo lítið hærra upp — og yfir íslenska umhverfið og borðingshúsið.

Auðvitað voru al-íslensku hjónaböndin eðlilegri — og fallegri. En Íslendingurinn var enn sem komið var svo vafasamur lukkupeningur vestra, og svo lítils metinn af hinum breska almenningi, að nauðafáir mundu öfunda þau eða Jóhönnu af þesskáttar giftingu.

Þannig var högum háttað, þegar Manni A. Thorsdal gerðist borðnautur okkar hjá Magnúsi og Maríu.

Það var ekkert klappað né klárt með Jóhönnu, þótt alt virtist stefna hraðfara að því, sem verða vildi,

og hann horfði á hina ungu og ólofuðu blómarós, sem fylti borðsalinn angan og aðdáun, en sveif á sjálfan hann eins og sætlega kryddað og fornt munkavín, sem yfirskyggir hug og hjarta svo mjúkum myndum og mildum draumum, að unaður líður um líkama og sál. Eini og mikli mismunurinn var sá, að Jóhönnu fylgdi enginn syngjandi höfuðverkur morguninn eftir, né andleg og veraldleg ógleði og ógeð eftir á.

Manni var ekki einn af þessum undirfurðulegu útlendingum, sem héldu að þeir væru alstaðar fyrir, gutu augunum í laumi og flóttalega til stúlkna þeirra, sem hjartað unni, eða stóðu frammi fyrir þeim steinþegjandi, óákveðnir og hálfbognir eins og spurningarmerki. En héldu þó samt, að nú hefðu þeir komið ár sinni vel fyrir borð, og látið þær skilja hvar þær gætu fengið sér mann. Svo biðu þeir þess með opinn munninn, að þær kæmu hlaupandi til þeirra, uns þeir vissu ekki fyrri til en Bretarnir voru búnir að taka þær frá augum þeirra og loka þær inni í sínum eigin köstulum, svo þeir sáu þær aldrei síðan — jafnvel ekki þótt þeir skotruðu augunum upp til glugganna, þegar þeir gengu fram hjá bústað þeirra.

Nei. Manni var alinn upp í öðru sauðahúsi, þótt sviplíkt væri kynið. Hann tók strax sama ráðið og Bill notaði: að bjóða henni með sér á ýmsar enskar skemtanir, sem hann vissi að ungum stúlkum þótti nautn að sækja og sómi að láta sjá sig á. Einnig bauð hann henni á Íslendingadaginn og þær fáu skemtanir, sem hinir lúnu Íslendingar héldu í Winnipeg að sumrinu. Þar var hann oftast fremri Bill.

Þegar haustið kom, urðu skemtanir Íslendinga fleiri og fjörugri. Þá streymdu menn til bæjarins utan úr þreskingu og annari bændavinnu með vasana fulla af peningum og hjartað hlaðið löngun til að létta sér upp. Og alstaðar var Jóhann boðin á þessar gleðistundir.

En eins og enginn kann tveimur herrum að þjóna, þannig átti Jóhanna óhægt með að skifta sér á milli þeirra, þegar tveir buðu henni sama kvöldið, hvort heldur var á sömu skemtunina eða sitt í hvorn enda bæjarins. Þá varð sá, sem fyrri var til oftast hlutskarpari. Og þótt hinni drotnandi stétt í Winnipeg þættu margir landar tómlátir og jafnvel drjólalegir í þá daga, þá varð Manni í þessari samkepni oftara en hitt á undan Bill, enda voru honum hæg heimatökin.

Samt þóttust allir vissir um, að það yrði Bill en ekki Manni, sem sigur bæri úr býtum í þessum leik, og það höfðu foreldrar Jóhönnu einnig ákveðið, þótt Manni hefði hækkað mikið í áliti Winnipegmanna, síðan honum fyrst skaut upp á Ross. En þau vildu ekki skifta sér af því, þó að hann skemti dóttur sinni, fyrst að þetta var nú einu sinni landsiður og hún virtist una því vel. Og svo virtist þetta líka ætla að flýta blessunarlega fyrir hinum æskilega enda þessara mála, því síðan Manni komst í spilið, þóttist Magnús hafa skilið það á Bill, að í stað þess að bíða næsta vors með að opinbera trúlofun sína eins og foreldrar hans vildu, svo þau fengju næg tækifæri til að þekkja hvort annað sem best, þá væri sér hugur á að koma því i

kring með haustinu, ef hann fengi talið þau á það, sem hann vonaðist til. Og það vonuðust þau Magnús og María líka til að yrði, svo Jóhanna sín kæmist sem fyrst í örugga höfn.

Fyrst eftir að Manni kom til Winnipeg, leið svo hálfur annar mánuður um há-bjargræðistímann, að hann tók sér ekkert starf fyrir hendur, en skoðaði bæinn og kyntist athafnamönnum og starfsviðum. En þar sem á þeim árum var leikandi létt fyrir alla verkhæfa menn, sem ensku töluðu, að fá sér einhverja atvinnu um þetta leyti árs, og Íslendingar töldu þá letina einn versta löstinn og vinnuleysið eitt mesta mótlætið, þá hugðu margir, að Manni væri "erki-bommari" og "amerískur vindbelgur."

Ekki lét hann uppi hvort hann kynni nokkurt handverk, eða hvort hann væri efnaður eða fátækur. Hann virtist enginn útsóunarmaður, en borgaði refjalaust skuldir sínar. Svo einn daginn var það altalað, að hann væri farinn að láta byggja þrjú hús fyrir sig suður á sléttunni, og þannig reyndist það líka. Þá kom annað hljóð í strokk landanna: smjörhljóðið, enda unnu þeir mest að smíði þeirra og líkaði vel við hann. Sjálfur vann hann ekki svo teljandi væri, en var þar til eftirlits og umsjónar, og virtist þekkja alt út í æsar, sem að byggingum laut. Og svo var hann naskur í innkaupum og útsjónarsamur með efnið og vinnuna, að þeir, sem hjá honum unnu sögðust aldrei hafa þekt verkhygnari mann.

Um haustið seldi Manni húsin. Töldu kunnugir menn hann hafa hagnast um 500 dollara á hverju þeirra. Einnig fréttist, að hann hefði um líkt leyti selt spildu með 30 bæjarlóðum, skamt þaðan sem hann bygði húsin, sem enginn vissi hvenær hann hafði keypt. Var það almæli, að hann hefði grætt 100 dollara á hverri lóð. En karlarnir stungu því að "honum Magnúsi á borðingshúsinu," að heppinn hefði hann verið með borðmanninn, og ekki mundi Manni þurfa að skulda borðið sitt þenna veturinn, ef hann yrði áfram í borði hjá honum. — Ja, svo sögðu þeir.

Það er segin saga, að Manni var strax kominn í skrambi gott álit hjá þeim Íslendingum, sem höfðu þá eina í hávegum, sem auðguðust, og létu þá verða þess vara með lotningarfullu látæði og hrósyrðum, ekki síður þá en nú. Samt voru sumir þeirra svo öfundsjúkir, að með sjálfum sér vonuðust þeir til þess hálft um hálft, að þeir færu á hausinn og í hundana, og yrðu að fara að moka skít fyrir einhvern harðráðan verkstjóra, eins og þeir höfðu gert öll sín ár í henni Ameríku. Og þessi meinfýsi hinnar eilífu samkepni lífsins, varð oft meira en óskin tóm, enda mundu sumir eftir því úr "gamla búmminu" í kringum 1880, þegar eignir flestra braskaranna flæddu og verðmætið var af þeim þvegið, en þeir stóðu sjálfir eftir allslausir og kindarlegir í forinni, — að auður er valtastur vina, einkum sá nýfengni, og svo reyndist það sumum einnig á veltiárunum eftir aldamótin.

Um þessar mundir þektust lítið hin nýju sambönd milli þessa heims og annars, meðal Íslendinga í Winnipeg. Þá var andatrúin ekki farin

að flytja vestur að neinu ráði að heiman, því hún stendur sér en ekki í sambandi við hina fornu og ramm-íslensku trú á vofur, sem nokkrir vesturfarar fluttu með sér frá byrjun útflutninga, en sem misti einkennilega fljótt magn sitt og sérkenni í umhverfinu nýja, dagaði uppi og gleymdist eins og alt, sem verður á eftir tímanum.

En þó að andatrúin nýja væri ólík þjóðtrúnni á svipi og sálir framliðinni í líkamlegu gervi, sem oft birtist á liðnum öldum í ímynd hrellingar, harðleikni og vanmáttar hinnar þjáðu þjóðar, þá stóð hún nokkuð hliðstæð draumatrú margra Íslendinga að fornu og nýju, þar sem draummaðurinn útskýrði margt dularfult úr annari tilveru fyrir þeim, sem svaf, og sagði honum stundum fyrir óorðna hluti líkt og sagnarandinn, sem er enn annað fyrirbrigði.

Þó að Íslendingar væru þá stutt á veg komnir með að rannsaka leyndardóma sálarinnar, þá hafði því þó verið trúað í allmörg ár af ýmsum mönnum suður í Bandaríkjum, að hinir látnu gætu gert sig skiljanlega jarðneskum mönnum á ýmsan hátt. Þannig segir Booth Tarkington rithöfundur frá Indianapolis frá því í sögu æskuára sinna: **As I seem to me** (1941), að þegar hann var 14 ára drengur (um 1882), hafi sumt af nánustu skyldmennum sínum látið borð hreyfast á óskiljanlegan hátt, og fengið fréttir frá framliðnum frændum sínum og vinum, með því að spyrja þá og fá svör þeirra með vissum höggum borðsins, sem táknuðu orð og setningar. Seinna komu lifandi miðlar í stað borðanna í Bandaríkjunum, þó að Íslendingar þektu þá lítið annað en borðið, beggja megin landamæranna.

Mörgum trústerkum löndum á gamla vísu, var lítt um þessar listir gefið, og mæltu líkt og gamli Tarkington, afi Booth rithöfundar, sagði liðugum 20 árum áður, að það væru ekki hrekkir og svik mannlegs hyggjuvits, sem orsökuðu höggin, en þar sem þetta gætu ekki verið góðir andar frá himnaríki, vegna þess að ekkert stæði um þetta í biblíunni, þá hlytu þeir að vera frá hinum vonda. En Íslendingar vissu þá ekki hvað sá karl hafði sagt, og nýjungagirnin var svo mikil hjá þeim fáu, sem nokkuð vissu um þessar annars heims fréttir, hvað sem aðrir sögðu, að þeir stóðust ekki freistinguna, en lögðu sínar lúnu hendur á eldhúsborðið, stofuborðið eða hvert það borð, sem laust var þá stundina, og sátu í myrkrinu kringum það og væntu nýrra fyrirbrigða.

Magnús Arason var einn þeirra landa, sem notaði borð til að leita frétta að handan, og varð nokkuð ágengt. Kvaðst hann hafa fengið þær upplýsingar um afa sinn og ömmu, sem fyrrum þóttu merkishjón, vel að sér og sómi sveitar sinnar, að þau hefðu valið sér það starf fyrir handan, að taka á móti öllum þeim Íslendingum vestan hafs, sem týnt hafa niður móðurmálinu, eða aldrei lært það svo vel, að þeir gætu hugsað og talað á íslensku um alla eilífð eins og hinir, sem að heiman komu. Grunaði Magnús, að þau gerðu þetta í minningu um vesturför sína, því þau höfðu haft mikið dálæti á honum, en dóu úr einni landfarsóttinni vorið, sem hann var fermdur.

Stundum fékk Magnús einhverja af okkur borðnautunum til að styðja á borðið með sér. En þá kemur það alt í einu upp úr kafinu, að Manni A. Thorsdal hafði verið dá-miðill í meira en ár, lengst suður í Ríkjum, og talað þar í miðilsvefni fyrir munn ýmsra merkra anda, sem höfðu oft sagt furðulegri fréttir en nokkrum dauðlegum manni gat til hugar komið.

Eins og gefur að skilja, snerti Manni aldrei á borðinu með Magnúsi, og kvað þá aðferð of gamaldags og kauðalega. En þegar gestgjafanum varð kunnugt um miðilsgáfu hans, linti hann ekki látum og var ekki í rónni fyrri en hann fékk hann til að sýna sér hvað hann gæti. Og eftir eina kvöldstund viðurkendi Magnús, að aðferð hans bæri af sinni eins og gull af eiri, og yfirgaf borðið. Mat hann Manna drjúgum meira eftir en áður. Höfðu kunningjar hans það eftir honum, að Manni væri sú stærsta andleg opinberun, sem enn hefði birtst meðal íslenskra leikmanna á Ross.

Af Manna er það að segja, að hann gerði þetta hálfnauðugur fyrir Magnús, og kvaðst ekki hafa ætlað að láta bera á gáfu þessari, enda hefðu læknar ráðlagt sér, að hætta með öllu við miðilsstarfið, og svo færi það ekki vel saman við eignabrask og húsagerð.

Það varð að samkomulagi, þótt Magnúsi þætti súrt í broti, að eftir veturnætur skyldi hann aldrei framar biðja Manna að vera miðil. En vanalega var hann það ekki oftar en eitt kvöld í viku, og heldur stutt í hvert skifti.

Eitt kvöldið, sem miðilsfundur átti að fara fram, hitti Jóhanna Manna einslega og sagði honum frá því blátt áfram, að nú væri Bill búinn að biðja sín, og foreldrar hans hefðu samþykt það með honum, að þau gætu gift sig í haust ef þau vildu. Sjálf hafði hún svarað því einu, að foreldrar sínir réðu þessu algerlega fyrir sína hönd, en samþykki þeirra mundu þau telja nokkuð víst, og verið að ráðgera að tilkynna trúlofun þeirra um helgina. Hún kvaðst ekki vera búin að segja foreldrum sínum frá þessu, en Bill mundi ætla að sjá þau á morgun. — Svo horfði hún djúpt og alvarlega í augu Manna, og lét lófa sinn í fyrsta sinn snerta kinn hans undur létt og mjúkt.

Þegar hann ætlaði að grípa hendi hennar, var Jóhanna öll á burtu, en hugsunum laust eins og eldingum yfir sál hans.

Eftir marg-ítrekaðri beiðni Magnúsar, átti einn af merkustu Íslendingum nítjándu aldar, látinn fyrir mörgum árum, að svara því á fundinum í kvöld, hvort sjálfstæð og sérstæð þjóðerni væru til himna megin, eða hvort allar þjóðir rynni þar saman í eina heild og allar tungur í eitt alheimsmál.

Eftir að fundur var settur, féll miðillinn fljótt að vanda í dásvefninn. Rétt á eftir tók ræðumaðurinn tiltekni sér bústað í honum, og sagðist eindregið játa fyrri spurningunni en neita þeirri seinni.

Síðan mælti hann á þessa leið:

Í heimi andans skiftist fólkið í flokka eftir þjóðerninu — þjóðarsál sinni — en ekki eftir þeim löndum eða ríkjum, sem það kann að hafa flutt til og búið í um lengra eða skemmra tímabil. Þannig eru dönsku kaupmennirnir, sem á Ís-

landi bjuggu, og börn þeirra, þótt þar séu fædd, ætíð í hópi danskra anda, en forðast þá íslensku, enda eiga þeir sumir þar engum vinum að mæta, því fyrirlitningin gleymist seint.

En þá sögu er að segja frá þeim löndum, sem "tugðu upp á dönsku" eins og Jónas komst að orði, að þá langar suma til að búa með Dönum. Má þar sem dæmi nefna margan kaupmanninn, sem verslaði í seinni tíð á Íslandi fyrir danska og skreið fyrir þeim en skammaði þjóð sína með miklu yfirlæti blóðugum skömmunum fyrir amlóðahátt, sóðaskap og leti, en arðrændi almúgann og batt skuldaklafanum svo fast að hálsi bændanna, að við hengingu lá. Þessir menn sigldu oft til kóngsins Kaupinhafnar og var þar tekið vel. En eftir dauðann lítur enginn Dani við þeim fremur en þeir væru skuggi af skorkvikindi. Nú verða þeir að gera sér það að góðu, að eiga andlegt mötuneyti með þeim bræðrum sínum, sem þeir forsmáðu og féflettu. En enginn þekkir Íslendinga rétt, sem heldur að þeir tapi minninu við umskiftin. Og svo standa þessir menn gagnvart eilífðinni eins og hálfir danskir dárar og hálfir íslenskir glópaldar, þar til þeir læra að þekkja þjóðeðli sitt á sannan hátt.

Ekki eiga þær heldur sjö dagana sæla allar íslensku konurnar, sem giftust dönsku kaupmönnunum á Íslandi, þó að margar þeirra væru góðir Íslendingar inst í sál sinni. Danir vilja hvorki heyra þær né sjá, svo Íslendingar verða að sitja með þær, en þeim finst sér alstaðar ofaukið eins og gengur þegar karlarnir þeirra eru annarsstaðar. . . .

En eru þetta órjúfandi lög, sem gilda eins fyrir Vesturheim og Evrópu? greip nú Magnús fram í, móti allri góðri siðvenju, eins og þetta snerti hjarta hans, og honum hefði alt í einu dottið í hug Jóhanna sín og kaupmannssonurinn.

Miðillinn svaraði samstundis fyrir munn andans, sem hélt áfram ræðu sinni:

Þetta er eðlislögmál, sem alstaðar ríkir í þeim andans heimi, sem eg þekki.

Fyrir handan eru menn ekki kallaðir Vesturheimsmenn, þó að þeir hafi búið í löndum vesturálfunnar. Skotar, Englar, Velsbúar og Írar, sem vestur fluttu, skifta ekki um þjóðarnafn sitt fyrir handan, hvort sem þeir hafa gert það í Ameríku eða ekki. Sama er að segja um allar aðrar þjóðir og þjóðarbrotin þar — eins lengi og þjóðarsál þeirra er vakandi. Og þó að hún sofni hjá sumum smáþjóðunum, eða sé öllu heldur stungið svefnþorn af stærri þjóðunum, sem hafa reynt og reyna enn, að bræða alla upp og endursteypa þá í sínum mótum, sem þeir kalla svo, en sem eru samsett úr ótal hlutum, sem fengnir eru sitt úr hverri áttinni, — þá nær sú tilraun þeirra ekki lengra en á grafarbakkann. Handan við dauðann, er ekki einungis þessum uppsteyptu sálum neitað um vistarveru með þeim, sem steyptu þær, og skipað í sinn upprunalega flokk, þar sem þær voru, og eins og þær voru eða áttu að vera, áður en þær umsteyptust, heldur sæta steyparnir sömu forlögum, því þjóðarsál er ekki mynduð á nokkrum mannsöldrum.

En þið getið ímyndað ykkur hvernig þeim muni líða með sjálfum sér svona fyrsta sprettinn, sem verða að læra alt að nýju hjá okkur vegna þess, að kynslóð sú, sem ól þá upp, gaf þeim engin andleg verðmæti í arf, af því hún gleymdi guði feðranna á gani sínu og flani eitthvað út í loftið, gróf borgarsíki og umturnaði grænni grundinni eins og blótneyti og bandvitlaus búfræðingur, en týndi hugsjón aldanna úr heilanum og helgustu ættargiftu sinni úr hjartanu . . .

Aftur greip Magnús fram í fyrir miðlinum og spurði dálítið æstur, að því er virtist af mæli hans:

Já — en búa samt ekki þau hjón saman í andans heimi, sem guð og menn hafa samtengt á jörðunni, til dæmis að taka hér í Winnipeg, þó að maðurinn, skulum við segja, sé breskur en konan íslensk?

Miðillinn þagði í tvær eða þrjár mínútur, og ekkert rauf hina djúpu næturkyrð nema lágar ræskingar og lítilsháttar hóstakjöltur, sem Íslendingar fluttu með sér að heiman, en magnaðist ætíð með haustinu og heyrðist oft á samkomum þeirra og Good-Templara-fundum á North West Hall, og í lúthersku og únítarisku kirkjunum, og raunar alstaðar, þar sem fáeinir landar söfnuðust saman í sínu nafni.

Jafnvel miðillinn, eða andinn, sem í honum talaði, gaf tvisvar frá sér veikt hljóð, því þegar einn landinn byrjaði, þá var öðrum hætt, rétt eins og þetta væri kitlandi hláturssýki, þótt það í rauninni líktist meira hryglunni í kvífénu heima.

Þegar miðillinn tók aftur til máls, kvartaði fregngjafi hans um truflan þá, sem spurningar ollu þegar gripið væri óvænt fram í hugsana-flutninginn frá öðrum heimi til þessa heims, sem án þess, og með öllum bestu skilyrðum fyrir hendi, væri miklu meiri örðugleikum bundinn og erfiðari, en nokkur menskur skilningur gæti gripið. En sökum þess, að af einlægum og fróðleiksþyrstum huga hefði spurt verið, þá skyldi þó ekki svarið bresta. En fleiri spurningum gæti hann (andinn) ekki svarað í kvöld.

Þegar þessum athugunum var lokið, sneri andinn sér að spurningu Magnúsar og lét miðilinn taka svo til orða:

"Þeim er saman vera vilja
verður sundur kipt á miðri leið;
aðeins sjást og aftur skilja
endurtekst um lífsins gervalt skeið,"

var eitt sinn kveðið á Íslandi um jarðnesku ástina, en fyrir handan skilur dauðinn enga að, sem kjósa sér samleið og tengdir eru sálrænu sambandi. Þar mega hjón af sama þjóðarstofni halda áfram um eilífð að búa saman ef þau vilja það bæði, og eru ekki fyrir löngu orðin of þreytt hvort á öðru í jarðneska stríðinu. Einnig geta elskendur, sem var "kipt í sundur á miðri leið," unnast í eilífri sambúð. En samlíf karls og konu þar, er ekki bundið sömu böndum og hér. Hér magnar ástin sig á holdlegan hátt, en þar á andlegan, sem engu dauðlegu holdi er unt að skynja að fullu. Og þegar hinum fyrra búningi er svift af elskendunum, þá er alls ekki víst, að eftir standi andlegir sálufélagar.

En sál hvers manns, eins og hún birtist í líkama sínum á jörðinni, er fyrst og fremst partur úr sál

þjóðar sinnar, og verður einnig óaðskiljanlegur hluti hennar fyrir handan, eins langt fram og eg get hugsað mér eilífðina.

Að sönnu þekki eg mest og best íslenskar sálir. En þó að okkur sýnist oft sitt hvað um endurminningar okkar úr jarðnesku lífi, sem skifta okkur í ýmsa hópa, er heldur fjölga eftir því sem skoðanir ykkar verða margþættari á jörðinni og áhugamálin fleiri þar, þá sundrar það ekki þeim þjóðaranda og því þjóðareðli og þjóðarmagni, sem er arfþegi ríkisins, máttarins og dýrðarinnar í andans heimi. Þessvegna, og þrátt fyrir alt, búum við saman út af fyrir okkur í eylendu okkar í ríki himnanna, og lifum eigin áhugalífi til íslenskrar fullkomnunar við góðan orðstír, sem aldrei deyr.

Þar geymum við ættartölu hvers einasta landa, og þar eru menn ekki rangfeðraðir, slept úr né bætt úr né bætt við liðum, eða raktir til óskyldra ætta, því þeir standa þar sjálfir ljóslifandi, með geislabaug minninganna um höfuð sér, og eru það ólíkt betri sönnunargögn en gömlu skræðurnar.

Þær íslenskar konur, sem eg þekki fyrir handan, búa allar í íslenska samfélaginu, hvert sem þær hafa farið um hnöttinn, hvar sem þær hafa átt heima og borið beinin, og með hverjum sem þær hafa búið og átt börn með. Hversu prýðilega sem hinn fagri líkami þeirra hefir kunnað við sig í útlöndum með framandi mönnum, þá eru sálir þeirra eins íslenskar í eðli sínu þegar líkaminn sofnar, sem þær hefðu aldrei farið út fyrir landsteinana, eða þekt karla annara þjóða, hvort sem þær skilja þetta í sínu fyrra lífi eða ekki.

Breti, sem býr með íslenskri konu sinni, er sami Bretinn eftir sem áður, og fer við aðskilnaðinn til síns breska samfélags, eða réttara sagt til þeirrar sálnadeildar úr breska heiminum, sem hann heyrði til. En sambönd ríkja eða heimsveldi þekkist ekki í öðru lífi. Og íslenska konusálin á ekki heima með skotskri, enskri, velskri eða írskri sál, fremur en þær sálir með þeim íslensku, hvað sem kroppunum hefir áður liðið.

Eins og enginn getur flúið frá alföður lífsins af því að hann býr í okkur, eins flýr enginn frá sinni þjóðarsál, sökum þess, að hún er andi okkar og líf, sem einnig er einn þáttur hins mikla almáttar.

Þessvegna safnast allir til feðra sinna í hinum andlega skilningi sem hinum líkamlega, því andinn hverfur til síns uppruna eins og holdið til jarðarinnar.

Þetta er eðli alls sem lifir á öllum stigum lífsins.

En tækist einhverjum að deyða sína íslensku þjóðarsál og sinna niðja, annaðhvort með snöggri hugarfarsbreytingu eða vanrækt og gleymsku margra mannsaldra, uns íslenska eðlið væri horfið svo algerlega, að þeir þektu ekki lengur uppruna sinn, og ekki væri lengur hægt að ákveða hvaða þjóðarsál þeir heyrðu til, þá er mér hulinn leyndardómur hvar þeir lenda, enda þekki eg ekki allar vistarverur hins andlega heims.

Eg hefi lokið máli mínu í kvöld. Friður sé með ykkur.

Strax á þessu kvöldi og næstu

dagana, var Magnús bóndi oft mjög hugsi, og hann gerði konu sína einnig mjög alvörugefna. Þau töluðu oft við dóttur sína, sem sýndist jafnvel glaðari eftir en áður, en trúlofunin var ekki opinberuð.

Eftir hálfan mánuð var Jóhanna ekki lengur bókari hjá kaupmanninum. Þá var hún trúlofuð Manna með hjartanlegri íslenskri gleði föðursins og fullu samþykki móðurinnar. En Íslendingar trúðu ekki sínum eigin eyrum.

Litlu eftir fyrstu snjóa giftu þau sig og eyddu hveitibrauðsdögunum langt suður í Bandaríkjum. Komu þau ekki aftur til Winnipeg fyr en með vorinu, þegar ísa tók að leysa af ánum, sem renna um bæinn frá suðri og vestri og sameinast þar.

Þá var þeim vinnandi mönnum farið að fjölga á borðingshúsunum á Ross, sem ruku á fætur í bítið til að komast af störfum sínum fyrir klukkan sjö. Þeir, sem langt áttu að fara í vinnuna, dingluðu **dinner**-fötu í hendinni — gallon-blikkfötu með höldu, sem miðdegisverður þeirra var geymdur í: smurðar brauðsneiðar, sykurmolar og annað matarkyns í sérstakri hálfkönnu undir lokinu, og mikið af kaffi á botni fötunnar, sem gutlaði í þegar hlaupið var.

En Manni þurfti ekki að flýta sér úr rúminu frá Jóhönnu. Lóðirnar suður á sléttunni sváfu rólegar þangað til nýr eigandi vakti þær með nýju húsi. Og eignasalarnir, sem seldu þær, fóru sjaldan á skrifstofur sínar fyrir allar aldir eins og verkamennirnir í vinnu sína á þeim dögum. En svo hafði Manni líka keypt um haustið lóðina, sem hið vandaða íbúðarhús þeirra Jóhönnu átti að standa á, og hann ætlaði að reisa þegar allur klaki færi úr jörðu.

Þar ætluðu þau að búa í framtíðinni — íslenskri framtíð. En þá strax var efinn og útlitið farin að stinga saman nefjum um hvort Íslendingar mundu fram árin og aldirnar yngja tungu sína og þjóðlíf á vörum og í sálum sinnar eigin æsku, eða byrla sér íslenska elli og aldauða úr æskuveigum annara þjóða og annarar tungu.

●

Í NOREGI ER VARIST

(við lestur fregna frá Noregi)

Í Noregi er varist, þótt véla sé neytt
og valdi hins sterka án náðar beitt,
þar griðníðingar með Gleipni binda,
en gæfa Noregs mun fjötrum hrinda.

Uns dögum hefndanna dregur að,
frá Dölum eystra og vestur að Stað,
frá Líðandisnesi til nyrstu stranda
mun norska þjóðin á verði standa.

Og þá munu **Quislingum** greiðast þau gjöld,
að geymi þá exin og moldin köld.
Hin prússnesku stríðsþý rökin þau reyna,
að réttlætið geldur ei brauð fyrir steina.

Árni G. Eylands.

Joseph T. Thorson, ráðherra

Eftir Gísla Jónsson

Skömmu eftir síðustu aldamót var eg um stutt skeið til heimilis hjá miðaldra sæmdarhjónum í þessari borg. Maðurinn var einn hinna mörgu greinargóðu Íslendinga, er vér mætum nærri hvar sem er á lífsleiðinni. En að ýmsu leyti var hann þo ólíkur fjöldanum — batt ekki ávalt bagga sína sömu hnútum og samferðamenn. Hann var fróðleiksfús, en las þó aðeins það, er honum gott þótti: Paine, Njálu, Ingersoll, Matthías, Huxley — og skildi þá á þann hátt er honum sýndist. Uppáhalds skáld hans hér vestra voru þeir Stephan G. og Kristinn Stefánsson. Man eg það best af því, að þá um jólin komu hér út í blaði "Grenitréð" eftir Stephan og "Bláklukkan" eftir Kristinn, sem hann taldi hvort tveggja jafn mikil listaverk. Annars snerust áhugaefni hans fult eins mikið um hina fjárhagslegu og stjórnarfarslegu hlið mannfélagsmálanna — hallaðist mjög að jafnaðarmensku. Var þá ekki að undra. að umræðurnar bærust oft að áframhaldi Íslendinga og íslenskra hugðarefna í þessu landi og þátttöku þeirra í byggingu framtíðarríkisins

Á þeim árum bar eigi lítið á fyrirlitningu hinna svonefndu innfæddu manna hér á útlendingunum, sem þá streymdu með tilstyrk stjórnarinnar inn í landið. Og fóru Íslendingar síst varhluta af því. Pólitískir atkvæðasmalar og embættaleitendur þóttust, sumir hverjir, gjöra Íslendingnum mikinn heiður, ef þeir klöppuðu honum á herðarnar og sögðu, að Íslendingar væru efni í bestu borgara landsins — af því, að þeir væru svo fljótir að semja sig að siðum hinna innlendu og læra af þeim. Í einfeldni sinni og yfirlæti datt þeim víst ekki í hjartans hug, hversu mikil niðurlæging og móðgun gat verið í þessu innifalin, né heldur, að þessir lítt-enskumælandi fátæklega klæddu innflytjendur voru velflestir betur mentaðir og með margra alda víðari menningargrundvöll að baki sér en, ef til vildi, þeir sjálfir.

Þá var og hér í hæsta gengi í nýlendu pólitík landstjórnarinnar, og

reyndar lengi eftir það, stefna Hnappasmiðsins í Per Gynt Ibsens, að allir, sem fóturinn var undan eða ekki voru á réttum fæti — þ. e. að líkum, ekki enskir eða skotskir að uppruna — ættu að "fara í steypu-mótið," — eða, eins og hann kemst að orði síðar:

"Þeir áttu að fara í úrtínings deildina,
eins og menn segja, renna í heildina."

Þetta var hin svonefnda bræðslupotts stefna, sem svo tíðrætt hefir orðið um bæði fyr og síðar.*)

Allmargir Íslendingar voru víst ekki fráleitir þessari stefnu — sumir beinlínis töldu hana sjálfsagða og nauðsynlega. Bar reyndar margt til þess. Í fyrsta lagi töldu þeir, að hér væri við of ramman reip að draga, að því er snerti atvinnu, tungu og landsvenjur; í annan stað var hinum innfluttu þjóðum dreift hverri innan um aðra — og svo, vitanlega, eins fljótt og við varð komið, enskir skólar settir á stofn hvarvetna. Þá voru nýlendurnar svo dreifðar, ýmist eftir vali Íslendinga sjálfra eða þá að tilhlutan stjórnarvaldanna, að ókleift hefði verið að halda sambandinu, ef ekki hefðu risið upp blöð og kirkjuleg starfsemi á þjóðlegum grundvelli. En drýgstan þátt í þessari andlegu uppgjöf mátti þó rekja til íslensku stjórnarinnar heima í þá tíð, sem yfirleitt skoðaði alla útflytjendur — ef ekki sem beina landráðamenn, þá að minsta kosti sem týnda syni og dætur af húsi feðra sinna. Þaðan var því einkis stuðnings að vænta fram yfir það, sem sameiginlegur bókmentaarfur, ættrót og saga gat veitt.

Á þessum árum voru landarnir óðum að ryðja sér rúm inn á æðri mentastofnanir landsins — og stóðu sig yfirleitt vel, og oft ágætlega. Við höfðum eignast marga ágæta lækna, lögmenn og presta — suma reyndar innflutta — og nokkra fylkis- og ríkisþingmenn sunnan og norðan landamæranna. En þingmennirnir voru aðeins kosnir þar sem yfirgnæfandi atkvæðafjöldi var íslenskur. Því var það einhverju sinni í samtali við húsbóndann, þar á heimilinu, að dregið var í efa, hvort Íslendingar myndu nokkurn tíma komast í hærri stjórnarstöður þessa lands sökum útlendinga andúðarinnar. Man eg þá að hann svaraði: "Trú þú mér, áður en mjög langt um líður skipa Íslendingar ráðherrasæti í fylkisstjórnum þessa lands, og jafnvel í sambandsstjórninni í Ottawa. Og ekki skyldi mig undra, þótt einhvern tíma kæmi að því, að Íslendingur yrði forsætisráðherra Canada." — Annars var þessi vinur vor að ýmsu leyti bræðslupotts maður — taldi að minsta kosti víst, að þau yrðu örlög vor með tímanum — en hann vildi þó eigi kaupa því svo dýru verði, að Íslendingar gleymdu uppruna sínum og þjóðarmetnaði.

Um þessar mundir var "Joe" Thorson 14 eða 15 ára, og rétt að því kominn, að ljúka miðskólanámi. (Reyndar heitir hann fullu nafni Joseph Thorarinn Thorson). Og

---

*) Þetta orð hefir náð hefð hér, vor á meðal, og er bein þýðing á orðinu "Melting Pot," í stað hins frumlegra orðs "deigla." Sbr. hið ágæta kvæði Kr. Stefánssonar um landnámskonuna:

Ættrót þín var utar sprottin
en við sjálfan bræðslupottinn," o. s. frv.

undir þessum uppeldisáhrifum ólst hann upp — því varla þarf nú að taka það fram, að maðurinn, sem um hefir verið rætt, var faðir hans, Stefán Thorson.

✦

Það er eigi ætlun vor, að segja hér ævisögu Thorsons ráðherra. Þess eins má geta, að frá því hann hóf hærra nám og niður til þessa dags, hefir hann farið hverja sigurförina af annari. Hann hrepti hin mjög þráðu "Rhodes" námsverðlaun við Oxford háskólann. Og hefi aðeins einn annar Íslendingur hlotið þau hér í Canada, prófessor Skúli Johnson — og enginn annara þjóða innflytjenda sonur, svo eg til viti. Frá Oxford útskrifaðist hann í lögum 1913. Ári seinna braust út styrjöldin mikla, og lenti hann, sem aðrir fleiri, inn í þá voða hringiðu, en slapp þaðan heill á húfi. Strax og heim kom tók hann að stunda lögfræðisstörf í Winnipeg og vakti skjótt á sér mikla eftirtekt. Hefir hann stundað þau æ síðan, að svo miklu leyti sem önnur störf ekki hafa tafið hann frá þeim. Hann var skipaður yfirkennari (Dean) lögfræðisdeildar háskólans hér, og gegndi þeim störfum með mikilli vinsæld þangað til, að hann fór að gefa sig fyrir alvöru að stjórnmálum. Árið 1926 var hann kosinn á Sambandsþing Canada í fæðingarkjördæmi sínu hér vestan til í Winnipeg, en tapaði við næstu kosningar. Árið 1935 vann hann kosningu í Selkirk kjördæmi, og var síðan endurkosinn þar við síðustu kosningar 1940. Svo þegar Mackenzie King, forsætisráðherra Canada, ákvað að bæta manni í ráðuneytið í sambandi við rekstur stríðsins, varð Thorson fyrir valinu. Hann var svarinn inn í hið konunglega leyndarráð og jafnframt sem ráðherra hinn 11. júní síðastliðið sumar. Var það hans glæsilegasti sigur, því oft hafði hann, þrátt fyrir alment flokksfylgi við liberala, staðið einn síns liðs í skoðunum sínum um sjálfstæðis ákvörðun Canada og afstöðu þess í bresku alríkisheildinni, og ekki ávalt sætt vinsældum fyrir.

✦

Í haust, þann 3. sept., gekst Þjóðræknisfélagið fyrir heiðurssamsæti í minningu um þennan atburð. Er þess aðallega getið hér vegna þess, að þar hélt Mr. Thorson hina ágætustu ræðu bæði á ensku og íslensku, sem heita mátti ein óslitin þjóðernisleg trúarjátning. Hann gat þess þar hreinskilnislega, að fyrrum og lengi vel hefði hann aðhylst sambræðslu hugmyndina. En nú upp á síðkastið hallist hann æ meir og meir að því, að hver þjóð haldi sem mest sínum einkennum og myndi á þann hátt litauðga skrautmynd (mosaic) í þjóðarheildinni. Mun hann þar hafa styrkst í þeirri skoðun fyrir áhrif hins ágæta Íslandsvinar, mentamanns og skálds, Tweedsmuir lávarðar, fyrverandi landstjóra Canada, sem hann var svo hamingjusamur að komast í persónulegt vinfengi við. En eins og oss stendur í fersku minni, þá hamraði Tweedsmuir lávarður það fram í ræðum og riti, að vér ættum að halda dauðahaldi í feðraarfinn — tungu, siði, söngva, ljóð og sögur; og taldi sér sjálfum það til göfgis, að vera af norrænum stofni kominn, langt fram í ættir.

Eg kemst fljótast að tilgangi og

niðurlagi þessarar greinar með því, að tilfæra orðrétta kafla úr þessari ágætu ræðu Thorsons ráðherra. Því miður er ekki rúm fyrir hana alla. En bæði íslensku blöðin birtu hana að fullu.

Hér læt eg þá Mr. Thorson sjálfan tala um stund.

"Það hefir verið mér mikið fagnaðarefni hversu vinir mínir um alla Canada hafa glaðst yfir þeirri frétt, að eg var skipaður í þessa stöðu. En það gleður mig þó einkum og sérílagi að hinir íslensku vinir mínir telja það sér til inntekta að einn úr þeirra hópi hefir hlotið heiðursstöðu. . . .

Eg hefi ævinlega talað sem Canadamaður með fullri trú á framtíðarþjóð frjálsra manna, sem elska frelsi og einstaklingssjálfstæði um fram alt annað og telja mannleg réttindi heilög og sjálfsögð. Þetta hefir ekki ævinlega verið vinsæl stefna eða kenning á öllum sviðum, en eg hefi altaf haldið henni fram án þess að hopa á hæl.

Í raun og sannleika var mér alt annað ómögulegt, því frelsisþrá og einstaklingssjálfstæði er meðskapaður hluti tilveru minnar — partur af sál minni, — þetta er mér runnið í blóð og til mín komið frá landi feðra minna. Fyrir þá sök er eg stoltur af uppruna mínum, því frelsisþrá og einstaklingssjálfstæði eru ábærilegustu þjóðareinkenni Íslendinga: þjóðin fæddist af frelsisþrá; þegar Ingólfur kvaddi Noreg og fór til Íslands á níundu öldinni var það sökum þess að hann vildi ekki beygja sig undir harðstjórn Haraldar konungs hárfagra. Ingólfur og félagar hans leituðu frelsis í nýju landi. Frelsisþrá var grundvöllurinn undir þeirri lýðræðisstjórn, sem átti sér stað á gullöld Íslands. Á tímabili miðaldamyrkursins féll það í nokkurs konar dá eða dvala, en það dó aldrei fyrir fult og alt. Það vaknaði aftur um lok átjándu aldar, reis upp með fullu fjöri af áhrifum þeim, sem það hlaut frá ættjarðarást Jóns Sigurðssonar og stóð föstum fótum á Íslandi 1918.

Vér heyrum til þjóð, sem lifað hefir í gegnum langa baráttu við utanaðkomandi erfiðleika. Ísland er ekki land heygla né hugleysingja, heldur þeirra, sem ekkert vex í augum og öllu geta boðið byrginn. Afleiðingarnar hafa orðið þær, að í eðli vort hafa skapast vissir eiginleikar: það er ráðvendni, sem engu verði fæst keypt, staðfesta, hugrekki og fastheldni. En öll þessi einkenni eru sprottin af frelsisþrá og einstaklingssjálfstæði. Þetta hefir verið máttarstoðin undir tilveru þjóðar vorrar á liðnum öldum. Þetta hafa einnig verið þær aðalmáttarstoðir, sem eg hefi stuðst við; þess vegna er eg stoltur af því að vera af íslensku bergi brotinn; þess vegna hefi eg aldrei hikað við að halda á lofti nafni þess lands, sem var ættjörð feðra minna og þeirrar þjóðar, sem eg á ætt mína til að rekja. Hver einasti þingmaður í Ottawa veit það, að eg er Canadamaður; hver einasti þeirra veit það einnig, að eg er af íslenskum foreldrum fæddur. Eg hefi talið mér það upphefð að geta haldið því á lofti.

Eg held að eg hafi haft svona sterka trú á framtíð Canada sem þjóð frjálsra manna með þeim skyldum og réttindum, sem slíkum þjóðum tilheyra, fyrir þá sök að þetta aðaleinkenni íslensku þjóðar-

innar — frelsisþráin og einstaklingssjálfstæðið var mér óaðskiljanlegt og meðskapað."

✦

Þessi ræða, með öllum sínum ágætum, stingur mjög svo í stúf við skoðanir sumra annara, sem helst virðast telja vora hagsmunalegu og andlegu sáluhjálp byggjast á því, að vér sníðum oss sem mest eftir öðrum þjóðum, t. d. Skotum, — eða þá hið gálauslega gamburhjal frá hinum allra síðustu tímum, sem mest minnir á ljóðlínur skáldsins ódauðlega:

Hvergi greinir skýjaskil.
Skelfing er af myrkri til,—
skyldi tunglið tóra?

✦

Í sögu Heiðreks konungs er þess getið, er Gestumblindi sat og bar upp gátur, að konungurinn réði þær allar jafnskjótt — nema þá síðustu:

Segðu þat it hinsta,
ef þú, Heiðrekr, ert
hverjum vitrari vísa:
Hvat mælti Óðinn
í eyra Baldri,
áðr hann var á bál um borinn?

Í ræðu sinni framarlega minnist Thorson föður síns, hversu mikið hann hafi átt honum að þakka, og hvert sorgarefni það var honum, að gamli maðurinn var þá eigi lengur á meðal hinna lifenda til að gleðjast með honum yfir þessum vegsauka. Mintist eg þá í huganum samtalsins við Stefán Thorson fyrir 38 árum. Skömmu þar á eftir varð Thomas H. Johnson ráðherra í stjórn Manitobafylkis; eftir stríðið komst Marino Hannesson lögfræðingur á sambandsþing í Ottawa, næstur honum Joseph Thorson, — og nú er hann orðinn ráðherra.

Eg veit eigi, fremur en Heiðrekur konungur forðum, hverju Stefán Thorson kann að hafa hvíslað í eyra sonar síns áður en hann lagði í hinstu ferðina, — en eitt er víst, að síðasti liður spádómsins er enn órættur, — og ekki er enn örvænt um, að hann kunni að rætast.

●

Þar sem mig dreymdi . . .

Eftir Ragnar Stefánsson

Flatneskjan er flestum leið
sem fjallahlíðum undir
lifðu barndóms blómaskeið
í birtu' um vorsins dægrin heið —
og áttu þar sínar einu sælu stundir.

Dreymdi mig í hamra höll
hjá hreinum bergvatnslindum.

Blána þar í fjarska fjöll,
fagurt er um hól og völl.
Hánorðursins hrjóstur öll
með hvítum jökultindum
gnæfa þar í gullnum töframyndum.

Dreymdi mig þar um dáð og þor
dug og forna hreysti,
þung og blóðug þrautaspor
þjóðarinnar frelsis vor,
vor, sem fólk og land úr fjötrum leysti.

Hnígur sól við hafsins rönd,
húmblær skýin greiðir.
Öldur hjala hljótt við strönd,
hugurinn berst í ókunn lönd.
Æskunni halda engin hönd,
útþrá knýr og seiðir —
varpar undraljóma á nýjar leiðir.

Því gat ekki hugurinn hylt
hróp og ys á torgum.
Aldarfarsins umhorf trylt
átti síst í nokkru skylt
við draumana hjá björtum hamraborgum.

Í muna, þó að margt sé gleymt,
myndir fagrar skína.
Horfin æska' er endurheimt
aðeins þegar mig hefir dreymt —
æ hefir sál mín átt og geymt
alla drauma sína,
sem brendust inn í bernskuvitund mína.

Uppfylt verður óskin mín —
ævinni fer að halla —
sjái eg áður en sjónin dvín
sóldýrð Íslands fjalla,
þar, sem mig dreymdi draumana mína alla.

Hafliði

Eftir J. Magnús Bjarnason

Áður en eg lýk þessum þáttum af Íslendingum í Nýja-Skotlandi, vil eg minnast nokkrum orðum á mann, sem Hafliði hét og nefndist Harris eftir að hann fluttist til Ameríku. Reyndar hefi eg harla fátt um hann að segja. Hann kom aldrei til íslensku nýlendunnar á Elgsheiðum, og nýlendu-búar vissu lítið um hann. Og þegar þeir tóku sér þar bólfestu, árið 1875, var hann fyrir nokkru kominn vestur um haf. Að öllum líkindum hefir hann verið í hópi þeirra einhleypu, íslensku manna, sem fluttust frá Ontario til Nýja-Skotlands, haustið 1874. Hann var fyrst um skeið í bænum Truro, eða þar í grendinni. Svo mun hann hafa verið um tíma í Halifax og Dartmouth. En þegar eg heyrði hans fyrst getið, var hann kominn í vinnu hjá góðum, skotskum manni, Cameron að nafni, sem átti stóra sögunarmylnu austur við sjóinn. Og Hafliði var þar, þegar Íslendingar fluttust burtu úr nýlendunni, vorið 1882.

Það bar stundum við, þegar við, íslensku drengirnir í nýlendunni, vorum á ferð í Musquodoboit-dalnum fagra, sem var fyrir vestan Elgsheiðar, að við vorum spurðir að því, hvort við þektum Íslendinginn Harris. Einkum var það, þegar við komum í kauptúnið í Upper Musquodoboit (sem Íslendingar nefndu Efra-Dal), að sú spurning var á stundum lögð fyrir okkur. Þar versluðu nýlendu-búar að öðru hverju, og þar var um tíma pósthús þeirra, sem bjuggu í vestur-hluta nýlendunnar. — Og einu sinni um haustið 1881, vorum við drengir spurði um það þar í búðinni, hvort við hefðum ekki mætt manni á veginum fyrir austan þorpið. Við sögðum, eins og satt var, að við hefðum engan mann hitt á veginum frá því, að við komum ofan í dalinn.

"Hingað kom íslenskur maður skömmu eftir hádegið," sagði kaupmaðurinn, þegar hann var að afgreiða okkur, "og hann er nýlega lagður af stað norður dalinn. Hann kvaðst heita Harris og koma frá Dartmouth og ætla til Truro. Kannist þið við hann?"

Við sögðum að við þektum hann ekki og hefðum aldrei séð hann.

"Hann er maður lítill vexti," sagði kaupmaðurinn, "en knálegur er hann og vafalaust frábær göngugarpur, því að hann lagði á stað frá Dartmouth í morgun og ætlar að ná til Truro um miðnætti. En sú leið (frá Dartmouth til Truro) er um sextíu mílur. Hann hefir farið hér um á hverju hausti í síðastliðin fjögur eða fimm ár. Altaf kemur hann frá Dartmouth, altaf er ferðinni heitið til Truro, og altaf fer hann með austur-hlíð dalsins á leiðinni norður, en eftir þjóðveginum fyrir vestan fljótið á suður-leið."

Við drengir létum það í ljós, að við efuðum það, að þessi Harris væri Íslendingur, að minsta kosti væri nafnið hans ekki íslenskt.

"Hann mun vera Íslendingur frá hvirfli til ilja," sagði kaupmaðurinn; "eg sá það á svip hans og heyrði það á mælinu. Og hann er án efa vænn maður og trygglyndur. Eg hefi tvisvar sinnum spurt hann að því, hvaða erindi hann ætti til Truro á hverju hausti. Og í bæði skiftin var svar hans á þessa leið: "Í Truro er lítill drengur, sem sagði við mig síðast er eg sá hann: "Æ, gleymdu mér ekki!"

Margt fleira sagði kaupmaðurinn okkur, drengjunum, um þenna einkennilega og dularfulla mann. Og okkur þótti sumt af því benda til þess, að sá maður væri ekki íslenskur. — En það leið ekki á löngu, áður en eg sá hann og kyntist honum ofurlítið.

Og nú verð eg að segja frá því, að í byrjun ársins 1882 komst eg í vinnu hjá mönnum þeim, sem á hverjum vetri unnu við skógarhögg á Elgshæðunum sunnan-verðum. Þeir voru vinnumenn sögunarmylnu-eigandans, Camerons. Hann hafði látið reisa skála á nyrðri bakka Elgsárinnar, og þar höfðu skógarhöggsmennirnir bækistöð sína á veturna. Í leysingum á vorin var Elgsá vatnsmikil og straumhörð, og var hún þá látin flytja trjábolina alla leið austur að sjó til sögunarmylnunnar.

Það var í fyrstu viku janúarmánaðar, sem eg byrjaði að vinna hjá skógarhöggsmönnunum. Eg kom til þeirra síðla dags. Veðrið var fremur kalt þann dag. Eg var búinn að ganga rúmar fimtán mílur, og eg var orðinn þreyttur, því að allmikil ófærð, sökum snjóþyngsla, var á þeirri braut, sem eg hafði farið. Eg var þá á sextánda árinu.

— Eg man, hvað mér þótti vænt um að komast í hlýindin í skálanum. Það var langt bjálkahús, og virtist mér þar vítt til veggja, en heldur lágt til lofts.. Gólfið var moldargólf. Á miðju gólfi var langeldur, og var stórt op (eða ljóri) efst á mæni skálans til að hleypa út reyknum. Langur bekkur var sinn hvoru megin við eldinn, og með veggjunum voru fletin, þar sem mennirnir sváfu um nætur. En inst við stafn skálans voru tvö borð, þar sem tuttugu menn gátu matast; og þar inn við stafninn var líka matreitt. Skálinn var því alt í senn: eldhús, matbúr, borðstofa, dagstofa, og svefnhýsi, og var kallaður: Cameron's Lumber Camp.

Skógarhöggsmennirnir tóku mér mjög vel og voru mér ávalt góðir. Þeir voru seytján als, ef eg man rétt. Cameron, húsbóndi þeirra, var þar staddur, þegar eg kom, en hann fór heim til sín, daginn eftir, og setti systurson sinn, Grant að nafni, í sinn stað, til þess að sjá um verkið. — Heimili Camerons var um tuttugu mílur frá skálanum.

Mér er sem eg sjái þessa góðu menn, þar sem þeir sátu á langbekkjum, báðum megin við eldinn, þegar eg gekk inn á gólfið. Allir voru þeir á léttasta skeiði, frísklegir og glaðlegir. Eg komst fljótt að því, hvað þeir hétu, og eg man nöfn flestra þeirra enn þann dag í dag.

Og undir eins fyrsta kvöldið, sem eg var í Cameron's Camp, fékk eg að vita, að einn af mönnunum var Íslendingur og hét Hafliði, en var kalaður: Harris, **the teamster**, þegar menn töluðu um hann, því að hann var einn þeirra þriggja manna þar,

sem flutti trjábolina fram á árbakkann. Hann hafði tvo hesta, annan jarpan, en hinn steingráan. Og þeir voru álitnir að vera bestu hestarnir, sem Cameron átti, einkum sá steingrái. Hafliða þótti mjög vænt um hestana, og fór vel með þá.

Hafliði var á að giska hátt á fertugs aldri, fremur lítill vexti og holdgrannur, en knálegur og léttur á fæti, ljóshærður og bláeygður. Mér varð strax hlýtt til hans, því að hann var mér mjög alúðlegur og velviljaður, og við töluðum saman á íslensku, þegar við gátum komið því við. Hann var ræðinn og fróður um margt og glaðlyndur, og hann gat verið dálítið glettinn, þegar því var að skifta. En gletni hans var ævinlega góðlátleg. Ef til vill var enskan hans ekki í alla staði málfræðilega laukrétt, en hann talaði hana hiklaust, og allir skógarhöggsmennirnir virtust skilja það til hlítar, sem hann talaði við þá. Og ef einhver sagði eitthvað við hann í spaugi eða gletni, var hann jafnan fljótur til svars, og var þá á stundum hlegið dátt í skálanum, en oftast var það á annara kostnað en hans. Eg vil taka það fram, að öllum mönnunum í Cameron's Camp var altaf mjög hlýtt til Hafliða, einkum eftir að atvik það kom fyrir, sem eg skal nú skýra frá í fáum orðum.

Eins og eg gat um áðan, fór Cameron, húsbóndi okkar, heim til sín daginn eftir að eg kom í skálann við Elgsá, og setti hann systurson sinn, Grant, í sinn stað, til þess að sjá um verkið (skógarhöggið). Grant var rúmlega hálfþrítugur að aldri, þéttur á velli, glaðlyndur og viðmótsþýður, og öllum var vel til hans.

Það var snemma morguns einn sunnudag um miðjan janúarmánuð, að Grant sagði að sig langaði til þess, að einhver færi fyrir sig þann dag til búgarðsins hans Reids, sem var í austur-hlíð Musquodoboit-dalsins og um átta mílur frá Cameron's Camp.

"Frændi minn lofaðist til að senda mér böggul, sem ýmislegt smádót er í," sagði Grant; "og hann ætlaði að koma böglinum til Reids um síðustu helgi, og þangað á eg að sækja hann. Nú þarf eg, í dag, að ganga upp með ánni og skoða greniskóginn á nesinu. Og þeir Bob og Frank fara með mér. En hver vill fara vestur í dalinn til Reids og sækja fyrir mig böggulinn?"

"Eg skal sækja böggulinn, ef eg fæ hest til reiðar," sagði ungur, röskleikamaður, sem Donald hét.

"Já, sjálfsagt verðurðu að fá hest," sagði Grant; "ekki vil eg að þú farir fótgangandi."

"Eg vil samt engan af hestunum, nema þann steingráa," sagði Donald, "því að hann er vel fær og ágætur reiðhestur."

"Auðvitað verðurðu að fá þann hestinn, sem þú treystir best," sagði Grant.

Þá kvaddi Hafliði sér hljóðs og mælti:

"Má eg leggja hér orð í?"

"Vissulega máttu það," sagði Grant og brosti góðlátlega; "og hvað vildirðu segja?"

"Eg vil ekki ljá steingráa hestinn í dag," sagði Hafliði, "og ekki heldur þann jarpa."

Allir skógarhöggsmennirnir ráku nú upp stór augu.

"Hvernig víkur þessu við, góði Harris?" sagði Grant. "Eða átt þú hestana?"

"Nei, eg á þá ekki."

"Hver á þá?" spurði Grant.

"Hann Cameron, frændi þinn, á þá," svaraði Hafliði stillilega, "og hann hefir falið mér á hendur að stýra þeim og sjá um þá í vetur."

"En frændi minn hefir sett mig hér í sinn stað," sagði Grant hógværlega; og eg á að segja ykkur, mönnum hans, fyrir verkum; og mér hefir skilist það, að eg eigi líka að ráða því, hvað hestarnir vinna."

"En jafnframt er þér það ljóst, vona eg, að þú mátt ekki ganga á rétti hestanna, fremur en á rétti mannanna," sagði Hafliði og brosti.

"Eg er hræddur um, að eg skilji þig ekki," sagði Grant og horfði beint framan í Hafliða; "eða áttu við það, að eg hafi ekki neinn rétt til að láta hesta frænda míns vinna í mínar þarfir?"

"Eg álít, að þú hefðir mátt ljá steingráa hestinn (og jafnvel alla hestana) í gær, sem var virkur dagur, og eins, að þú mættir ljá hann á morgun, sem líka er virkur dagur, en hreint ekki í dag, því að í dag er hvíldardagur. Skilur þú mig?"

"Eg efa það, að eg skilji þig rétt," sagði Grant; "mér finst að það geti ekki skaðað neinn vel færan hest, þó að hann tölti með mann á bakinu nokkrar mílur, hvort heldur sem dagurinn er virkur eða helgur."

"Leyfðu mér að útskýra þetta betur," sagði Hafliði og hann bar fram orðin hægt og stillilega: "Hestarnir, sem eg hefi til umráða, ganga fyrir þungu æki frá morgni til kvölds sex daga vikunnar. Þeir fá engin laun, eins og þú og eg, nema fóður, sem þeim er skamtað, og húsaskjól. En þeim er ætlaður einn dagur í viku hverri til hvíldar. Og þeir eiga því heimtingu á því, finst mér, að fá að hvílast í friði og næði þann dag. Eða hvað finst þér? Skilur þú mig nú?"

"Já, nú held eg að eg skilji, hvað þú ert að fara," sagði Grant eftir stundarþögn; "og þú hefir án efa nokkuð til þíns máls. En hvað sem því líður, verð eg í dag að fá böggulinn, sem frændi minn sendi mér og geymdur er á búgarðinum hans Reids. Þangað er all-langur vegur, ófærð er á veginum, og böggullinn er vafalaust um tuttugu pund að þyngd. Eg get ímyndað mér, að hvorki þú, Harris, né nokkur annar, sem hér er í skálanum, kæri sig um að fara þá ferð fótgangandi."

"Eg er fús til að fara þá ferð fyrir þig," sagði Hafliði, "og eg skal leggja af stað undir eins."

"Gott og vel!" sagði Grant. "Þetta mál er þá útkljáð. En hugsaðu samt vel út í það, áður en að þú leggur á stað, hvort ekki sé vissara fyrir þig, að hafa apalgráa hestinn með í förinni."

Hafliði svaraði því ekki. En hann vék sér að manni, Miller að nafni, sem sat við borðið, og bað hann að hugsa um hestana fyrir sig á meðan hann væri í burtu.

Fáum mínútum síðar var Hafliði lagður af stað fótgangandi í áttina til búgarðsins hans Reids, og lá leið hans í gegnum þéttan skóg. — Og Grant fór um sama leyti við þriðja mann, á þrúgum, upp með Elgsá, til þess að skoða stóran skógarteig á nesi nokkru, sem var alt að tveimur mílum frá skálanum. Og það

var um dagmála-skeið, að þetta gjörðist.

Grant og mennirnir, sem með honum voru, komu heim aftur um hádegið. Þá var byrjað að snjóa. En það var logn í skóginum, og veðrið var ekki frostmikið. Grant tók það fram, yfir borðum, að Hafliða mundi finnast þung færðin á brautinni í gegnum skóginn, og að hann mundi ekki fara að jafnaði meira en tvær mílur á klukkutímanum, og yrði því fjóra klukkutíma hvora leið.

"Eg býst við, að Harris verði ekki kominn hingað fyr en í fyrsta lagi klukkan sex í kvöld," sagði Grant. "og mun hann þó vera röskur göngumaður."

Sumir af mönnunum sögðu, að hann mundi varla koma fyr en klukkan átta eða níu um kvöldið.

Allan liðlangan daginn kingdi niður snjó, og undir kvöldið fór að hvessa ofurlítið. Þegar klukkan var sjö um kvöldið, snæddum við kvöldverðinn. En Hafliði var ekki kominn. Klukkan varð átta, og ekki kom hann. Grant fór að verða órór og kvíðafullur, að mér virtist, og hann talaði fátt. Hann fór oft út, þegar á kvöldið leið, stóð nokkra stund fyrir utan skáladyrnar og horfði þangað sem vegurinn lá inn í skóginn. En hann gat ekki séð langt fyrir myrkri og hríð. Er það skjótast þar af að segja, að kvöldið leið svo, að Hafliði kom ekki. Og við sofnuðum seint. Um morguninn í dögun létti upp hríðinni. Og þegar við komum á fætur, var veðrið hreint og svalt. En Hafliði var enn ekki kominn, og ekkert sást til hans. Og hafði Grant við orð, að senda tvo menn til að leita að honum, þegar búið væri að borða morgunverð.

En þegar við vorum rétt í þann veginn að standa upp frá borðum, var skála-hurðinni hrundið upp, og inn á gólfið gekk Hafliði. Hann hélt á dálitlum böggli undir hendinni, var að sjá þreytulegur nokkuð og tekinn til augnanna, en gekk þó allléttilega inn gólfið. Hann bauð okkar góðan morgun glaðlega; fékk Grant undir eins bögglinn, og tók um leið bréf úr vasa sínum og rétti honum. Allir tóku kveðju hans vel, og það leyndi sér ekki, að allir urðu komu hans mjög fegnir.

"Hvað er að tarna?" sagði Grant, þegar hann var búinn að lesa bréfið. "Er það mögulegt, að þú hafir farið alla leið til frænda míns?"

"Já," sagði Hafliði; "þegar eg, í gær, kom til Reids, þá var þar engin sending til þín, og eg kunni ekki við að snúa heim aftur við svo búið. Eg tók því þann kost, að halda áfram alla leið til frænda þíns. Þar hvíldi eg mig í rúman klukkutíma og borðaði ágætan kvöldverð. Á meðan skrifaði frændi þinn bréfið. Og um leið og hann afhenti mér bögglinn, bað hann mig fyrir bréfið. Svo lagði eg á stað heimleiðis. Og hér er eg kominn heill á húfi. Hefir nú alt þetta gengið eins og í sögu, sem fer vel að lokum, og megum við allir vel við una."

"Vissulega hefir þetta farið betur en á horfðist um tíma," sagði Grant. "En hvíldu þig nú í allan dag. Þú þarft þess við, eftir að hafa gengið í þungri færð næstum því fjörutíu og þrjár mílur á tæpum tuttugu og tveimur klukkutímum. Og svo skulum við aldrei framar á þetta ævintýri minnast."

Hafliði lagði sig út af, þegar hann var búinn að borða morgunverð, og hann svaf til hádegis. En hann vann eftir hádegið, alt til kvölds, og virtist ekki taka það neitt nærri sér.

Um kvöldið talaði eg við hann fáein orð á íslensku, og sagðist eg furða mig á því, að hann skyldi láta tilleiðast að fara þessa ferð fótgangandi.

"Ef eg hefði ekki tekið þetta til bragðs," sagði hann í lágum hljóðum, "hefði steingrái hesturinn minn aldrei verið látinn í friði á sunnudögum í allan vetur."

Í nokkra daga á eftir varð eg þess áskynja, að sumir af skógarhöggsmönnunum leiddu getum um það, sín á milli, hvað í bréfinu hefði verið, sem Cameron skrifaði Grant. Og mér virtist að flestir þeirra halda, að það hefði verið eitthvað áhrærandi hestana, einkum þann steingráa.

Eins og eg tók fram áðan, þá kom eg í Cameron's Camp í byrjun janúar-mánaðar (1882), og eg var þar í næstum þrjá mánuði. Eftir því, sem eg var þar lengur, því betur líkaði mér við mennina, sem þar voru, því að þeir voru mér svo góðir og velviljaðir; en mestar mætur hafði eg þó á Hafliða, og að líkindum mest vegna þess, að hann var Íslendingur. Sjálfsagt hefir honum á stundum fundist eg vera nokkuð forvitinn og spurull, en ávalt svaraði hann spurningum mínum þýðlega og hreinskilnislega. Eg er viss um, að eg hefi einhvern tíma spurt hann um það, af hverju að hann væri kallaður Harris. Og enginn vafi er á því, að hann hefir skýrt mér frá því, og sagt mér nafn föður síns. En eg hefi gleymt því fyrir löngu, eins og svo mörgu öðru, sem hann sagði mér. Eg man það samt glögt, hvað hann sagði mér, þegar eg spurði hann, hvort hann væri sá maður, sem færi á hverju hausti fótgangandi frá Dartmouth til Truro, og færi alla þá leið á tæpum sólarhring.

"Mér var sagt það í haust í búðinni í Efra-Dal," sagði eg, "að íslenskur maður, Harris að nafni, komi þar stundum við á leið sinni frá Dartmouth til Truro. Ert þú hann?"

"Já," sagði Hafliði, "eg fer stundum um Efra-Dal, þegar eg er á ferð til Truro. — Það er geðugur maður, kaupmaðurinn í Efra-Dal."

"Hann sagði mér að þú færir til Truro á hverju hausti," sagði eg.

"Eg hefi farið þangað seinni hluta sumars í nokkur ár," sagði Hafliði.

"Hann sagði líka, að þú hefðir sagt sér, að í Truro væri lítill drengur, sem hefði beðið þig, seinast þegar þú sást hann, að gleyma sér ekki."

"Alveg rétt."

"Er það íslenskur drengur?" sagði eg.

"Já, íslenskur í báðar ættir."

"Er hann skyldur þér?" spurði eg.

"Hann var sonur minn," sagði Hafliði lágt og seint. "En nú er hann dáinn. Leiðið hans er í litlum grafreit skamt frá bænum Truro. Eg fer þangað á hverju ári til þess að hlúa að því."

"En hvar er konan þín?" sagði eg.

"Hún dó á Íslandi," sagði Hafliði; "og þegar hún dó, fór eg til Ameríku með Jón litla. Hann var þá átta ára. Hann var mjög veikbygður og heilsuveill, en gáfað og elskulegt barn. Við vorum fyrst dálítinn

tíma í Ontario. Svo fórum við hingað til Nýja-Skotlands. Eg fékk atvinnu skamt frá Truro. Nokkru síðar veiktist drengurinn minn. Og þar dó hann. — Hann sagði við mig síðast, þegar eg sat við rúmið hans (og það voru síðustu orðin, sem hann talaði): **"Æ, gleymdu mér ekki, pabbi!"**

* * *

Eg fluttist frá Nýja-Skotlandi til Winnipeg seint í júní 1882. Þá var Hafliði að vinna við sögunarmylnuna hans Camerons. Þangað fór eg til þess að kveðja hann. Og eg spurði hann, hvort hann ætlaði ekki að flytja sig innan skamms vestur í Rauðárdalinn. Hann hélt, að það yrði aldrei, en ef til vill gæti það skeð, að hann settist að fyrir fult og alt í Truro, eða þar í grendinni.

Síðan hefi eg ekkert af honum frétt.

●

Dr. Rögnvaldur Pétursson

(MINNING)

Þótt falli hrör á heljarslóð,
er herjar Skuld 'in frónsku lög;
ei kveða harm að heilli þjóð,
þau Heljar-tök, sem reiðarslög.—
En falli sá, um feigðarbrögð
sem fræddi, lýsti þjóð —
sest dapureygust eftirsjá
í auða rúmið — hljóð.—

Hún náði allra eyrum; — gegn
um allar bygðir frónsbúans
fór, vonum andstæð, andlátsfregn
vors ágætasta fræðimanns.—
Og fólkið hljóðnar; finnur sneitt
— með falli Rögnvaldar —
af þjóðar-meiði, lágum, lim,
sem laufskrúðugast var.—

Hann bar í hugskot birtu; á
þá blysför ýmsum röksýnt varð:
Úr Júða-fræðum frelsisskrá,
en fór, hið ytra, um páfa-garð. —
Úr helgidómi Háva eins
'ann hafði gersimar. —
Nam vanþekkingar visku-þjóf
úr vita-ljósi — skar.

Því orka móðurmálsins tign
og mannvitsræða höfðingjans,
að þjóðin verður vökuskygn
á verðmætin, um fræðslu hans.
—Svo var um ræðu Rögnvaldar.—
Nú ratljósara. — Það
rofar fyrir geisla í gátt
og glugga — heimanað.—

Ármann Björnsson.

"Undína"

Frú Helga Steinvör Baldvinsdóttir, skáldkona

Eftir Þorstein Þ. Þorsteinsson

Skáldkonan 78 ára.

Á furðuströnd fornaldar okkar,
í frumskógi Múskóka, var
ein undramær forkunnar fögur,
sem feðrasvip spaklegan bar.
Úr mösurnum sykur hún seyddi,
úr sefinu fléttaði hatt,
og landsynning, laufblæ og hlákur
í ljóðstafi töfrandi batt.

Og landið og lífið var æska
í ljóma frá voraldar dís,
því erfiðið létt er sem leikur
þá leiðsaga foreldra er vís.
Svo birtist hann ástsveinninn ungi,
sem um var í forlögum spáð,
en framtíðin brosti eins fögur
og fyrirheit lengst geta náð.

En seinna úr lendunni litlu
barst leitin í fjölmenna sveit.
Þar harmurinn myrkvaði huga
og heimilis festarnar sleit.
Þá hugraunir blæðandi hjarta
á hörpuna sína hún lék,
uns sárasti þyrnirinn sorgar
í sönginn úr hjartanu vék.

Og landnámsmenn ljóð hennar skildu,
því lífið í hending þess rann,
og saknandi þráin hin sama
og sérhvers í hugskoti brann.
Hún fyrst var af útförum okkar,
sem eignaðist skáldkonu nafn,
og hefir það hálfa öld borið
þótt heimtust ei kvæðin í safn.

Úr eldraunum íslenskra þrengsla
og ískaldri vetrarins sveit
til vestursins lengra var leitað
frá löndum, í fegurri reit.
Þar ævinnar helming hún átti
og ástríki göfgasta manns,
og barnalán besta og mesta,
sem breiddi á hærurnar krans.

Með skapandi listamanns leikni
hún lífið í skrautdúka óf.
Af kvenlegri kunnáttu og íþrótt
í kvæðunum sorgina gróf.
Og nú eru ljóð hennar ljósker
úr liðnum og hverfandi sið,
frá fallandi fornaldar kynslóð,
sem fjöldi manns kannast ei við.

En landnáma konan og ljóðið
á lífsmátt hjá íslenskri þjóð,
þótt venjur hjá Vestmönnum breytist,
sem villast af feðranna slóð.
Þar geymist um árþúsund Íslands
hin íslenska skáldmær, sem var
frá Canada lendunni litlu,
sem landar fyrst stofnuðu þar.

Þrír merkir Vestur-Íslendingar

Eftir Séra Guðm. Árnason

Flestir munu sammála um það, að fátt sé fróðlegra eða varpi meira ljósi á liðna tímann en ævisögur manna, sem fram úr öðrum hafa skarað á einhverjum sviðum; enda hafa þær verið í afhaldi og eftirsókn alt frá Plutarch og niður til ævisöguritara þessara síðustu tíma, sem tína flest til, smátt og stórt, er þeim finst að lýsi manni þeim, sem um er að ræða.

Við Vestur-Íslendingar eigum mikinn fjölda ævisagna og ævisögubrota í blöðum, tímaritum og almanökum. Vera má að mikið af þeim skrifum hafi ekki stórvægilegt bókmentalegt gildi, eins og það er kallað, en í því öllu eru þó miklar og merkilegar heimildir viðvíkjandi sögu okkar, sem mikið má úr vinna, er tímar líða.

Hér verður minst þriggja manna, sem hiklaust má telja í hópi hinna merkustu Íslendinga vestan hafsins. Tveir þeirra eru dánir fyrir alllöngu, en einn er enn á lífi; tveir lifðu sín bestu starfsár hér í landi, en einn kom vestur þegar hann var nokkuð tekinn að eldast; allir stunduðu búskap bæði á Íslandi og hér; en þá er líka að heita má talið alt það, sem þeim er sameiginlegt, nefnilega atvinna; að flestu öðru leyti munu þeir hafa verið næsta ólíkir menn.

Þessir þrír menn, sem hér um ræðir eru þeir frændurnir Jón alþingismaður Jónsson frá Sleðbrjót og Jón Sigurðsson bóndi í Álftavatnsbygð (oftast kendur við Geysi, bústað sinn þar) og Magnús Jónsson frá Fjalli, sem um mörg ár hefir átt heima í Blaine, Washington í Bandaríkjunum, og er þar enn á lífi, háaldraður maður.

Æviminningar allra þessara manna hafa áður birtst á prenti; æviminning Jóns frá Sleðbrjót birtist í Heimskringlu 2. jan. 1924 og önnur í Óðni 1925. Um Jón Sigurðsson er löng og ýtarleg ritgerð í Óðni 1934 eftir frænda hans Guðmund Jónsson frá Húsey. Stutt æviágrip Magnúsar Jónssonar eftir G. J. Oleson er framan við fyrra heftið af ritgerðasafninu Vertíðarlok eftir Magnús, sem út var gefið í Glenboro 1920, og nokkrar minningar eftir Magnús sjálfan eru aftan við síðara heftið af Vertíðarlokum, Wpg. 1933. Auk þess hefir verið ritað um þá í landnámssöguköflum.

✦

JÓN JÓNSSON
frá Sleðbrjót.

Jón frá Sleðbrjót var fæddur 2. nóv. 1852 að Hnitbjörgum í Jökulsárhlíð í Norður-Múlasýslu. Var hann í báðar ættir úr Austfirðingafjórðungi. Hann giftist 1876 Guðrúnu Jónsdóttur frá Surtsstöðum í Jökulsárhlíð og byrjaði búskap sama ár. Bjó hann á ýmsum bæjum, þar á meðal á Sleðbrjót.

Jón var þjóðkunnur maður á Íslandi fyrir og um síðustu aldamót. Hann sat á alþingi fyrir Norður-Múlasýslu frá 1889 til 1900 og aftur 1902-3, er hann fluttist vestur um haf.

Þótt Jón væri gildur bóndi í sinni sveit, var hann best þektur á Íslandi sem stjórnmálamaður, enda voru stjórnmálin hans mesta áhugamál bæði heima og hér. Hann var talinn með nýtustu þingmönnum, og þótti mikið að honum kveða á þingi.

Aðalmálið, sem þá var á dagskrá í stjórnmálunum á Íslandi, var "valtýskan," sem svo var nefnd. Var hún kend við Valtý prófessor Guðmundsson, sem hélt fram vissum skoðunum viðvíkjandi aðstöðu Íslands í danska ríkinu. Var mjög mikið deilt um stefnu hans á þeim árum, og átti hún marga harðsnúna mótstöðumenn. Var sá flokkur nefndur heimastjórnarmenn. Jón var í honum og hvikaði aldrei frá stefnu hans, hvorki heima né eftir að hann kom vestur. Hér vestra tók hann ekki mikinn beinan þátt í stjórnmálum, enda var hann orðinn of roskinn maður, yfir fimtugt, þegar hann kom hingað, til þess að geta lært ensku sem þurfti, til þess að geta flutt ræður á því máli, en hann kynti sér stjórnmálastefnur hér í landi vel og fylgdi frjálslynda (liberal) flokknum að málum. Hafði hann altaf gaman af að ræða um stjórnmál og bar mjög gott skyn á þau.

Jón var mjög vel að sér í sögu Íslands, einkanlega stjórnmálasögu. Hann hafði kynst flestum mönnum á Íslandi, sem við stjórnmál voru riðnir þau árin, sem hann var þingmaður, og auðvitað mörgum fleirum. Minnið var ágætt og hann lýsti allra manna best mönnum, sem hann hafði þekt. Lýsti sér þar glögg eftirtekt og mjög sanngjarnt mat á mönnum og málefnum. Var það hin besta skemtun, að heyra hann segja frá ýmsum atburðum bæði í stjórnmálaþjarkinu og á öðrum sviðum. Gerði hann það þannig, að hann dró fram kosti manna og drengskap, en benti líka með hægð á veilurnar í skapgerð þeirra. Hefi eg engan mann heyrt lýsa eins vel hinum nafnkendari mönnum á Íslandi undir lok síðustu aldar, nema Halldór Daníelsson frá Langholti, sem líka hafði verið þingmaður, en þó hvergi nærri eins atkvæðamikill og Jón.

Um stjórnmálastarf sitt á Íslandi talaði Jón án alls yfirlætis. Eina sögu sagði hann um sjálfan sig, er hann var þingmaður, sem var á þá leið, að einu sinni, er hann var nýkominn á þing, var ritaður um hann "palladómur," eins og þá var siðvenja, í eitthvert Reykjavíkur-blaðið, og var orð á því gert, hvað hann væri ljótur maður, en um leið lokið lofsorði á mælsku hans. Hló hann dátt að lýsingunni á útliti sínu, en auðheyrt var, að honum þótti vænt um það, sem sagt hafði verið um hann að öðru leyti. Það er satt, að Jón gat ekki fríður maður kallast. En mælsku skorti hann ekki. Hann talaði ljóst og skipulega og orð hans voru ávalt sannfærandi, því að á bak við þau var ávalt einlægni og drengileg hreinskilni. Á stjórnmálafundi einum, sem haldinn var á Héraði einhversstaðar árið 1899 eða 1900, héldu margir menn ræður, þar á meðal menn, sem þóttu vera vel mælskir. Eg heyrði Seyðfirðing einn, sem á fundinum var staddur, segja, að bestu ræðuna hefði Jón frá Sleðbrjót haldið. Eftir að hann kom hingað, talaði hann oft á samkomum og við ýms tækifæri, og hafa kunnugir menn sagt mér, að

það hafi altaf verið gefinn gaumur að orðum hans, jafnvel þó að fólk væri farið að bíða með talsverðri óþreyju eftir dansinum, sem flestar skemtisamkomur hér úti um bygðir enda með.

Jón var frjálslyndur maður og víðsýnn. Sést það best af því, að hann var einn af ötulustu stuðningsmönnum Matthíasar Jochumssonar á þinginu, þegar honum var veittur lífeyrir sem viðurkenning fyrir skáldskap hans, aldamótaárið. Matthías var þyrnir í holdi margra vegna þess að hann þótti alt of frjálslyndur í trúmálum. Varð hann að segja af sér prestskap til þess að geta fengið styrkinn, og sumir þingmenn vildu víst engan styrk veita honum. En það varð úr að Matthías fékk tvö þúsund krónur á ári og sagði af sér, þó að honum væri það alls ekki ljúft, eins og hann skýrir sjálfur frá í "Sögukaflar af sjálfum mér." Það er dálítið erfitt nú að átta sig á því, að fyrir fjörutíu árum fanst sumum íslenskum þingmönnum það vera aðalatriðið, að séra Matthías hætti að prédika, til þess, var auðvitað sagt, að hann gæti gefið sig allan við skáldskapnum, en flest sín bestu kvæði var hann búinn að yrkja þá.

Jón mintist oft þeirra skáldanna Þorsteins Erlingssonar og Páls Ólafssonar, enda var hann þeim báðum kunnugur, Páli frá æskuárum og Þorsteini frá þeim árum, er hann var ritstjóri á Seyðisfirði. Mikið fanst honum til Þorsteins koma, gáfna hans og ljúfmensku, en ekki þótti honum hann hafa verið mikill afkastamaður til ritstarfa, viðurkendi þó, að til þess hefðu verið þær ástæður, að Þorsteinn var heilsutæpur maður og allra manna glaðastur og bestur heim að sækja, og olli það miklum töfum fyrir hann. Lítill stjórnmálagarpur var Þorsteinn, eftir því sem Jón sagði, og var honum þvert um geð, að standa í pólitísku rifrildi, enda þó að hann yrði að gera það sem blaðamaður. Páli Ólafsyni bar hann vel söguna og ekki kendi hjá honum þess kala til Páls, sem eg hefi orðið var hjá sumum öðrum, er voru honum samtíða. En vitanlega var aðstaða hans önnur heldur en margra annara; og ekki er að efa það, að hann hefir skilið skáldið betur en margir aðrir samtíðarmenn hans. Marga sveið undan skammavísum Páls, og eins og gengur, vildu víst ýmsir ekki unna honum sannmælis þess vegna.

Í æviágripinu í Óðni er sagt, að Jón muni ekki hafa verið búmaður nema í meðallagi. Ganga þau ummæli mjög í öfuga átt við það, sem margir, er voru honum nákunnugir, hafa sagt. Hann var hlaðinn opinberum störfum, bæði við þingmenskuna og fyrir sveit og sýslu. Auk þess var gestagangur afar mikill á heimili hans. Dró þetta alt mikið frá því, að hann gæti stundað bú sitt eins og þeir, sem engu öðru höfðu að sinna. En þrátt fyrir það sóttu menn stöðugt björg bæði fyrir menn og skepnur í heimili hans, þegar harðindin kreptu að; og bendir það til að hann hafi þá búið betur en margur annar. Síðustu árin, sem hann var á Íslandi varð hann fyrir fjárhagslegum óhöppum, sem gengu mjög nærri honum. Eftir nokkur ár hér vestra var hann, með hjálp sona sinna, sem þá voru

að vaxa upp, búinn að koma sér upp ágætu heimili og góðu búi.

Það mun vera sannmæli, sem sagt er í eftirmælunum í Heimskringlu, að Jón hafi aldrei kunnað vel við sig hér vestra. Hann kom of gamall hingað til þess að geta orðið verulega þátttakandi í opinberum málum, en hugur hans stefndi allur í þá átt. Hugljúfustu umtalsefni hans voru endurminningar frá Íslandi og einkum um þá mörgu mætu menn, sem hann hafði haft svo mikil kynni af og verið í náinni vináttu við.

Til er ofurlítil saga um Jón, sem sýnir ef til vill betur en flest, sem um hann hefir verið ritað, skaplyndi hans. Það var einhvern tíma á stríðsárunum 1914-18 að maður nokkur kom til hans og vildi grenslast eftir hjá honum, hvað annar maður, sem hafði verið gestur hans þá fyrir skömmu, hefði haft að segja um hernaðarmálin. Jón hafði grun um, að svo gæti farið, að það sem hann segði, yrði notað á móti gesti sínum. Svaraði hann þá spurningum mannsins þannig, að hann væri óvanur við að láta yfirheyra sig í sínum eigin húsum, en ef hann yrði krafinn svars fyrir rétti, mundi hann ekki hika við að segja það, sem hann vissi réttast. Lét hinn þá talið falla niður og var hann aldrei meira spurður um þetta. Sýnir atvik þetta bæði staðfestu og drenglund. Hefir honum eflaust ekki fundist það samboðið virðingu sinni, að segja frá því, sem gestur hans talaði við hann í trúnaði á heimili hans, en hins vegar var sjálfsagt að skýra satt og rétt frá, ef þess yrði krafist af þeim, er höfðu rétt til þess að heimta svör.

Í trúmálum skipaði Jón sér hvergi í flokk hér vestra. Eftir því sem eg komst næst af samtali við hann, taldi hann sig vera fylgjanda Matthíasar Jochumssonar og Channings í trúmálum. Sem kunnugt er, hafði Matthías frjálslyndi sitt og trúarbragða víðsýni frá hinum miklu leiðtogum enskra og amerískra únítara á nítjándu öldinni, einkum frá þeim Channing og Martineau. Jón var ákveðinn andstæðingur alls þröngsýnis og kreddufestu í trúmálum, hann var umburðarlyndur og frjáls í anda, en þó fjarri því að vera róttækur. Jón ritaði margar greinar í blöð og tímarit bæði heima og hér vestra. Alt sem hann ritaði var látlaust og framsetningin ljós.

Jón var kvæntur ágætri konu, sem nú er nýlátin. Var hjónaband þeirra hið farsælasta. Var hún dugnaðarkona mikil og sá um heimilið með rausn og prýði. Þau eignuðust mörg börn og eru nú á lífi af þeim tveir synir, Páll og Jón að Vogar, Man. og fjórar dætur: Björg, kona Bjarna Þorsteinssonar frá Höfn í Borgarfirði eystra, í Winnipeg; Ragnheiður, kona Þorsteins Guðmundssonar bónda við Leslie, Sask.; Helga, kona Eysteins skólastjóra Árnasonar í Riverton; og Ingibjörg, kona Björns kaupmanns Eggertsonar að Vogar. Jón dó í Winnipeg 26. nóv. 1923 og hafði þá verið vanheill um langan tíma.

✦

JÓN SIGURÐSSON

Það var árið 1887 að bygð sú norðvestur frá Winnipeg hér um bil 70 mílur, sem áður var nefnd Álftavatnsbygð, nú venjulega Lundarbygð, byrjaði að byggjast. Einn af fyrstu landnemum þar var Jón Sig-

urðsson, sem það ár kom frá Íslandi, og sem bjó þar til dauðadags árið 1933 eða um 46 ár.

Jón var fæddur 20. apríl árið 1853 á Torfastöðum í Jökulsárhlíð og var kominn af góðum bændaættum á Fljótsdalshéraði. Voru þeir systkinasynir hann og Jón frá Sleðbrjót. Hann kvæntist 1876 Björgu Runólfsdóttur, ekkju eftir Jón Þorsteinsson bónda á Surtsstöðum. Þau fluttust vestur um haf eftir 11 ára búskap á Íslandi. Konu sína misti Jón sex árum eftir að þau komu vestur og var ekkjumaður upp frá því.

Jón var tvímælalaust með allra merkustu íslenskum landnámsmönnum vestan hafs. Og áður en hann fór frá Íslandi hafði hann getið sér góðan orðstír fyrir framúrskarandi hjálpsemi og það, hve úrræðagóður hann var, þegar vandræði bar að höndum. Má lesa um það í áðurnefndri grein í Óðni eftir frænda hans, Guðmund Jónsson frá Húsey, jan.-júní 1932. Bjó Jón þá á Ketilsstöðum í Jökulsárhlíð, er hann bjargaði tveimur heimilum frá skepnufelli og fólki frá hungurdauða með dugnaði sínum og rausnarlegri hjálpsemi. En á þessum árum, einkum harða vorið 1882, varð hann fyrir þungum búsifjum vegna harðindanna og varð það til þess að hann fluttist vestur nokkrum árum seinna eins og svo margir aðrir úr þeim sveitum.

Fyrstu árin vestra voru Jóni erfið eins og flestum öðrum landnemum á þeim árum. Leiðin frá Winnipeg út í hina nýju bygð var löng þá, þó nú sé hún stutt, þegar aka má í bíl frá Lundar til Winnipeg á hálfum öðrum klukkutíma eða rúmlega það eftir ágætum vegi. Í þá daga voru samgöngufærin engin önnur en uxar, sem lötruðu tvær mílur á klukkutímanum, en til Winnipeg urðu menn að sækja allar nauðsynjar sínar og þar var markaðurinn fyrir þær litlu búsafurðir, sem menn gátu selt, en þær voru helst smjör, sem safnað var yfir sumarið. Nautgripaeignin var lítil fyrst framan af, því flestir komu aðeins með örfáar skepnur með sér; þannig átti Jón eina kú og einn uxa, þegar hann byrjaði búskapinn í nýja landnáminu, og kýrin hafði honum verið gefin í Winnipeg af frænda hans Eyjólfi Eyjólfssyni, sem flestir eldri Winnipeg Íslendingar muna eftir, og sem var allra manna hjálplegastur við landa nýkomna að heiman á þeim árum og þá ekki síður hans ágæta kona, Signý Pálsdóttir. Hér um bil strax byrjuðu nýlendubúar að veiða fisk í Manitobavatni og fluttu ofurlítið hvítfisk til Winnipeg til sölu. En ekki kunnu þeir mikið til fiskiveiða allra fyrst, sem heldur var ekki von til, því að fæstir þeirra höfðu séð net lögð undir ís. Sagði Jón eftirfylgjandi sögu af sér og nágranna sínum einum, er þeir fóru fyrst að leggja net í vatnið: Þeir höfðu með sér stöng og færi til að draga netið undir ísinn, en þegar þeir komu góðan spöl frá landi, fundu þeir sprungu í ísnum. Héldu þeir að það væri heillaráð að leggja netið í sprunguna, því að það sparaði þeim vinnu við að höggva vakir á ísinn. En þegar þeir fóru að vitja um netið fundu þeir hvergi sprunguna, hafði hún gengið saman og netið fundu þeir auðvitað aldrei. Vöruðu þeir sig ekki á því að sprungur í ísnum ýmist opnast eða ganga saman eftir veðrabreytingum.

Brátt komst þó Jón í allgóð efni, enda veitti honum ekki af því, því hann var stöðugt að hjálpa fólki, sem flutti inn í bygðina, sveitungum sínum, er komu alslausir og leituðu eðlilega til hans. Voru allir bygðarbúar yfirleitt hjálpsamir við nýkomendur, en þó mun Jón í því hafa skarað fram úr öllum. Bæði á fyrstu árum og síðar tók hann á móti heilum fjölskyldum, fæddi þær um lengri eða skemmri tíma og hjálpaði þeim til að byrja búskap. Hefir hjálpsemi hans verið mjög rómuð af öllum, sem til þektu, og þó eigi um skör fram.

Jón var ekki aðeins mikill dugnaðarmaður og hjálpsamur, heldur líka forgöngumaður margra fyrirtækja, sem til aukinnar menningar innan bygðarlagsins horfðu. Hann eignaðist mikið land og kom upp stóru búi. Hann var með fyrstu hvatamönnum að því, að smjörgerðarhúsi var komið upp í bygðinni. Var hlutafélag stofnað í þeim tilgangi árið 1902 og átti Jón sæti í stjórnarnefnd þess fleiri ár. Einnig var hann einn þeirra, sem gengust fyrir því að hið fyrsta samkomuhús bygðarinnar var reist. Fyrstu allmörg árin var engin kirkjuleg starfsemi í bygðinni og höfðu þá ýmsir hinna eldri Íslendinga þann sið að lesa húslestra eins og þeir höfðu verið vanir að gera á Íslandi. Hélt Jón Sigurðsson uppi húslestrum um skeið í skólahúsi, sem var skamt frá heimili hans, og las í Helga postillu. Jón var lesari góður, rómurinn sterkur og skýr. Náttúrlega sóttu nágrannarnir þessar lestrarsamkomur hans. Einnig las hann stundum til skemtunar á samkomum, sem haldnar voru, og tók yfirleitt mikinn þátt í öllu andlegu félagslífi. Nokkru eftir aldamótin voru söfnuðir myndaðir innan bygðarinnar. Gekst séra Röngvaldur Pétursson fyrir myndun únítarasafnaðar þar og var Jón Sigurðsson einn af helstu stuðningsmönnum hans í því máli og forseti safnaðarins um mörg ár.

Jón var einn þeirra manna, sem maður aldrei gleymir eftir að hafa kynst þeim einu sinni. Hann var meðalmaður á hæð og nokkuð þrekvaxinn. Svipurinn var hreinn, djarfmannlegur og gáfulegur. Manni varð strax hlýtt til hans þegar maður fór að kynnast honum. Hann var mjög hreinskilinn maður, sagði meiningu sína blátt áfram og hiklaust, hver sem átti hlut að máli. Hann var ör í skapi og nokkuð stórbrotinn og gat eflaust orðið erfiður viðfangs, ef hann mætti mótspyrnu, sem honum fanst ósanngjörn. En jafnframt þessum skaplyndiseinkennum var djúp samúð með fólki yfirleitt, rótgróin trygð við vini og svo algerlega falslaus drenglund, að jafnvel þeim, sem voru honum algerlega ósammála, gat ekki annað en verið hlýtt til hans. Hann var bjartsýnn og talaði aldrei um erfiðleika í því skyni að víla eða kvarta, enda mun hann sjaldan hafa brostið kjark. Hann var gæddur góðlátlegri og skemtilegri kýmnisgáfu, og oft skein glettni úr augum hans, þegar hann hnipti í mann og sagði eitthvað spaugilegt. Hló hann þá oft dátt og hjartanlega um leið.

Eg kyntist Jóni fyrst sumurin 1906 og 7. Kom eg þá oft á heimili hans og dvaldi þar stundum dögum saman. Flutti hann þá póst milli þriggja póstafgreiðslustaða og fór

eg með honum nokkrar póstferðir. Vegir voru þá engir til og bleytan afskapleg, svo að allar lægðir voru fullar af vatni, var vatnið víða í kvið og jafnvel á miðjar síður á hestum. Jón keyrði oftast greitt og kærði sig ekkert um þó að maður fengi aurslettur í andlit eða á föt sín. Gengu stundum vatnsgusurnar yfir höfuð á manni þegar hann keyrði út í keldurnar. Stóð hann þá upp í vagnsætinu og veifaði keyrinu ótt og títt, þegar tvísýnt var um, hvort alt draslaðist yfir, og hló svo þegar yfir var komið. Var gaman að því ferðalagi, því hann var svo kátur, skrafhreyfinn og skemtilegur. Það gat engum leiðst, sem með Jóni var, hvort heldur það var á ferðalagi eða heima fyrir. Altaf var sami áhuginn og ákafinn með að komast áfram og sama léttlyndið og glaðværðin.

Jón hafði mikla skemtun af að lesa. Einu sinni var hann á ferð frá Winnipeg ásamt fleirum í bíl. Það var áður en hinn nýi vegur, sem nú er, var lagður. Bíllinn hristist ákaflega þar sem óslétt var. Jón hafði náð í einhverja bók, sem honum þótti skemtileg og var niðursokkinn í að lesa hana. Samferðamenn hans furðaði á að hann gæti lesið í þvílíkum hristingi, en Jón hélt áfram og gaf sig ekkert við skrafi þeirra. Samt fór svo að lokum, að hann varð að láta bókina aftur, enda var þá komið á þann kafla vegarins, sem mátti heita ófær með öllu, þegar blautt var, og næstum ófær þó þurt væri. Höfðu þeir, sem með honum voru fyrir satt, að engum nema Jóni hefði komið til hugar að lesa í bílnum. En þessi saga, þó smávægileg sé, sýnir kappið og áhugann; hann varð niðursokkinn í bókina og honum var ekkert fjær skapi en að hætta meðan nokkur kostur var að halda áfram.

Til er önnur smásaga, sem sýnir hvað vinsæll hann var. Það var eitthvað ári eða tveimur áður en hann dó, að hann var staddur í Lundar-þorpinu hjá kunningja sínum einum, og bar þar að farandprédikara, sem var allæstur og þóttist rétt-trúaður mjög. Hann gaf sig brátt á tal við Jón og vildi fá að vita um trúarskoðanir hans. Jón var ekki myrkur í máli og sagði prédikaranum hiklaust hvaða stefnu hann fylgdi í trúmálum. Var þá prédikaranum nóg boðið og sagði hann Jóni jafn hiklaust á hvaða leið hann væri og þar með, að hann hefði gefið honum aðvörun. Skildi þar með þeim. En sagan barst út og fólk varð prédikaranum sárreitt fyrir hönd Jóns, fanst það meira en lítil ósvífni af honum að ætla að fara að knésetja öldunginn og segja honum til syndanna, þótti hinum gamla sæmdarmanni misboðið með slíku skrafi, sem og líka var. En eflaust hefir Jón eftir á haft gaman af gaspri prédikarans, þótt vel geti verið, að honum hafi runnið í skap í bili.

Jón andaðist 4. mars 1933 næstum 80 ára gamall. Hafði hann verið veikur nokkuð lengi áður en hann dó, en var glaður og hress fram undir það síðasta. Jarðarför hans var mjög fjölmenn. Löngu áður en hann dó var Jón sonur hans tekinn við búinu. Síðasta stórræði gamla mannsins var að láta byggja ásamt syni sínum mjög stórt og vandað íbúðarhús á heimilinu. Naut hann

þar hvíldar og næðis elliáranna og gekk glaður og reifur til sinnar hinstu hvíldar.

Í eftirmælum, sem Vigfús skáld Guttormsson orti eftir hann, standa þessi fallegu og viðeigandi orð:

Þú varst stólpi þinnar bygðar,
þér var kærast íslenskt mál.
Merkisberi dáða og dygða,
djörf og frjáls þín glaða sál.

✦

MAGNÚS JÓNSSON
frá Fjalli

Magnúsi Jónssyni frá Fjalli hefi eg aldrei kynst persónulega, en eg hefi haft nokkur bréfaskifti við hann. Ævisöguágrip hans, sem hann hefir sjálfur ritað og er prentað aftan við Vertíðarlok II., er að ýmsu leyti eftirtektarvert, það fjallar ekki aðeins um ytri atburði, sem á daga hans hafa drifið, eins og slík ævisögubrot gjarnast gera, heldur líka um hina innri þróun, sem svo mætti nefna, eða andlegan þroska hans, og þessvegna er miklu meira á því að græða til þess að fá réttan skilning á manninum, heldur en á langri upptalningu atburða, sem eru meira eða minna fráskildir persónuleika mannsins sjálfs. Í þessu ævisögubroti, þó að stutt sé, felst lykillinn að hæfileikum mannsins og eigindum. Hann hefir fyrst og fremst verið hinn hugsandi og leitandi maður; hann hefir haft gáfnafar og skapsmuni heimspekingsins, sem íhugar rólega, dregur ályktanir og reynir að samræma skoðanirnar í rökréttar heildir. Skoðanir hans bera vott um skarpa hugsun og djúpsæa vitsmuni, en honum tekst ekki ávalt að gera þær vel ljósar. Niðurstöðurnar, er hann kemst að, eru oft frumlegar og ekki auðhraktar.

Magnús Jónsson er fæddur 17. júlí 1851 að Hóli í Sæmundarhlíð í Skagafirði, og er því nú rúmlega níræður. Hann ólst upp við öll venjuleg störf eins og þau tíðkuðust í sveitum á Íslandi fyrir nærri heilli öld. Uppfræðslan var ekki önnur en sú, sem þá tíðkaðist meðal alþýðu, en það lítur út fyrir að þó nokkur bókakostur hafi verið á heimilinu, og má geta nærri að jafn gáfaður og námfús unglingur og hann hefir verið, hafi notað þær. Ungur að aldri kvæntist hann og byrjaði búskap, bjó hann 13 ár á Íslandi. Þar af 10 ár á Fjalli í Sæmundarhlíð, bænum, sem hann kendi sig við, eftir að hann fluttist vestur um haf. Til Canada fluttist hann árið 1887, var fyrst nokkur ár í Nýja Íslandi, fluttist þaðan til Cypress-sveitar og bjó í Assiniboinedalnum fram til ársins 1902, er hann fluttist vestur á Kyrrahafsströnd. Síðan hefir hann átt þar heima ýmist í Blaine, Wash., þar sem hann er nú, eða í New Westminster, B.C. Kona hans heitir Margrét Grímsdóttir. Sonur þeirra, Jón að nafni, býr þar vestra, og í hans skjóli hafa þau verið að einhverju leyti hin síðari árin. Magnús er búinn að vera blindur fjölda mörg ár.

Meðan Magnús bjó á Íslandi, tók hann mikinn þátt í opinberum málum sveitar sinnar og sýslu, og eftir að hann fluttist vestur, var hann frömuður í félagsmálum meðal Íslendinga í þeim bygðum, sem hann bjó í. Hann hefir verið framfaramaður á öllum sviðum, góður búhöldur og nýtur maður í sínu héraði. Heimili hans var alþekt fyrir gest-

risni og háttprýði, eftir því sem frá er skýrt í ævisögubrotinu eftir G. J. Oleson, sem áður hefir verið á minst. Meðan hann var í Nýja Íslandi tók hann virkan þátt í kirkjumálastarfi þar, og var ötull stuðningsmaður séra Magnúsar heitins Skaptasonar, og ávalt hefir hann verið unnandi frjálslyndi í trúmálum og stutt þær stefnur meðal Vestur-Íslendinga, sem að því hafa miðað, eftir megni.

Magnús hefir fengist allmikið við ritstörf. Ritgerðir eftir hann um ýms efni munu hafa birtst í blöðunum hér eystra áður en hann fluttist vestur, og þegar hann var sjötugur safnaði hann saman ýmsum greinum og ritgerðum eftir sig í áðurnefnda bók, "Vertíðarlok" og aftur í síðari hluta hennar 1933.

Sumar ritgerðirnar í bókinni nefnir hann smásögur, en í rauninni eru þær engar sögur, heldur nokkuð löng samtöl milli persónanna. Í samtölunum birtast skoðanir Magnúsar sjálfs á ýmsum málum, svo sem hjúskaparmálum og fleiru. Eitt samtalið, sem hann nefnir: Hvernig Jón var sigraður, segir frá manni, sem með þjálfun skapsmuna sinna breytti ekki aðeins sjálfum sér úr uppstökkum ofstopamanni í gæflyndan og sanngjarnan mann, heldur líka vann hylli og vináttu mótstöðumanna sinna og gerði þá að vinum sínum. Er það eftirtektarverð hugvekja um það, hvernig máttur viljans getur sigrað óstýriláta skapsmuni, og sálfræðislega alveg rétt. Í einni lengstu ritgerðinni er tekin til meðferðar hin gamla spurning um hið illa, hvers vegna það eigi sér stað. Reynir Magnús þar að greiða fram úr mótsögninni milli trúarinnar á algóðan guð, sem stjórni heiminum, og veruleika reynslunnar um böl og þjáningar í mannlífinu. Kemst hann, að mér skilst, að þeirri niðurstöðu, að alveran sé fullkomin og að í henni ríki algild og ævarandi lögmál, sem ráði þróun lífsins. Maðurinn er æðsta og fullkomnasta lífsstigið, hann er frjáls. En hann skortir viljann til þess að lifa í samræmi við lögmál náttúrunnar, og þessvegna orsaka mennirnir hver öðrum alls konar böl og mein. Maðurinn gæti, ef hann vildi, útrýmt öllu illu úr heiminum. Um þessa niðurstöðu mætti auðvitað margt segja, en tilgangurinn með þessum línum er aðeins sá að lýsa skoðunum höfundarins. Eftirtektarverð er sú skoðun hans, að meðvitundin um hið illa byrji með sársauka, eða "óheilbrigði," eins og hann kallar það, og er hann þar mjög nærri þeirri siðfræðiskenningu, sem kölluð hefir verið **hedonismi**, en aðalinntak hennar er það, að maðurinn flýi stöðugt sársaukann og það sem veldur honum óþæginda en leiti vellíðunar.

Magnús hefir eflaust lesið mikið og virðist hann vera vel kunnugur niðurstöðum vísindanna um eðli efnisins og hvernig lífrænar heildir myndast úr því, einnig skilur hann takmörkun skynjunarinnar, t. d. að til eru hljóð og geislar, sem mannleg skynjun getur ekki gripið. Leiðist hann út frá því að tilgátum um þynnra og léttara efni, sem geti ef til vill myndað líkami, sem vér ekki getum séð. Er það einkum í sambandi við trúna á framhaldslíf eftir dauðann, sem hann talar um þetta. Hefir hann auðsjáanlega sterka trú

á því. Hann sér auðvitað, að guðshugmyndir manna eru mismunandi, svo að þó að menn noti sama orðið, er það, sem það á að tákna, næsta ólíkt í hugum þeirra. Sjálfur virðist hann standa býsna nærri **panþeismanum**, guð er alt, en samt tekur hann fram, að hann trúi því að guð sé persónulegur. Þessar skoðanir hans eru naumast nógu vel settar fram eða naumast gerðar nógu ljósar, til þess að hægt sé að segja með vissu hvar í flokk ætti að skipa honum. En líklega kærir hann sig ekkert um, að honum sé skipað í nokkurn flokk; hann hefir fundið hjá sér þörf til þess að hugsa um þessi viðfangsefni og gerir sjálfsagt enga kröfu til þess að vera skoðaður sem tilheyrandi nokkurri sérstakri heimspekisstefnu.

Greinar hans um ýms mannfélagsmál og samkomuávörp, ásamt ör stuttum smágreinum um margvísleg efni, eru fullar af frumlegum og heilbrigðum athugasemdum. Stundum eru þær kjarnyrtar og segja mikið í örfáum orðum, t. d. kemst hann á einum stað svo að orði: "Þeir sem trúa, vita án þess þeir skilji, en þeir sem ekki trúa vita ekki nema þeir skilji." Vitanlega er þetta alls ekki fullgild skilgreining á trú og trúleysi, en það er stuttorð og kjarnyrt lýsing á hugsunarhætti þeirra, sem trúa í blindni eða eftir því sem þeim hefir verið sagt, og hinna, sem leita og vilja skilja áður en þeir viðtaka nokkuð sem óskeikult.

Ef lýsa ætti í örfáum orðum hugsunum Magnúsar, eins og þær birtast í þessum greinum hans, mætti ef til vill segja, að þær séu tilraunir manns, sem hefir bæði djúpa trúarhneigð og sterka siðgæðisvitund, til að finna úrlausnir á ýmsum helstu vandamálum á sviði mannfélagsmálanna, siðfræðinnar og trúarbragðanna. Það birtist í þeim öllum mikil og djúp alvara og löngun til þess að hafa áhrif á hugi lesendanna til góðs, leiða þá í þann sannleika, sem höfundurinn hefir sjálfur fundið. Slíkir menn vinna ekki fyrir gýg, þótt þeir séu fáir sem á þá hlusta eða gefa orðum þeirra gaum.

Það mætti rita miklu lengra mál um skoðanir þessa níræða öldungs, sem hiklaust má telja einn af merkisberum íslenska þjóðarbrotsins hér vestra á sviði andlegra mála og einn af hinum gáfuðustu íslensku alþýðumönnum, sem hafa leitast við að benda fólki á hinar réttu leiðir heilbrigðrar og göfgandi lífsskoðunar, en rúmsins vegna verður að láta hér staðar numið. Þeir, sem vilja kynnast skoðunum hans betur, ættu að lesa bók hans og reyna að brjóta hugmyndir hans til mergjar. Að vísu mundi mörgum það finnast, að það væri ekki neinn skemtilestur, en það er áreiðanlegt, að lestur þeirra skilur meira eftir hjá þeim, sem nenna að lesa, heldur en margt af því léttmeti, sem nú er borið á borð fyrir Íslendinga í bókum. Má þar til færa orð hans sjálfs, þar sem hann segir, að "persónuleg skylda allra rithöfunda, skálda og annara leiðtoga mannanna" sé "að kenna aðeins það, sem byggir upp lífið, bætir það og fullkomnar." Ef til vill er þetta nokkuð hörð krafa, og fleira en það sem uppfyllir hana á rétt á sér; en hún sýnir hugsunarhátt hins alvörugefna og hugsandi manns, sem metur lítils, of lítils, alt annað en það, sem fræðir og bætir.

E. Pauline Johnson

(Áttatíu ára minning)

Eftir Guðrúnu H. Finnsdóttur

Um það bil, að sjálfstæði frumþjóðar þessa lands, Indánanna, var að taka síðustu andvörpin, í hinum hrikalega og margþætta leik, landnámi hvítra manna í Norður-Ameríku, hóf ung Indíána stúlka upp röddina og kvaddi sér hljóðs á sviðum skáldskapar og lista. Hún sór sig í ættina, því orð hennar flugu með arnsúg og örvaþyt, samofin hljómi syngjandi svana.

E. Pauline Johnson (Tekahionwake) var dóttir G. H. M. Johnsons (Onwanosyshon), er var kynborinn Mohawk Indíánahöfðingi yfir "Sex þjóða sambandinu." Rakti hann ætt sína 400 ár aftur í aldir, til hins fræga Mohawk þjóðhöfðingja, sem myndaði "Sex þjóða sambandið," ásamt fleirum, með Hiawatha. Er það frægt í sögnum og söngvum Indíána vegna þess, að það var stofnað að ráðstöfun hins mikla anda, Gitche Manito, er sá, að stríð og styrjaldir voru börnum hans eyðilegging og dauði.

Mohawkarnir voru ein frægasta þjóðin í sambandinu og tóku því brátt að sér forustu. Koma þeir mjög við landnámssögu hvítra manna á austurströndinni, bæði í Bandríkjunum og Canada; enda voru þeir líka "Verðir austurdyranna."

Þeir áttu víðlend ríki þar eystra, en löndum sínum og miklu liði töpuðu þeir í langvarandi styrjöldum. Þeir börðust hraustlega með Englendingum í nýlendustríðum þeirra, bæði sunnan og norðan landamæranna. Að launum fyrir liðveitsluna veitti nýlendustjórn Canada þeim landnámsleyfi vestur í óbygðum Ontario. Þar inni í skógunum, meðfram Grand River, slóu þeir tjöldum sínum. Þáverandi foringi þeirra, Joseph Brant (Thayendanege) var stórfrægur Mohawk höfðingi, og ber Branthéraðið nafn hans. Nú eru Indíánatjöldin horfin af bökkum Grand River, en á einum fegursta blettinum í Brantford borg stendur þó minnisvarði Thayendanege.

Í æskuminningum Pauline Johnson, er hjónabandi og heimilislífi foreldra hennar lýst fagurlega. Móðir hennar, Emily Howells, var ættuð frá Bristol á Englandi. Fluttist hún ung til Canada með móður sinni og stjúpföður. Var hún ættgóð kona, vel mentuð og listræn, náskyld William D. Howells skáldi, rithöfundi og ritstjóra margra merkra tímarita. Hann var brautryðjandi raunsæistefnunnar í amerískri skáldsagnagjörð og áhrifaríkur í bókmentaheiminum. Eldri systir hennar, Elisabeth, giftist ungum presti, sem gjörðist trúboði meðal Indíánanna í Branthéraðinu. Þau prestshjónin tóku Emily með sér þangað, vegna þess að stjúpfaðir þeirra systra var þeim svo harður og illur, að þeim hafði varla verið líft í sambúð við hann.

Presturinn var mesta valmenni, og á litla prestssetrinu úti í Indíánabygðinni ríkti ró og friður, og þar leið þeim systrunum vel. Presturinn eignaðist þar brátt marga vini, en enginn var honum þó eins kær og samrýndur og sjálfur Mohawk höfðinginn Johnson. Hann var þar daglegur gestur á heimilinu, og bar margt til þess, að hann gjörðist þar heimagangur. Johnson var vel mentaður maður, talaði ensku og frönsku, sem innfæddur, bar gott skyn á umheiminn, og var vel kunnugur og vel kyntur í heimi hvítra manna, og átti þar marga málsmetandi vini. Og unga fríða stúlkan, systir prestskonunnar, var vafalaust líka seiðmagn, sem dró hann. Enda tókust með þeim heitar ástir, og giftust þau nokkru síðar, þrátt fyrir öflug mótmæli frá báðum hliðum.

Þegar fólki Emily Howells barst fregnin um trúlofun hennar, lagði það blátt bann fyrir, að hún giftist Indíána. Var mági hennar álasað harðlega fyrir að láta slíkt við gangast í sínum húsum. Svo hjónaefnunum kom saman um, að mæta sjálf öllum mótmælum og gifta sig heima hjá fólki Emily.

Þegar þangað kom, stóðu á henni öll járn. En hún svaraði því einu til, að hvað sem á gengi ætlaði hún sér að giftast þessum manni. Að lokum gafst fólk hennar upp og giftingardagurinn var ákveðinn. Í lítilli afskektri kirkju beið brúðfylgdin þess að brúðguminn kæmi; þar voru aðeins staddir ættingjar og nánustu vinir, því fjölskyldan taldi sér litlar virðingar að þessum ráðahag. Brúðguminn sást hvergi, en út úr skrautvagni, með eldishestum fyrir, stigu tveir menn, klæddir yfirherforingja búningum. Eldra manninn könnuðust allir við, en sólbrenda, íturvaxna, höfðinglega manninn þekti enginn þarna, nema brúðurin. Fólkið var farið að ókyrrast, Indíáninn lét ekki sjá sig, og einhver spurði: "Hvar er nú Indíáninn?" Ókunni maðurinn svaraði þurlega: "Hann er hér."

Svo var Johnson prúðmannlegur og fríður, að tengdafólkið datt í stafi, og hlakkaði Emily yfir því í huga sér.

Svaramaður brúðgumans var háttstandandi maður í hernum og einnig í stjórnarráði Canada; og er auðvelt að skilja, hversvegna Johnson valdi þann vin sinn fyrir brúðarsvein. Herforingjatign hafði Johnson verið veitt, svo hann bar búninginn með réttu.

Ungu hjónin lögðu svo af stað heim í ríki sitt, heim til skóganna og Indíánanna. Það fyrsta, sem mætti augum ungu konunnar, var nýbygt steinhús, stórt og sterklegt. Þegar inn kom, voru stórar bjartar stofur, og í setustofunni var spánýtt píanó handa henni, því hún lék vel á hljóðfæri. Inni í borðstofunni var borðið lagt með borðbúnaði úr skíru silfri. Maður hennar ætlaði auðsjáanlega ekki að láta hana sakna ytri siðmenningar hvíta fólksins.

Sambúð þeirra varð ástrík, og Indíáninn bar þessa hvítu konu sína á höndunum. Allir Indíánarnir hyltu hana eins og drotningu sína og voru boðnir og búnir að þjóna henni og láta lífið fyrir hana, ef þess gjörðist þörf. Samt var ein kona þarna, sem neitaði að mæta Mrs. Johnson, neitaði að kannast

við, að hún væri til. Það var tengdamóðir hennar. Þótti henni sonur sinn hafa gjört nafni sínu, stöðu og ætterni ófyrirgefanlega smán með því, að giftast hvítri konu. Gamla konan kvað hafa verið ríkilát, skapmikil og afar fastheldin við forna þjóðsiði. Þoldi hún illa þessa niðurlægingu sonar síns.

Eftir að Mrs. Johnson átti fyrsta barnið, lá hún lengi veik og var ekki hugað líf. Daginn, sem barnið fæddist, sat maður hennar einn inni hjá henni í rökkrinu um kvöldið. Alt í einu opnuðust dyrnar hljóðlega, og dökkur skuggi leið inn gólfið og kraup við rúmstokkinn. Móðir Indíánahöfðingjans var komin til að blessa yfir sonarbarnið og bjóða frið. —

Hún lagði litla skrautsaumaða barnaskó á rúmið og hvarf svo út aftur. En friðinn og fyrirgefninguna skildi hún eftir eins og ilm í kringum veiku konuna og son hennar. Litlu skórnir voru gamalt erfðafé, og þá báru aðeins kynbornir höfðingjar Mohawkanna. Flutti hún skömmu síðar heim til sonar síns og tengdadóttur. Áhrif hennar segist Pauline Johnson aldrei geta fullþakkað. Hún segir að amma sín hafi mótað hugsunarhátt sinn; en einhver undarlegur ótti hafi sér þó altaf staðið af þessari mikilúðgu konu.

Vafalaust hafa heimilisáhrifin glætt og aukið ímyndunarafl þessa gáfaða óvenjulega skáldhneigða barns. Amma hennar mun hafa kent henni ungri, að leggja eyrun við jörðina og hlusta eftir pípublæstri Pans. Líklegt er og að hún hafi fyrst allra kent Pauline virðingu fyrir skáldskap, því maður hennar, afi Pauline, hafði verið nafnkendur Mohawk söngvari og frábær mælskumaður svo ef til vill hefir henni komið eitthvað af orðsnildinni þaðan. Heimilið var fult af bókum og innan við tólf ára aldur, hafði Pauline lesið og lært kvæði eftir ýmsa bestu höfunda eins og t. d. Scott, Longfellow, Byron, Shakespeare, Meredith og fl. Má af því sjá, hve snemmþroska hún var, enda byrjaði hún ung að yrkja. Skólamentun hennar mundi nú á dögum vera talin lítil; en hún slapp þá líka við, að sitja á skólabekk, þar til sál hennar var orðin að flatköku, sem engin gerð gat komist í um aldur og ævi. — En fjölmentuð og víðlesin varð hún, eins og kvæði hennar benda til. Á unglingsárunum orti hún mikið, en ekkert af þeim kvæðum kom á prent. Hún var orðin fleyg og fær skáldkona, þegar fyrstu kvæði hennar komu fyrir almennings augu í tveim New York ritum "Gems of Poetry" og "Independant," einnig í tveim Toronto-ritum "The Week" og "Saturday Night." Vægast sagt, ráku menn þá upp stór augu yfir kvæðum þessarar óþektu Indíánastúlku. En ljóðsnild hennar náði ekki föstum tökum á hugum manna, fyr en viðurkenningin kom utanlands frá, — heiman frá Englandi. —

Theodore Watts-Dunton, enskur mentamaður og rithöfundur, skrifaði grein árið 1889 í London-tímaritið "Athenæum" um "Songs of the Great Dominion," var það nýútkomið kvæðasafn, sýnishorn af canadiskri ljóðagjörð á þeim dögum. Watts-Dunton skrifaði mjög hlýlega um bókina, en fremsta og frumlegasta skáldið taldi hann Pauline

Johnson. Eftir það átti hún aðgang að öllum merkustu enskum tímaritum beggja megin hafsins.

Árið 1894 kom fyrsta kvæðabók hennar út, prentuð á Englandi. Alls komu út 3 kvæðabækur eftir hana og heildarútgáfan af ljóðum hennar, "Flint and Feather," hefir verið marg endurprentuð.

Sjálfsagt hafði ungu canadisku skáldunum að einhverju leyti vaxið vængir við útgáfu "Söngvanna," því árið 1892 var stofnað til kvæðakvölds í Torontoborg, og þar lásu ýms skáld upp kvæði sín. Pauline Johnson flutti þar kvæði; var það í fyrsta skifti, sem hún las upp opinberlega. Tígin og róleg í fasi gekk hún fram fyrir fólkið: en með leiftrandi augum og töfrum á tungu þrumaði hún yfir skáldin og Toronto búa, utanbókar, "Hróp Indíánakonunnar." — Drotning rauðra manna talaði þarna, fyrir munn þjóðar sinnar, til sigurvegaranna, og skar ekki utan af orðunum. Af þessu skáldamóti gekk hún sigrandi af hólmi; og þó voru þeir staddir þar á þingi með kvæði sín Archibald Lampman, Duncan Campbell Scott og William Wilfred Campbell, sem allir voru, þá þegar, ágætis skáld.

Toronto-blöðin lofuðu mjög list hennar, ekki einungis ljóðin, heldur engu síður snildar upplestur og leiklist, og var hrifningin svo almenn, að hálfum mánuði síðar las hún kvæði sín fyrir fullu húsi í einum stærsta sal borgarinnar.

Þannig byrjuðu 16 ára ferðalög hennar, fram og aftur um þetta land, frá hafi til hafs, báðu megin landamæranna. Margir ágætismenn reyndust henni hollvættir í sambandi við ferðir hennar hér í landi, hvort sem leið hennar lá um hálfgjörðar óbygðir eða inn í fínustu samkomusali og leikhús stórborganna. En alstaðar var sama sagan: Hún kom og sá og sigraði. Þrjár ferðir fór hún til Englands og þar eignaðist hún marga vini og aðdáendur, einkum meðal skálda og listamanna.

Á ferðum sínum hér í álfu reyndi hún jafnan að komast í samband við Indíánana, lagði hún þá oft lykkju á leið sína. Þeir áttu hug hennar og hjarta. Þjóðsögur og ævintýri þeirra voru henni hugnæm. "Þjóðsögurnar frá Vancouver" sýna hve snildarlega henni lét að fara með þau efni, jafnvel steinarnir tala og segja frá mannlegum tilfinningum og þrám, segja frá sigrum, sem byggjast á mannkostum, trúmensku, úthaldi og óeigingjarnri ást.

Í þjóðsögunum les skáldkonan sögu rauða mannsins — og sér þar sýnir. Það er frumstæður þróttur og seiðandi fegurð í hörpuslætti hennar, þegar hún kveður horfnar hetjur og hjartaprúðar konur fram úr skuggum fortíðarinnar, — fram úr þokuslæðum löngu dreymdra drauma. — En þó brennur sál hennar heitast yfir afdrifum Indíánanna. Þar kveður hún við sama tón og valkyrja. Skáldkonunni svíður undan öllum óréttindum og ennþá sér hún menn kjósa sér Barrabas.

Í gegnum öll kvæði hennar gengur eins og rauður þráður aðdáun á réttlæti, sannleika og fegurð, fegurð jarðarinnar, fegurð mannlífsins, á að vera eign og óðal allra manna. Eftir því sem henni vex þroski, hugsjónir hennar hækka og stækka,

verður mildin meiri og mannúðin innilegri.

Ástakvæði hennar eru heit og fögur en þar eru djúpir þunglyndistónar og dulrænn blær hvílir yfir þeim öllum. Ástarhugur hennar reikar einn sér, því svo er að sjá, sem elskendurna skilji fjarlægðir hvítra manna og rauðra, sem hvorugt vill eða getur brúað.

Öll sín yndislegu náttúruljóð kveður hún með heitri ást á landi feðra sinna.

Andi hennar grúfir yfir landinu og hlustar á alla hljóma og les ofan í kjölinn litskrúð móður jarðar. Hljómum og litum blandar hún hrynjandi málsins í söngvum sínum. Þar heyrist gnýr stormsins, dunur fossanna, ölduhljóð stöðuvatnanna og skvaldur lækjanna. Hún túlkar hljómkviður skógarins og heyrir hvísl gróandans. Hún þekkir og skilur hina djúpu kyrð í ríki náttúrunnar, þegar jafnvel andvarinn bærir ekki á sér, og báturinn hennar líður hljóðlega eftir smaragðsgrænu vatninu innan um sefið og vatnsliljurnar undir skuggum trjánna, þar sem þögnin sjálf sefur. Frá náttúrunni kemur henni "kraftur orða, meginkyngi og myndagnótt."

Pauline Johnson var talin fríð kona og höfðingleg, prúð og látlaus í fasi, og gjörði hún sér aldrei manna mun. Fremur þunglynd í skapi, vinföst og trygglynd. Hún leitaði oft einveru og flúði glauminn. Hún hafði yndi af að ferðast ein sér, róa bátnum sínum inn á víkur og voga, fjarri almannaleiðum, og hún kunni íþrótt Indíánans í því að renna honum yfir fossa, flúðir og strengi í straumhörðum ám. Hún tók miklu ástfóstri við Vancouver og átti þar heima nokkur síðustu ár ævi sinnar. Tæringin hafði náð valdi yfir henni, eins og fleirum af kynflokki hennar. Sjúkdómsstríð hennar var þungt síðustu 2 árin, en sálarkröftum hélt hún til þess síðasta, eins og kvæðin, sem hún orti með dauðann við hlið sér, bera vitni um. Hugprúð og æðrulaus horfir hún út yfir fjólubláa rökkurmóðu sléttunnar, inn í róslitað sólsetrið. Þar fyrir handan sér hún gullin lönd þar sem kynflokkur hennar lifir áfram í heimi hamingju og friðar. E. Pauline Johnson andaðist 7. mars 1913, 51 árs að aldri. Þegar hún var borin til grafar var engu líkara en að heilar hersveitir Indíána hefðu sprottið upp úr jörðunni, sem fylgdu henni svo hljóðir til síðasta hvílustaðarins í Stanley Park. Þar halda svo hin risavöxnu tré og öldur hafsins uppi sífeldum söng yfir gröf hennar, — sömu ódauðlegu hljómunum og hún sló á hörpu sína.

Endur fyrir löngu hafði "hinn mikli andi" afstýrt eyðileggingu barna sinna. Hafði hann aftur aumkast yfir óförum þeirra? Konungsdóttirin hafði tapað erfðafé sínu. Snart guðinn þá sálu hennar og gæddi hana skáldgáfunni? Veitti hann henni aftur víðlendari ríki í heimi andans, heimi fegurðarinnar, heimi listarinnar? Þau ríki gátu hvorki hvítir menn tekið né rauðir menn látið af hendi.

LEIÐRÉTTING

Í Tímariti Þjóðræknisfélagsins fyrir árið sem leið, er í stuttri málsgrein á blaðsíðu 2 skekkja, sem betur færi á að leiðrétt væri.

Greinin er þessi:

"Margrét móðir Rögnvalds var dóttir Björns bónda á Auðúlfsstöðum, Ólafssonar, bróður séra Arnljóts Ólafssonar. Ólafur var sonur Guðmundar Skagakóngs í Höfnum á Skaga. Móðir Margrétar var Filipía, dóttir Hannesar prests og skálds Bjarnasonar á Ríp. en móðir Filipíu var Margrét Snæbjörnsdóttir, prests á Möðruvöllum Halldórssonar biskups Brynjólfssonar á Hólum."

Leiðréttingin er þessi:

Margrét móðir séra Röngvaldar var fædd 24. nóv. 1844, en dó 9. nóv. 1919. Hennar faðir var:

Björn Ólafsson, fæddur 8. júlí 1817, en dáinn 5. maí 1853. Faðir hans var:

Ólafur Björnsson, fæddur 1785 — dáinn 21. nóv. 1836. Hans faðir var:

Björn Guðmundsson, fæddur 1748 — dáinn 3. júní 1821. Var hans faðir:

Guðmundur Björnsson "Skagakóngur." Var það fylginafn hans komið af því, að hann var hinn mesti héraðshöldur. Hann var flest sín ríkisár í Höfnum á Skaga, en þá er ellin fór að vitja hans, færði hann sig á annað óðal sitt, Auðúlfsstaði í Langadal, í Húnavatnssýslu; og þar dó hann 1787.

Eftir hans dag bjuggu sonur og aðrir hér áður umgetnir niðjar hans, á Auðúlfsstöðum, hver fram af öðrum.

Margrét Snæbjarnardóttir prests, Halldórssonar biskups Brynjólfssonar, er var fyrst prestur á Kýlholti, þar næst á Möðruvöllum, en síðast og lengst í Grímstungu í Vatnsdal, sú mikla kona, var kona fyr greinds Ólafs Björnssonar, og þau hjón því tengdaforeldrar prýðiskonunnar Filipíu Hannesdóttur prests og skálds á Ríp í Hegranesi, og konu hans Sigríðar Jónsdóttur frá Hólum í Hjaltadal. Filipía var fædd 16. júlí 1818, en dó 15. sept. 1908, í Pine Valley, hjá Filipíu dóttur sinni.

Arnljótur B. Olson.

Átthaginn

Eftir Jón Magnússon

I.

Heiman og heim að nýju
hópumst vér saman öll.
Nú leggur bráðum ljómann
á Lönguhlíðarfjöll.

Hvar sem vér erum, ómar
átthagans tungumál.
Gæfa vor öll og gengi
er gneisti af þinni sál.

Hvarvetna leiftra af lífi
lönd þín og fiskimið.
Ungbörnin urðu gömul,
og önnur tóku við.

Hetjurnar hníga í valinn,
hjúpaðar salti og mold.
Baráttan byrjar og endar
Við barm þinn, móðurfold.

II.

Haustbliknað heiðalyngið
hverfur í mjöll og ís.
Jörðin eldist og yngist
og aftur í blóma rís.

Áfram á arni lífsins
eldurinn logar glatt.
Stutt verður stundardvölin,
því stígum við dansinn hratt.

Heiman og heim að nýju
hópumst við saman öll.
Nú leggur bráðum ljómann
á Lönguhlíðarfjöll.

Walter J. Lindal, héraðsdómari

Eftir séra Valdimar J. Eylands

Á föstudagskvöldið 6. febrúar 1942 var virðulegt og fjölment samsæti haldið í samkomusal Hudson's Bay verslunarinnar í Winnipeg, til heiðurs hinum nýskipaða héraðsdómara Minnedosa umdæmis, Walter J. Líndal, K.C. Yngri deild Þjóðræknisfélags Vestur-Íslendinga efndi til samkvæmis þessa, og veitti Árni

G. Eggertson, K.C. formaður þess félagsskapar forstöðu. Flutti hann lipurt ávarp og las einnig heillaóskaskeyti frá ýmsum embættismönnum fylkisins og frá Thorson ráðherra. Ræður fluttu þeir Dr. Sidney Smith, forseti háskóla Manitobafylkis; prófessor J. G. Jóhannsson, M.A.; G. S. Thorvaldson, M.L.A.; Paul Reykdal; G. F. Jónasson; Dr. P. H. T. Thorláksson; Dr. W. C. Graham, forstöðumaður United Colleges í Winnipeg, og sá er þessar línur ritar. Frumort kvæði fluttu þeir Kristján Pálsson frá Selkirk, og Dr. S. J. Jóhannesson í Winnipeg. Mr. og Mrs. Kerr Wilson skemtu með hljóðfæraslætti og söng. Í lok samkvæmisins flutti heiðursgesturinn fagra og áhrifamikla ræðu.

Walter J. Líndal er Húnvetningur að ætt, fæddur að Þóreyjarnúpi í Þverárhrepp, 22. apríl 1887. Foreldrar hans voru þau Jakob Hansson Líndal, sonarsonur hins nafnkunna Natans, og Anna Hannesdóttir prests á Breiðabólstað í Vesturhópi. Móðir Önnu var Hólmfríður dóttir Jóns Bjarnasonar stjörnuspekings í Þórormstungu í Vatnsdal. Á fyrsta æviári fluttist Walter með foreldrum sínum vestur um haf. Bjuggu þau síðan á ýmsum stöðum í Manitoba og síðast í Hólabygð í Saskatchewan. Þar dó móðir hans 1908 en faðir hans lifði til ársins 1920. Þau hjón eignuðust tólf börn, en Walter var sá eini sona þeirra, sem lagði inn á hina erfiðu braut til hærri mentunar, og vegna kringumstæðna foreldra sinna mun hann hafa hlotið lítinn fjárstyrk að heiman. Hann innritaðist við háskóla Manitobafylkis árið 1905, og útskrifaðist þaðan með hæstu einkunn og silfurverðlaunapening í stærðfræði árið 1911. Þremur árum seinna útskrifaðist hann í lögum frá háskólanum í Saskatchewan. Hann innritaðist í kanadiska herinn árið 1915, og gekk í 223. herdeildina ári síðar sem kapteinn, og fór skömmu síðar áleiðis til Frakklands.

Í orustunni miklu við Paaschendale varð hann fyrir eiturgasi Þjóðverja, og hvarf heim árið 1917 mjög bilaður á heilsu. Er hann hafði aftur fengið nokkurn bata, giftist hann Jórunni Magnúsdóttur Hinrikssonar frá Churchbridge, Saskatchewan, hinni glæsilegustu konu, sem einnig var lögfræðingur að mentun. Settu þau hjón málafærslustofu á stofn í Winnipeg, árið 1919. Frú Líndal lést 1. nóvember 1941, en skildi manni sínum eftir tvær dætur, Önnu Ruth og Elísabet Jo, efnilegar stúlkur á unga aldri.

Líndal dómari er glæsilegur í sjón og gáfumaður mikill eins og námsferill hans og embættisstörf bera vott um. Hann hefir um margra ára skeið verið áhrifamikill foringi í Liberal flokk Manitobafylkis, og nýtur í hvívetna virðingar og trausts samferðamanna sinna.

Í fjarveru forseta og varaforseta Þjóðræknisfélagsins flutti sá er þessar línur ritar heiðursgestinum ávarp fyrir félagsins hönd, á samsæti því er að ofan getur. Var það eina ávarpið, sem á íslensku var flutt. Þykir því vel til fallið að láta það fylgja umsögn þessari um heiðursgestinn og samsætið.

✦

Herra forseti,
Háttvirti dómari,
Walter J. Líndal,
Virðulegu veislugestir.

Eg kem hér í kvöld sem staðgöngumaður og fulltrúi Dr. Becks, forseta Þjóðræknisfélagsins, sem vegna embættisanna, og einkum vegna nýrrar trúnaðarstöðu, sem honum hefir verið falin af forseta háskóla síns í Grand Forks, getur ekki verið hér staddur. Eg flyt yður, háttvirti dómari og yður veislugestum kveðju hans og afsökun, sem eg veit að þér munið taka gilda. Einnig hefi eg í höndum bréf, þar sem hann felur mér í fjarveru varaforseta að tala hér nokkur orð fyrir hönd stjórnarnefndar félagsins. Í bréfinu er einnig ávarp til heiðursgestsins, sem eg vil nú leyfa mér að lesa.

"Hinn nýi héraðsdómari, sem hér er maklegur sómi sýndur í kvöld, hefir á margan hátt haldið á lofti merki íslensks manndóms og framsóknaranda í landi hér, bæði með glæsilegum námsferli sínum á háskólaárunum og afskiftum sínum af þjóðmálum. Hefi eg þá sérstaklega í huga fyrirlestur þann um hinn lýðræðislega arf norrænna manna og engilsaxneskra ("Our Democratic Heritage"), sem hann hefir flutt á ýmsum stöðum, og þá eigi síður hina athyglisverðu bók hans **Freedom or Tyranny** (Frelsi eða harðstjórn), sem sprottin er upp úr sama jarðvegi, og fjallar um brennandi vandamál samtíðar vorrar. Með þessum ritstörfum sínum hefir höfundurinn sýnt það, að hann er trúr formælandi þeirri frelsishugsjón, sem einkent hafa íslenska þjóð frá upphafi vega hennar; skuldum vér honum mikla þökk fyrir það, því það er hin ágætasta þjóðrækni. Megi gæfa hans og vegur verða sem mest í hinu nýja starfi hans."

Herra forseti. Vér erum samankomnir hér í kvöld, Íslendingar úr ýmsum áttum og af mismunandi flokkum og stefnum. Í kvöld erum vér allir **eitt** og með einum og sama tilgangi hingað komnir. Tilgangur vor allra er að heiðra hinn nýskip-

aða dómara, Walter J. Líndal í tilefni af þeirri virðing og vegsauka, sem honum hefir fallið í skaut. Frammi fyrir afrekum einhvers úr hópi vorum hverfur allur skoðanamunur vor landanna. Vér finnum þá allir til skyldleikans og til skyldunnar að tjá þakkir og sýna virðingarvott þeim, sem á einhvern hátt skara fram úr, og auka þannig hróður þjóðarbrots vors hér í landi. Vér komum þá saman í kvöld, ekki einungis vegna heiðursgestsins, heldur einnig vegna sjálfra vor til þess að vér getum þeim mun betur glaðst hverir með öðrum. Oss finst sem vér stækkum við hvert Grettistak sem landinn lyftir, og fögnum því að einum úr vorum hópi hefir hepnast að klífa þrítugan hamarinn og komist upp á hátind á því sviði, sem hann hefir kosið sér í lífsbaráttunni. Því ber ekki að leyna að vér höfum stækkað, og erum ávalt að stækka sem þjóðflokkur fyrir afrek vorra bestu manna. Dæmi þeirra hafa orðið oss hvöt til að hugsa drengilega og stefna hátt. Vér höfum vaxið inn á við að trausti og sjálfsvirðingu. Vér höfum einnig vaxið út á við í áliti hinna mörgu þjóðflokka, sem ásamt oss byggja þetta land. Eg minnist í þessu sambandi samtals sem Grettir konsúll Jóhannsson og eg áttum nýlega við hinn virðulega fylkisstjóra Manitoba fylkis á skrifstofu hans hér í borginni. Í samræðu, sem fjallaði um ýmsa þjóðflokka hér í landi lét fylkisstjórinn svo um mælt, að það væri langt síðan Kanadamenn hefðu hætt að skoða Íslendinga sem útlenda menn á þessum slóðum. Mannkosta sinna vegna og þegnhollustu kvað hann þá hafa skipað sér á bekk með Engilsöxum og Ameríkumönnum í meðvitund alls þorra manna. Vér höfum enga ástæðu til að efast um, að hinn háttsetti embættismaður, fulltrúi konungsins, hafi verið fyllilega einlægur í þessum ummælum, né heldur það að hann túlki ekki almenningsálitið að því er þjóðflokk vorn snertir. En oss er hinsvegar ljóst að þessi lofsverði hróður vors litla þjóðarbrots er til orðinn í meðvitund manna yfirleitt vegna framkomu þeirra á meðal vor, sem í fylkingarbrjóstum hafa staðið, og einn þeirra á meðal hlýtur heiðursgestur vor að teljast. Hver sá á meðal vor, sem skarar fram úr í þeim málum, sem til góðs miða, er þannig lifandi og áhrifamikil auglýsing fyrir þjóðflokk vorn, og kynningarstarfsemi, sem þannig er unnin, er hin lofsamlegasta þjóðrækni. Fyrir þessa þjóðræknisstarfsemi vil eg nú þakka yður, herra dómari, fyrir hönd stjórnarnefndar og meðlima Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi.

Vér finnum til nokkurs metnaðar í tilefni af því, að heiðursgestur vor, borinn og barnfæddur Íslendingur, hefir hlotið dómarasæti, sá fyrsti af vorum þjóðflokki, sem hlotið hefir slíkt embætti hér í Kanada. Vér vitum, að til þessa frama liggja ýmsar orsakir. Kemur þar þá fyrst til greina arfurinn, sem hann hlaut í vöggugjöf, skapgerðin, skerpan, festan og áhuginn, sem mótuðust á heimili íslenzka landnemans; og þá einnig mentunin, sem hann hlaut vegna fórna og sjálfsafneitunar þeirra, sem á æskualdri báru hag hans og framtíð fyrir brjósti. Íslenski arfurinn var ef til

vill fátæklegur að efnahagslegum reikningi en haldgóður á andlega vísu. Aðrir hafa vissulega alist upp við svipuð skilyrði og farið að heiman með viðlíka veganesti, en hafa ekki komist eins langt eins og heiðursgestur vor. Mismuninum valda að sjálfsögðu hæfileikar hans, hin sigursæla barátta, sem hann hefir háð, og lífslán það, sem honum er gefið.

Vér óskum yður, herra dómari, hjartanlega til hamingju með hið nýja embætti. Vér vitum að þér eruð vinsæll maður og treystum því, að vinsældir yðar fari vaxandi. En meðal hinna mörgu vina yðar af ýmsum þjóðflokkum, viljum vér Íslendingar eignast þá sérstöðu í meðvitund yðar, að þér skoðið oss sem yðar **bestu** vini. Enginn flokkur manna mun gleðjast jafn innilega og vér yfir þeim heiðri, sem þér hafið nú hlotið, enginn flokkur manna mun fagna sem vér fregnum um þá vaxandi sæmd, sem vér vitum að muni verða hlutskifti yðar í framtíðinni. Að vísu vitum vér, að þér eruð að hefja erfitt og vandasamt starf. Það að dæma í málum samferðamanna sinna, vega alla málavöxtu á hinum hárfínu vogskálum réttlætisins, án tillits til þeirra, sem að málavöxtum standa, en sem eiga þó oft lífslán sitt og frelsi að miklu leyti undir úrskurði dómarans, er hin mesta ábyrgð, sem lagst getur á samvisku nokkurs manns. En vér trúum því, að heiðursgestur vor sé þeim vanda vaxinn. Vér trúum því vegna þess sem hann hefir talað og skrifað. Vér minnumst þess að hann hefir skrifað bók um **vegina tvo.** Á saurblaði þeirrar bókar er mynd, sem táknar innihald hennar. Er það vegvísunarmerki, sem bendir á tvær gagnstæðar áttir. Annars vegar er braut sannleikans, réttlætisins og kærleikans; hinsvegar hin gagnstæða leið. Af lestri bókarinnar verður það ljóst, að höfundurinn hefir kosið sér það góða hlutskifti, að fylgja leið sannleikans og réttlætisins. sem þeirri einu leið, er fara megi til að finna sanna hamingju og tryggja velferð þjóða og einstakra manna. Vér vitum, að hann muni leitast við, að þræða þá sömu leið sem **dómari,** sem hann hefir fundið og bent öðrum á sem **fræðimaður.**

Til er gömul saga um ungan mann. Hinn ungi maður stóð á vegamótum, honum var falin þung ábyrgð, sem hann fann sig ekki mann til að mæta. Hann sofnaði út frá þungum hugsunum. Fanst honum þá Alfaðir standa við hlið sér, og hann bað: "Gef þú þjóni þínum gaumgæfið hjarta, til að greina gott frá illu og rétt frá röngu." Og Alföður féll bæn hins unga manns vel í geð, og hann mælti: "Af því þú baðst um vitsmuni, til að greina gott frá illu og rétt frá röngu, vil eg veita þér bæn þína, og eg vil einnig veita þér það, sem þú baðst ekki um, — bæði auð og heiður."

Herra dómari, þetta er ósk vor Íslendinga, nær og fjær, og einnig bæn vor yður til handa. Vér biðjum þess og óskum að þér megið, ásamt hinum miklu og viðurkendu vitsmunum yðar þroska hjá yður gaumgæfið hjarta, vaxandi næmleik til að greina gott frá illu og rétt frá röngu í hverju máli, og að þér megið öðlast auk þess bæði auðlegð og heiður.

Algeng saga

(Eftir Will Carleton)

Höfundur þessa kvæðis mun vera lítt kunnur meðal Íslendinga. Hann hét fullu nafni William McKendree Carleton, en gekk altaf undir nafninu Will Carleton. Hann var fæddur árið 1845 nálægt Hudson í Michigan-ríkinu. Hneigðist hugur hans snemma til lesturs og náms. Æfði hann sig ungur á því að lesa upphátt ljóð og sögur yfir hundinum og kettinum að húsabaki, föður sínum til hinnar mestu skapraunar, því hann ætlaði honum óbrotið bændalíf. Brátt var Will þó settur til menta, og útskrifaðist hann frá Hillsdale skóla 1869, og gerðist um tíma kennari, þá blaðamaður um langt skeið, og síðar, á efri árum, eftir lát konu sinnar, gaf hann sig við ýmis konar umbótamálum. Árið 1907 vitjaði Carelton átthaga sinna í Michigan. Hafði hann ekki lengi komið þangað, en lengstum dvalið í Boston. Í heimahögum var honum tekið með hinum mesta fögnuði. Var stofnað til stórkostlegs samkvæmis, þar sem hann var heiðraður á ýmsan hátt. Stór hópur *ungra* barna hafði verið æfður til þess að syngja, lesa upp og leika kvæði eftir hann; en *gömlu* börnin komu í stórhópum til þess að votta honum huga sinn fyrir hans mikla starf í þeirra þágu. Hann dó árið 1912. Fyrsta kvæði hans, sem vakti verulega eftirtekt, hét "Betsy and I are out," og var um eitt skeið á hvers manns vörum. Var höf. um það bil fréttaritari og fékk hugmynd kvæðisins út af hjónaskilnaðarmáli, sem þá stóð yfir. Eg þýddi það fyrir 25 árum og nefndi það "Við Björg mín erum ósátt." Merkasta kvæði hans þykir þó það, er hér birtist í þýðingu. Það er nú orðið gamalt kvæði og er ort í öðrum anda og með öðru sniði en flest nútímaljóð, en túlkar samt sömu mannlegu tilfinningarnar og ástríðurnar — og finnur að sama ranglætinu — sem drotna í mannlegum hjörtum og umhverfi, á öllum tímum, og verður því í eðli sínu aldrei gamalt. — *Þýð.*

I.
Á SVEITINA

Á sveitina! — Svona' er það komið—
á sveitina loks er eg flæmd
frá heimili, börnum og húsum,
til hraknings og einveru dæmd.

Á sveitina! — Ern er eg ennþá,
til alls konar snúninga fær,
og tæplega tekin að hærast,
þó teljist eg sjötugu nær.

Og eg, sem er hraust eins og hestur
og helmingi frískari' en þær,
sem halda sig helmingi yngri
— mér hægt er að vinna' á við tvær.

Eg þreytt yfir hæðina þramma,
mér þróttur í fótunum dvín,
því upp á við erfið er leiðin
og andspænis stormurinn hvín.

Á sveitina! — Sér er hver ævin! —
á sveitina? — getur það skeð
að eg eigi' að hrekjast á húsgang
við hungur — og skömmina með?

Mörg sporin og erfið eg átti
um ævina — drottinn það veit;
samt finst mér að þúsundfalt þyngra
sé þetta: að dæmast á sveit.

Með þræls eða þurfalings stimpil
er þungbært við gránandi hár
að hrekjast og horfast í augu
við heiminn um komandi ár.

Ef brjáluð eg væri' eða biluð,
ef brysti mig heyrn eða sjón,
í auðmýkt eg þá mundi þiggja
og þakka hvern bita og spón.

Eg ennþá er viljug að vinna
og vön því að skulda' ekki neitt; —
en fyrir mitt ölmusu fóður
eg fæ ekki þakklæti greitt.

Eg er ekki sínk eða sérdræg,
og svikið eg hef' ekki neinn;
eg var og er viljug að borga —
— minn viðskiftareikningur hreinn.

Á húsgangi! — Hent út á gaddinn
með harðneskju börnunum frá
sem ónýtum, útslitnum ræfli,
sem enginn vill heyra né sjá.

Eg man þó að ævin var önnur,
þá enginn mig hornauga leit;
og fegurri voru þær fáar,
sem fundust í nálægri sveit.

Já, svei mér ef eg ekki segi
það satt að af flestum eg bar:
með varirnar rauðar sem rósir,
og rjóðleit í kinnum eg var.

Og hárið sem hrynjandi fossar
og hörundið skínandi bjart,
og eldur í hreyfing og orðum,
og augað var hrafntinnu-svart.

Og við mér þá amaðist enginn,
en öllum var návist mín kær,
og allstaðar velkomin var eg,
og viðmótið ylþíður blær.

En til hvers er um það að tala,
sem týnt er og fjöldanum gleymt?—
Það flestum er einskisvert öðrum,
sem á eg í huga mér geymt.

En ósjálfrátt hugurinn hvarflar
og horfir — Eg minnist þess enn,
hvers virði mín þjónusta þótti —
Og þá gat eg valið um menn.

Já, hamingjan veit eg gat valið;
eg valdi mér loksins hann Jón,
og við áttum framtíðar vonir,
— og við þóttum efnileg hjón.

Því hann átti dugnað og dirfsku
og drengur hinn besti hann var,
og hvar sem menn hópuðust saman,
þar hann af þeim allstaðar bar.

Hann meyjum fanst mannsefni besta
og mörg hefði kosið hann sér,
og þjóð sinni þótti hann sómi —
Já, það sýndist fleirum en mér.

Og hjá okkur blómgaðist búið,
í bjargráðum framsýnn var hann,
á tímanum slepti' ekki tökum —
Eg trúlega með honum vann.

Við unnum í einingu saman,
og örðugt var lífið — en sælt;
og þrekraunir þreytt höfðu stundum
—en þróttinn og vöðvana stælt.

Svo létti það lífið og bætti
og lýsti upp gjörvallan heim,
að árlega bættist við börnin —
og blessun og kraftur með þeim.

Þau skynsöm og skemtileg voru
— og skaparinn gaf okkur sex —
það besta, sem heimilið blessar,
er barnið, sem þroskast og vex.

Þau öll voru heilbrigð og hraustleg;
svo höfðu þau sæmileg föt
og nóg til að bíta og brenna —
við bóknámið alls ekki löt.

Við unnum í einingu saman
til uppeldis börnunum sex
og vissum og skildum þær skyldur,
sem skapast er hópurinn vex.

Við umgengumst börnin með blíðu
og beittum ei aga né sóp.
Við gerðum alt það, sem við gátum
að gleðja' okkar blessaðan hóp.

Að guðsríki gerðu þau bæinn.
— Það grípur ei skilningur minn
hvað börn þykja foreldrum falleg —
en fegurstur hópurinn sinn.

Já, líf mitt eg glöð hefði látið,
ef líf þeirra trygt hefði það.
Eg þjáningar allar og þrautir
gat þolað í barnanna stað.

Því hann, sem að lánaði lífið,
þau lög hefir ástinni mælt,
að fórna uns öllu er fórnað —
og finnast það skyldugt og sælt.

Samt einu eg athygli veitti:
Ef ellimörk nálægjast mjög
og gera þá gömlu að börnum,
þá gilda' ekki sams konar lög.

Mér annað er erfitt að skilja:—
Þau öll voru komin á fót
og frá okkur horfin í fjarlægð
sem frjókvistir slitnir af rót.

Hvert einasta eitt, nema Kalli,
því yngstur og minstur var hann.—
Nú Jón varð mér kærari' og kærri—
Í kolunum eldurinn brann.

En húsið var hálfpartinn tómlegt
er hópurinn allur var brott,
og eg varð enn nánari Jóni —
— Þá jarðríki fanst okkur gott.

Svo skall það á, sem eg ei skildi;
— eg skil það ei hvar sem eg fer —
að drottinn kom til mín og tók hann
— Já, tók hann í burtu frá mér.

Eg alein var orðin með Kalla,
af alefli streyttist og vann;
eg ól þannig önn fyrir honum,
eg átti' ekki neitt nema hann.

Og Kalli var gegninn og góður;
hann gerði' ekki neitt, sem var ljótt;
hann rataði gæfunnar götur,
hún gaf honum manndóm og þrótt.

Sem þrumu frá heiðskírum himni
eg heyrði — og varð ekki' um sel —
að stúlka í bænum hans biði —
Eg bað að það færi alt vel.

Svo kom hún -- það leið ekki á löngu;
hann leiddi' 'hana' í kofann til mín—
og sýndi mér konuna sína. —
Já, sú var nú mentuð og fín!

Eg sá þó strax eitthvað í svipnum,
er sýndi' hennar andlega mann:
Og gömlum það gat ekki dulist,
að grimd hafði vanskapað hann.

Mér blöskraði tískan og tildrið;
þó taldi eg það fyrir sig —
En hún var svo geðill og grálynd
— og grettin, ef leit hún á mig.

Eg reyndi þó — guð veit eg reyndi,
hvað reið og hvað ill sem hún var,
að seiglast og svara' 'henni engu.—
— En sorgir í hljóði eg bar.

Eg dugði við daglegu störfin,
sem dýrgrip hún skoðaði sig:
hún gáfuð og þaulmentuð þóttist,
— og því leit hún niður á mig.

Þeim mentun er mikilsverð blessun,
sem með henni batnar og vex. —
Þó eg næði' ei mikilli mentun,
til manns komust börnin mín sex.

En viðbúðin versnaði þegar
um vanþekking bríxlaði' hún mér;
en þegjandi þess konar glósur
eg þoli' engum — hver sem hann er.

Eg henni í samkvæmi sagði
— Eg sá að hún logaði' af heift —
þótt ég hefði' ei stærðfræði étið
og jafnvel ei sagnfræði gleypt,

þá ætti' hún það óunnið, kindin,
að afreka dagsverkið mitt;
og þó henni þætti það lítið,
hún því mætti jafna við sitt.

En eftir það leið ekki' á löngu
að lifðu þau tvö fyrir sig,
en eg eins og útskúfað "ekkert"
var einangrað hró fyrir mig.

Í smábýli farsæld má finna,
ef fjölskyldan byggir þar ein;
en höll fyrir heimili tveggja
í heiminum finst ekki nein.

Nú yrtum við hvorug á aðra,
hvor aðra því virtum ei neins:
hún lét sem hún sæi mig ekki,
og svo varð eg smám saman eins.

Sem reiðarslag! — rothögg það fanst
mér
— Eg reyndi að stilla mig þó —
er Kalli minn kallaði á mig,
svo kaldrænn — eg nærri því dó.

Hann rak mig—hann rak mig í burtu
— það reiðarslag ennþá eg finn —
hann sagði mér út eins og seppa
—og samt—var það húskofinn minn.

Svo fór eg til Margrétar minnar;
en mér var þar tæplega vært,
því alfrjálst í annara húsum
er engum — það hefi eg lært.

Eg daglega hátt og í hljóði
það heyrði, og nærri mér tók:
með húsið til fjandans það færi
að fylla hvern einasta krók.

Svo tilkynti Margrét með tárum
og tilraun að réttlæta sig,
að fjölskyldan vaxandi væri,
því væri' ekkert rúm fyrir mig.

Þá yfir mig aumkaðist Tommi,
— hann elstur af drengjunum var —
Eg aldrei sá þvílíka auðlegð
né önnur eins stórhýsi' og þar.

En börnin!—Mér blöskraði' að heyra
þann blessaðan villinga hóp!
Hann öskraði hærra' en alt annað,
frá eilífð, sem náttúran skóp.

Og stundum eg reyndi að stilla
er stjórnleysið ákafast var.
Það venjuleg voru þá svörin:
eg væri' enginn húsbóndi þar.

Eg ritaði Rebekku minni,
og ritaði Ísak um leið;
þau voru þá vestur í ríkjum —
eg veik eftir svarinu beið.

Um síðir þau svöruðu bæði,
og svarið frá báðum var eins; —
eg sá að það vænlegast væri
að vænta' ekki hjálpræðis neins.

Um það að eg þyldi' ekki **hitann**
var þrítekið Rebekku svar.
Um það að eg þyldi' ekki **kuldann**
öll þvælan frá Ísaki var.

Já, börnin mín brugðist mér hafa
og beygt mig og sáryrði mælt
og flækt mér og hrjáð mig og hrakið
og hjarta mitt lamað og kælt.

Þó tókst mér að halda' uppi höfði
og herklæðast uppgerðar sæmd
uns Kalla minn kaldan sem jökul
eg kvaddi — á sveitina dæmd.

Á sveitina! — Svona' er það komið
— þó sæmir ei kvein eða væl —
Og börnunum bæn mín er þessi:
Guð blessi' ykkur! — Verið þið sæl.

Hve langar og ljósvana nætur
oft lá eg, það veit ekki neinn,
og bað fyrir hópnum í hljóði —
þá heyrði mig skaparinn einn.

✦

II.
AF SVEITINNI

"Til óknytta var eg fremst í för
og flæktur í alls kyns strákapör,
með tilbúin svörin tvenn og þrenn
á tungunni" — Þetta sögðu menn.

"Um skyldur eg sveikst, úr skóla stalst,
í skammarkrókum og myrkri falst;
með tálsnörubrögðin tvenn og þrenn
á tak teinum" — Þetta sögðu menn.

Sem kýli mannfélags kristilegs
og krakkanna verstur allra sex:
Því guðhrædda fólkið signdi sig
með svipbrigðum, ef það nefndi mig.

Og börnin hin voru heiðarleg,
á hálkunni ekkert nema eg;
en dökkur sauður í hverja hjörð
frá helvíti slapp á vora jörð.

Þið vitið nú fyrri feril minn,
þó falleg sé ekki lýsingin —
Svo var það: einn morgun vetrardags
eg valið hafði til ferðalags.

Upp hæðina bratta brautin lá
í beinni stefnu — en samt á ská,
og hæðarkollinn við himinn bar,
en hinu megin í brekku var

sú alræmda stofnun, hrum og höll
og hálffallin, skökk og snúin öll,
er síðasta athvarf ellinnar
og ölmusustofa kölluð var.

Eg dyl ykkur mína sögu síst.—
Ef systkinum mínum skyldi lýst,
sú lýsing yrði' ekki himinheið,
en hún myndi verða' á þessa leið:

Að tífalda slyngur Tommi var,
sér trúlega alt við neglur skar;
eitt einasta cent hann aldrei gaf,
um ágóða dreymdi þeg'r hann svaf.

Hann Ísak bannfærði alla synd,
var ungum og gömlum fyrirmynd,
en heilagt guðsorð var honum kært,
'hann hafði það alt að mestu lært.

Hann spámanna orð og speki mat,
þau spjaldanna' á milli þulið gat,
já, utanbókar, með andans ró —
En eitt var það sem hann gleymdi þó.

Hann gleymdi þessu; — Mér fanst um fátt:—
"Þú föður og móður heiðra átt" —
þó sæti hann allra inst í kór
í ölmusu húsið mamma fór.

Hún Magga systir var gæðagrey;
hún gæði né fórnir sparaði' ei;
við ástvini þá, sem unni hún
var umhyggjan mýkri silki og dún.

Og aldrei þótti' 'henni ofgott neitt,
er ástvinum sínum gat hún veitt;
í örlæti var hún ekki hálf — —
En ástvinur hennar—var hún sjálf.

Þau Kalli og Bekka vildu vel,
en voru þó líkust fisk í skel:
Hvort áformið vel eða' illa tekst
fer eftir því hvernig skelin hrekst.

Þau rötuðu öll á auðnuveg
í augum mannfjöldans — nema eg,
er syndamarkið í svipnum bar
og svarta kindin í hópnum var.

Svo skeði það seint um skuggsýnt kvöld,
er skýjunum þeytti gola köld:
frá nábúa okkar hestur hvarf,
og hver var sekur? — ei spyrja þarf.

Þeir tengdu mig við þá truntu-frétt—
Ef til vill hefir það verið rétt —
því trúði samt ekki hún móðir mín,
né misjöfnu nokkru' um börnin sín.

Það er ekki til að sýkna sig
þó segi eg: "Aðrir leiddu mig."
En brjálað hafði mig brennivín,
því "bræðrunum" tókst að freista mín.

Er sorgbitin hún við hlið mér kraup,
í helvíti beiskan drykk eg saup. —
Hún drenginn sinn frelsa drottinn bað,
sem dæmt hefðu þeir í annars stað.

Eg grét eins og barn, og gat ei hætt:
eg gat ekki hennar bænum mætt,
og sál mín var öll í sundur tætt,
mót sannleika fékk ei lengur þrætt.

Eg kysti' 'hana á munninn þá og þar,
og það voru merki sönnunar
að aldrei skyldi til eilífðar
mér áfengi valda bölvunar.

Þess heilagan eið eg henni sór,
— og hugur minn var sem ólgusjór,
og með það ekkert í felur fór —
að flýta mér burt og verða stór.

Eg gat þó ei farið fyrst um sinn,
því fangahúsið varð bærinn minn.
En þar kemur margur aldrei inn,
sem ætti að vera sjálfkjörinn.

Og til þess að forðast fleiri sker
er fangavörðurinn slepti mér,
eg vestur í landið lengra fór,
þó létt væri pyngja, þröngur skór.

Eg skil það alls ekki enn í dag
hvað alt gat þar snúist mér í hag,
en hvar sem eg eftir gulli gróf
þar gæfan mér nýja þræði óf.

Hún margfalt borgaði handtak hvert,
en hitt var þó ennþá meira vert,
að eiða mína eg alla hélt:
við engu var dygð né mannorð selt.

Til hollvinar míns í heimasveit
um hamingju mína og lán eg reit.
Svo þuldi eg margt um þetta' og hitt,
en þannig endaði bréfið mitt:

"En mundu að þegja um þetta alt!
Og þeim, sem spyrja, þú svara skalt
að dáið hafi eg dygðugt hjú,
í dauðanum tekið kristna trú.

Það gleður þau öll að fá þá frétt
að farið hafi eg áttarétt,
og fundið inngang um drottins dyr
í dauðanum, þó 'það yrði' ei fyr."

Og þegar eg hlaut frá honum svar
þá hnykti mér við, er sá eg þar,
þó naumast eg tryði sjálfs míns sýn:
"Á sveitinni er hún móðir þín."

Nú veikti mig hvorki vafs né töf,
það var eins og sál mín risi' úr gröf;
eg bjó mig og lagði strax af stað
á stundinni. — Engum sagði það.

Og þegar eg heimahagann leit
og heilsaði minni kæru sveit,
um gömlu slóðirnar gekk eg einn
og gætti þess, að mig þekti' ei neinn.

En gamla húsið og í því alt
eg eignaðist brátt — það var nú falt;
í verði alt höfðu árin felt —
það einhverjum hafði Kalli selt.

Á sprettinum ótal spor eg sté,
eg sparaði hvorki verk né fé,
uns gamla húsið var gert sem nýtt.
Eg gætti þess vel það yrði hlýtt.

Eg hagaði öllu eins og fyr:
lét allar hyllur og glugga' og dyr
með gamla laginu gert — en bætt.—
Já, gamla húsið var endurfætt

Í stofunni opið upp á gátt
var eldstæðið gamla, breitt og hátt;
svo næmum hita það náði oft
að neistarnir flugu' í háaloft.

Með gömlu dygðinni gangandi
var gamla klukkan á hillunni;
og mér fanst hún eiga mannlegt skyn,
eg mat hana eins og gamlan vin.

Eg vatt hana—heitur varð sem glóð
og viknaði — þetta kunna hljóð
frá æskudögunum átti mál,
sem endurhljómaði' í minni sál.

Að síðustu yfir alt eg leit,
og eftir því sem eg frekast veit
var gamla húsið að öllu eins:—
þar átti' ekki mamma' að sakna neins.

Svo var það: einn morgun vetrardags
eg valið hafði til ferðalags,
er nístingsgaddur og norðanbál
í náhljóðum lífsins drukku skál.

Og nú átti' að fara langa leið,
en létt yfir hjarnið sleðinn skreið,
því hestarnir áttu þrek og þol,
en þeir voru svartir eins og kol.

Og mér fanst, ef satt eg mæla skal,
þeir mintu á hestinn, sem eg stal;
en brautin var oftast sleip og slétt,
og slysalaust alveg ferðin gekk.

Í áfangastað var loksins lent;
þar lygnara var, en hafði fent
við héraðssorganna höfuðból;
eg hestana leiddi þar í skjól.

Eg reiddi um öxl minn ruslasekk
og rakleiðis inn í skálann gekk.
Á gólfinu — hnýtt af gigt — eg sá
hvar gömul kona á hnjánum lá.

Sem skyldurnar engin gæfu grið,
hún gólfið þvoði og keptist við.
Mér ólgandi streymdi í æðum blóð,
en undrandi hún á fætur stóð.

Úr sporunum hún ei hreyfði sig,
en horfði alveg í gegnum mig.
Með innri sjónum eg eygði það
að andlitið var sem skrifað blað.

Eg hrópaði: "Blessuð móðir mín,
á morgun er enduð sorgin þín
og sá, sem þér helgar huga sinn,
er hestaþjófurinn — sonur þinn.

Þú kemur á morgun með mér heim,
en miskunnarleysi og sorgum gleym.
Í helvíti oft þér hrundu tár,
á himni þín bíða sólrík ár.

Hún lofaði guð, hans gæsku og frið;
á gólfinu kraup hún mér við hlið.
Þar blönduðust okkar beggja tár,
þar bundum við okkar gömlu sár.

Það skemtilegt var að hugsa heim
og hlýtt í sleðanum okkur tveim,
og notalegt húsið, heitt og bjart —
Í huganum vermdist ótal margt.

Og sælli eining mun aldrei ske,
og aldrei drukkum við betra te;
og hvenær sem mamma hreyfði sig,
þá horfði 'hún á mig og kysti mig.

Við, lifðum þar sæl í allmörg ár,
þá ástúð og gleði skilur fár.
En systkinum mínum fanst um fátt,
þó færi það sjaldnast opinskátt.

Þau skyldleikans vegna skammast
sín,
á skotspónum oft það barst til mín:
"Þann ósóma liðið enginn gat
að eigna sér tukthúss kandidat."

En þau eru' að færast nær mér nú
og nú er að breytast skoðun sú:
Eg peningaforða hafði heim
og hefi því stundum lánað þeim.

Um ævi mína eg eitt hef' lært
— þó ekki væri það tímabært —
það skapar gleði, þó gangi smátt,
að gera sitt besta' á allan hátt.

Er dómsæti skipar skaparinn
— og skrifað er alt í reikninginn —
um skuldina krefur kóng og hrók,
sem krítuð var í hans stóru bók.

Ef skyldi' hann þá sjá þar skamma-
stryk
í skýrslunni kolsvart eins og bik,
er einkendi sögu syndugs manns
og sveipaði skugga nafnið hans,

Hann skýrsluna lengra læsi en það,
hann liti svo kannske á öðrum stað
að lítið — en nokkuð — lagt var inn
og lækkað það hefði reikninginn.

Við upprisuhringing himnum á,
er hafrarnir skiljast sauðum frá
það alt verður látið opinbert,
sem allir menn hafa' á jörðu gert.

Og hvaða dómur, sem hlotnast mér,
í hvaða stað sem eg dæmdur er,
það eitt er þó víst: hún móðir mín
þar mætir og ber fram gögnin sín.

Sig. Júl. Jóhannesson
þýddi lauslega.

Litlu sporin

Eftir Svanhildi Þorsteinsdóttur

Það er löngu orðið hljótt í bænum. María vakir ein. Í litlu herbergi uppi á lofti situr hún á rúmstokknum hjá drengnum sínum. Hann sefur vært. Guðfinna er í fastasvefni í rúminu á móti. Þetta er um miðjan júlí og björt nótt.

María stendur upp, gengur að glugganum og opnar hann. Þokan teygir sig heim að túngarðinum. Við og við tístir fugl í næturkyrðinni. Annars heyrist ekkert nema niðurinn í bæjarlæknum. — María sest aftur á rúmið hjá Óla litla. Hún hefir oft horft á hann sofa á kvöldin. Það hefir verið hvíld eftir langan vinnudag. Nú sefur hann ekki fleiri nætur í þessu rúmi. Hann fer frá henni á morgun og kemur ekki aftur.

Hún hefir átt ýmsar sorgir hér á Hrauni, en hún finnur, að þessi verður þungbærust þeirra allra.

Í þessu rúmi lá hún andvaka nóttina eftir að hún fékk bréfið frá Kristjáni, þar sem hann sagði henni, að þau gætu ekki giftst um haustið, eins og til stóð. Hún hafði aðeins ætlað að vera hér í kaupavinnu, en svo fékk hún að vera kyr.

Hér fæddist Óli, stór og hraustur drengur. Meðan hún lá á sæng kom fréttin um, að Kristján væri giftur.

María lá rúmföst í margar vikur. Þá var það sem sýslumannsfrúin kom í heimsókn, besta vinkona húsfreyjunnar á Hrauni. Sýslumannshjónin voru barnlaus, og frúin hafði gaman að drengnum og sýndi honum mikla blíðu. Hana langaði að fá hann til eignar.

Veikindin höfðu bugað Maríu. Hún var hrædd um að geta ekki séð fyrir barninu. Hún átti engan að í heiminum nema Jóhannes bróður sinn, heilsulítinn og félausan, en honum hafði hún skrifað og fengið það svar, að hann gæti ekkert hjálpað, þó hann feginn vildi. Sýslumannshjónin voru vel efnum búin. Maríu var leitt fyrir sjónir, hvílíkt lán það væri fyrir drenginn að komast í slíkar hendur. Fyrir áeggjan húsmóður sinnar og annara þar á heimilinu, hét hún sýslumannsfrúnni að gefa þeim hjónum barnið. Það var afráðið, að frúin tæki Óla litla með sér, þegar hún færi heim, en um það leyti varð sýslumaðurinn fyrir slysi og hún fór heim til að hjúkra honum og skildi Óla eftir. Hann átti að verða kyr á Hrauni fyrst um sinn, þangað til sýslumaðurinn væri aftur orðinn heill heilsu.

Og það drógst, að Óli færi. Nú var hann kominn hátt á annað ár, og María var í kyrþey farin að vona, að ekki yrði úr því, að hann þyrfti að fara. En svo fékk sýslumaðurinn embætti í öðrum landshluta, og nú vildu þau fá barnið með sér. Hjónin komu í dag. Sýslumaðurinn hélt áfram, en frúin gisti á Hrauni í nótt. Í fyrramálið kemur sýslumaðurinn aftur, og þá fara þau með Óla litla.

Í fyrramálið. — María tímir ekki að sofa. Hún ætlar að vaka í nótt hjá drengnum sínum.

Á stólnum liggja fötin hans samanbrotin og hrein. Hún strýkur sokkana, litla kotið og bolina. Hún tekur í hönd sér ofurlítinn skó, sem farinn er að slitna, og hugsar, að hann muni bráðlega fá nýja skó. Hún sér hann hlaupa um í stóru, fallegu stofunum, prúðbúinn, eins og heldri manns son. — María tekur lokið af kassanum, sem leikföngin hans eru í. Þar er gamall bolti, svolítill bíll, sem hjólin eru farin af, skeljar og horn og sitthvað fleira. Sjálfsagt líður ekki á löngu áður en þessu verður fleygt og annað nýtt kemur í staðinn. Hún kemur auga á gúmmíbrúðu, sem einu sinni gat tíst. Hann hefir nagað hana og hún er orðin flekkótt. Maríu langar til að eiga þessa brúðu. Óli er hvort sem er löngu hættur að hafa gaman að henni.

Óli litli sefur vært og áhyggjulaust. Hann hefir velt sænginni ofan af sér og María breiðir hana yfir hann. Hún horfir á andlitið á koddanum, sólbrent og hraustlegt, strýkur honum um ennið og kyssir litlu höndina undurlaust, svo hann vakni ekki. Síðan krýpur hún við rúmstokkinn, byrgir andlitið í höndum sér og grætur.

Hægt og hægt lyftist þokan af fjöllunum. Himininn er heiður og sólin fer að skína.

Óli litli opnar augun, sér móður sína og brosir. María tekur hann í faðm sér og fer að klæða hann. Í kvöld verður það ekki hún, sem háttar hann. Skyldi hún nokkurntíma klæða hann í fötin framar? — Óli er kátur, því hann fær að fara í sparifötin sín. Hann tekur um hálsinn á mömmu sinni og klappar henni með litlu lófunum.

Sýslumaðurinn er kominn. María fer ekki út að raka fyr en hjónin eru farin. Hún fær boð um að koma inn í stofu. Sýslumaðurinn bendir henni á blað á borðinu og biður hana að gera svo vel og skrifa nafnið sitt undir.

María stendur þegjandi við borðið og starir á blaðið. Sýslumaðurinn réttir henni pennann sinn.

—Það er hérna, María, segir hann, og sýnir henni, hvar hún eigi að skrifa.

María lítur á hjónin á víxl, síðan á húsbændur sína, eins og hún vænti sér einhverrar vægðar. Hún er hrædd. Það er dauðaþöfn í stofunni.

"Það er venja að hafa þetta svona, María mín, segir sýslumannsfrúin blíðlega. Við verðum að hafa skriflegt samþykki yðar til þess að geta tekið okkur drenginn í sonar stað.

María sest niður og skrifar. Höndin titrar dálítið. Þarna stendur nafnið: María Ólafsdóttir.

Að skammri stundu liðinni eru þau öll komin út á hlaðið. María heldur í höndina á Óla. Sýslumannshjónin kveðja. María vildi segja eitthvað við þau að skilnaði, en það er eins og henni sé varnað máls. Hjónin setjast inn í bílinn. María tekur Óla í fang sér. Hana langar til að þrýsta honum að sér fast og lengi, en hún stillir sig, kyssir hann á vangann og setur hann í kjöltu frúarinnar.

— Mamma koma, mamma koma bílinn, segir Óli.

María brosir með augun full af tárum. Bíllinn brunar af stað. Óli

lítur ekki aftur. Honum þykir gaman að vera í bíl.

Hann er horfinn. María er orðin ein eftir á hlaðinu. Hún gengur inn í skúr, sem er áfastur við bæjarhúsin, sest þar á kassa og grætur. Eftri litla stund tekur hún hrífuna sína og fer út að raka.

Morguninn er fagur. Það er logn á firðinum, sól á fjöllum, og krían flýgur yfir spegilsléttum tjörnum. Maríu hefir aldrei fundist svona fallegt í þessum dal. Í einni svipan er alt gleymt, sem erfitt var. Hér hefir hún lifað sælustu stundir lífs síns. Hér fæddist drengurinn hennar og hér voru þau saman í nærri tvö ár. Henni finst hver blettur vera heilagur þar sem litlu fæturnir hans hafa stigið. Nú finnur hún sárt til þess, að hún hefir ekki getað sint honum eins og skyldi. Vinnan á heimilinu varð að sitja fyrir öllu.

Það er kallað á fólkið inn til hádegisverðar. María sest við borðið. Hún er vön að hafa Óla á hné sér og gefa honum að borða. Nú er eins og hún sé gestur. Hún kann ekki við sig. Fólkið spjallar saman eins og venjulega. María þegir. Hún hefir enga matarlyst, en lætur ekki á því bera. Að máltíðinni lokinni fer hún upp í herbergið sitt. Um þetta leyti er hún vön að láta Óla sofa. Hún fleygir sér niður í rúmið. Skyldi hann sakna mín? hugsar hún. Skyldi hann kalla á mig? Ætli hann gráti nú ekki? Hann hefir sofnað í bílnum hjá henni. Hún á gott að fá að halda á honum meðan hann sefur.

María lyftir upp koddanum. Þar liggur litla brúðan, svolítill bústleitur, broshýr gúmmídrengur. Hún leggur hann við vanga sinn.

— María!

María hrekkur upp. Það er Guðfinna, sem kallar á hana. Líklega hefir henni runnið í brjóst. Hún flýtir sér af stað á eftir fólkinu.

Úti er logn og steikjandi hiti. Maríu finst sólskinið miskunnarlaust, hitinn lamandi. Henni er þungt um vinnu. Dimmviðri hefði átt betur við hana í dag.

Í hvert skifti sem hún sér til mannaferða, vaknar hjá henni óljós von. Ef bíll fer um veginn fyrir neðan túnið, dettur henni í hug, að sýslumannshjónin séu að koma aftur. Þeim hafi snúist hugur, þau geti ekki fengið af sér að taka barnið frá henni. Ef einhver kemur gangandi eða ríðandi, heldur hún, að hann sé með boð til hennar.

Tíminn dregst áfram, hægt og hægt. María fer inn til að drekka miðdegiskaffið. Af gömlum vana gengur hún fyrst upp á loft. Í herberginu er undarlega hljótt. Það er breitt yfir rúmið og enginn í því. Á stólnum eru engin föt. María starir á rúmið. Þetta hlýtur alt að vera ljótur draumur. Hún vill vakna af þessari martröð. Hún vill sjá Óla liggja í rúminu, heyra hann segja: mamma, þegar hún kemur inn. — Hvernig gat hún fengið af sér, að gefa barnið sitt? Hvers virði var loforð, sem hún gaf þegar hún var veik og ráðþrota? Og hver gat vitað, hvort Óla liði betur í allsnægtum en með henni í fátækt og basli? Hversvegna hlustaði hún á, hvað aðrir sögðu? Nú var henni sama um alt og alla, nema drenginn sinn. Hún vildi fara, fara strax í kvöld og sækja hann. Hún átti

hann, hún hafði borið hann undir brjóstunum, hann var hluti af henni sjálfri. Hún gat ekki mist hann.

Alt í einu sér hún skjalið fyrir sér og henni verður ljóst, hvað hún gerði, þegar hún skrifaði nafnið sitt undir það. Frá þeirri stundu var Óli ekki drengurinn hennar. Smám saman myndi hann gleyma henni og ekki þekkja hana, þó þau sæjust aftur. Aldrei myndi hann kalla hana mömmu sína framar.

Dagurinn líður, sólin lækkar á lofti og kvöldskuggarnir færast yfir dalinn. Heyið er tekið saman, bundið og reitt heim.

Vinnunni er lokið. María gengur þegjandi með hrífuna sína heim túnið og horfir fram undan sér sljóvum augum. Nú fer hún ekki upp til sín. Hún hjálpar húsmóður sinni í eldhúsinu, tekur til matinn og leggur á borð. Það kemur fyrir, að hún bregður svuntuhorninu upp að auganu svo lítið ber á. Og alt gengur sinn vanagang á heimilinu.

En um kvöldið kemur óvæntur gestur. Það er Jóhannes bróðir Maríu, sem hún hefir ekki séð í mörg ár. Hann ætlar ekki að dvelja nema stutta stund. Kvöldið er fagurt og systkinin ganga upp fyrir bæinn, þar sem þau geta talast við í næði.

Jóhannes spyr, hvernig henni líði. Henni líður vel. Og drengnum? Honum líður líka vel. Jóhannes er kátur og hraustlegur og María hefir orð á því. Já, hann er orðinn stálhraustur og hefir ágæta atvinnu. Honum þótti sárt að geta ekki hjálpað henni þegar hún skrifaði honum, en þá var hann nýkominn af sjúkrahúsi og hafði enga von um vinnu. Nú var öðru máli að gegna. Hann var nú kominn til að tala við hana um nokkuð, sem honum hafði dottið í hug.

— Eg er orðinn leiður á einverunni og flækingnum, segir hann. Mig langar til að eignast heimili. Eg er kominn til þess að bjóða þér til mín í haust með Óla litla. Þú hugsar um heimilið og ykkur skal ekkert skorta. Eg held, að okkur muni geta liðið vel saman. Eg hefi augastað á íbúð handa okkur. Heldurðu að það verði ekki gaman að sjá litla kútinn trítla um herbergin? Hvað er hann annars orðinn gamall?

— Tveggja ára í vetur.

— Er hann sofnaður? Þú verður að sýna mér hann, þó hann sé sofandi. — Hvernig líst þér á þetta?

— Þú giftir þig bráðum og eignast þín eigin börn.

— Eg er ekki að hugsa um að gifta mig — og þó svo yrði síðar, myndi eg geta hjálpað ykkur yfir erfiðustu árin.

Jóhannes heldur áfram að tala. Hann lýsir fyrir henni íbúðinni, segir henni frá starfi sínu og fyrirætlunum. Hann er fullur af fjöri og bjartsýni og tekur ekki eftir því, að María er döpur og þögul.

Það er ljós sandur í götunni fyrir framan þau. Í sandinum eru lítil spor, sem María þekkir. Bráðum koma stórir fætur og hylja litlu sporin. Vindurinn kemur, og það fýkur í þau. En í huga Maríu halda þau áfram að vera til — spor eftir lítinn fót, sem hún elskar.

— Þú segir ekkert, María. Eg hélt, að þetta myndi gleðja þig.

— Þú kemur of seint. Það getur enginn glatt mig framar. — Eg á ekkert barn, Jóhannes.

Tuttugasta og Annað Ársþing Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi

var sett í Good Templarahúsinu á Sargent Avenue í Winnipeg kl. laust eftir tíu á mánudaginn 24. febrúar 1941, að viðstöddu fjölmenni úr borg og bygð. Þingsetning hófst með því að sunginn var sálmurinn "Faðir andanna" með aðstoð Gunnars Erlendsonar við hljóðfærið. Þvínæst las séra Rúnólfur Marteinsson ritningarkafla og flutti bæn. Skrifari las fundarboð þingsins eins og það hafði birst í báðum vikublöðunum íslensku:

"Tuttugasta og annað ársþing Þjóðræknisfélagsins verður haldið í Good Templarahúsinu við Sargent Ave., Winnipeg, 24., 25. og 26. febrúar 1941. Samkvæmt 21. grein félagslaganna er deildum þess heimilt að senda einn fulltrúa til þings fyrir hverja tuttugu eða færri gilda félaga deildarinnar, gefi þær fulltrúum skriflegt umboð til þess að fara með atkvæði sín á þinginu og sé þau staðfest af forseta og ritara deildarinnar.

Áætluð dagskrá:

1. Þingsetning.
2. Ávarp forseta.
3. Kosning kjörbréfanefndar.
4. Kosning dagskrárnefndar.
5. Skýrslur embættismanna.
6. Skýrslur deilda.
7. Skýrslur milliþinganefnda (Saga Íslendinga í Vesturheimi o. fl.).
8. Útbreiðslumál.
9. Fjármál.
10. Fræðslumál.
11. Samvinnumál.
12. Útgáfumál.
13. Bókasafnið.
14. Kosning embættismanna.
15. Ný mál.
16. Ólokin störf og þingslit.

Þing verður sett kl. 9.30 á mánudagsmorguninn, 24. febrúar, og verður fundur til kvölds. Að kvöldinu hafa "The Young Icelanders" skemtisamkomu í efri sal hússins.

Þriðjudag allan verða þingfundir. Að kvöldi þess dags hefir deildin "Frón" sitt árlega Íslendingamót. Á miðvikudaginn verða þingfundir, og fara þá fram kosningar embættismanna. Að kvöldinu kl. 8 verður skemtisamkoma. Við það tækifæri flytur Dr. Ólason, læknir sem nýkominn er frá Íslandi og starfar við Almenna spítalann í Winnipeg, ræðu.

Winnipeg, 10. febrúar 1941.

Í umboði stjórnarnefndar Þjóðræknisfélagsins,

Richard Beck, forseti.
V. J. Eylands, ritari."

Þá las forseti símskeyti til þingsins frá Þjóðræknisfélagi Íslands undirskrifað af hr. Árna Eylands, forseta þess félagsskapar:

Reykjavik, Feb. 19, 1941.

Icelandic National League,
776 Victor St., Winnipeg.

Sending fraternal greetings to National League with thanks for their activity on behalf Iceland, wishing future prosperity.

Árni Eylands, president.

Þá las forsetinn skeyti frá The Icelandic Society of New York, undirskrifað af forseta þess hr. Ólafi Ólafsson:

Richard Beck,
President Icelandic National League,
776 Victor Street, Winnipeg.

Icelandic Society of New York sends greetings and felicitations to Icelanders in Canada at their annual meeting.

Olafur J. Olafsson, chairman.

Einnig flutti forseti bréflega kveðju frá Steingrími kennara Arasyni, sem nú er við nám á Columbia háskólanum í New York, gat hann þess að kvæði fylgdi bréfinu, sem mundi lesið síðar á þingi. Þá afhenti forseti skrifara til lesturs bréf frá forseta ríkisháskólans í Grand Forks, N.D., Dr. John C. West. Var það mjög hlýleg kveðja til þingsins:

February 20, 1941.

Dr. Richard Beck,
University of North Dakota,
Grand Forks, North Dakota.

Dear Dr. Beck:

I understand that you are leaving soon for Winnipeg to preside for the annual convention of the Icelandic National League

of America. May I take this opportunity to say that the University was pleased and proud to learn of your elevation to the presidency of this splendid organization and is happy to have you serve in that capacity.

From the very first, students of Icelandic origin have played an important part at the University of North Dakota and among them are some of our most outstanding graduates, such as Dr. Vilhjálmur Stefánsson, Professor Sveinbjörn Johnson and Judge Grímson, all of whom are also members of your organization.

Please convey my personal greetings as well as those of the University to the convention and the League, together with best wishes for its continued success. Its purpose, to preserve Icelandic cultural values and ideals, is indeed highly commendable.

Sincerely yours,
John C. West, president.

Þá las skrifari eftirfarandi bréf frá stjórn Þjóðræknisfélags Íslendinga á Íslandi:

Reykjavík 27. jan. 1941.

Til stjórnar Þjóðræknisfélags Vestur-Íslendinga.

Eins og yður er kunnugt var hér stofnað Þjóðræknisfélag 1. desember 1939. Félagið var stofnað í þeim tilgangi, að efla menningarsamband Íslendinga austan og vestan hafs, að annast móttöku Vestur-Íslendinga, sem heimsækja okkur, að stuðla að Ameríkuferðum okkar heimamanna til viðkynningar og fyrirlestrahalds, að gangast fyrir árlegum Vestmannadegi og yfirleitt að efla bræðralagið með hverju því móti, sem auðið er.

Við höfum á síðasta sumri átt góðum gestum að fagna, þeim Gunnari Björnssyni ritstjóra og konu hans sem voru gestir félags okkar, Ásmundi Jóhannssyni og Árna Eggertssyni og konum þeirra, sem voru gestir Eimskipafélagsins og Soffoníasi Þorkelssyni, sem enn dvelur hér. Vonumst vér til að áframhald geti orðið á heimboðum á næsta sumri, þó enn sé of snemt að nefna nöfn.

Þá viljum við geta þess, að félag okkar hefir átt þátt í að afla kaupenda fyrir Sögu Vestur-Íslendinga, sem gefin er út í samráði við Þjóðræknisfélag ykkar, og er nú svo komið að telja má því fyrirtæki borgið.

Okkur hefir komið til hugar að útbreiða Tímarit Þjóðræknisfélagsins með þeim hætti, að hver félagi okkar fengi eitt eintak fyrir ársgjald sitt. Við gerum ráð fyrir að við þyrftum í þessum tilgangi 300—400 eintök, og þurfum, áður en ákvörðun er tekin, að fá að vita með hvaða verði við getum átt kost á að kaupa eintökin hjá ykkur. Einnig væri gott að vita með hvaða verði við getum gefið félögum okkar kost á að kaupa eldri árganga Tímaritsins.

Okkur hefir og komið til hugar, að senda árlega smáhefti, nokkurs konar Jólakveðju, til íslenzkra barna í Vesturheimi. Sennilega verður okkur ekki kleift að senda slíka Jólakveðju nema einum árgang íslenzkra skólabarna í senn, t. d. þeim, sem ljúka barnaskólanámi, það ár. En um þetta þurfum við tillagna ykkar um eintakafjölda, dreifingu o. s. frv. Væntum við að fá tillögur ykkar svo snemma, að hugmynd okkar geti komist í framkvæmd fyrir næstu jól.

Enn hefir komið til mála, að við létum taka á "plötur" hér heima ræður, upplestur og söng og sendum félagi ykkar til afnota í starfinu. Slíkar kveðjur væru að okkar áliti handhægar, en áður en til framkvæmda kæmi, þurfum við að vita hvort þið getið fært ykkur "plöturnar" í nyt. Mætti t. d. hugsa sér, að hægt væri að koma þeim að hjá útvarpsstöðvum.

Við óskum góðs samstarfs við ykkur um þessi mál og önnur. Aldrei hefir verið ríkari þörf á samstarfi allra Íslendinga en nú. Við fundum það átakanlega 1. des. 1939, þegar félag okkar var stofnað, að hin andlega menning smáþjóðanna er í hættu. Þann dag var ráðist á Finna, þá Norðurlandaþjóðina, sem fékk sjálfstæði sitt um líkt leyti og við Íslendingar. Við höfum skilið það betur með hverjum degi síðan, að örlög lýðræðisþjóðanna eru okkar örlög.

Við sendum ykkur bróðurkveðjur og óskum að íslenzkt þjóðerni og íslensk þjóðrækni megi eflast að sama skapi og hætturnar hafa aukist.

Í stjórn Þjóðræknisfélags Íslendinga,

Ásg. Ásgeirsson *Valtýr Stefánsson*
Jónas Jónsson.

Var öllum þessum skeytum tekið með þakklæti.

Flutti forseti þá skýrslu sína. Var það skörulegt og íturhugsað erindi, flutt af fjöri og eldlegum áhuga:

ÁVARP FORSETA

Kæru landar,
heiðruðu þingmenn og gestir!

Sá sannleikur, að enginn lifir sjálfum sér, nær einnig til félags vors og félagsstarfa, ekki síst á þeim örlagaríku og örlagaþungu tímum, sem nú ganga yfir heiminn. Aldrei hefir meira reynt á þegnskap og frelsisást vor, sem eigum því láni að fagna að búa í lýðræðislöndum, heldur en einmitt nú, þegar sjálf lýðræðishugsjónin heyir hina hörðustu baráttu, er sögur fara af, við einræðis- og ofbeldisvöldin.

Í því sambandi megum vér minnast höfuðtakmarks félags vors, sem er í fyrsta lagi, "að stuðla að því af fremsta megni, að Íslendingar megi verða sem bestir borgarar í hérlendu þjóðlífi." Þegnskylda vor við land það, sem vér búum í, er þar, eins og vera ber, efst á blaði. En þá skuld teljum vér oss því aðeins greiða til fulls, að vér varðveitum og gerum arðberandi í hérlendu þjóðlífi þau menningarverðmæti, sem vér höfum að erfðum hlotið.. Þann tilgang félags vors færði Stephan G. Stephansson í skáldlegan og áhrifamikinn búning í kvæðinu "Þing-kvöð," sem öndvegið skipar í fyrsta árgangi *Tímarits* félags vors:

"Nú skal bera á borð með okkur,
bót við numinn auð,
margar aldir ósáð sprottið
íslenskt lífsins brauð:
Alt, sem lyfti lengst á götu,
lýsti út um heim,
nú skal sæma sveitir nýjar
sumargjöfum þeim;
sumargjöfum öllum þeim."

Og sérstök ástæða er til þess að minna á þau orð skáldsins á þessu þjóðræknisþingi voru. Atburðir þeir, sem gerst hafa á Norðurlöndum og heima á Íslandi árið, sem leið, gera starf félags vors enn brýnna en nokkru sinni fyr og leggja oss enn þyngri skyldu á herðar en nokkru sinni áður, um að vera sem mestir og bestir merkisberar þjóðstofns vors í landi hér og varðveita sem dyggilegast og viturlegast norrænar og íslenskar manndóms- og mannréttindahugsjónir, í einu orði sagt, menningararf vorn. Fjarri fer einnig, að eg standi einn uppi með þá skoðun. Í niðurlagsorðum formálans að hinni merku bók sinni *Um íslenskar þjóðsögur*, sem er ein af bókum Hins Íslenska Bókmentafélags fyrir nýliðið ár, kemst dr. Einar Ól. Sveinsson þannig að orði: "Bók þessari er lokið á einhverjum mestu hættutímum, sem yfir þjóð vora hafa komið. Hún þarf að halda á öllu því, sem styrkt geti þjóðernismeðvitund hennar og ást á menningu sinni og mentun." Á sama strenginn er slegið í nýkomnu bréfi frá stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins á Íslandi, sem eg mun síðar vitna til.

Í æsku lærði eg, eins og vafalaust mörg yðar, sem hér eru saman komin, þessa fallegu gátu:

"Hver er sá veggur, víður og hár,
veglega settur röndum,
gulur, rauður, grænn og blár,
gerður af meistarahöndum?"

Þessi gáta um regnbogann, í öllu litskrúði hans og dýrð, hefir, síðan eg komst á þroskaaldur, orðið mér táknmynd þeirrar glæsilegu og margþættu íslensku menningararfleifðar, sem vér erum hluthafar í, og sú andlega arfleifð — ekki síst bókmentirnar íslensku — ber sannarlega síns "heimalands mót"; er svipmikil og stórbrotin eins og landið hrikafagra, sem mótað hefir þjóð vora kynslóð eftir kynslóð. En hinu nána og lífræna sambandi milli Íslands og barna þess hefir enginn, að því er mér er kunnugt, lýst betur eða sannar í óbundnu máli, heldur en Gunnar skáld Gunnarsson í ritgerð sinni "Landið okkar" (*Jörð* 1940).

"Tignarlegt rís það úr sjó, þegar maður nálgast það af hafi utan. Hrífur geðið líkt og hetjuljóð, eilífðarkent, örlagaþrungið. Það er ekkert smátt til í fari þess Þótt svipurinn sé margbreytilegur, er hann alstaðar ákveðinn og ásjónan hrein. Þessa aðdáanlegu bersögli í hverjum drætti á það aðallega nekt sinni að þakka, og svo himnunum hreinum, er yfir það hvelfast.

Stuðlar hamranna eru eins og stuðlar í rígbundnu ljóði. En stórhrikaleiki fjallanna og jökulskildir, brimgarðurinn við ströndina og öskur æðandi hafs og storkandi storma sjá um andríkið, lífsþunga og bragarblæ. Það er eins og Edduljóð steypt í stein. Tignin hverfist áður varir í hátign.

Sál okkar er steypt í móti dala og fjalla frá kynslóð til kynslóðar, hvort sem okkur er það ljóst eða hulið; lund okkar er skilgetið afkvæmi íslenskra árstíða. Innra með okkur búa vor Íslands, vetur og sumur, ekki bara þau, sem við höfum lifað, heldur einnig vetur, vor og sumar

langt fram úr öldum; arfur, er við ávöxtum í lífi okkar og breytni, eins og við erum menn til, hver og einn, og sem líf okkar og breytni eru ávöxtur af.

Við erum bundin þessu landi, eins og rímið ljóðinu. Hvað það snertir erum við undir álögum, sem ekki verður hrundið. **Það er enginn sá Íslendingur fæddur, er sér að skaðlausu geti slitið bönd við land og þjóð.**" (Leturbr. ræðumanns).

Þessi snjöllu og spöku orð hins mikilhæfa skálds, sem sjálfur hefir dvalið langvistum erlendis, tala kröftuglega til vor Íslendinga hérna megin hafsins. Niðurlagsorð ummæla hans eiga vitanlega alveg eins við um varðveislu íslenskra menningarerfða og um að slitna ekki úr tengslum við land vort og þjóð, því að í rauninni er þar um eitt og hið sama að ræða.

Að þessu sinni skal þó aðeins í stuttu máli vikið að nokkrum meginþáttum í hugsjóna-arfleifð vorri. Verður þar ofarlega á baugi drengskapar-hugsjónin. Bergþóra var "drengr góðr," segir í *Njáls sögu*, og hafa þau orð frá því í fornöld og fram á þennan dag verið mikið hrós í munni sögufróðra og sannleiks elskandi Íslendinga. Því að í þeirri lýsingu felst það, að hver, sem þann vitnisburð hlýtur, hafi verið heilsteyptur að skapgerð og fastlyndur, hreinn og heillundaður. Að fornu fari hefir orðið "drengr" og "drengskapur" jafnvel ennþá dýpri merkingu. "Drengir heita vaskir menn og batnandi," segir Snorri Sturluson, en það eru með öðrum orðum þeir menn, sem sameina hreysti og hugprýði og vaxandi sálargöfgi. Því segir dr. Guðmundur Finnbogason, að í orðinu "drengr" felist meira að æðstu siðgæðishugsjón forfeðra vorra en í nokkru öðru einu orði. Hann bætir við: "Drengskapurinn fæst með því að beita vaskleikanum þannig, að maður batni við — vinna þau verk, sem göfga mann." (*Íslendingar* bls. 61). Drengskaparhugsjón norrænna manna og íslenskra er því snar þáttur í hugsjónaarfleifð vorri, sem sæmir að leggja rækt við og halda á lofti, yngri kynslóð vorri til fyrirmyndar.

Og þar speglast einnig manndóms-hugsjón forfeðra vorra, sem ritið er stóru letri í "Hávamálum." Höfundur þeirra, hver sem hann var, og vér getum skoðað hann sem túlk og málsvara norrænnar lífsspeki, leggur megináhersluna á manngildið; það verður einkar augljóst, þegar í **minni er borið, hversu smáum augum hann** lítur á auðinn einan saman. Höfundur þessarar fornu spekimála vorra metur mennina eingöngu eftir manndómi þeirra, en ekki eftir eign þeirra í löndum eða lausum aurum.

Þessi manndómslund hefir verið og er enn höfuðeinkenni hinna bestu Íslendinga og varpar ljóma á líf þeirra og starf. Þessvegna hefir með sanni mátt segja um margan alþýðumanninn og marga alþýðukonuna í hópi þeirra, beggja megin hafsins, það, sem sænskur hirðmaður kvað hafa sagt um Óskar II. Svíakonung, að hann væri kotungsættar, en sérhver þumlungur í honum úr öðlingsefni. Slíkum sonum og dætrum Íslands orti Stephan G. Stephansson hæf eftirmæli, þegar hann kveður þannig um Helga Stefánsson í "Helga-erfi":

"Engan hóf á efstu skör
yfirborðið glæsta.
Varpar tign á kotungs kjör
konungslundin stærsta."

Ekki hefir heldur enn sem komið er sannari mælikvarði verið fundinn á manngildið, heldur en sú manndóms-hugsjón, sem skáld vor frá því á tíð hins nafnlausa höfundar "Hávamála" og fram á vora daga, hafa fært í hinn eftirminnilegasta búning stuðlaðs máls, og verið getur oss hinum til áminningar og vakningar.

En frá manndómshugsjón forfeðra vorra og hinna mætustu niðja þeirra er stutt spor til sjálfstæðis-hugsjónar þeirra. Það er engin tilviljun, að "Hávamál" skipa manngildinu slíkt öndvegi og raun ber vitni. Það er í fullu samræmi við einstaklingshyggju norrænna manna, sem blasir hvarvetna við sjónum í fornsögum vorum. Þeim var ant um, að menn stæðu á eigin fótum andlega, skoðanalega eigi síður en stjórnarfarslega. "Sjálfr leið sjálfan þik," stendur í einu Eddukvæðanna, og lýsir sér þar sjálfstæðis-hugsjón forfeðra vorra. Þeim var það fyllilega ljóst, að menn verða að vera frjálsir orða sinna og athafna, eigi þeir að þroskast til fullnustu. Þessvegna töldu þeir einstaklingsfrelsið hið dýrmætasta hnoss og voru reiðubúnir til að leggja mikið í sölurnar fyrir það, jafnvel lífið sjálft, ef því var að skifta. Er óþarft að minna á það á þessum stað, að landnám Íslands átti beinlínis rætur sínar að rekja til hinnar ríku og djúpstæðu frelsisástar forfeðra vorra. En því minnist eg þeirrar alkunnu staðreyndar, að oss Ís-

lendingum verður eigi ósjaldan tíðrætt um það, að vér séum, eins og laukrétt er sögulega, afkomendur þeirra manna, sem nefndir hafa verið "frumherjar frelsis." Það er gott til frásagnar, ef það er rétt skilið og rétt með farið. En holt er að minnast þeirra orða Henriks Ibsen, að "það gefur ei dvergnum gildi manns, þó Golíat sé afi hans"; menn vaxa ekki um þumlung af því einu sér að miklast af frægð feðra sinna. En frægðarorð fornra dáða hefir hinsvegar, orðið og getur orðið kynslóðum og einstaklingum hvatning til nýrra afreksverka, uppspretta andlegrar yngingar; í því liggur gildi varðveislu sögu liðinna alda, vorra fornu feðra, og það skildi Ibsen einnig fyllilega, því að hann sagði: "Framtíð vex af frægðarsögum."

Þá fyrst er hin norræna sjálfstæðis-hugsjón vakandi hjá oss, ef meðvitundin um það, að vér erum afkomendur "frumherja frelsis" er oss eggjan til frjósamra dáða í þágu frelsis og mannréttinda. Og í hinni miklu baráttu, sem nú er háð milli lýðræðisstefnunnar annarsvegar og einræðis og ofbeldis hinsvegar sæmir oss Íslendingum það eitt að skipa oss eindregið í sveit þeirra, sem eru forvígismenn lýðræðisins, enda þótt það kosti fórnir af vorri hálfu. Það er að sýna trúmensku við norrænar og íslenskar drengskapar-, manndóms og sjálfstæðis-hugsjónir; en eins og skáldið Jón Magnússon segir réttilega:

"Sú þjóð, sem tignar trúmenskuna í verki,
hún tendrar eilíf blys á sinni gröf."

Skal þá rent augum yfir störf félagsins og hag á árinu. Verður þá fyrst fyrir að minnast þeirra félagssystkina, sem horfið hafa úr hópnum, en þau eru þessi, eftir þeim upplýsingum, sem fjármálaritari Guðmann Levy hefir góðfúslega látið mér í té: Halldór Halldórsson, Sherwood, N. Dak.; Hjálmur Þorsteinsson, Gimli; Gísli Jónsson, Winnipeg; Jón Guðmundsson, Gimli; Sigtryggur Ólafsson, Winnipeg; Sigurður Vilhjálmsson, Winnipeg; Stefán Brandson, Winnipeg; Mrs. Helga Stephansson, Markerville, Alberta; Mrs. Margrét Byron, Winnipeg; Mrs. Gróa Brynjólfsson, Winnipeg; Mrs. Valgerður Thordarson, Winnipeg; Ásbjörn Sturlaugsson, Akra, N. Dak.; Sigurður M. Melsted, Mountain, N. Dak.: Grímur Laxdal, Árborg; Mrs. Kristín Schram, Árborg; B. G. Thorvaldson, Piney, Carl Anderson, Winnipeg; Mrs. Chris. Johnson, Duluth, Minnesota, og Sigurður Sölvason, Winnipeg.

Með söknuði í huga þökkum vér þessum félgssystkinum fyrir trygðina við vor sameiginlegu áhugamál og tjáum skyldmennum þeirra innilega hluttekning vora.

Þá barst mér laust fyrir helgina sú harmafregn, að látist hefði skyndilega heiðursfélagi vor, Dr. Frank Stanton Cowley, prófessor í Norðurlandamálum við Harvard háskóla. Hann var hinn einlægasti Íslandsvinur, fræðimaður góður og drengur hinn besti. **Er því mikil eftirsjá að honum.** Hefi eg þegar bréflega vottað ekkju hans samúð félags vors út af fráfalli hans á besta skeiði.

Stjórnarnefnd félagsins hefir leyst af hendi þau verk, sem henni voru falin, eftir því, sem ástæður leyfðu og hagkvæmt þótti; auk þess berast henni jafnan einhver ný mál til fyrirgreiðslu. Er mér skylt og ljúft að þakka ágætt samstarf meðnefndarmanna minna og virkan áhuga þeirra á starfinu.

Útbreiðslumál

Útbreiðslumálið hefir eins og áður verið eitt af aðalmálum félagsins. Er það fagnaðarefni, að vér getum á þessu þingi boðið velkomna eina nýja sambandsdeild í **aðalfélagið, en það er söngfélagið** "Harpa" í Bellingham, Washington, með 24 félagsmönnum; forseti þess er Freya Bourne, en söngstjóri H. S. Helgason, tónskáld; þökkum vér stjórnendum og félagsmönnum fúsleika þeirra til að eiga samvinnu við oss. Vonum vér ennfremur, að þess verði eigi langt að bíða, að Þjóðræknisfélagið færi út hið nýja landnám sitt vestur við haf. Allmargir einstaklingar víðsvegar um álfuna hafa einnig gengið í félagið á árinu, en fjármálaritari mun leggja fram skýrslu um nýja félaga.

Þá hafa ýmsir úr stjórnarnefndinni talað máli félagsins með ræðum og erindum. Vara-forseti Gísli Jónsson flutti kveðjur félagsins á Íslendingadeginum að Gimli; ritari séra Valdimar J. Eylands flutti þar einnig ávarp; af hálfu stjórnarnefndar hélt hann og ræðu á sameiginlegum fundi deildanna í Árborg og Riverton; einnig var hann ræðumaður á samkomu Laugardagsskólans hér í borg. Þeir féhirðir Árni Eggertson og vara-féhirðir Ásmundur P. Jóhannson hafa sagt frá Íslandsför sinni á

samkomum í Winnipeg; hinn fyrnefndi flutti einnig erindi um sama efni á samkomu að Gimli og hinn síðarnefndi á samkomum deildanna í Winnipeg, Selkirk og Riverton.

Forseti flutti erindi á Lestrarfélagssamkomu að Vogar, Man., og fór erindum félagsins um íslensku bygðina á þeim slóðum. Hann hefir einnig á árinu heimsótt báðar deildir félagsins í Winnipeg, allar þrjár deildir þess í Saskatchewan og deildirnar í Selkirk og N. Dakota, og flutt ræður og erindi á samkomum, er þær stóðu að. Í Wynyard flutti hann ræðu á Íslendingadegi og erindi á ensku, og að tilhlutun deildarinnar í N. Dakota hafði hann erindi bæði að Garðar og Mountain. Þakkar hann hérmeð hinar ágætu viðtökur, sem hann átti hvarvetna að fagna. Að beiðni deildarinnar "Báran" í N. Dakota stýrði hann einnig hátíðarhöldunum við afhjúpun minnisvarða skáldsins K. N. Júlíusar, er deildin hafði komið upp með aðstoð almennings, og flutti ávarp við það tækifæri. Með bréfaskriftum hefir forseti einnig unnið að því að sameina Íslendinga um þjóðræknismálin og að því að safna nýjum félagsmönnum; en betur fer á því, að fjármálaritari skýri frá árangri þeirrar viðleitni. Loks má geta þess, að forseti hefir á liðnu ári eins og undanfarið flutt ræður á ensku og norsku um íslensk efni víðsvegar í N. Dakota og Minnesota, meðal annars tvær ræður um Leif Eiríksson og útvarpsræðu um Ísland, og birt greinar um ísl. bókmentir og menningu í blöðum og tímaritum í Bandaríkjunum.

Frá upphafi vega félagsins hefir það verið einn þáttur í starfsemi þess að veita upplýsingar um Ísland og vera á verði gagnvart kviksögum um land og þjóð, sem til vanvirðu horfa eða tjóns. Stjórnarnefnd þess lét því ekki á sér standa með að svara óhróðursgrein þeirri um Ísland, er nýlega birtist í tímaritinu *Time* og alræmd er orðin; fól nefndin ritara og forseta að mótmæla greininni og hafa bréf þeirra beggja til nefnds tímarits verið birt í *Lögbergi* og einnig getið í *Heimskringlu*. Aðrir félagsmenn, svo sem heiðursfélagi vor Thor Thors aðalræðismaður, urðu einnig til að svara greininni; þrátt fyrir það hefir engin leiðrétting hennar fengist enn sem komið er. Hitt hefir þetta mál greinilega sýnt, að Ísland á sér marga árvaka formælendur í þessari álfu, bæði meðal eldri og yngri kynslóðarinnar, og er það gleðiefni.

Auk stjórnarnefndar hafa ýmsir félagsmenn unnið að útbreiðslustarfseminni í ræðu og riti; ber þeim þökk fyrir það þarfa starf, en um það vísast annars til þjóðræknispistla minna í vikublöðunum íslensku hér vestra. Deildir félagsins hafa einnig með ýmsu móti lagt þakkarverðan skerf til útbreiðslumálanna, eins og ársskýrslur þeirra munu sýna.

Fræðslumál

Félagið hefir haldið uppi hinum venjulega Laugardagsskóla í íslensku hér í borg, við allmikla aðsókn, en færri hafa þó notfært sér skólann en ætla mætti og æskilegt væri. Séra Rúnólfur Marteinsson, sem verið hafði skólastjóri Laugardagsskólans árum saman, lét af kenslu þar á þessu ári, og vil eg fyrir hönd félagsins þakka honum langt og ágætt starf við skólann. Jafnframt vil eg tjá þeim konunum, sem annast hafa kensluna í ár, þakkir félagsins fyrir prýðilega unnið starf, en þær eru: Mrs. Hólmfríður Daníelsson, Mrs. Einar P. Jónson, Mrs. Frank Magnusson og Mrs. S. E. Sigurðsson. Hafa þær tvær hinar fyrstnefndu veitt skólanum forstöðu.

Ásmundur P. Jóhannsson hefir, eins og hans er vandi, sýnt hinn þakkarverðasta áhuga fyrir starfi skólans; einnig hefir Bergthor E. Johnson stutt að starfi hans. Deildir félagsins hafa sumarhverjar haldið uppi íslensku-kenslu, sem tugir barna og unglinga hafa haft not af, t. d. deildirnar í Riverton, Árborg og deildin í N. Dak. Er slík kensla hið ákjósanlegasta viðfangsefni fyrir deildir félagsins og réttlæta þær fyllilega með henni tilveru sína, þó engu öðru væri til að dreifa.

Í tilefni af athyglisverðu erindi, sem ein af kenslukonunum við Laugardagsskólann hér í Winnipeg, Mrs. Einar P. Jónsson, flutti á fundi deildarinnar "Frón" um íslensku-kenslu barna á heimilunum, mæltist forseti bréflega til samvinnu við kvenfélögin íslensku um það mál. Var bréf hans lesið og rætt á ársþingi sambands kvenfélaga beggja hinna íslensku kirkjufélaga og hlaut góðar undirtektir. Er áreiðanlega stefnt í rétta átt með þeirri samvinnu viðleitni.

Samvinnumál við Ísland

Þó að heimsstyrjöldin og hennar mörgu fylgjur séu þar nokkur þrándur í götu,

er með ýmsum hætti unnið að auknum kynnum og samstarfi milli Íslendinga austan hafs og vestan.

Gott dæmi þess er þátttaka félags vors og Íslendinga í landi hér í Íslandssýningunni í New York, sem nýlega var lokið. Ráðstöfun afsteypunnar af Leifsstyttunni, er sýnd var í sambandi við sýninguna og komið var upp með fjársöfnun meðal Íslendinga hérlendis, er í höndum nefndar þeirrar, sem þingið fól það mál í fyrra. Gerir hún grein fyrir starfi sínu, ef þurfa þykir.

Tveir af stjórnarnefndarmönnum, þeir Ásmundur P. Jóhannsson og Árni Eggertson og konur þeirra, dvöldu um skeið á Íslandi á liðnu sumri sem gestir Eimskipafélags Íslands; fluttu þeir kveðjur félags við ýms tækifæri heima og höfðu með höndum erindisrekstur af hálfu þess. Tveir aðrir mætir félagsmenn, þeir Gunnar Björnson í Minneapolis og Soffonías Thorkelsson, dvöldu samtímis á Íslandi. Voru þau Björnson og kona hans gestir Þjóðræknisfélagsins þar og flutti hann aðalræðuna á Vestmannadeginum. Soffonías, er unnið hefir meðal annars að útgáfu *Sögu Íslendinga í Vesturheimi*, dvelur enn á Íslandi.

Fyrir hönd félagsins sendi forseti Háskóla Íslands samfagnaðarkveðjur í tilefni af vígslu hins nýja og glæsilega háskólahúss í júní s.l.; barst félaginu einkar hlýlegt þakkarbréf frá rektor Háskólans, dr. Alexander Jóhannssyni. Félagið sendi einnig með símskeyti svohljóðandi nýárskveðju til Ríkisútvarpsins í Reykjavík: "Þjóðræknisfélagið sendir Íslendingum hugheilar nýárskveðjur." Var kveðju þessari víðvarpað til íslensku þjóðarinnar.

Þess var getið í síðustu ársskýrslu forseta, að Þjóðræknisfélag til samvinnu við oss hefði verið stofnað á Íslandi 1. des. 1939. Í nýútkomnu bréfi frá stjórnarnefnd félagsins er þannig skýrt frá markmiði þess: "Félagið var stofnað í þeim tilgangi, að efla menningarsamband Íslendinga austan og vestan hafs, að annast móttöku Vestur-Íslendinga, sem heimsækja okkur, að stuðla að Ameríkuferðum okkar heimamanna til viðkynningar og fyrirlestrahalds, að gangast fyrir árlegum Vestmannadegi og yfirleitt að efla bræðralagið með hverju því móti, sem auðið er."

Hefir Vestmannadagur verið haldinn tvö síðastliðin ár undir umsjón félagsins; einnig voru þau Gunnar Björnson og kona hans gestir þess á liðnu sumri, eins og fyr getur. Fleira vinnur félagið oss til þarfa. Það hefir átt þátt í að afla kaupenda fyrir Sögu Vestur-Íslendinga. Er þess minst hér með verðugu þakklæti. Önnur samvinnumál hefir félagið einnig með höndum. Niðurlagsorð bréfsins eru svo tímabær og svo beint til vor töluð, að eg tek þau upp í heild sinni:

"Aldrei hefir verið ríkari þörf á samstarfi allra Íslendinga en nú. Við fundum það átakanlega 1. des. 1939, þegar félag okkar var stofnað, að hin andlega menning smáþjóðanna er í hættu. Þann dag var ráðist á Finna, þá Norðurlandaþjóðina, sem fékk sjálfstæði sitt um líkt leyti og við Íslendingar. Við höfum skilið það betur með hverjum degi síðan, að örlög lýðræðisþjóðanna eru okkar örlög.

Við sendum ykkur bróðurkveðjur og óskum, að íslenskt þjóðerni og íslensk þjóðrækni megi eflast að sama skapi og hætturnar hafa aukist."

Í stjórn félagsins voru, er bréfið var ritað, Jónas Jónsson alþingismaður, formaður, Ásgeir Ásgeirsson bankastjóri og Valtýr Stefánsson ritstjóri. Núverandi formaður er Árni G. Eylands.

En að baki þeim stendur stór og vaxandi hópur áhugasamra manna og kvenna um aukna samvinnu við oss.

Í íslensku vikublöðunum hér hefir verið skýrt frá mannaskiftum þeim, sem nýlega urðu í aðalræðismannsstöðunni íslensku hér vestan hafs. Vilhjálmur Þór framkvæmdarstjóri hvarf heim til Íslands, en við starfinu tók Thor Thors alþingismaður. Vitum vér, að vér megum vænta sömu samvinnu um þjóðræknismál vor af hálfu hins síðarnefnda og vér áttum að fagna frá hinum fyrnefnda.

Þá er þess að minnast, að nú dvelur hér vestra, við framhaldsnám og ritstörf á Columbia-háskólanum í New York, Steingrímur kennari Arason, einn af allra ágætustu formælendum vorum á Íslandi. Var þess getið í ársskýrslunni í fyrra, að komist hefði til tals, að hann kæmi vestur hingað til barnakenslu og fyrirlestrahalds á vegum Þjóðræknisfélagsins; en styrjöldin varð þar þröskuldur á vegi. Mun stjórnarnefndin, hinsvegar, ef þess er kostur, reyna að notfæra sér komu Steingríms á einhvern hátt; eigi skulu þó neinar falsvonir gefnar hvað það snertir.

Allmargt námsfólk af Íslandi stundar einnig nám við háskóla vestan hafs á þessu

ári. Er oss það sérstakt ánægjuefni, að tveir efnismenn úr hópi þessa námsfólks flytja ræður á samkomum í sambandi við þjóðræknisþingið, þeir Þórhallur Ásgeirsson, er framhaldsnám stundar við ríkisháskólann í Minnesota, og Dr. Friðgeir Ólason, er ásamt konu sinni dvelur í Winnipeg við sérnám í læknisfræði. Auk þeirra eru hér við nám á Manitoba-háskóla þau Ragnhildur Þorsteinsson, Bragi Freymóðsson og Jóhannes Bjarnason, styrkþegi Kanadasjóðs.

Síðast en ekki síst er oss Íslendingum á þessum slóðum það mikið tilhlökkunarefni, að hér lætur nú til sín heyra bráðlega hin víðkunna íslenska söngkona, ungfrú María Markan, sem getið hefir sér frægðarorð víða um lönd. Annast stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins undirbúning söngsamkomu hennar, með aðstoð G. L. Jóhannson ræðismanns, sem verið hefir nefndinni hjálplegur á ýmsan hátt.

Saga Íslendinga í Vesturheimi

Skýrt var ítarlega frá tildrögum þessa máls og framgangi þess á síðasta þingi. Síðan hefir svo langt þokast í áttina, að út er komið fyrsta bindi sögunnar. Hefir það þegar vakið mikla athygli beggja megin hafsins, en hlotið all-misjafna dóma. Munu þó flestir viðurkenna, að merkilegt spor hafi stigið verið, er hafist var handa um útgáfu sögu Íslendinga í landi hér. Mál þetta hefir einnig fengið stuðning hinna ágætustu manna heima á Íslandi, eins og að framan var vikið að. Ætti það út af fyrir sig að vera hvatning fyrir oss um að halda verkinu áfram og vanda til þess sem allra mest; annað tel eg oss til vansæmdar. Ræði eg það mál svo eigi frekar að sinni, því að nefnd sú, er það hefir með höndum, mun leggja fram skýrslu um gjörðir sínar.

Aðrar nefndir, sem gera munu grein fyrir starfi sínu, eru: **minjasafns**-nefndin, nefnd sú, er safna skal **þjóðræknislegum fróðleik** (sögnum, söngvum og kvæðum), **rithöfundarsjóðs**-nefndin og nefnd sú, er **endurskoða** skyldi 21. grein félagslaganna.

Útgáfumál

Tímarit félagsins er fullprentað og verður venju samkvæmt útbýtt á þinginu. Vara-forseti Gísli Jónsson er ritstjórinn, og má fyllilega vænta þess, að ritið verði í höndum hans bæði vandað og fjölbreytt að innihaldi. Er ritstjórnarstarf þetta mikilvægur þáttur í starfsemi félagsins og að sama skapi þakkarvert. Fyrir einróma áskorun stjórnarnefndar tókst Ásmundur P. Jóhannsson á hendur að safna auglýsingum fyrir *Tímaritið*; hefir hann gengið að því verki með alkunnum dugnaði sínum og orðið ágætlega ágengt.

Síðasta þing fól stjórnarnefndinni að gefa út barnablaðið *Baldursbrá*, en þegar til kom, urðu kaupendur blaðsins svo fáir, að nefndin sá sér ekki fært að halda áfram útgáfunni í bráðina, og var nefndarmönnum mjög óljúft að taka þá ákvörðun. Hins vegar eru miklar byrgðir eldri árganga ritsins fyrir hendi. Gefst mönnum tækifæri til að ræða það mál, er útgáfumálin koma á dagskrá.

Jóns Bjarnasonar skóli

Eins og fólk vort veit, hætti Jóns Bjarnasonar skóli kenslu á síðastliðnu ári. Var þá skólahús hans til sölu við mjög sanngjörnu verði. Þótti stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins miður fara, ef hús þessarar einu íslensku mentastofnunar vestan hafs lenti í höndum annara þjóða manna. Réðst nefndin því í að kaupa skólahúsið fyrir félagsins hönd, með það fyrir augum, að húsið gæti að einhverju leyti orðið skjól starfsemi félagsins og að svo mætti um hnútana búa, að það yrði félaginu nokkur tekjulind. Vinnur nefnd sú, er stjórnarnefndin fól húsmál þetta, að úrlausn þess og mun greiðlega á sínum tíma svara fyrirspurnum um það á þinginu. Um fjárhag félagsins í heild sinni nægir að vísa til upplýsinga í prentuðum skýrslum þeirra féhirðis Árna Eggertson, fjármálaritara Guðmanns Levy og skjalavarðar Ólafs Pétursson.

Þrátt fyrir erfiðleika yfirstandandi tíðar, mun því mega segja, að félagið hafi haldið vel í horfinu á árinu. Skýrslur fjármálaritara munu sýna, að félagatalið hefir aukist, bæði í aðalfélaginu og í ýmsum deildanna. En í útbreiðslumálinu er þörf stöðugrar árvekni, ef félagið á eigi að ganga saman. Enn standa of margir Íslendingar utan þess, þó að skilningur á starfi þess fari vaxandi. Einkum skyldi alt kapp lagt á það, að ná til yngra fólksins. Jafnhliða skal þess þó þakksamlega minst, að deild Yngri Íslendinga í Winnipeg starfar með miklu fjöri og eykur stöðugt við sig félögum. Hitt má aldrei gleymast, að fram-

tíð félagsskapar vors til langframa hvílir á herðum yngri kynslóðarinnar.

Þjóðræknismálið er mál allra Íslendinga í landi hér, og sú hugsjón, sem vér megum aldrei missa sjónar á, er að sameina sem allra flesta Íslendinga um það mál. Það verður ekki gert með því að ganga uppgjafarstefnunni (defeatism) á hönd og halda líkræður yfir sjálfum sér. Virk framtíðartrú er það eina, sem flytur nokkurn málstað fram til sigurs. Þá trú hefi eg reynt að boða og mun halda áfram að boða framvegis í þjóðræknismálum vorum.

Í djarfmæltu kvæði sínu "Frelsi," er hann orti í tilefni af 20 ára afmæli fullveldis Íslands fyrir tveim árum síðan, komst Jón skáld Magnússon svo að orði:

"Reynslan sára veri okkur vígi.
Vandinn fram til nýrra dáða knýi.
Einni fylking tengist sál við sál.
—Litla þjóð, sem átt í vök að verjast,
vertu ei við sjálfa þig að berjast.
Stattu saman heil um heilög mál."

Þó að þessi sameiningar-boðskapur hins snjalla skálds sé sérstaklega stílaður til heimaþjóðar vorrar á örlagaríkum tímamótum hennar, á sú lögeggjan, sem í þessum ljóðlínum felst, einnig erindi til vor Íslendinga í landi hér. Í félagsmálum vorum eigum vér um margt í vök að verjast, við ramman reip að draga; sæmir oss því, að forðast sem mest alt það, er vekur óþarfa sundrung, og standa saman heilir um "heilög mál," eins og skáldið orðar það. Og hiklaust myndi hann telja varðveislu vorra andlegu erfða í flokki þeirra mála. Takist oss að skipa oss sem fastast um þau mál, minnugir þess, að "manndómsskyldan þung á öllum er," mun þess enn langt að bíða, að smíða þurfi vora þjóðræknislegu líkkistu. En það er undir oss sjálfum komið, áhuga vorum, fórnfýsi, trúmensku við góðan málstað og sjálfa oss.

Þá hugsun hefir Jón Magnússon klætt í minnistæðan búning í kvæði sínu "Vorar samt," er endurprentað hefir verið hér vestra:

"Við því búinn vertu sjálfur:
vorið fer um lönd og álfur.
Klakans þunga bráðnar blý.
Þó að myrkvist himinn hálfur,
hann mun bjartur verða á ný,
ef þú sjálfur eldinn geymir,
engri þinni skyldu gleymir.
Alt er komið undir því."

Í anda þeirrar framtíðartrúar og þeirrar eggjunar til dáða býð eg yður hjartanlega velkomin á 22. þing Þjóðræknisfélagsins. Megi það verða oss sem ánægjulegast, því að skrifað stendur, "vér, Íslands börn, vér erum vart of kát"; en um annað fram, megi þingstörfin fara oss svo úr hendi, að sæmdarauki sé að, gagn og gróði oss og þjóðstofni vorum.

Richard Beck.

Var forsetanum að lokinni skýrslu klappað óspart lof í lófa. Árni Eggertson gjörði tillögu, sem vara-forseti Gísli Jónsson studdi, að hin ágæta skýrsla forseta sé viðtekin af þinginu. Var það samþykt með því að allir stóðu á fætur.

Þá voru skipaðar tvær nefndir:

Kjörbréfanefnd. Ólafur Pétursson stakk upp á og Guðmann Levy studdi, að forseti skipi þriggja manna kjörbréfanefnd. Var tillagan borin upp og samþykt og í nefndina skipaðir Ásmundur P. Jóhannsson, Friðrik Swanson og Hjálmar Gíslason.

Dagskrárnefnd. Guðmann Levy stakk upp á og Jóhannes Húnfjörð studdi tillögu um að forseti skipi þriggja manna dagskrárnefnd. Var tillagan borin upp og samþykt og í nefndina skipaðir þeir Dr. Sveinn Björnson, S. S. Laxdal og Jón Húnfjörð.

Skrifari bar þá fram munnlega skýrslu, þar sem hann gjörði grein fyrir því hversu margir fundir hefðu verið haldnir á árinu af framkvæmdarnefnd félagsins og á hvaða stöðum, og einnig yfir helstu málin, sem verið hefðu á dagskrá. Var greinargjörð hans viðtekin af þinginu samkvæmt tillögu vara-forseta Gísla Jónsson og S. S. Laxdal.

Þá las féhirðir Árni Eggertsson fjárhagsskýrsluna. Var hún lögð fram í prentuðu formi, og útbýtt meðal þingmanna. Birtist þar einnig skýrsla fjármálaritara, skjalavarðar og ráðsmanns "Baldursbrár."

Reikningur féhirðis

yfir tekjur og gjöld Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi frá 15. febr. 1940 til 17. febr. 1941

TEKJUR:

17. febr. 1940:

Veðbréf Dom. of Canada........$	500.00
Veðbréf Prov. of Manitoba......	2,008.19
Á Landsbanka Íslands	1.80
Á Royal Bank of Canada	95.85
Á Can. Bank of Canada............	938.70
	$ 3,544.54

Gjafir í Rithöfundasjóð	24.63	
Frá fjármálaritara	419.93	
Fyrir auglýsingar	1,942.47	
Fyrir Barnasamkomu	49.91	
Bankavextir og ágóði á veðbréfi	139.67	
Fyrir blöð frá Íslandi	56.15	
Fyrir Baldursbrá	41.13	
Borgað af dánarbúi Elíasar G. Jóhannsons	800.00	
Fyrir seldar myndir af Jóni Sigurðssyni	11.12	
Fyrir endurheimta ávísun	3.30	
Endurborgað, eldsábyrgð og skattur Jón Bjarnason skóli	14.76	
	$ 3,503.07	
	$7,047.61	

GJÖLD:

17. febr. 1941:

Borgun og kostnaður á Jón Bjarnason skóla	$ 2,443.98
Kostnaður við ársþing	107.75
Ritstj. og ritlaun Tímaritsins	250.28
Prentun 21. árg. Tímaritsins	560.41
Umboðslaun á auglýsingum	483.52
Gjöld til stjórnar og ábyrgðargjöld	12.00
Veitt úr Rithöfundasjóði	25.00
Útbreiðslumál og ferðakostn.	107.53
Prentun og skriffong	35.27
Styrkur til "Baldursbrár"	65.50
Starfslaun fjármálaritara	43.61
Borgað undir Tímarit	11.50
Til dagblaða á Íslandi	57.21
Lán til söguútgáfunefndar	600.00
Laugardagsskóli	107.60
Til myndastyttu K. N. Júlíus	25.00
Frímerki, símskeyti og víxilgjöld	19.35
	$ 4,955.51
Veðbréf Prov. of Manitoba	1,004.10
Veðbréf Dominion of Canada	500.00
Á Landsbanka Íslands	1.80
Á Royal Bank of Canada	167.84
Á Canadian Bank of Commerce	418.36
	$ 2,092.10
	$ 7,047.61

Árni Eggertson, féh.

Yfirskoðað og rétt fundið 18. febrúar, 1941.
G. L. Jóhannson S. Jakobson.

Yfirlit yfir sjóði félagsins.

15. febr. 1940:		
Í byggingarsjóði	$ 32.06	
15. febr. 1941:		
Vextir	32	32.38
15. febr. 1940:		
Í Ingólfssjóði	$ 880.39	
15. febr. 1941:		
Vextir	4.41	884.80
15. febr. 1940:		
Í Leifs Eiríkssonar sjóði	$ 68.08	
15. febr. 1941:		
Vextir	.34	68.42
15. febr. 1940:		
Í Rithöfundasjóði	$ 91.58	
15. febr. 1941:		
Borgað í sjóðinn	23.63	
15. febr. 1941:		
Vextir	.50	
	$ 115.71	
15. febr. 1941:		
Útborgað á árinu	25.00	90.71
15. febr. 1941:		
Veðbréf og peninga innieign félagsins		1,015.79
Alls		$2,092.10
Ennfremur lán til Söगunefndar	$ 600.00	
Niðurborgun í J. B. Academy	2,000.00	2,600.00

Árni Eggertson, féh.

Skýrsla fjármálaritara yfir árið 1940

INNTEKTIR:

Frá meðlimum aðalfélagsins	$ 170.10
Frá deildum	252.13
Frá sambandsdeildum	14.00
Seld Tímarit til utanfélagsmanna	15.10
	$ 451.33

ÚTGJÖLD:

Póstgjöld	$ 17.05
Ledger sheets, umbúðir o. fl.	4.00
Endurgreitt deildinni "Esjan"	10.25
Afhent féhirði	419.93
Á hendi hjá fjármálaritara	.10
	$ 451.33

Guðmann Levy.

Ársskýrsla "Baldursbrá"

Frá 1. okt. 1939 til 1. okt. 1940.

INNTEKTIR:

170 áskriftir	$ 85.00
2 áskriftir af 4. árgang	1.00
3 bækur á $1.50	4.50
14 bækur á $100	14.00
Á banka frá síðasta ári	1.62
	$ 106.12

ÚTBORGANIR:

Prentun	$ 58.00
Póstgjald og vélritun	36.35
Víxilgjald	.11
Í sjóði	11.66
	$ 106.12

B. E. Johnson.

Yfirskoðað og rétt fundið, 18. febr. 1941.

G. L. Jóhannson S. Jakobson.

"Baldursbrá" bækur

Frá 1. okt. 1940 til 15. okt. 1941

INNTEKTIR:

43 bækur seldar	$ 43.00
Blöð seld við Laugardagsskóla	3.50
Í sjóði 1. október 1940	11.66
	$ 58.16

ÚTBORGANIR:

Columbia Press fyrir band	$ 14.58
Víxilgjald	.75
Póstgjald	1.70
	$ 17.03
Afhent féhirði A. Eggertson	41.13

B. E. Johnson.

Sveinn Thorwaldson lagði til og Elías Elíasson studdi tilllögu um að vísa skýrslu þessari til fjármálanefndar. Var samþykt.

Guðmann Levy las þá skýrslu fjármálaritara:

Skýrsla fjármálaritara.

Eins og forseti félagsins mintist á í þingsetningarræðu sinni, má segja að útbreiðslustarfsemin hafi gengið vel á árinu, vinsældir félagsins virðast stöðugt fara vaxandi, og nýir meðlimir bætast við.

Nú á þessu ári hafa 35 nýir meðlimir gengið í félagið, og flesta af þeim hefir hinn ötuli forseti okkar, Dr. Beck, fengið til að ganga í félagið, og eru margir af þeim velþektir og mikils metnir menn, svo sem prófessorarnir Sveinbjörn Johnson. Sturla Einarsson og Loftur Bjarnason. Hon. Frederick H. Fljózdal. prestarnir Guttormur Guttormsson, Albert E. Kristjánsson, sem áður voru í félaginu, en höfðu gengið úr, og Sveinbjörn Ólafsson, og svo lögfræðingarnir Ásmundur og Oscar Benson og Ragnar Johnson.

Viljum vér bjóða þessa og aðra nýja meðlimi velkomna í félagið.

Svo hefir og Dr. Beck með skrifum sínum fengið söngfélagið "Harpa" í Bellingham, Wash., sem telur 24 meðlimi, til þess nú á þessu þingi, að biðja um inngöngu í Þjóðræknisfélagið sem sambandsdeild, og vil eg leggja hér fram þá beiðni sem er svohljóðandi:

1236 Ellis Street,
Bellingham, Wash., U.S.A.
18. febrúar, 1941.

Guðm. Levy, fjármálaritari
Þjóðræknisfélags Íslendinga
í Vesturheimi.

Háttvirti herra,—

Söngfélagið "Harpa" í Bellingham, Wash., U.S.A., óskar hérmeð að fá innlimun sem sambandsdeild í Þjóðræknisfélag Íslendinga í Vesturheimi. Sendist hér með fyrsta árstillag, fyrir árið 1941, að upphæð $7.00 (sjö dalir).

Virðingarfylst,

Freya Bourne, forseti.

Vil eg leyfa mér, hr. forseti, að leggja til að beiðni þessi sé samþykt með því að allir standi á fætur. Með þessum 24 meðlimum, sem tilheyra söngfélaginu "Harpa", 30 nýjum meðlimum í aðalfélagið og 6 nýjum meðlimum í deildina Báran á Mountain hefir forsetinn raunverulega aukið meðlimatölu Þjóðræknisfélagsins um 60. Má slíkt heita vel gjört á einu ári.

Allar deildir félagsins hafa gert skil á árinu og sumar aukið meðlimatölu sína allmikið eins og skýrslur þeirra munu bera með sér. Tveir meðlimir hafa sagt sig úr félaginu á árinu, og forseti hefir nú þegar getið þeirra 20 meðlima, sem dáið hafa á árinu. Það er stórt skarð, og í sumum tilfellum vandfylt, en ef útbreiðsla félagsins gengur jafn vel framvegis, eins og á þessu ári, þá er engu að kvíða.

Guðman Levy.

Fjármálaritari lagði til að söngfélaginu "Harpa" í Bellingham, Wash., sé viðtaka veitt í félagið. Tillöguna studdi Sveinn Thorwaldson og var hún samþykt með því

að allir stóðu á fætur. Kristján Indriðason lagði til og Hjörtur Hjaltalín studdi tillögu um að skýrsla fjármálaritara sé viðtekin af þinginu. Samþykt.

Ólafur Pétursson lagði þá fram skýrslu skjalavarðar:

Ársskýrsla Skjalavarðar

Tímarit óseld í Winnipeg:

I-XX árg.		
Hjá skjalaverði, einök....	5551	
Hjá fjármálaritara, eintök	23	
XXI árg.		
Hjá skjalaverði, eintök....	162	
Hjá fjármálaritara, eintök	5	5731

Tímarit á Íslandi:

Samkvæmt síðustu skýrslu voru á Íslandi, eintök....	1415	
XIX árg. send til Ísl., eint.	20	
XXI ár. send til Ísl., eint.	188	1623
Samtals		7354

Talsvert af þessu hefir verið selt, en engin skýrsla yfir það borist til skjalavarðar.

Skýrsla yfir XXI. árg. Tímaritsins:

Til heiðursfélaga, rith., o. fl.	43	
Til umboðssölu á Íslandi....	174	
Til auglýsenda Tímaritsins	128	
Til fjármálaritara	750	
Hjá skjalaverði	162	1257

Útbýtt af eldri árgöngum:

Gefið til Ninette Sanatorium, eitt eint. frá byrjun. Afhent Dr. Richard Beck, eitt eint. frá byrjun.

Þjóðréttarstaða Íslands (Sérprentun):

Hjá umboðssala á Íslandi....	200	
Hjá skjalaverði	100	300

Svipleiftur Samtíðarmanna, eint......... 133
Eitt eintak gefið til Ninette Sanatorium.

Bókasafn:

Deildin "Frón" hefir umsjón yfir aðal bókasafni félagsins og mun leggja fram skýrslu því viðvíkjandi.

Winnipeg, 18 febrúar 1941.

Ó. Pétursson, skjalavörður.

Yfirskoðað og rétt fundið 18. febr. 1941.

G. L. Jóhannson S. Jakobson

Var skýrslan samþykt samkvæmt tillögu Sveins Thorwaldsonar og Nikulásar Ottenson.

Mrs. Bergþór E. Johnson lagði þá fram skýrslu Baldursbrár.

Var skýrslan samþykt samkvæmt tillögu Ólafs Péturssonar og Bjarna Sveinsson.

Þá las skrifari skýrslu frá deildinni "Báran" á Mountain, N. Dak.:

Ársskýrsla Dakota deildarinnar "Báran"

Aðalstarf deildarinnar á næstliðnu ári má telja: Fyrst — Umsjón með bygging minnisvarða K. N. Júlíus, sem fullger var og afhjúpaður 15. september s.l. að fjölda fólks viðstöddum. Skýrslur yfir inntektir og útgjöld í sambandi við það verk hafa verið birtar í báðum ísl. blöðunum, sem sýndu að hvorttveggja stóðst á. Girðingu í kringum varðann hefir deildin ákveðið að setja upp næsta sumar á sinn kosntað.

Annað — Tilsögn í söng fyrir börn og unglinga, undir stjórn Mr. Jónatans Björnssonar, með aðstoð Miss Kathryn Arason. 25 söngæfingar voru hafðar á Garðar og 24 á Mountain — rúmlega 50, í það heila, voru þátttakendur. Tvö "concerts" voru haldin undir stjórn þessara kennara. Inntektir af báðum, að frádregnum kostnaði, $20.80. Samskot frá foreldrum barna og fleirum, $34.50. Samtals $55.30. Allur kostnaður við söngkenslu, húslán og keyrslu, $81.50. Undirbalance $28.20.

Þriðja — Tilsögn í íslensku var höfð 12 laugardaga, einn klukkutíma í hvert skifti, í skólahúsinu á Mountain. Önnur bygðarlög sáu sér ekki fært að sinna því, að undanteknum nokkrum börnum úr Eyfordbygð. Þrjátíu börn og unglingar innrituðust. Meðal aðsókn hvern kensludag 17. Kenslunni stjórnaði Miss Kristbjörg Kristjánson frá Eyford-bygð. Þeir, sem aðstoðuðu voru: Mrs. T. V. Björnson, yfirkennari við miðskólann á Mountain, Miss Lína Paulson og Th. Thorfinnson. Allur kostnaður $7.00; engar inntektir. Nokkrir af þessum nemendum tóku þátt í prógrammi á sumardaginn fyrsta. Áhugi fyrir íslensku námi fer minkandi hjá unglingunum. Mest fyrir afskiftaleysi foreldranna.

Fjórða — Samkomur: Deildin hafði þrjár samkomur á árinu. Á sumardaginn fyrsta, þar sem nokkrir góðfúsir vinir frá Winnipeg lögðu stærstan skerf til skemtiskrárinnar. Mr. B. E. Johnson, sem flutti ágætt erindi, kryddað með skáldskap eftir sig og aðra. Miss Johnson (dóttir hans) hafði framsögn á íslensku, og tókst það svo snildarlega, að öllum er minnistætt. Mr. Árni Sigurðsson las upp part úr leikritinu "Öldur" eftir séra Jakob Jónsson, og fórst vel að vanda, sem og líka varð til þess,

að margir hafa óskað að þeir fengju að sjá þetta leikrit leikið hér. Þá kom Lúðvík Kristjánsson með sín frægu x-messuljóð, sem flesta ætluðu að sprengja af hlátri. Hinar tvær samkomurnar voru "concertin", sem áður er minst, þar sem þau Dr. Richard Beck og Mrs. J. K. Ólafson fluttu sitt erindið hvort á báðum stöðum. Í fyrstu hafði verið fyrirhugað, að nokkrir af Brown-búum tækju þátt í skemtiskránni við "concertið" á Mountain, en fyrir þær hömlur, sem settar voru við að komast yfir merkjalínuna 1. júlí s.l. varð að hverfa frá því.

Að tilhlutan forseta okkar deildar, S. S. Laxdal, var gerð tilraun með að hafa samvinnu við deildina í Brown s.l. vor, þannig að deildirnar heimsæktu hvor aðra á víxl, og hjálpuðu til við prógram. Þetta lukkaðist ekki nema að hálfu leyti í þetta sinn. Um 17—20 meðlimir fóru norður á skemtifund hjá þeim. En ekki vita menn með vissu hvað mikið þeir hafa skemt Brown-búum, því þeir létu lítið yfir sjálfum sér, en mikið yfir ágætum viðtökum.

Þá stóð einnig "Báran" fyrir því að leikflokkur Sambandssafnaðar í Winnipeg kom suður með leikinn "Ofureflið" 24. maí s.l., og þó að deildin ekki græddi mikið á því fjárhagslega, þá varð koma þeirra öllum til ánægju, sem leikinn sóttu, og öllum þeim sem leiklist unna ávinningur á andlega vísu. Við þökkum því öllum þeim, sem hafa heimsótt okkur til að skemta okkur á einhvern hátt og þeim sem fylgst hafa með til að sækja samkomur þær, sem deildin hefir staðið fyrir.

Þess má einnig geta sem viðauka, að deildin stóð fyrir tveim spilafundum í desember, á Mountain og Garðar.

Á árinu hafði deildin þá 4 fundi, sem lög hennar ákveða, og auk þess nokkra stjórnarnefndarfundi. Við byrjun ársins 1940 taldi deildin 70 meðlimi, en við byrjun þessa árs 91 (fullgilda meðlimi).

1. febrúar 1940 voru í sjóði $23.02; inntektir á árinu $159.95; útgjöld $170.64; í sjóði 8. febr. 1941, $12.33. "Báran" skuldlaus.

Í umboði deildarinnar "Báran",

Th. Thorfinnson, skrifari.

Var skýrslan samþykt samkvæmt tillögu Kristjáns Indriðasonar og Sveins Thorwaldsonar.

Ásmundur P. Jóhannsson, formaður kjörbréfanefndar, lýsti nauðsyn á því að erindrekar leggi fram skírteini sín um réttindi til þingsæta.

Mrs. Sveinn Björnson lagði fram skýrslu fyrir deildina "Esjan" í Árborg.

Skýrsla frá þjóðræknisdeildinni "Esjan" í Árborg, 1940

Á ársfundi deildarinnar 11. febr. 1941, var meðlimatala 46, og höfðu þeir allir borgað ársgjald sitt og fengið ritið. Fimm fundir höfðu verið haldnir á árinu og var ýmislegt haft um hönd bæði til fróðleiks og skemtunar s. s. upplestur á íslenskum ljóðum, stúlkna-söngflokkur undir stjórn Miss Maríu Bjarnason, spurningar og svör um íslensk efni og margt þessu líkt. Þá höfum við og haft kaffiveitingar á eftir fundum og hafa allir farið vel ánægðir með kveldstundina. Umræður hafa farið fram um ýms efni viðvíkjandi deildinni, og á síðastliðnu hausti var ráðist í að byrja á kenslu í íslensku. Hefir sú kensla nú farið fram á þessum vetri og hafa innritast 32 börn, sem skift hefir verið niður í fjórar deildir. Kennarar eru fjórir og hefir þessi byrjun gengið framar öllum vonum. Kenslan er lestur og skrift og íslenskir söngvar, sem Miss María Bjarnason — fimti kennarinn — stýrir. Höfum við í hyggju að efna til samkomu með vorinu og láta börnin skemta með upplestri og söng til þess að sýna þann árangur, sem orðið hefir af þessu starfi.

Ársfundur deildarinnar var haldinn 11. febrúar og voru þá embættismenn kosnir fyrir næsta ár:

Gunnar Sæmundson, forseti (endurk.)
B. I. Sigvaldason, vara-forseti
Marja Björnson, ritari
Elías Elíasson, féhirðir
Dr. S. E. Björnson, fjármálaritari.

Var skýrslan viðtekin samkvæmt tillögu Sveins Pálmasonar og Hjartar Hjaltalín.

Thor Marvin lagði fram skýrslu frá deildinni "Snæfell" í Churchbridge, Sask.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar "Snæfell" fyrir árið 1940

Deildin hefir starfað með líkum hætti og undanfarin ár. Hefir verið leitast við að halda í horfinu eftir föngum, og leggja lið þeim málum, er verða mættu þjóðræknisstarfinu til eflingar.

Starfsfundir hafa verið haldnir þrír á árinu og tvær skemtisamkomur. Auk þess

hefir stjórnarnefndin haft samtalsfundi til að ráðstafa málefnum félagsins.

Meðlimatalan er álíka og verið hefir; deildin telur nú 20 góða og gilda meðlimi. Á síðastliðnu sumri heimsótti forseti Þjóðræknisfélagsins, Dr. Richard Beck, deildina. Flutti hann snjalt erindi um þjóðræknismálin, í fundarhúsi bygðarinnar, og var aðsókn, eftir atvikum, góð. Mun óhætt að fullyrða, að koma hans varð til þess að glæða áhuga fyrir málefnum deildarinnar hjá þeim er á hann hlýddu. Er deildin Dr. Beck innilega þakklát fyrir komuna.

Tekjur urðu ekki miklar á árinu, en meirihluta þeirra var varið til bókakaupa, og samkvæmt skýrslum bókavarðanna eru bækurnar mikið lesnar af félagsmönnum.

Vinsamlegast,

Einar Sigurðsson, ritari.

Var skýrsla þessi samþykt, samkvæmt tillögu A. P. Jóhannsons og Gunnbjörns Stefánssons.

Skrifari las upp skýrslu dagskrárnefndar:

Nefndin, sem skipuð var til þess að yfirvega dagskrá þingsins leyfir sér að leggja til, að þingmál verði tekin fyrir eins og hér segir:

1. Þingsetning. Lestur hraðskeyta og bréfa o. s. frv.
2. Skýrslur forseta og annara nefndarmanna.
3. Kosning kjörbréfa og dagskrárnefndar.
4. Skýrslur frá deildum.
5. Skýrslur milliþinganefnda.
6. Fræðslumál.
7. Fjármál.
8. Samvinnumál.
9. Útgáfumál.
10. Bókasöfn.
12. Minjasafnið.
13. Rithöfundasjóður.
14. Sögumál.
15. Kosning embættismanna kl. 2 e. h. þann 26.
16. Ný mál.
17. Ólokin störf.

S. E. Björnson
S. S. Laxdal
J. Húnfjörð.

Var hún samþykt samkvæmt tillögu frá Arnljóti Ólson og Ásmundi P. Jóhannssyni.

Með því að liðið var að hádegi gjörði Bjarni Sveinsson tillögu, sem Nikulás Ottenson studdi, um fundarhlé, unz kl. 1.30 e. h. Var tillagan samþykt og fundi frestað til hins ákveðna tíma.

II. FUNDUR

var settur kl. 2 e. h. Fundargjörningur fyrsta fundar var lesinn og þar sem engar athugasemdir voru við hann gjörðar lýsti fundarstjóri hann rétt bókaðan. Bar forseti þá fram kveðjur frá Páli Guðmundssyni í Leslie, Rósmundi Árnasyni í Leslie og Sigfúsi Benediktsyni í Langruth, Man. Einnig las hann kvæði frá hinum síðastnefnda. Var kvæðið að efninu til þjóðræknishvöt til þingsins. Fór forseti að loknum lestri nokkrum vingjarnlegum orðum um höfundinn og kvæðið. Þá las ritari skýrslur frá deildum:

Ársskýrsla "Iðunnar" að Leslie

Það hefir ekki verið margbrotið starf deildarinnar í ár. Er þar margt, sem kemur til greina; en þó ef til vill mest áberandi, að meðlimir eru að verða gamlir og stirðir til snúninga. Stendur íslenskur félagsskapur hér flestum öðrum ver að vígi, þar sem ekkert æskublóð streymir til fjörgva og starfa. Meðlimatölu hefir heldur fækkað, þó telur deildin enn 24 meðlimi, og má það gott kallast, þegar tekið er til greina okkar íslenska fámenni hér við Leslie. Þrír starfsfundir hafa verið haldnir á árinu. Þar á milli hefir stjórnar- og bókanefnd deildarinnar komið saman og ráðstafað því, sem þurfa þótti.

Samkoma var haldin í ágúst sem algjörlega var að þakka komu forseta Þjóðræknisfélagsins, Dr. Beck. Flutti hann þar snjalt erindi, sem alla hversdags ólund rak á dyr. Þá gafst mörgum Leslie-búum tækifæri að kynnast okkar velmetna og alúðlega forseta; var það eitt fyrir sig: "hressandi og heilnæmt og heimskuna dæmir í bann."

Mrs. Sigríður Thorsteinsson frá Wynyard skemti með söng. Páll Magnússon söng lag, er hann sjálfur hafði ort við "Æfintýri á gönguför" eftir K. N. Samkoman var ágæt og deildin þakkar þeim er skemtu. Mesta verk deildarinnar er falið í starfrækslu bókasafnsins. Kaupgeta deildarinnar er ekki mikil, en þó hafa árlega verið keyptar nýjar bækur og lestraráhugi meðlima haldist óseðjandi.

Skýrsla féhirðis sýnir inntektir á árinu að viðlögðum fyrra árs sjóði $64.45; útgjöld á árinu $49.78; í sjóði um áramót $19.67.

Með kærri kveðju til þingsins.
Leslie, Sask. 21. febr. 1941.
Virðingarfylst,
Rósm. Árnason, ritari.

Var skýrslan samþykt samkv. tillögu Árna Eggertsons og Jóns Húnfjörð.

Ársskýrsla deildarinnar "Brúin," Selkirk fyrir 1940

Deildin telur nú yfir 60 fullgilda meðlimi. Það hafa bæst í deildina margir meðlimir á árinu og mun bókadeildin hafa átt mikinn þátt í því. Bókasafn deildarinnar hefir aukist að mun síðastliðið ár. Nýjar bækur hafa verið keyptar og eins hafa bækur verið bundnar inn og aðrar endurbættar.

Almennir fundir hafa ekki nema fáir verið haldnir á árinu. En þó hefir stjórnarnefnd og aðrar nefndir oft haft fund með sér.

Íslenskukensla fór fram í fyrravetur eins og að undanförnu, en nú í ár var hætt við kensluna, þar á meðal vegna þess að fjárhagur deildarinnar er ekki góður, og jafnframt að kenslustyrkur aðalfélagsins hefir verið minkaður ár frá ári.

Fjárhagsskýrsla féhirðis er sem fylgir:

Inntektir:

Í sjóði frá fyrra ári	$ 38.06
Ágóði af tombólu	35.55
Ágóði af leikriti	17.75
Ágóði af samkomu	3.40
Ágóði af spilasamkepni	4.76
Kenslustyrkur aðalfélagsins	20.00
Meðlimagjöld	58.00
	$177.52

Útgjöld:

Fyrir bókaskápinn	$ 46.15
Laun fyrir íslenskukenslu	40.00
Fargjöld erindreka	9.00
Húslán	23.00
Iðgjöld til aðalfélagsins	29.00
Ýmislegt	1.15
Í sjóði	29.22
	$177.52

T. S. Thorsteinson, skrifari.

Var skýrslan samþykt samkvæmt tillögu Jóns Húnfjörð og Gísla Sigmundssonar.

Ársskýrsla deildarinnar "Ísland", Brown, Man., 1941

Litlar fréttir eru frá deildinni okkar. Starfið gengur líkt og áður. Meðlimatala sú sama og verið hefir. Við höfðum fimm (5) fundi á árinu, sem leið og voru þeir vel sóttir af félagsfólki, og skemtilegir.

Þann 1. júní síðastliðinn heimsótti Norður Dakota fólk okkur, samkvæmt ráðstöfun Mr. S. S. Laxdal, forseta "Bárunnar", og áttum við að endurgjalda þessa heimsókn með því að koma á fund til þeirra og taka þátt í prógrammi, og var töluverður undirbúningur hér undir þá ferð, en vissra hluta vegna drógst þessi fundur, sem við áttum að taka þátt í þar til 1. júlí, en þá voru svo miklar hömlur settar á ferðalag fólks suður yfir "línuna" eða landamærin. að af þessari ferð gat ekki orðið, en tilhlökkun fólks hvað þessari heimsókn viðvék var mjög mikil.

Tuttugu og sex (26) manns heimsótti okkur að sunnan, og tók að sér að skemta okkur þetta kveld, sem það líka gjörði, og það með ágætum vel.

Ræður héldu séra Haraldur Sigmar, Sigm. Laxdal og Gamalíel Thorleifson, svo söng Jónatan Björnson tvær sólós, en Miss Kathryn Arason lék á píanó. Einnig flutti Guðmundur Jónasson frumort kvæði til deildarinnar okkar og bygðarinnar. Við erum mjög þakklát þessum góðu vinum og höfðum framúrskarandi mikla ánægju af þessari heimsókn.

Ef til vill væri ekki úr vegi af þinginu að hvetja deildir til að heimsækja hver aðra, þar sem of mikil fjarlægð ekki er til fyrirstöðu.

Svo vil eg geta þess að embættismenn deildarinnar, kosnir á ársfundi 7. þ. mán. voru:

Forseti, Thomas Thomasson
Ritari, Guðrún Thomasson
Fjárm. ritari, Jonathan Thomasson
Féhirðir, Thorst. J. Gíslason.
Með bestu óskum til þingsins.
Virðingarfylst,
Thorsteinn J, Gíslason.
17. febrúar 1941.

Var skýrslan samþykt samkvæmt till. Ara Magnússonar og Arnljóts Olsons.

Skýrsla frá The Icelandic Junior League var lesin af Mrs. Hannes Lindal:

The Annual Report of the "Junior Icelandic League" February 1940 to February 1941

I would like to begin my report by presenting the financial statement which is as follows:

Receipts:

Jan. 1, Balance in bank............$	100.60
Feb. 19, Concert, I.O.G.T. Hall	70.00
Apr. 1, Concert, I.O.G.T. Hall	23.00
Sept., Donations towards I.O. D.E. scholarship, Exec. Icel. National League	15.00
Mr. Paul Bardal	20.00
Dec. 6, Iceland's Independence Day, dance, Marl. Hotel........	116.25
Membership fees	53.50
Bank Interest	1.53
Total ....$	399.88

Disbursements:

Feb. 19, Fee, Icelandic National League ....$	7.00
Feb. 19, Concert, I.O.G.T. Hall	26.00
Apr. 1, Concert, I.O.G.T. Hall	20.88
Sept. I.O.D.E. Scholarship fund	50.00
Dec. 6, Dance, Merloborough Hotel	101.51
Donations to Red Cross	39.74
Printing, Stationery, stamps etc.	21.53
Rent and other incidentals	14.13
Exp. incidental to: Luncheon for Mrs. L. G. Salverson; presentation to Mr. I. Stefansson; flowers for funerals of Dr. R. Petursson and Mr. Thordarson; donation to Fresh Air Camp, Hnausa....	16.25
Total ....$	297.04
Balance in bank ....$	102.84
Total ....$	399.88

M. Halldorson, Treasurer.

In the past our society has had great success in holding meetings in private homes, in fact so successful have the meetings been that they threatened to outgrow the accommodations. We decided therefore to try and hold meetings in Club Rooms. However of the five general meetings held this past year the two most successful were those held in private homes, and I would like to take this opportunity of expressing our hearty thanks to Miss Olga Benson and Mr. and Mrs. Peter Anderson for their hospitality and kindness in permitting us to hold meetings in their homes. Such hospitality as they have shown is greatly appreciated.

The attendance at our meetings have ranged anywhere from 40 to 100 present. All our meetings have been held with the object of being entertaining as well as instructive. At our meetings we have had several guest speakers and artists. Among these have been Mrs. Hjalmur Danielson, Miss Dora Sigurdson, Dr. Richard Beck, and Miss S. Sigurdson. At one meeting moving pictures were shown by the Ford Motor Company. It has been a pleasure and privilege to have these people with us and we are grateful to them for giving us of their time and talents.

We continue our custom of observing Iceland's Independence Day by holding a dance at the Marlborough Hotel on December 6th, 1940. Our Patroness for the evening was Mrs. W. J. Lindal. Mr. S. Sigmundson spoke briefly about the purpose of the gathering with direct reference to Iceland's Independence Day. The proceeds of the dance were donated to the Red Cross.

We assumed the responsibility of collecting $50.00 for the I.O.D.E. scholarship fund. This has been covered in the Financial Report so further reference to it here is not necessary.

As usual, in addition to general meetings we have held numerous outings and sport events which were enjoyed by those members and their friends who took part in them. One of the outstanding of the sport events was the holding of an Archery Contest at the Icelandic Celebration at Gimli last summer.

Another achievement of the year was a final decision about a name. By popular vote our present name was decided upon. Following this, membership cards were printed and plans made for a membership drive. We have already a membership numbering approximately 75, but with a considerable additional number who have attended meetings and other events. Our purpose is now to strengthen our organization and increase its membership. With that end in view a membership organizer was appointed in the person of S. Sigmundson. Good results are looked for.

At the last general meeting the Officers for the present year were elected as follows:

President — O. B. Petursson
Vice-President — A. Eggertson
Treasurer — Miss M. Halldorson
Secretary — Miss G. Reykdal

Members at large — S. Sigmundson, Geo. Asgeirsson, H. Danielson.

Social Committee — Thora Arnason, Gisli Borgford, Helen Halldorson, Sigrun Lindal, Harold Johnson.

Sports Committee — Petur B. Petursson, Tom Finnbogason, Thor Sigurdson, Hazel Reykdal, Gudrun Eggertson.

This concludes this report of the Junior Icelandic League and it is respectfully submitted to the Icelandic National League at this its Annual Meeting.

O. B. Peturson, President.

Mr. Lindal framvísaði einnig bók: "Bahá'u'lláh og Nýi Tíminn" eftir höfund nokkurn er Esslement heitir. Var bókin þegin með þökkum, og skýrsla The Icelandic Junior League samþykt með þakklæti samkvæmt tillögu frá Ara Magnússyni og Thor Marvin.

Mr. S. S. Laxdal reis úr sæti sínu og lýsti ágætum bókakosti deildarinnar "Báran" á Mountain. Kvað ræðumaður deildina eiga milli átta og níu hundruð eintök í safni sínu, og hefði á síðastliðnu ári verið varið $30.00 til bókakaupa og bókaaðgjörða. Einnig hefði deildinni áskotnast bækur úr ýmsum áttum.

Frá deildinni "Frón" í Winnipeg lagði Guttormur Finnbogason fram skýrslu; var hún samþykt samkvæmt tillögu S. S. Laxdal og Hjartar Hjaltalín.

Skýrsla deildarinnar "Frón" fyrir árið 1940

Deildin "Frón" hefir eins og að undanförnu haldið uppi almennum fundum til skemtunar og fróðleiks, sem allir hafa farið fram á íslensku, að undantekinni einni ræðu, sem Mr. Stefan Hansen hélt á ensku. Alls voru 5 fundir haldnir á árinu. Þeir, sem hafa flutt erindi á þessum fundum eru: K. J. Austman, Mrs. E. P. Jónsson, Mr. Björn Stefánsson, Mr. Stefan Hansen, Mr. Ásmundur P. Jóhannsson, Páll S. Pálsson, próf. R. Beck og séra V. J. Eylands. Söngfólk, sem skemt hefir með söng var Mrs. Grace Johnson og Mr. Alex Johnson. Öllu þessu fólki er deildin hjartanlega þakklát fyrir hjálpina.

Herra Soffanias Thorkelsson, forseti deildarinnar fór heim til Íslands í vor sem leið og hefir vara-forseti Ragnar H. Ragnar fylt þann sess síðan. Hann var kosinn forseti á síðasta ársfundi félagsins.

Hin árlega skemtisamkoma "Fróns" var haldin 20. febrúar 1940. Mótið var vel sótt að vanda og var að öllu leyti hið ánægjulegasta. Íslendingar eiga heiður og þökk fyrir hvað vel þeir sækja þessa al-íslensku samkomu. Ágóðinn af samkomunni var $180.00.

Skuldlausir meðlimir deildarinnar eru nú 194, — 31 meðlimur hafa gengið í deildina á árinu. Í sjóði við lok starfsársins voru $136.40.

Samkvæmt skýrslu bókasafnsnefndar eru nú 1619 bækur skrásettar til útláns. Á árinu voru keyptar 92 nýjar bækur, af þeim voru 25 bækur endurseldar. 60 bækur voru bundnar á árinu.

Bókagjafir á árinu voru frá Mrs. Jónu Goodman, 3 bækur; Mrs. Rósu Bjarnason, biblía í leðurbandi, hundrað ára gömul; Einari Gíslasyni á Gimli, 300 bækur; Guðmundi Goodman, Wynyard, 900 bækur. 140 félagsmenn nota safnið. Bókaútlán 5,000.

Deildin vottar þessum bókagefendum innilegar þakkir fyrir gjafirnar.

Deildin tók að sér á árinu að viðhalda söngflokki barna í Winnipeg, sem einum þætti í þjóðræknisstarfsemi félagsins. Hefir flokkurinn verið starfandi síðan um nýár, og syngur nú á Frónsmótinu annað kveld.

Mr. Soffanias Thorkelsson gaf deildinni radio til hlutaveltu, sem dregið verður um annað kveld.

G. Finnbogason, ritari
R. H. Ragnar, forseti.

Skýrsla Laugardagsskólans var lögð fram af Mrs. E. P. Jónson:

Skýrsla Laugardagsskóla Þjóðræknisfél.

Síðastliðnu skólaári lauk með samkomu, sem haldin var í Apríl í Fyrstu lútersku kirkju. Seinni part þess vetrar höfðu börnin æft stutt leikrit er sýnt var á samkomunni og var gerður góður rómur að. Var það einkum á orði haft, hve skýrt og skilmerkilega þau hefðu borið íslenskuna fram. Auk þessa skemti börnin með framsögn og ágætum kórsöng, er Mrs. H. F. Danielsson hafði æft.

Í lok ársins létu af starfi Mrs. Carl Frederickson, sem kent hafði við skólann í eitt ár og skólastjórinn, séra Rúnólfur Marteinsson, sem stutt hefir skólann frá upphafi með ráði og dáð.

Þetta ár hafa starfað við skólann þessir kennarar: Mrs. Frank Magnússon, Mrs.

S. E. Sigurdson, Mrs. E. P. Jónsson og Mrs. H. F. Danielson. Miss Ingibjörg Sigurgeirson hefir annast um undirspil fyrir söngflokk skólans. Mr. Ásmundur P.. Jóhannsson hefir haft yfirumsjón með skólanum eins og að undanförnu.

Skólinn byrjaði 28. sept. og 60 börn hafa innritast. Meðal aðsókn hefir verið um 40, stundum fleiri og stundum færri.

Kenslutími er frá kl. 10 til kl. 11.30 á laugardagsmorgna. Börnunum er kent að lesa, stafsetning, dálítið í málfræði, kvæði, og að skrifa stutt bréf. Lögð hefir verið sérstök rækt við kenslu íslenskra söngva, nemendum og kennurum til hinnar mestu ánægju.

Framför barnanna hefir verið góð og þau hafa mörg sýnt mikinn áhuga fyrir íslensku-náminu og nú er verið að undirbúa árslokasamkomu skólans, sem haldin verður laugardaginn 19. apríl.

Ingibjörg M. Jónsson
Hólmfríður Danielsson
Á. P. Jóhannsson.

Skýrslan var samþykt samkvæmt till. Gísla Jónssonar og Bjarna Sveinssonar.

Álit kjörbréfanefndar var lagt fram af Ásm. P. Jóhannssyni. Taldi hann að nokkrir erindrekar myndu enn ókomnir til þings; næði skýrslan því aðeins yfir þá, sem komnir væru á þingstaðinn og yrði að bæta við hana eftir því sem menn gæfu sig fram:

Nefndarálit kjörbréfanefndar þjóðræknisþingsins 1941

Fulltrúar frá eftirfarandi deildum eru staddir á þinginu, og hafa aktvæði sem hér segir:

Deildin "Brúin", Selkirk — 58 atkv.:
Bjarni Dalmann....................20
Einar Magnússon....................19
Mrs. Ásta Eiríksson....................19

Deildin "Snæfell", Churchbridge, Sask. — 18 atkv.:
Þórarinn Marvin....................18

Deildin "Ísafold", Riverton — 35 atkv.:
Gísli Sigmundson....................19
Mrs. E. J. Melan....................16

Deildin "Esjan," Árborg — 46 atkv:
Dr. S. E. Björnson....................12
Mrs. S. E. Björnson....................12
Elías Elíasson....................12
Gunnar Sæmundsson....................10

Deildin "Báran," Mountain, N. Dak. — 90 atkv.:
Chr. Indriðason....................18
Haraldur Ólafsson....................18
B. Thorvardsson....................18
S. S. Laxdal....................19
H. J. Hjaltalín....................18

Deildin "Ísland," Brown, Man.—22 atkv.:
J. J. Húnfjörð....................20

Deildin "Fjallkonan," Wynyard, Sask. — 44 atkv.:
Hefir ekki enn sent fulltrúa.

Á. P. Jóhannsson
Friðrik Swanson
H. Gíslason.

Jón Húnfjörð gjörði till., sem S. S. Laxdal studdi um að samþykkja skýrslu kjörbréfanefndar. Var það samþykt. Voru þá teknar fyrir skýrslur

Milliþinganefnda

Árni Eggertson gaf munnlega skýrslu um **rithöfundasjóðinn**. Enginn fundur hafði verið haldinn á árinu í nefnd þeirri, er um þetta mál fjallar, og fátt orðið um fjárdrætti. Taldi ræðumaður þetta aðeins bráðabirgðaskýrslu, og mundi frekari greinargjörð koma síðar. Séra Guðm. Árnason kvaddi sér hljóðs og ræddi um ýmsar leiðir til að safna fé í þennan sjóð. Var þar einkum um að ræða bein samskot á þingi og almenn tillög frá velunnurum málsins. Bjóst ræðumaður við að fyrri aðferðin mundi reynast heppilegri og mælti með því að hún yrði notuð í þetta sinn. Sveinn Thorwaldson tók einnig til máls, vildi hann hefja samskot fyrir rithöfundasjóð nú þegar. Séra Guðmundur Árnason gjörði till. sem Sveinn Thorwaldson studdi þess efnis að kl. 3 á þriðjudag skuli leitað samskota hjá viðstöddum þingmönnum til stuðnings þessu máli. Eftir nokkrar umræður var tillagan samþykt.

2. Séra Guðmundur Árnason gjörði munnlega grein fyrir starfi nefndar þeirrar, sem hefir með höndum söfnun **þjóðlegra fræða**. Hafði nokkuð safnast af þessu tagi á árinu, og er það í vörslum framsögumanns nefndarinnar.

Ritari lagði þá fram skýrslu sögunefndar:

Skýrsla Sögunefndar

Sögunefndin er nú skipuð tólf mönnum. Eru það þeir J. K. Jónasson, Soffanias Thorkelsson, Sveinn Pálmason, Rúnólfur Marteinsson, Einar Páll Jónsson, Richard Beck, Sigurður Júl. Jóhannesson, Brandur J. Brandson, Hjálmar A. Bergman, Guðmundur Árnason, og Valdimar J. Eylands.

Nefndin hefir haft fimm fundi á árinu, en vegna fjarlægðar hefir sumum nefndarmönnum ekki verið auðið að sækja fundi.

Fyrsta fjórtán mánuðina var sögumálið, svo sem kunnugt er borið uppi af áhuga og rausn eins nefndarmanna, hr. Soffaníasar Thorkelssonar, sem bauðst til að standast straum af fyrsta bindi hins fyrirhugaða ritverks uns það væri komið á bókamarkaðinn. Á síðasta þingi Þjóðræknisfélagsins varð það þegar ljóst, að til þess að verkið gæti haldið áfram, er fjárhagsleg ábyrgð hr. Thorkelssons þryti, yrði því að koma peningaleg hjálp úr einhverri átt. Hljóp þá þjóðræknisþingið drengilega undir bagga og heimilaði sex hundruð dollara lán úr sjóði sínum til fyrirtækisins. 1. júní s.l. hætti kostnaðarmaður 1. bindis útborgunum sínum til söguritara; höfðu þá bein tillög hans til söguritara numið rúmlega $1200.00. Var þá ekki til annars að grípa en lánsfjár Þjóðræknisfélagsins, og var það notað til kaupgreiðslu söguritarans frá 1. júní til 1. desember 1940. Var honum tjáð bréflega að eigi yrði auðið að greiða honum kaup frá þeim degi vegna fjárþurðar Samt hefir hann haldið áfram ritverkum sínum með þeim árangri sem síðar mun vikið að.

Einn sögunefndarmanna, hr. Soffanías Thorkelsson brá sér, sem kunnugt er, til Íslands skömmu eftir síðasta þjóðræknisþing. Var honum falið af nefndinni að leita fyrir sér á Íslandi um prentun 1. bindis bókarinnar, og gefið umboð til að semja við prentsmiðjur þar um verkið, ef hann teldi sig komast að hagkvæmum samningum í því efni. Til samanburðar hafði hann með sér til hliðsjónar tilboð um prentun bókarinnar frá íslensku prentsmiðjunum hér í Winnipeg. Söguritari hafði gefið vonir um að handrit að fyrstu bókinni mundi tilbúið að áliðnu sumri, en sjálfsagt þótti að gera fyrirspurnir og nauðsynlegar ráðstafanir í tæka tíð. Mr. Thorkelsson mun skjótt hafa komist að þeirri niðurstöðu að hagkvæmara mundi að prenta bókina á Íslandi bæði vegna verðlags og væntanlegrar útbreiðslu bókarinnar þar í landi. En fyrir einhverjar ástæður, sem nefndinni er ekki enn fullkunnugt um taldi kostnaðarmaður nauðsynlegt að hraða prentun bókarinnar langt fram yfir það, sem upphaflega var gjört ráð fyrir. 6. maí skrifar hann formanni sögunefndar og vill fá handritið "sem allra fyrst." 25. maí sendir hann símskeyti og leggur svo fyrir að handritið skuli senda til Íslands með "Goðafossi," sem fara átti frá New York 10. júní. Þessi bréf og skeyti kostnaðarmanns komu nefndinni og söguritara allmjög á óvart. Handritið var enn ekki fullsamið, og að minsta kosti þriðjungur þess enn ólesinn af þar til kosinni ritnefnd, sem gera átti athugasemdir og gefa bendingar í sambandi við samning handritsins. Nefndin sá sér ekki fært að daufheyrast við svo ákveðnum tilmælum kostnaðarmanns um sending handritsins, og ákvað því í samráði við þá ritnefndarmenn, sem hægt var að ná til, að láta handritið fara í trausti þess að síðari hluti þess, sem þeir höfðu ekki lesið, væri engu síðri hinum fyrri. Sjálfur varð söguritarinn að hraða mjög undirbúningi handritsins, og hefði ef til vill bætt einhverju við og breytt öðru, ef tími hefði unnist til.

Í byrjun s.l. októbermánaðar er prentun bókarinnar lokið. Hingað vestur komu þrír kassar með 400 bundin og 200 óbundin eintök bókarinnar laust fyrir jól. Eftir mikla vafninga og fyrirhöfn tókst að leysa sendinguna út af tollhúsinu með drengilegri hjálp forstjóra Thorkelssons, Ltd., hr. Páls Thorkellson, sem greiddi í því sambandi $138.42, sem útheimtist í toll og önnur útgjöld.

Hófst nú nefndin handa með útsölu bókarinnar hér vestra. Hr. Einar Haralds var ráðinn aðal útsölumaður hér í borg, og sextíu mönnum víðsvegar út um bygðir var skrifað og þeir beðnir að taka að sér útsölu bókarinnar hver í sínu umdæmi. Sölulaun voru ákveðin 15% í borginni og 20% út um sveitir.

Hvernig hefir svo þessari bók verið tekið? Heima á Íslandi hefir henni, að því er virðist, verið tekið sérstaklega vel. Sem vott þess má benda á að fyrsta upplagið er þegar selt, og 500 eintök hafa þegar verið prentuð til viðbótar, og stíllinn er enn geymdur í trausti þess að þriðja prentun bókarinnar geti komið til greina. Er þetta vafalaust að þakka ötulli framgöngu Jónasar alþingismanns Jónssonar, sem skipulagði söluna á Íslandi og samherjum hans í mentamálaráði Íslands og stjórn Þjóðræknisfélagsins á Íslandi. Í bréfi til formanns sögunefndar, dags. 28. jan. s.l. segir hann: "Fólk hefir tekið bókinni vel, langar til að kaupa hana vegna efnisins og af hlýleik til landa í Vesturheimi." Er það mikilla þakka vert, að

eiga slíka áhrifa- og dugnaðarmenn að í þessu máli.

Annað, sem bendir á að bókinni hefir verið vel tekið á Íslandi eru hinir hlýlegu ritdómar, sem hún hefir fengið í íslenskum blöðum, og vinsamleg ummæli um fyrirtækið í heild sinni. Telja ýmsir forvígismenn heimaþjóðarinnar það lofsverða framtakssemi af okkar hálfu, að við höfum ráðist í þetta fyrirtæki, og telja að það muni verða sjálfri söguþjóðinni heima hvöt til að hefjast handa og rita samfelda heildarsögu sjálfrar sín.

Strax og bókin kom út lét Mentamálaráð Íslands til sín tala um að kynna hana og útbreiða. Er ráð það skipað gáfuðum áhrifamönnum, svo sem Ásgeiri Ásgeirssyni, fyrrum ráðherra, Valtý Stefánssyni ritstjóra, Jónasi Jónssyni alþm., og fleirum. Í bréfi til formanns sögunefndar, dags. 23. jan., segir Mr. Thorkelsson: "Eg hefi haft fundi með Mentamálaráðinu, og hefir það hvatt mig mjög kröftuglega til þess að hlutast til um við ykkur þarna fyrir vestan að verkinu yrði haldið áfram, og önnur bók gefin út næsta sumar eða eins fljótt og mögulegt er."

Hér vestra hefir bókin hlotið all-misjafna dóma, sumir hafa lofað hana mjög, aðrir finna henni margt til foráttu. Hér virðast samviskur manna mjög viðkvæmar fyrir öllum vansmíðum í bókmentalegum efnum. Er það í sjálfu sér lofsvert og vel farið þegar menn eru strangir við sjálfa sig og aðra og gjöra kröfur í slíkum efnum. Það ættu menn að hafa í hyggju er þeir dæma þessa bók að hér er um inngangs og undirstöðurit að ræða, sem gjörir ráð fyrir framhaldi í fleiri bindum — verkið hlýtur að dæmast í ljósi þess viðhorfs, sem málinu er fyrirhugað í heild sinni. Af sölu bókarinnar hér vestra að dæma hefir henni verið tekið með afbrigðum vel af öllum þorra manna. Aðeins 15 eintök eru nú eftir hjá bókaverði sögunefndar, af fjórum hundruðum, sem innbundin voru.

En hvað getum við sagt um framhald þessa ritverks? Þetta mál er mál Þjóðræknisfélags Vestur-Íslendinga, en ekki mál nokkurs sérstaks flokks eða nefndar. Mér skilst að á þessu þingi Þjóðræknisfélagsins hljóti að koma fram ákveðnar raddir sem bendi ótvírætt í þá átt sem halda skal, eða gefi til kynna hvort hér skal staðar numið.

Þess vil eg líka geta að söguritarinn hefir haldið áfram starfi sínu, enda þótt enginn lífeyrir hafi borist honum að launum síðan í desember s.l. og þótt horfur málsins séu óvissar að öllu leyti. Er hann nú langt kominn með handrit að næstu bók. Fjallar hann þar um fyrstu flutningsár fólks vors hér vestur og fyrstu tildrög til bygðasögu á ýmsum stöðum. Er þar gerð grein fyrir ferðum Íslendinga í Utah, Nebraska, Alaska, Minnesota, Milwaukee, og fyrstu nýlendum Íslendinga hér í Austur-Canada, Winnipeg og Nýja Íslandi.

Að síðustu vil eg benda á höfðinglegt tilboð, sem sögunefndinni og Þjóðræknisfélaginu hefir borist í sambandi við útgáfu næstu bókar. Það barst mér í bréfi frá hr. Thorkelsson, dags. í Reykjavík, 15. jan. Hann segir: ". . . Eg mundi vera viljugur til að sjá um útgáfukostnaðinn á Íslandi á næstu bókinni, og hafa eftirlit með því, þó eg væri í Winnipeg. Þessu þurfti eg endilega að koma til þín áður en næsta þjóðræknisþing kemur saman, svo að þú komir ekki fram alveg tómhentur, eða án allra orðsendinga frá mér."

Vil eg svo að lokum þakka samnefndarmönnum mínum í sögunefndinni fyrir ánægjulega samvinnu á árinu, og blöðunum báðum fyrir alla fyrirgreiðslu þeirra, sem þau hafa svo góðfúslega látið í té í sambandi við þetta mál. Afhendi eg svo málið þessu þjóðræknisþingi í því trausti og þeirri von að heillavænleg úrlausn kunni að finnast á þeim vanda sem því fylgir, að málið megi verða í framtíðinni, eins og til er stofnað, félaginu til heilla, og Íslendingum báðu megin hafsins til vegs og sæmdar.

Sögunefndin.

S. S. Laxdal lagði til að skýrslunni skuli vísað til fjármálanefndar. Var tillagan studd af Haraldi Ólafssyni. Var till. rædd og síðan dregin til baka af framsögumönnum.

Séra Guðmundur Árnason lagði til að fimm manna þingnefnd sé kosin til að fjalla með þetta mál. Var tillagan studd af vara-forseta, Gísla Jónssyni, en eftir nokkrar umræður dregin til baka í bili.

Sveinn Thorwaldson taldi fyrsta sporið í þessu máli væri að veita skýrslu sögunefndar viðtöku, og lagði til að það væri gjört. Sveinn Pálmason studdi þá tillögu, og var hún samþykt.

Var þá aftur tekin fyrir tilaga þeirra séra Guðmundar og vara-forseta um fimm manna þingnefnd. Urðu allmiklar umræður um þessa tillögu. Hafði þegar verið stungið upp á þremur mönnum í fyrirhug-

aða þingnefnd er áður áttu sæti í sögunefndinni. Fanst ýmsum óviðkunnanlegt að sögunefndarmenn væru kvaddir til starfs í þessari þingnefnd sem hafa skyldi það hlutverk að rannsaka gjörðir sögunefndar á árinu; töldu þeir heppilegra að aðrir menn óháðir málinu skipuðu þessa nefnd. Mrs. Backman lagði til og H. Hjaltalín studdi breytingartillögu um 5 menn utan hinnar fyrri sögunefndar til að fjalla um þetta mál. Var þessi tillaga rædd um hríð. Að lokum gjörði Bjarni Dahlman breytingartillögu við br.tillögu studda af Ara Magnússyni, þess efnis að 3 menn úr fyrverandi sögunefnd að viðbættum öðrum tveimur, sem ekki hefðu verið í þeirri nefnd, væri falið þetta mál til meðferðar. Var þessi tillaga samþykt. Voru þá þessir útnefndir:

Séra Guðmundur Árnason, Ásmundur P. Jóhannsson, Dr. Sig. Júl. Jóhannesson, Elías Elíasson, Gísli Jónsson.

Ragnar H. Ragnar lagði til að útnefningu skyldi lokið. Var sú tillaga studd af Sveini Thorwaldson. Lýsti þá forseti ofangreinda menn rétt kjörna í milliþinganefnd í sögumálinu.

Sveinn Pálmason, gjaldkeri sögunefndar gjörði munnlega grein fyrir fjárhag sögufyrirtækisins eins og hann horfir við hérna megin hafsins. Hafði bókin selst vel, en allmikið fé var enn útistandandi hjá útsölumönnum bókarinnar víðsvegar úti um bygðir. Væri þessvegna ekki unt að gjöra fullnaðarskýrslu. Þó kvað ræðumaður næstum $600.00 innkomna í sjóð sögunefndar.

Útbreiðslumál. Ásm. P. Jóhannsson lagði til að 5 manna nefnd sé skipuð til að fjalla með útbreiðslumál.. Var till. studd af Sveini Thorwaldson og samþykt. Hlutu þessir útnefningu forseta:

Mrs. María Björnson, Gísli Sigmundson, Bjarni Dalman, Thor Marvin, S. S. Laxdal.

Fjármálanefnd. Árni Eggertson lagði til og Gísli Sigmundson studdi, að forseti skipi þriggja manna fjármálanefnd. Samþykt. Voru þessir tilnefndir:

Ásmundur P. Jóhannsson, Ólafur Pétursson, Sveinn Thorwaldson.

Fræðslumál. Kristján Indriðason og Thor Marvin lögðu til að forseti skipi fimm manna fræðslumálanefnd. Var tillagan samþykt. Voru þessir skipaðir:

Mrs. Einar P. Jónsson, Einar Magnússon, Haraldur Ólafsson, Gunnar Sæmundson, Mrs. Eyjólfur Melan.

Samvinnumál við Ísland. Kristján Indriðason og Thor Marvin lögðu til að forseti skipi fimm manna nefnd til að athuga samvinnumál við Ísland. Voru þessir skipaðir af forseta:

Séra Guðmundur Árnason, Grettir L. Jóhannsson, Árni Eggertson, Ólafur Pétursson, Sveinn Thorwaldson.

Útgáfumál. Árni Eggertson og Thor Marvin lögðu til að forseti skipi fimm manna útgáfumálanefnd. Voru þessir útnefndir:

Bókanefnd. Vara-forseti Gísli Jónsson og Ari Magnússon lögðu til að slept sé að útnefna í bókanefnd að þessu sinni. Ásmundur Jóhannsson gjörði breytingartill. studda af Árna Eggertsyni að forseti skipi þrjá menn í bókasafnsnefnd. Var tillagan samþykt, og þessir tilnefndir af forseta:

Gunnbj. Stefánsson, H. T. Hjaltalín og Bergth. Thorvardson.

Forseti bauð þá velkominn til þings séra Sveinbjörn Ólafsson frá Thief River Falls, Minn., og bauð honum að ávarpa þingið. Séra Sveinbjörn flutti þá lipra ræðu á íslensku máli. Afsakaði hann sitt íslenska málfar með yfirlýsing um að hann hefði um tuttugu ára skeið verið fjarvistum frá íslensku félagslífi. Reyndist afsökun prestsins ástæðulaus hæverska, því málið lifir enn á vörum hans. Var ræða hans glöggur vottur um gildi ræktarseminnar við íslenskt mál og menning. Eigum við að vera þakklát fyrir hinn íslenska menningararf, sem okkur er í blóði borinn, hvað ræðumaður. Að hann talaði af einlægni var ljóst af látbragði hans og orðum.

Fór forseti því næst vingjarnlegum orðum um þjóðræknisstarf séra Sveinbjörns. Hefir hann árum saman unnið að því máli í kyrþey og flutt fjölda erinda um íslensk mál. Var ummælum forseta tekið með lófaklappi til heiðurs og þakkar séra Sveinbirni.

Voru því næst auglýsingar bornar fram af Gunnbirni Stefánssyni og Ásmundi P. Jóhannssyni. Var fundi þá frestað til kl. 9.30 næsta dag, samkvæmt tillögu Árna Eggertsonar og Sigmundar Laxdal. Fundi slitið.

ÞRIÐJI FUNDUR

Þriðji fundur Þjóðræknisfélagsins var settur kl. 10 f. h. þriðjudaginn 25. febrúar 1941. Fundargjörningur síðasta fundar var lesinn upp og samþyktur með smávægilegum breytingum. Forseti las svohljóðandi

bréf frá Thor Thors, konsúl Íslands í New York:

Hinn 21. febrúar 1941.

Þjóðræknisþing Íslendinga,
Winnipeg,—

Í tilefni þjóðræknisþingsins sendi eg ykkur mínar einlægustu óskir um gifturíkt starf í hinum göfuga tilgangi að treysta böndin milli Íslendinga beggja megin hafsins.

Það hefir aldrei verið meiri þörf á samheldni og samúð allra Íslendinga en nú, er styrjöld og skálmöld geysa um allar álfur og þökk sé hverjum þeim, er leggur sinn skerf til styrktar og frelsis hins íslenska kynstofns.

Gæfa fylgi störfum ykkar og framtíð.

Með vinarkveðjum,

Thor Thors.

Þá voru tekin fyrir álit milliþinganefnda. Mrs. Bergþór Johnson lagði fram álit Minjasafnsnefndar:

Skýrsla Minjasafnsnefndar, febrúar 1941.

Þessir munir hafa bætst í safnið á árinu: 2 silfurhólkar — gefnir af Miss Thorgerði Thórdarson. Signet — er átti Jón Árnason — gefið af Kristjáni Jónssyni, Bredenbury; þetta signet er um 100 ára gamalt. Safnið er geymt í bókaherbergi félagsins.

B. E. Johnson
Davíð Björnsson.

Var skýrslan viðtekin og samþykt samkvæmt tillögu Árna Eggertsonar og Jóns Húnfjörð.

Þá lagði ritari fram skýrslu lagabreytinganefndar:

Lagabreytinganefnd

Nefndin, sem kosin var á síðasta þingi Þjóðræknisfélagsins til að athuga fyrirhugaða breytingu á 21. grein aukalaga félagsins, hefir eftir nána athugun komist að þeirri niðurstöðu að það sé með öllu óþarft að breyta lagaákvæði því, sem grein þessi fjallar um, nema þess sé óskað að fjölga tölu atkvæða þeirra, sem hver fulltrúi má fara með á þingi. Sé þess óskað má sleppa úr eða breyta næstsíðustu setningu greinarinnar. Slíka breyting telur nefndin samt ekki heppilega né nauðsynlega undir núverandi kringumstæðum Þjóðræknisfélagsins.

Nefndin telur grein þessa svo ljósa að ef nákvæmlega er farið eftir fyrirmælum hennar geti misskilningur á fulltrúavaldi erindreka trauðlega komið til greina. Mælir nefndin því með því að grein þessi sé látin standa óbreytt, eins og hún nú er.

G. Grímson
V. J. Eylands
S. S. Laxdal.

Árni Eggertson og Arnljótur Olson lögðu til að skýrsla þessi sá samþykt. Urðu nú umræður um málið á víð og dreif. Til máls tóku Ari Magnússon, Árni Eggertson, Ásmundur P. Jóhannson, Haraldur Ólafsson, Sveinn Thorwaldson, Hjálmar Gíslason og Jón Húnfjörð. Séra Guðmundur Árnason lagði til og Jón Húnfjörð studdi tillögu þess efnis að síðasta málsgrein 21. greinar aukalaga félagsins sé feld úr. Guðmann Levy benti á 28 grein aukalaga félagsins, sem fjallar um lagabreytingar. Samkvæmt grein þessari er ekki hægt að breyta lögum félagsins nema tilkynning hafi komið til stjórnarnefndar um fyrirhugaða breytingu, að minsta kosti þremur mánuðum fyrir ársþing félagsins. Forseti úrskurðaði samkvæmt þessu, að breytingartillaga Árnasons og Húnfjörðs gæti ekki komist að. Lýsti séra G. Árnason því þá að tillögu sína bæri að skoða sem tilkynning til stjórnarnefndar um væntanlega breyting á þessum lið. Var nefndarálitið þá samþykt og málið þannig afgreitt af þinginu.

Ásmundur P. Jóhannsson tók þá til máls fyrir hönd stjórnarnefndar félagsins og gjörði grein fyrir kaupinu á byggingu Jóns Bjarnasonar skóla. Gjörði hann ítarlega grein fyrir gjörðum nefndarinnar í þessu máli, og lagði að lokum fram eftirfarandi tillögu í þremur liðum:

1. Þingið lýsir samþykki sínu á gjörðum félagsins að því er snertir kaupin á Jóns Bjarnasonar skólabyggingunni á síðastliðnu ári.

2. Þingið felur væntanlegri stjórnarnefnd fult og ótakmarkað umboð til að selja nú fasteign þessa aftur ef hagkvæmt tilboð fæst í hana.

3. Að öðrum kosti sé væntanlegri stjórnarnefnd heimilað að breyta byggingunni í íbúðir, eða ef hyggilegra þykir, að athuguðu máli, að bæta ofan á hana einni hæð, ef hagkvæmlegt lán er fáanlegt.

Urðu nú all-langar og fjörugar umræður um málið. Ari Magnússon tók fyrstur til máls. Taldi hann stjórnarnefndina hafa tekið sér gjörræðisvald í hendur er hún réðist í að kaupa fasteign þessa fyrir fé félagsins en án leyfis eða heimildar frá því. Séra Rúnólfur Marteinsson taldi ó-

hætt að treysta dómgreind og fjármálahyggindum framkvæmdarnefndar í þessu máli. Bygginguna taldi hann tvímælalaust meira virði en þess fjár, sem nefndin hefir samið um að borga fyrir hana. Gjörði hann ennfremur grein fyrir því hversvegna hætt var að starfrækja skólann. Var aðalástæðan sú, að skólanefnd Winnipegborgar gjörði ráðstafanir til þess að veita kenslu endurgjaldslaust í 12. bekk, en einmitt sá bekkur hafði verið aðaltekjulind skólans. Guðman Levy lagði til að nefndarálitið sé tekið fyrir lið fyrir lið. Tillögu þá studdi Sveinn Thorwaldson. Séra Guðm. Árnason mælti með gjörðum nefndarinnar í þessu máli. Mrs. H. Lindal vildi þakka stjórnarnefndinni fyrir framtakssemi hennar í þessu máli. Taldi hún æskilegt að byggingin væri kyr í eigu Íslendinga, gæti það þannig orðið félaginu til inntekta og um leið orðið eins konar heimili fyrir íslenskan félagsskap í Winnipeg. Sveinn Thorwaldson taldi kaupin á fasteign þessari hafa mælst vel fyrir út um bygðir. Skólamálið kvað hann hafa snert viðkvæman streng í hugum Íslendinga víðsvegar, og hefði þótt sjálfsagt að bjarga byggingunni undan hamri uppboðshaldarans.

Mrs. Bergþór E. Johnson og Mrs. H. Lindal lögðu til að 1. liður nefndarálitsins sé samþyktur, og nefndinni um leið greitt þakkaratkvæði fyrir starf hennar. Var liðurinn þó enn ræddur um hríð. Ásmundur P. Jóhannsson lofaðist til að losa félagið við alla ábyrgð í sambandi við þessi fasteignakaup fyrir 15. apríl, ef þingið vildi ekki þann samning, sem framkvæmdarnefndin hefði þegar gjört í þessu máli. Ólafur Pétursson taldi auðið að fá $5000.00 fyrir bygginguna nú þegar, svo augljóst væri að hér væri um góð kaup að ræða. Ari Magnússon taldi ekkert athugavert við fjármálahlið þessa máls, en áleit að nefndin hefði ekki haft leyfi til að taka sér vald til þess að gjöra slík kaup, væri hér lagt út á varasama braut, og þetta atriði yrði ef til vill notað síðar til fordæmis og réttlætingar öðru braski nefndarinnar, sem ekki væri eins heppilegt og þetta kynni að vera frá fjárhagslegu sjónarmiði félagsins. Var nú beðið um atkvæði, og fyrsti liður síðan samþyktur í einu hljóði.

Voru þá tveir síðari liðir nefndarskýrslunnar sameinaðir í einn, og urðu nokkrar umræður um hann. Mrs. H. Lindal benti á nauðsyn þess að koma upp lestrarstofu "club room" í byggingunni. Ásmundur P. Jóhannsson taldi óhjákvæmilegt að selja húsið ef ekki fengist hagkvæmt lán til að gjöra félaginu mögulegt að breyta því. Taldi hann ekki unt að koma fyrir lestrarstofu, nema ef vera kynni í kjallarahæð hússins. Ólafur Pétursson tók einnig til máls. Taldi hann unt að koma fyrir áminstri lestrarstofu með nýrri skipun herbergja á fyrstu hæð hússins Þegar hér var komið lögðu þeir Árni Eggertson og Carl Jónasson til að síðari liður skýrslunnar skyldi samþyktur. Var hann síðan samþyktur, og málið þannig afgreitt. Var þá fundarhlé til kl. 1.30 e. h. samkvæmt tillögu Ólafs Péturssonar og Árna Eggertsonar.

FJÓRÐI FUNDUR

Fjórði fundur Þjóðræknisfélagsins var settur kl. 2 e. h. Fundarbók var lesin og samþykt með breyting, sem krafist var af Arnljóti Olson, að fyrirspurn hans um það, hvort Jóns Bjarnasonar skóli hefði nokkru sinni verið starfræktur af Þjóðræknisfélaginu og neitandi svar forseta, hafði verið bætt inn í fundargjörninginn á þeim stað sem það mál var til umræðu.

Forseti benti á að Minningarrit um Dr. Röngvald Pétursson væri nú til útbýtingar á þingi. Margir notuðu sér tækifærið að eignast rit þetta sem rifjar upp minning hins látna leiðtoga félagsins.

Ólafur Pétursson gjörði grein fyrir stríðssparnaðar skírteinasölu, gat þess að sérstök nefnd, skipuð Guðman Levy, Ólafi Péturssyni, Gretti Jóhannssyni og Árna Eggertsyni, yngri, hefði mál þetta með höndum. Hvatti forseti menn til að kaupa þessi skírsteini, og í sama strenginn tók einnig Ásmundur Jóhannsson og lagði hann um leið fram $40.00 tillag til þessa máls. Taldi hann það Þjóðræknisfélaginu metnaðarmál að sem mest væri keypt af þessum frímerkjum, og sýndi sanna hollustu gagnvart landi og þjóð.

Forseti vék úr sæti, til að gefa skýrslu um Leifs Eiríkssonar myndastyttuna. Er stytta þessi nú niður komin í Marine Museum í New Port News, Virginia, og verður geymd þar uns henni verður ráðstafað frekar. Liggur nú frumvarp fyrir þjóðþingi Bandaríkjanna um að taka við styttu þessari, og fá henni hentugan stað. Verður styttan, ef frumvarpið nær fram að ganga, þá skoðuð sem gjöf frá Vestur-Íslendingum til Bandaríkjanna. Skrifari, sem sat í forseta stóli, lýsti skýrsluna við-

tekna af þinginu er engar athugasemdir eða mótmæli komu fram gegn henni.

Ásmundur P. Jóhannsson flutti kveðju G. Grímsons dómara til þingsins. Var henni tekið með almennu lófaklappi.

Var þá tekið fyrir þingmál nr. 16 — **Ný mál.** Ari Magnússon, Ásm. Jóhannsson og Arnljótur Olson lögðu til að kosin væri þriggja manna þingmálanefnd. Var tillagan samþykt. Var stungið upp á þeim séra Guðmundi Árnasyni, Ara Magnússyni og Árna Eggertsyni eldra. Var útnefningu þá lokið samkv. till. Arnljótar Olsons. Voru þessir menn þá lýstir rétt kjörnir í nefnd þessa af forseta. Var þá tekið fyrir 5. mál á dagskrá:

Milliþinganefndir

Séra Guðmundur Árnason lagði fram álit **þingnefndar í sögumálinu.** Dr. Sig. Júl. Jóh. lagði fram álit minnihluta sömu þingnefndar; fara álitin hér á eftir:

Nefndarálit í sögumálinu

Nefnd sú, sem kosin var á þinginu til þess að fjalla um sögumálið, leyfir sér að leggja fram eftirfylgjandi álit og tillögur:

Svo sem kunnugt er, hefir hið fyrsta bindi Sögu Vestur-Íslendinga verið samið og gefið út með láni frá Mr. Soffaníasi Thorkelssyni og fullri ábyrgð hans.

Samkvæmt þeim skýrslum og upplýsingum, sem fyrir hendi eru, má gera ráð fyrir, að ágóði af sölu þessa fyrsta bindis verði nægur til þess að endurgreiða lánið til Mr. Thorkelssons, auk þess sem hann mun hrökkva til að borga prentunarkostnað.

Þjóðræknisfélagið hefir lánað 600 dollara til samnings annars bindis, samkvæmt samþykt, sem gerð var á síðasta þingi. En það er bersýnilegt, að sá fjárstyrkur hrekkur skamt til þess að mögulegt verði að halda verkinu áfram. Ef þess vegna áframhald á að verða á því, sem nefndin telur sjálfsagt, ef nokkur úrræði finnast, liggur í augum uppi, að einhverjar ráðstafanir verður að gera með öflun reksturfsfjár. Leggur nefndin því til að eftirfylgjandi aðferðir verði reyndar, eftir því hvor álítst heppilegri:—

I—Að framkvæmdarnefnd Þjóðræknisfél og sögunefnd sé falið að gera tilraun til að safna alt að 1600 dollurum í frjálsum samskotum fyrir reksturfsfé til þessa fyrirtækis, í fullu umboði Þjóðræknisfélagsins, á svipaðan hátt og fé var safnað til Leifs Eiríkssonar myndastyttunnar, með áskorun til almennings í íslensku blöðunum.

Þingið felur framkvæmdarnefndinni að taka alt að $300.00 að láni úr banka eða úr sjóði félagsins til að greiða söguritara í bili. Skal lánsfé þetta endurgreitt til félagsins af væntanlegu samskotafé svo fljótt sem unt er.

II—Að öðrum kosti, að áskriftir verði teknar ásamt fyrirfram borgun fyrir annað bindi, og þannig fengið fé til þess að borga laun söguritara. Er áætlað að 500 áskriftir þurfi að fást.

III—Að sögunefndin sé endurkosin, og hafi hún málið með höndum í samráði við stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins; að ritnefnd sögunefndar sá ámint um að lesa vandlega yfir handrit og gefa allar þær bendingar um efni og meðferð þess, sem henni þykir með þurfa, og að þess verði krafist af söguritara, að hann taki fult tillit til þeirra.

Í því sambandi vill nefndin lýsa því yfir, að samkvæmt áliti hennar, hefir ver til tekist en skyldi með yfirlestur handrits fyrsta bindis og bendingar með tilhögun þess, án þess þó að hún gefi söguritara það að sök. Dóm á verk söguritara og sögunefndar leggur nefndin ekki, en vill taka það fram, að til þess hluta verksins, sem eftir er, verður að vanda eftir því sem framast verður unt.

Dagsett 25. febrúar 1941.

Guðm. Árnason
Á. P. Jóhannsson
Elías Elíasson.

Minnihluta nefndarálit

Sökum þess að Mentamálaráð Íslands hefir eindregið skorað á sögunefndina. Þjóðræknisfélagið og Vestur-Íslendinga í heild sinni að halda tafaralust áfram útgáfunni og sökum þess að handrit í annað bindi verði fullritað og tilbúið til yfirlestrar í lok maí mánaðar, og sökum þess að Soffanías Thorkelsson hefir boðist til þess að kosta prentun og band á öðru bindi á ísl., þá legg eg það til, að Þjóðræknisfélagið veiti nú þegar sex hundruð dali til sögumálsins, sem nægir til þess að koma út öðru bindi og hefji jafnframt almenn samskot, til þess að koma út 3. bindi.

Sig. Júl. Jóhannesson.

Arnljótur Olson gjörði samstundis fyrirspurn um hvort nokkur munur væri á

nefndarálitum þessum. Var þeirri spurningu svarað af framsögumanni þingnefndar, séra Guðmundi Árnasyni, á þá leið, að aðalmunurinn væri í $600.00 fjárveitingu úr sjóði félagsins, sem álit minnihlutans færi fram á. Nikulás Ottenson tók til máls og kvað enga peninga mega senda úr landi, þessvegna ekki þörf á að veita fé til söguritunar fyrir bók, sem prenta á heima á Íslandi. Mrs. Lindal benti á að peningalán þetta, ef veitt yrði, gengi til söguritarans sem á heima hér í bæ. Séra Guðmundur talaði aftur þessu máli til frekari skýringar. Mr. Sigm. S. Laxdal lagði til að bæði nefndarálitin séu tekin og rædd lið fyrir lið. Dr. S. J. J. studdi og var það samþykt. Ari Magnússon gjörði fyrirspurn um hvort hugmyndin væri að gefa út tvö bindi. Var fyrirspurninni svarað af skrífara sögunefndar á þá leið, að fyrirhugað væri að gefa út a. m. k. fjögur bindi þessarar sögu, ef unt væri.

Las skrifari þá 1. lið umrædds nefndarálits. Ólafur Pétursson gjörði fyrirspurn til ritara og fyrrum formanns sögunefndar um fjárhagsástæður í sambandi við bók þá er útkomin er. Ritari gjörði grein fyrir því á sama hátt og gjaldkeri sögunefndar hafði gjört daginn áður. Þær upplýsingar voru spyrjanda ekki fullnægjandi, og tók nú Ásmundur Jóhannson til máls og svaraði spyrjanda með ítarlegri ræðu, um leið og hann ræddi fjármálin alment eins og þau áhræra sögumálið. Taldi hann tvær leiðir mögulegar til að sjá þessu fyrirtæki farborða: (1) Að leita til fólks um almenn samskot ásama hátt og gjört hafði verið í sambandi við Leifsstyttumálið, og (2) Að taka fé úr sjóði Þjóðræknisfélagsins. Taldi hann fyrri aðferðina sjálfsagða, en þá síðari óhugsandi.

Forseti vakti nú athygli á því að sá tími væri kominn er ákveðið hefði verið að taka samskot meðal þingmanna og gesta fyrir rithöfundasjóð. Lagði Ásm. P. J. til að 15 mn. fundarhlé væri tekið til að ganga frá þessu máli. Till. studd og samþykt. Voru samskot síðan tekin er námu $37.42.

Fundur var aftur settur kl. 3.35. Ritari las aftur 1. lið álits milliþinganefndar í sögumálinu. S. S. Laxdal tók til máls og taldi þá leið heppilega sem nefndin benti á í umræddum lið. Séra Guðm. Árnason gat um að bending hefði komið frá velunnara þessa máls um að samskotaleiðin væri heppileg, og að vel færi á því að Þjóðræknisfélagið hefji samskotin með allríflegri gjöf úr sjóði. Mrs. H. Lindal taldi sjálfsagt að halda áfram með verkið, áleit hún unt að sameina tillögur meiri og minni hluta nefndarinnar. Dr. Sig. Júl. Jóh. tók til máls. Lýsti hann því að hugmyndin um söguritun þessa hefði vakað fyrir Þjóðræknisfélaginu frá upphafi. Var hann kunnugur þeim anda er ríkti í þessu máli og áhuga fyrir því, bæði fyr og síðar. Taldi hann samskotaleiðina óheppilega og ósamboðna virðingu Þjóðræknisfélagsins. Ásm. P. Jóhannson svaraði ræðu læknisins og slakaði í engu á sinni fyrri afstöðu. Árni Eggertson kvaddi sér hljóðs. Taldi hann aðal nefndarálitið hárrétt. Vildi hann hefja samskot samstundis á þingstaðnum og bauðst til að byrja með $10.00 gjöf til fyrirtækisins. Á. P. J. tók í sama streng og bauðst til að gefa $25.00. Ólafur Pétursson taldi sannað af reynslunni, að útgáfufyrirtækið mundi borga sig. Benti hann á að söguritara hefði ekki verið goldið kaup síðan 1. desember og væri nauðsynlegt að taka það til athugunar í þessu sambandi. Kvað hann svo á, að ef ekki fengist fé til að gjalda söguritara innan skamms tíma, yrði að sjálfsögðu að láta hætta verkinu. Ragnar H. Ragnar taldi fjármálin ekki aðalatriðið í þessu máli, en hitt væri meira um vert að bókin samsvaraði ekki þeim kröfum, sem gjöra verður til slíkrar bókar. Séra Guðm. Árnason benti á að þetta væri ekki venjulegt bókaútgáfu fyrirtæki. Hér væri ekki um frístundaverk að ræða, heldur væri þetta starf, sem útheimti allan tíma söguritarans, og yrði kostnaðarhliðin við það þessvegna erfiðari viðfangs. Aðferð þá, sem nefndarálitið bendir á taldi hann heppilega og lagði áherslu á það, sem hann hafði áður bent á að æskilegt væri að Þjóðræknisfélagið byrjaði samskotaviðleitni sína með ríflegri gjöf til fyrirtækisins. Mundi það skapa gott fordæmi og mælast vel fyrir. Ólafur Pétursson lagði spurningu fyrir ræðumann: Hvað á að gjöra í millitíðinni, þangað til nægilegt samskotafé kemur inn til að borga söguritara svo verkið geti haldið áfram? Framsögumaður taldi framkvæmdarnefnd og sögunefnd mundi fært að sjá fyrir því. Guðmann Levy taldi nauðsynlegt að hefja samskot. Engin önnur leið væri möguleg. Tæki fólk ekki vel þessari aðferð til fjársöfnunar væri málið þegar dauðadæmt. Sveinn Thorwaldson taldi málið vanhugsað af þorra

manna og ekki nógu vel undirbúið til afgreiðslu á þessu stigi. Ásm. Jóh. tók enn til máls og lagði áherslu á tvent (1) Tilboð hans um $25.00 gjöf í söguritunarsjóð væri því skilyrði bundið að ekki væri snert við sjóð félagsins til fjárveitingar í þessu máli; (2) að Þjóðræknisfélagið beri enga ábyrgð á högum söguritara, hann sé nú að vinna upp á eigin ábyrgð, þar sem honum hafi verið tilkynt að hann gæti enga borgun fengið frá 1. des. s.l. og gæti hann því ekki skoðað sig í þjónustu félagsins frá þeim degi. Alla áherslu beri að leggja á það að fá nægilegt reksturfsfé til að sjá fyrirtækinu borgið, og vanda næstu bók svo sem unt er. Hjörtur Hjaltalín taldi samskotaleiðina óviðkunnanlega. Fyrst væri fólkið beðið að gefa til bókafyrirtækisins, og svo yrði það aftur beðið að kaupa það, sem það hefði áður gefið til. Hitt væri skynsamlegra, taldi ræðumaður, að selja bókina fyrirfram. Haraldur Ólafsson gjörði fyrirspurn um það hve mörg bindi þessa ritverks væri fyrirhuguð. Svaraði ritari sögunefndar því að fjögur bindi mundu nauðsynleg til að ná yfir flest það, sem mest er um vert í sögu Vestur-Íslendinga. Jón Húnfjörð var hræddur við að taka úr sjóði Þjóðræknisfélagsins vegna þess að þá kynni hvorutveggja að fara á höfuðið, fyrst Þjóðræknisfélagið sjálft og svo söguritunar fyrirtækið. S. S. Laxdal gjörði tillögu um að 1. liður nefndarálitsins væri samþyktur. Var tillagan studd af J. Húnfjörð og samþykt. Nikulás Ottenson lofaði $10.00 til söguritunar með sömu skilyrðum og Á. P. Jóh. hafði áður gjört; lýsti hann því auk þess að hann mundi hjálplegur með innsöfnun í sjóðinn ef til kæmi og einnig með lán heimilda fyrir söguritarann í starfi hans. Áður en tillagan var borin upp, kvaddi Dr. Sig. Júl. Jóh. sér hljóðs og taldi þá leið, sem hér ætti að greiða atkvæði um, samskotaleiðina, sama og að hætta við söguritunina um óákveðinn tíma. Ólafur Pétursson bar nú fram viðaukatillögu á þessa leið: Þingið felur framkvæmdarnefndinni og söguritunarnefndinni að taka alt að $300.00 að láni í banka eða úr sjóði Þjóðræknisfélagsins til að greiða söguritara í bili. Skal lánsfé þetta endurgreitt til félagsins af væntanlegu samskotafé svo skjótt sem nægilega mikið fé hefir safnast til þeirrar greiðslu." Dr. Sig. Júl. Jóh. dró nú minni hluta álit sitt til baka og studdi tillögu Ólafs Péturssonar. Á. P. J. vildi ekki taka þessa viðaukatillögu með aðal nefndarálitinu. Taldi hann söguritarann óráðinn, og gat þess enn að félagið bæri ekki ábyrgð á starfi því, sem hann kynni nú að stunda. Ólafur Pétursson taldi það óheppilegt að alt það fé sem til söguritarans kæmi í sambandi við þetta mál væri úti látið "með hangandi hendi og af illum huga," taldi hann það litla hvöt fyrir söguritarann í starfi hans. Taldi hann áhættulaust fyrir félagið að lána þessa upphæð, en það yrði að fá leyfi þingsins til þess að heimila slíkt lán, sem tillaga sín færi fram á. Lagði hann spurningu fyrir ritara, og fyrrum formann sögunefndar hvort söguritara hefði verið sagt upp vinnu 1. desember. Svaraði ritari á þá leið, að bréf hefði verið sent söguritara þess efnis að ekki yrði hægt að gjalda honum kaup eftir 1. desember 1940. Taldi hann félagið ekki lagalega skuldbundið söguritara frá þeim degi, en vegna þess að kunnugt væri að hann hefði haldið áfram starfi sínu þrátt fyrir þá tilkynning frá sögunefndinni taldi hann félagið vera honum siðferðilega skuldbundið. Séra G. Árnason taldi óþarft að ræða þetta mál frekar, nefndunum tveim, sögu- og framkvæmdarnefnd bæri að sjá um útvegun hins nauðsynlega fjár. Skrifari lagði til að þessum orðum skyldi bætt framan við 1. lið nefndarálitsins: "Að framkvæmdarnefnd Þjóðræknisfélagsins, og . . ." Var þessi viðbót viðtekin af framsögumönnum nefndarálitsins. Var enn rætt allengi um þetta atriði, og eins það hvorri tillögunni bæri forgangsréttur til þingsályktunar, upphaflegu grein nefndarálitsins, eða viðaukagrein Ólafs Péturssonar. Úrskurðaði forseti að viðaukatillagan skyldi fyrst borin upp. Var úrskurður hans staðfestur af þingheimi. Var viðaukatillagan þá borin upp og samþykt. Fyrsti liður einnig samþyktur með áorðinni breyting.

Var þá tekinn fyrir 2. liður nefndarálitsins. Á. P. J. lagði til að honum sé slept, vegna þess að hann sé nú óþarfur orðinn. Var tillagan studd af Árna Eggertssyni og samþykt.

Þriðji liður var tekinn til athugunar. Gísli Jónsson gjörði svohljóðandi breytingartillögu við þennan lið, sem skrifari studdi:

Að í stað 3. liðar í nefndarálitinu komi:

Sé kosin 9 manna söguútgáfunefnd til eins árs, er starfi í samráði með og sé ábyrgðarfull til stjórnarnefndar félagsins,

og hafi hún ekki leyfi til að bæta við sig fleiri nefndarmönnum.

Var till. rædd af ýmsum. Séra G. Á. benti á að deildar meiningar hefði komið fram um það hvort sögunefndin væri standandi nefnd, sem hefði málið með höndum eins lengi og það væri á dagskrá þingsins, eða hvort hún væri aðeins milliþinganefnd. Vildi hann fá úrskurð þingsins í þessu efni. Ásm. P. Jóh. vildi að gamla sögunefndin væri endurkosin að svo miklu leyti, sem hún gefur kost á sér. Grettir konsúll Jóhannson gjörði tillögu þess efnis að þessu máli sé frestað til næsta fundar vegna þess að eftirlitsmaður hússins krefjist þess að salurinn sé rýmdur samstundis til undirbúnings undir skemtiskrá þá, sem fyrirhuguð er að kvöldi. Till. studdi Guðm. Levy og var hún samþykt.

Tilkynning kom til þingsins um að séra Sigurður Ólafsson gæti ekki komið til þings, en hann á sæti í útnefningarnefnd. Var séra Egill H. Fáfnis kosinn í hans stað og tók hann þegar sæti í nefndinni.

Var fundi því næst frestað til kl. 9:30 næsta dag samkvæmt till. Guðm. Levy og Arnljótar Ólson.

SJÖTTI FUNDUR

Sjötti fundur þingsins var settur á miðvikudagsmorguninn kl. laust eftir 10 f. h. Fundarbók síðasta fundar var lesin og samþykt. Formaður kjörbréfanefndar, Ásmundur J. Jóhannsson lýsti því yfir að til þings væri kominn fulltrúi frá deildinni "Fjallkonan" í Wynyard, Mr. E. Ragnar Eggertson, er færi með 16 atkvæði þeirrar deildar. Var hann boðinn velkominn af forseta. Ávarpaði hann þingið nokkrum orðum, og lagði fram skýrslu frá deild sinni er skrifari las:

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar "Fjallkonan" fyrir árið 1940

Íslendingadagur eða þjóðhátíðar samkoma var haldin 2. ágúst, og var að því frábrugðin fyrri venju að enginn aðgangur var seldur.

Aðalræðumaður dagsins var Dr. Beck. Var máli hans mjög vel tekið. Auk hans töluðu Dr. J. A. Bíldfell, forseti deildarinnar, Sigurður Johnson, vara-forseti og Jón Johannson.

Íslenzkir söngvar voru sungnir undir forustu Mrs. Sigríðar Thorsteinson.

Aðsókn var góð og leikur enginn vafi á því að þeir, sem sóttu samkomuna, margir hverjir, nutu betri skemtunar en oft áður hefir átt sér stað, á slíkum samkomum, sem haldnar hafa verið hér.

Blærinn yfir öllu hátíðahaldinu var íslenskari en oft áður hefir átt sér stað. Ástæðurnar fyrir því eru ef til vill hin ágæta ræða Dr. Becks og umhverfi samkomunnar sem var hið aðlaðandi heimili Mr. og Mrs. Jón Jóhannsson.

Um kveldið var Dr. Beck haldið samsæti hjá Dr. og Mrs. Bíldfell og var þangað boðið embættismönnum deildarinnar og ýmsum öðrum.

Á meðan Dr. Beck dvaldi hér heimsótti hann nokkur íslensk heimili auk fyrirlesturs, sem hann flutti í íslensku kirkjunni. Dr. Beck flutti erindi sitt á ensku og beindi máli sínu mest að yngra fólkinu og var besti rómur gerður að ræðu hans.

Á árinu hefir deildin átt á bak að sjá tveimur af sínum beztu meðlimum, þeim séra Jakob Jónssyni, sem fór alfarinn til Íslands og Dr. J. A. Bíldfell, sem nú er norður á Baffinslandi.

Meðlimir deildarinnar eru 48.

$39.00 virði af íslenskum bókum hefir verið keypt á árinu.

Frekari upplýsingar viðvíkjandi starfsemi okkar mun Mr. Eggertsson gefa þinginu.

Vinsamlegast,

Gísli Benedictson, ritari.

Var þá tekin til umræðu breytingartillaga Gísla Jónsonar vara-forseta frá kvöldinu áður um að kjósa 9 manna sögunefnd til eins árs, skyldi hún ekki hafa rétt til að bæta við sig. Urðu nú aftur fjörugar og vingjarnlegar umræður um málið í heild sinni. Lýstu öll ummæli þingmanna hlýhug þeirra og áhuga fyrir málinu. Mrs. Hannes Lindal kom fram fyrir þingheim og flutti vandaða og vel hugsaða hugvekju um málið. Var máli hennar vel tekið af þingheimi. Aðrir, sem nú tóku til máls voru þeir Ásmundur P. Jóhannsson, séra Rúnólfur Marteinsson, Nikulás Ottenson, Fred Swanson og Guðmann Levy. Gjörði hinn síðastnefndi breytingartillögu við breytingartillögu vara-forseta, þess efnis að orðin "hafi hún ekki leyfi til að bæta við sig" séu feld úr. Þessa tillögu studdi Nikulás Ottenson. Þá töluðu þeir Nikulás Ottenson, S. S. Laxdal og Mrs. H. Lindal. Var þá gengið til atkvæða um breytingartillögu Guðmanns Levy og hún samþykt. Var því næst gengið til atkvæða um hina

upphaflegu breytingartillögu Gísla Jónssonar og hún samþykt með áorðinni breyting. Var þá lesinn eftirmáli nefndarálitsins í sögumálinu, og ákveðið að fella hann úr, samkvæmt tillögu séra E. H. Fáfnis og H. Ólafssonar. Var nefndarskýrslan síðan með áorðnum breytingum samþykt í heild sinni.

Þá bar vara-forseti fram tillögu um að hin gamla sögunefnd sé endurkosin með þeirri breyting að séra Guðmundur Árnason komi í stað séra Jakobs Jónssonar, sem horfinn er heim til Íslands. Ritari baðst undan endurkosningu í nefnd þessa annríkis vegna. Var afsökun hans tekin til greina samkvæmt tillögu Guðmanns Levy og S. S. Laxdal. Fór forseti þá nokkrum vingjarnlegum orðum um starf ritara í þágu sögumálsins, en hann hafði í tvö undanfarin ár verið formaður nefndar þeirrar, er hafði það mál með höndum. Vara-forseti lagði til að Ásm. P. Jóhannsson taki sæti í sögunefndinni, en hann afsakaði sig frá þeirri útnefning. Dr. Sig. Júl. Jóhannesson stakk upp á séra Philip Pétursson, og var hann tilnefndur. Séra Egill H. Fáfnis og Thor Marvin lögðu til, að frekari útnefningum og kosningu í sögunefnd skuli frestað þar til kosning embættismanna hefði farið fram eftir hádegi þess sama dags. Var sú tillaga samþykt.

Var þá aftur vikið að 6. lið á dagskrá: Skýrslum deilda. Las Sveinn Thorwaldson þá skýrslu frá deildinni "Ísafold" í Riverton:

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar "Ísafold", Riverton, Man., 1939-40

Þjóðræknisdeildin "Ísafold" í Riverton, Man. varð árs gömul 23. nóv. 1940, svo um mjög mikið starf er ekki að ræða enn sem komið er. Tildrög að stofnun deildarinnar áttu þeir Dr. R. Beck, Ásm. P. Jóhannsson og séra V. J. Eylands. Fyrirlestrafund sinn héldu þeir 17. okt. 1939. Á þeim fundi var S. Thorwaldson, M.B.E., kosinn forseti, og svo kaus hann sér bráðabirgðarnefnd til að athuga möguleika til að stofna deild hér. Starfsfundinn sóttu um fjörutíu manns og eftir nokkrar umræður var ákveðið að stofnuð skyldi deild. Voru þessir kosnir í stjórnarnefnd:

Forseti ....S. Thorwaldson, M.B.E.
Vara-forseti ....Jón Sigvaldason
Ritari ....Kristín S. Benedictson
Vara-rit. ....Laura Eyjólfson
Fjármálarit. ....Eysteinn Árnason
Vara-fjármálarit. ....Magnús E. Johnson
Skjalavörður....Guttormur J. Guttormsson

Starfið hefir gengið vonum framar vel. Fimm opnir starfsfundir og nokkrir stjórnarnefndarfundir, hafa verið haldnir á árinu. Að félagsmálum loknum hefir farið fram skemtiskrá, og svo verið bornar fram al-íslenskar veitingar. Hafa flestir þessir fundir verið vel sóttir. Deildin er öllum þeim, sem skemt hafa mjög þakklát, og vil eg sérstaklega minnast á séra E. J. Melan og Guttorm skáld Guttormsson. Sá fyrnefndi sagði tvisvar sinnum ágrip af Íslendingasögum (Njálu og Laxdælu), sem var mjög vel tekið; sá síðarnefndi sagði ferðasögu um Chicago-för sína á síðastliðnum vetri, og var það mjög góð skemtun. Svo var afmæli deildarinnar haldið hátíðlegt 21. nóv. 1940. og flutti þá herra Ásm. P. Jóhannsson, byggingameistari, langt og skemtilegt erindi um Ísland og Íslandsferð sína á síðastliðnu sumri. Eldra fólkið fluttist í anda til gamla ættlandsins, en unga fólkið hlaut mikið fullkomnari mynd af landi feðra sinna. G. J. Guttormsson þakkaði komumanni fyrir skemtunina, og vil eg endurtaka það þakklæti hér. Meðlimum deildarinnar "Esjan" í Árborg var boðið að sækja þessa hátíð og voru nokkrir þaðan viðstaddir. Meðlimum deildarinnar "Ísafold" var boðið til Árborg 14. maí s.l. til að sækja skemtifund, sem deildin "Esjan" stofnaði til. Væri mjög vel til fallið að svoleiðis samband mætti eiga sér stað í framtíðinni.

Á fundinum, sem haldinn var 12. febrúar 1940, var deildinni send mynd af Matthíasi Jochumssyni, og einnig gefnir $10.00 sem brúkaðir skyldu í verðlaun til að safna nýjum meðlimum, hvorutveggja af velunnurum deildarinnar.

Íslensku-kenslu málið var rætt nokkrum sinnum, en sökum þess að ekki höfðu verið fáanlegar hæfilegar kenslubækur, var ekki byrjað á laugardagsskóla fyr en 9. nóv. 1940. Hafði þá forseti fengið töluvert af bókum, frá Þjóðræknisfélaginu. Þar sem daglega skólahúsið hefir ekki verið fáanlegt, hefir húsplássið verið frekar óhentugt, en aðsókn hefir verið ágæt, og eru á milli 70 og 80 börn innrituð og sýna þau mikinn áhuga. Fimm kennarar starfa við skólann og eru þessir: S. Thorwaldson, Kristín S. Benedictson, E. Árnason, Svava Einarsson og Marino Elíasson. Sá síð-

astnefndi kennir íslenska söngva. Öllum nemendum skólans voru gefin stríðssparnaðar skírteini og eitt frímerki, þegar skólinn byrjaði aftur eftir nýárið. Um áramót er meðlimatala 38 fullorðnir, að heiðursfélaga meðtöldum, og tólf börn og unglingar. Alls 50 meðlimir.

Er hér með sent gjald það, er deildinni ber að borga, sem er $18.75. Féhirðir sendir ekki skýrslu að þessu sinni, þar sem inntektir hafa aðeins verið meðlimagjöld.

Kristín S. Benedictson, ritari.

Riverton, Man. 15. febr. 1941.

Rev. V. J. Eylands,
ritari Þjóðræknisfél.,
776 Victor St., Winnipeg, Man.

Kæri Mr. Eylands,

Eg sendi þér hér með ársskýrslu deildarinnar "Ísafold" í Riverton, Man. fyrir árið 1940. Þessi skýrsla hefði átt að sendast miklu fyr, en ársfundi var frestað fyrir jólin vegna þess hvað fáir voru þá á fundi, og ársfundur var ekki haldinn fyr en 12. febrúar 1941.

Nýja starfsnefndin er þessi:

Forseti ....S. Thorwaldson, M.B.E.
Vara-forseti .... G. Sigmundson
Skrifari ....Kristín S. Benedictson
Vara-skrifari ....Gestur Vidal
Féhirðir ....Eysteinn Árnason
Vara-féhirðir ....Jón Sigvaldason
Skjalavörður ....Séra E. J. Melan

Nú gefum við öllum meðlimum, sem borga gjöld sín félagaspjöld.

Ef skýrslan kemur of seint fyrir Tímaritið, les frú Ólafía Melan, annar erindreki héðan, hana á þinginu.

Með bestu óskum um ánægjulegt þjóðræknisþing.

Vinsamlegast,
Kristín S. Benedictson, ritari.

Var skýrslan viðtekin með þakklæti, samkvæmt tillögu Ásmundar P. Jóhannssonar og Ara Magnússonar.

Mrs. S. E. Björnsson lagði fram skýrslu **Útbreiðslumálanefndar** í sex liðum:

Álit útbreiðslunefndar

Við undirrituð, sem valin voru til þess að semja ofangreint álit til athugunar þingsins leyfum okkur að leggja til:

1. Þingið lýsir ánægju sinni yfir því mikla og góða starfi, sem að forseti Þjóðræknisfélagsins og stjórnarnefndin í heild sinni hefir unnið á síðastl. ári í sambandi við útbreiðslumál félagsins.

2. Að stjórnarnefndinni sé falið að kjósa fimm manna nefnd, tvo úr nefndinni og þrjá frá deildum, til þess að stuðla að og taka þátt í gagnkvæmum heimsóknum deilda á þessu starfsári, sem nú fer í hönd.

3. Þingið lýsir yfir þakklæti sínu til íslensku blaðanna fyrir útbreiðslustarf þeirra.

4. Að þingið endurnýi þá ákvörðun, sem tekin var á síðasta þingi að sem mest sé frætt um það besta og heillaríkasta í þjóðlífi Íslands á vorri öld, og að sú fræðsla fari fram með eins mikilli fjölbreytni og mögulegt er: t. d. kvikmyndasýningum og málverkasýningum.

5. Þingið vill leggja aukna áherslu á íslensku kenslu og æfingar í íslenskum söngvum hvar sem því verður við komið, og felur stjórnarnefndinni að vinna að því máli að svo miklu leyti sem unt er.

6. Þingið óskar þess að stjórnarnefndin beiti sér fyrir aukinni samvinnu milli deilda og lestrarfélaga í bygðunum; ef unt er að koma í framkvæmd samstarfi milli ofangreindra félaga.

Á þjóðræknisþingi í Winnipeg
25. febrúar, 1941.

Marja Björnson
Gísli Sigmundson
S. S. Laxdal
Thorarin Marvin
B. Dalman.

Guðmann Levy og Gunnbjörn Stefánsson lögðu til að nefndarálitið sé tekið fyrir lið fyrir lið. Var tillagan samþykt. Fyrsti liður var samþyktur samkvæmt tillögu Dr. S. E. Björnsons og Elíasar Elíassonar; forseti vék úr sæti sínu og ræddi annan lið, og var hann síðan samþyktur samkvæmt tillögu H. Hjaltalíns og B. Thorwaldsons.

3., 4., 5. og 6. liður voru síðan lesnir hver fyrir sig og samþyktir umræðulaust. Var nefndarálitið síðan í heild samþykt, og málið þannig afgreitt af þinginu.

Þingheimi var á það bent, að frumsýning myndarinnar "The People of Canada" færi fram í Tivoli leikhúsinu kl. 4 e. h þennan dag, og þinginu væri boðið að senda tvo fulltrúa til að sækja sýning þessa. Ritari og séra Guðmundur Árnason lögðu til að séra Egill H. Fáfnis og Ragnar H. Ragnar séu tilnefndir til að sækja sýning þess; var það samþykt. Var nú komið að hádegi, og fundi því frestað til kl. 1.30 síðdegis, samkvæmt tillögu Ásm. P. Jóhannssonar og S. S. Laxdal.

SJÖUNDI FUNDUR

Sjöundi þingfundur var settur laust eftir kl. 1:30 s. d. Fundargjörningur árdegis fundar var lesinn og samþyktur. Séra Guðmundur Árnason lagði fram álit um samvinnumál við Ísland, í fjórum liðum:

Nefndarálit í samvinnumálinu

Nefndin leyfir sér að leggja fyrir þingið eftirfylgjandi álit og tillögur:

I.

Nefndin lýsir ánægju sinni yfir því, að þrír merkir Vestur-Íslendingar, ásamt konum sínum, hafa heimsótt Ísland sem gestir Þjóðræknisfélags Íslands og Eimskipafélagsins á síðastliðnu ári. Þessir menn eru: Gunnar Björnsson, sem var gestur Þjóðræknisfélagsins, og þeir Árni Eggertson og Ásm. P. Jóhannsson, sem voru gestir Eimskipafélagsins. Skoðar hún þessar heimsóknir sem mikilvægan þátt í samvinnu Íslendinga austan hafs og vestan.

II.

Einnig stunda fleiri íslenskir námsmenn nú nám við háskóla í Canada og Bandaríkjunum en nokkru sinni fyr. Má skoða þá alla sem fulltrúa íslensku þjóðarinnar hér vestra. Vill nefndin leggja til að þingið lýsi ánægju sinni yfir því, að tveir þessara manna, þeir Þórhallur Ásgeirsson og Dr. Friðgeir Ólason flytja erindi á þessu þingi; og leggur hún til, að stjórnarnefnd félagsins geri alt, sem hún getur, til þess að gera þessum mönnum dvölina hér vestra ánægjulega, og greiði götu þeirra á allan hátt, sem hún getur og þeir kunna með að þurfa.

III.

Viðvíkjandi tillögum og bendingum, sem felast í meðfylgjandi bréfi frá stjórn Þjóðræknisfélags Íslendinga til stjórnarnefndar Þjóðræknisfélags Vestur-Íslendinga, dagsett 27. jan. 1941, vill nefndin benda á, að flestar þeirra eru þess eðlis, að þurfa að athugast rækilega. Vill nefndin leggja til að stjórnarnefndin taki þessar bendingar til íhugunar og reyni að hagnýta þær, eftir því sem unt er. Sérstaklega vill þó nefndin leggja til að tilboði hr. Steingríms Arasonar, sem nú er í New York, um að ferðast meðal Vestur-Ísl. og flytja fyrirlestra og sýna hreyfimyndir frá Íslandi, ef kringumstæður hans leyfa, sé gaumur gefinn, eftir því sem nefndin sér sér fært að styrkja hann til fararinnar, beinlínis eða óbeinlínis.

IV.

Viðvíkjandi ósk Þjóðræknisfélags Ísl. um að send verði 300—400 af Tímaritinu, til útbýtingar meðal meðlima félagsins, vill nefndin skora á stjórnarnefndina, að verða við þessu, ef mögulegt er, og jafnvel að auka upplagið, ef nauðsyn krefur, þó að það hafi nokkurn aukakostnað í för með sér.

Dagsett 26. febrúar 1941.

Guðm. Árnason
Árni Eggertson
S. Thorvaldson
G. L. Jóhannson
Ó. Pétursson.

Jóhannes Húnfjörð og Ásm. P. Jóhannsson lögðu til að nefndarálitið sé tekið fyrir lið fyrir lið. Var það samþykt.

Fyrsti liður var lesinn og samþyktur; annar liður sömuleiðis.

Þriðji liður var lesinn og ræddur af þeim Ásm. P. Jóhansson og Elías Elíasson. Lögðu þeir til að nafni Vigfúsar Sigurgeirssonar sé bætt inn í þennan lið, og tilboð hans athugað af stjórnarnefndinni. Var síðan samþyktur með téðri breyting. Fjórði liður var síðan lesinn og samþyktur, og að síðustu nefndarálitið í heild sinni.

Árni G. Eggertson, K.C. reifaði **Stríðs sparnaðar skírteina málið.** Kvað hann takmark stjórnarinnar að safna 2 miljónum dala í Canada til þessara þarfa, af þeirri upphæð væri Manitoba-fylki ætlað að safna $520,000. Kvað ræðumaður það vaka fyrir nefnd þeirri, er þetta mál hefir með höndum að safna eins mörgum áskriftum og unt væri. Kvað hann Íslendinga hafa tækifæri til að sýna á þennan hátt áhuga sinn fyrir þeim málstað, sem hér væri um að ræða. Hugmyndin væri að safna $500.00 á meðal Íslendinga á þessum slóðum. Forseti þakkaði ræðumanni erindi hans og fræðslu um þetta mál.

Var nú kominn tilsettur tími fyrir kosningar embættismanna, og það atriði því tekið fyrir. Mrs. H. Lindal gjörði fyrirspurn um það hvort henni mundi heimilt að fara með 7 atkvæði frá Icelandic Junior League. Framsögumaður kjörbréfanefndar taldi þetta ekki hægt, lögum samkvæmt. Las skrifari þá, samkvæmt tilmælum forseta, 21. grein aukalaga félagsins sem fjallar um kjörgengi fulltrúa.

Séra Guðmundur Árnason lagði fram **skýrslu útnefninganefndar**, á þessa leið:

Útnefningarnefndin mælir með eftirfylgjandi mönnum í embætti fyrir komandi ár:

Fors.—Dr. Richard Beck
Vara-fors.—Gísli Jónsson
Ritari—séra Valdimar J. Eylands
Vara-rit.—Páll S. Pálsson
Féhirðir—Árni Eggertsson
Vara-féh.—Ásm. P. Jóhannsson
Fjármálar.—Guðmann Levy
Vara-fjármálar.—Sveinn Thorvaldsson
Skjalavörður—Ól. Pétursson
Endurskoð.—Grettir L. Jóhannsson.

Dagsett 26. febr. 1941.

G. L. Jóhannsson
E. H. Fáfnis
E. H. Fáfnis
G. Árnason.

Sömuleiðis var Grettir konsúll Jóhannsson útnefndur af nefndinni sem yfirskoðunarmaður fyrir næstu tvö ár.

Ólafur Pétursson og Arnljótur Ólson lögðu til að útnefningu til forseta embættis sé lokið. Var tillagan samþykt í einu hljóði. Lýsti vara-forseti, Gísli Jónsson, þá núverandi forseta Dr. Richard Beck rétt kosinn til forseta fyrir næsta ár. Var þeirri tilkynning tekið með lófaklappi af þingheimi.

Gísli Jónsson hafði verið útnefndur til vara-forseta af nefndinni. Ari Magnússon og Gísli Sigmundson tilnefndu **Dr. S. E. Björnson**; J. Húnfjörð og Elías Elíasson tilnefndu **Ásmund P. Jóhannsson**; Ásmundur P. Jóhannsson og S. S. Laxdal tilnefndu **séra Valdimar J. Eylands.** Hjörtur Hjaltalín og Guðmann Levy lögðu til að útnefningum til varaforseta embættis skyldi lokið. Var tillagan samþykt.

Var nú gengið til atkvæða um varaforsetaembættið. Forseti tilnefndi sem teljara þá: Guðmann Levy, Árna G. Eggertson, Egil H. Fáfnis og Philip Pétursson.

Grettir konsúll Jóhannsson lagði fram til þingsályktunar: That the Icelandic League of Am. in convention assembled instruct its Secretary to write letters of appreciation to the Winnipeg Free Press and The Winnipeg Tribune for courteous reportings and generous display of the proceeding and doings of this convention."

Var þingsályktunartillaga þessi samþykt, samkvæmt tillögu framsögumanns og Árna Eggertssonar. Teljarar lýstu því nú að enginn hefði verið kosinn til varaforseta í fyrstu umferð kjörseðla. Grettir L. Jóhannsson og Dr. Sveinn Björnson lögðu til að sá sem fæst atkvæði hefði hlotið, falli úr við næstu umferð. Var það samþykt. Var þá aftur gengið til atkvæða um þá. Gísla Jónsson, Svein Björnson og Valdimar J. Eylands.

Á meðan talning atkvæða fór fram kvaddi forseti sér hljóðs og þakkaði aðstoðar-féhirðir í sambandi við ágætt starf hans í þágu Tímarits félagsins. Var tekið undir það með því að allir stóðu á fætur, samkvæmt tillögu Elíasar Elíassonar. Flutti aðstoðar féhirðir Ásmundur P. Jóhannsson þinginu ávarp. Hvatti hann félagsmenn til að láta auglýsendur njóta viðskifta sinna að öðru jöfnu, og láta þá á þann hátt vita að stuðingur þeirra sé að nokkru metinn. Kvað hann $2,077.00 hafa komið inn fyrir auðlýsingar í þetta sinn, en $1855.00 á síðastliðnu ári. Var þessum upplýsingum tekið með miklu lófaklappi af þingheimi.

Komu nú talningamenn aftur með þá tilkynning að enginn hefði enn hlotið nauðsynlegan meiri hluta til varaforseta kosningar. Samkvæmt áðurnefndri tillögu um atkvæðafjölda kandidatanna, voru nú eftir í kjöri þeir Gísli Jónsson og Dr. Sveinn E. Björnson. Árni G. Eggertson, K.C., kvað tilhlýðilegt að þingsályktunartillaga væri samin til að þakka hermönnunum starf þeirra. Lagði hann því næst fram eftirfylgjandi tillögu:

Resolved, that the Icelandic National League of America expresses its deep and heartfelt appreciation to all members of His Majesty's forces serving in Canada and overseas and sends its greetings.

Var tillagan samþykt með því að allir stóðu á fætur.

Las Ásmundur P. Jóhannsson þá skýrslu fjármálanefndar þingsins:

Fjármálanefndin hefir yfirfarið endurskoðaðar skýrslur embættismanna Þjóðræknisfélagsins og finnur ekkert við þær að athuga og leggur til að þær séu viðteknar og samþyktar eins og þær liggja fyrir.

Á þingi Þjóðræknisfél. 26. febr. 1941.

Á. P. Jóhannsson
Ó. Pétursson
S. Thorvaldson.

Var skýrsla þessi samþykt samkvæmt tillögu framsögumanns og J. Húnfjörðs.

Talningamenn komu nú fram með þá

tilkynning að Dr. Sveinn Björnson hefði hlotið meiri hluta atkvæða til varaforseta embættisins. Var hann þá lýstur rétt kjörinn vara-forseti. Þá lá fyrir kosning ritara. Útnefninganefnd hafði tilneft séra Valdimar J. Eylands. Arnljótur Ólson og Fred Swanson lögðu til að útnefning skyldi lokið. Var tillagan samþykt í einu hljóði. Var ritari því lýstur endurkosinn til þess embættis. Til vararitara hafði verið tilnefndur Páll S. Pálsson. Fred Swanson og Ari Magnússon tilnefndu Dr. Sig. Júl. Jóhannesson. Var útnefningum til þessa embættis þá lokið samkvæmt tillögu frá Arnljóti Olson. Var þá gengið til atkvæða um þá Pál S. Pálsson og Dr. Sig. Júl. Jóhannesson til skrifara embættis.

Á meðan á kosningu stóð, lagði Mrs. Einar Páll Jónsson fram álit fræðslumálanefndar í fjórum liðum:

Álit fræðslumálanefndar

Nefndin leggur til að eftirfarandi tillögur séu samþyktar:

1. Þingið telur kenslu í íslenskri tungu, sögu, bókmentum og söng, meginþættina í vernd og viðhaldi þjóðernis vors í Vesturheimi og mælir eindregið með því að stjórnarnefnd styðji eftir föngum fræðslu í þessum greinum.

2. Þingið felur stjórnarnefnd að leita aðstoðar fræðslumálastjóra Íslands um útvegun hentugra íslenskra kenslubóka og lesbóka. Þeir kennarar, sem fást við íslensku kenslu hafa látið í ljósi hve mjög það hamli kenslunni að hafa ekki hentugar lesbækur, sem flokkaðar væru samkvæmt kunnáttustigi barnanna á líkan hátt og ensku lesbækurnar í barnaskólunum. Það dregur úr áhuga barnanna fyrir lærdómnum, ef þau lesa altaf í sömu bókinni; þeim finst þá að þau séu ekki að ná neinum framförum. Við höfum hugmynd um að lesbókum í barnaskólum á Íslandi sé útbýtt ókeypis til barnanna. Það mætti því ef til vill fá þær ódýru verði, ef leitað væri aðstoðar fræðslumálastjóra Íslands. Þessi tillaga hefir oft komið fram á þingi áður, en hefir borið lítinn árangur. Þingið mælist því eindregið til að hún verði tekin alvarlega til greina af stjórnarnefnd og sýndur verði virkur áhugi fyrir þessu máli.

3. Þingið álítur að það myndi hafa mikil áhrif á framtíð þessa máls, að fá Steingrím Arason til þess að ferðast um íslenskar bygðir á þeim tíma sem íslenskir skólar eru starfræktir til þess að vekja áhuga og stuðla að frekari skipulagningu kenslustarfsins. Steingrímur Arason hefir samið og gefið út margar ágætar lesbækur fyrir börn og unglinga og hefir verið kennari við kennaraskólann í Reykjavík í mörg ár. Hann er því ef til vill einn sá færasti maður, sem völ er á til þess að skipuleggja kenslustarfsemina. Þingið beinir því þeim tilmælum til stjórnarnefndar, að hún rannsaki hvert mögulegt sé að fá Steingrím Arason hingað norður meðan hann er hér vestan hafs.

4. Þingið vottar innilegt þakklæti sitt öllum þeim, sem unnið hafa að íslensku kenslu, ennfremur Bandalagi lúterskra kvenña fyrir það verk, sem það hefir gert í sambandi við samkepni í framsögn íslenskra ljóða og síðast en ekki síst vill þingið þakka Ragnari H. Ragnar fyrir hans ágæta söngkenslustarf í þágu íslenskrar æsku.

26. febrúar 1941.

Ingibjörg M. Jónsson
H. Ólafsson
Einar Magnússon
Gunnar Sæmundson.

Ari Magnússon og Dr. S. E. Björnson lögðu til að nefndarálitið sé viðtekið í heild sinni. Var það samþykt og málið þannig afgreitt af þinginu.

Þá lagði Gunnbjörn Stefánsson fram bókasafnsskýrslu í þremur liðum:

Nefndarálit bókasafnsnefndar.

1. Að deildin "Frón" sé beðin að semja skrá yfir þær bækur, sem safnið á fleiri en eitt eintak af.

2. Að verðmætar gamlar bækur, sem safnið á og kynnu að berast því séu eigi gefnar til hins íslenska bókasafns Manitoba Háskólans né neinna annara stofnana á meðan bókasafnið er starfrækt af deildinni "Frón."

3. Vér teljum það mikla þörf, að bætt sé við safnið nýjum bókum. Að Þjóðræknisfél. heimili bókasafni "Fróns," eins og að undanförnu, að kaupa bækur frá Íslandi fyrir þá peninga, sem inn koma fyrir sölu á Tímaritinu heima á Íslandi.

G. Stefánsson
H. T. Hjaltalín
Bergth. Thorvardson.

Sveinn Pálmason og Nikulás Ottenson lögðu til að skýrslan sé samþykt í einu lagi. Ásmundur P. Jóhannsson og J. Húnfjörð gjörðu breytingartillögu um að skýrslan sé tekin fyrir lið fyrir lið. Var breytingartillagan samþykt.

Fyrsti liður var lesinn og samþyktur í einu hljóði.

Annar liður var lesinn og ræddur um hríð. Ásmundur P. Jóhannsson og Friðrik Kristjánsson gjörðu breytingartillögu um að þetta ákvæði nái aðeins til eins árs. Ólafur Pétursson og Arnljótur Olson gjörðu breytingartillögu við breytingartillögu að þessi liður sé feldur úr. Urðu nú enn umræður um málið og tóku þessir til máls: Séra Guðm. Árnason, Gunnbjörn Stefánsson, Á. P. Jóhannsson, Sveinn Pálmason og séra Rúnólfur Marteinsson. Var loks borin upp breytingartillaga Ólafs Péturssonar um að sleppa umræddum lið úr nefndarálitinu. Var hún samþykt.

Þriðji liður var lesinn og ræddur. Ákveðið var að vísa þessum lið til fjármálanefndar, samkvæmt tillögu Á. P. Jóhannssonar og J. Húnfjörðs. Nefndarskýrslan síðan samþykt með áorðnum breytingum.

Teljarar gáfu nú þá skýrslu að Dr. Sig. Júl. Jóhannesson hefði hlotið meirihluta atkvæða til varaskrifara embættis. Var hann því lýstur rétt kjörinn til þess embættis.

Til féhirðis hafði verið útnefndur Árni Eggertson. Var hann kosinn gagnsóknarlaust. Varaféhirðir var kosinn Ásmundur P. Jóhannsson gagnsóknarlaust. Guðmann Levy var kosinn fjármálaritari gagnsóknarlaust. Sveinn Thorvaldson, M.B.E., var kosinn varafjármálaritari gagnsóknarlaust. Ólafur Pétursson var kosinn skjalavörður gagnsóknarlaust. Grettir L. Jóhannsson var kosinn yfirskoðunarmaður til tveggja ára án gagnsóknar.

Guðmann Levy lagði fram skýrslu útgáfunefndar:

Álit útgáfunefndar

1. Útgáfunefnd leggur til að Tímarit Þjóðræknisfélagsins sé gefið út á næsta ári í svipuðu formi og það sem verið hefir.
2. Að framkvæmdarnefndinni sé falið að ráða ritstjóra þess, og sjá að öðru leyti um útgáfu þess.
3. Þingið vottar auglýsingasafnanda, hr. Á. P. Jóhannssyni þakklæti sitt fyrir framúrskarandi dugnað við söfnun auglýsinga í síðasta hefti Tímaritsins.
4. Þar sem nóg upplag er til að "Baldursbrá," leggur nefndin til að áhersla sé lögð á að selja það, áður en ráðist er í frekari útgáfu.

Guðmann Levy
Mrs. Erickson
B. E. Johnson
C. Indriðason
Mrs. H. F. Danielsson.

Var ákveðið að taka skýrslu þessa til athugunar lið fyrir lið, samkv. tillögu Ara Magnússonar og Arnljótar Olsons.

Fyrsti liður var lesinn og ræddur af þeim Ara Magnússon, Nikulás Ottenson og H. Hjaltalín, og síðan samþyktur samkvæmt tillögu S. S. Laxdal og H. Hjaltalín.

Annar liður var lesinn. Ari Magnússon og Arnljótur Ólson gjörðu breytingartillögu við þennan lið þess efnis að þinginu sé falið að kjósa nefnd til að sjá um útgáfu Tímaritsins, ásamt ritstjóra. Breytingartillagan var borin upp og feld. Liðurinn var síðan samþyktur samkvæmt tillögu séra Guðm. Árnasonar og J. Húnfjörðs.

Þriðji liður var lesinn og samþyktur.

Fjórði liður sömuleiðis, og svo skýrslan í heild sinni.

Þá var gengið til kosninga um menn í Sögunefnd. Var samþykt að taka fyrir aftur þriðja liðinn í áliti sögunefndar þingsins. Var samþykt breytingartillaga frá Árna Eggertssyni og Thor Marvin um að 11 manna nefnd sé kosin til að hafa söguritunarmálið með höndum. Hlutu þessir kosningu:

Séra Philip Pétursson (Tilnefndur fyr á þinginu).
Séra Guðmundur Árnason (Tilnefndur fyr á þinginu).
Mrs. Hannes Lindal.
Séra Egill H. Fáfnis.
Dr. Sig. Júl. Jóhannesson.
Soffonias Thorkelsson.
Sveinn Pálmason.
Einar Páll Jónsson.
Dr. Richard Beck.
Séra Rúnólfur Marteinsson.
Gísli Johnson.

Hinn síðastnefndi skoraðist síðan undan kosningu í nefnd þessa.

Í Minjasafnsnefnd voru endurkosnir Bergþór E. Johnson, Davíð Björnsson og S. W. Melsted.

Í nefnd til að safna þjóðlegum fræðum voru kosnir: séra Sigurður Ólafsson, séra Guðm. Árnason, J. J. Bíldfell, Árni Magnússon, séra Egill H. Fáfnis.

Rithöfundasjóðsnefnd var endurkosin með þeirri breyting að Gunnbjörn Stefánsson skipar sæti séra Jakobs Jónssonar.

Útnefningarnefnd var endurkosin og hana skipa: G. L. Jóhannsson, séra Egill H. Fáfnis, séra Guðmundur Árnason.

Leifs styttu nefndin var endurkosin, og skipa hana: Ásm. P. Jóhannsson, séra Guðm. Árnason og Sveinn Thorvaldson.

Var fundi síðan frestað til kl. 8 e. h.

samkvæmt tillögu Ásmundar P. Jóhannssonar og Arnljótar Olsons.

SJÖUNDI FUNDUR

Klukkan laust eftir átta var síðasti þingfundur settur. Ritari las fundarbók síðasta fundar og var hún samþykt athugasemdalaust. Var þá fundarhlé uns skemtiskrá kvöldsins hefði farið fram, samkvæmt tillögu Ásmundar P. Jóhannssonar og S. S. Laxdal. Fór því næst fram fjölbreytt skemtiskrá undir stjórn forseta. Karlakór Íslendinga í Winnipeg söng nokkur lög undir stjórn Ragnars H. Ragnar; Mrs. Irene Thorolfson spilaði á fiðlu, og Dr. Friðgeir Ólason flutti erindi um "Stefnur og strauma í íslenzku þjóðlífi." Að lokinni skemtiskrá kynti skrifari ungfrú Maríu Markan, hina víðfrægu íslenzku söngkonu, sem þá var nýkomin til bæjarins. Ávarpaði hún þingheim nokkrum orðum. Skrifari lagði þá til, samkvæmt tillögu framkvæmdarnefndar að þeir séra Rúnólfur Marteinsson og kafteinn Sigtryggur Jónasson skyldu sæmdir heiðursfélagaskírteini félagsins, hinum æðsta heiðri, sem félagið á yfir að ráða. Var tillagan studd af fráfaranda varaforseta, Gísla Jónssyni, og samþ. í einu hljóði. Forseti afhenti því næst séra Rúnólfi skírteini hans, en hann ávarpaði þingheim nokkrum vingjarnlegum orðum. Skrifari bar fram tillögu um að fela framkvæmdarnefnd afgreiðslu þeirra mála er kynnu að hafa gleymst, eða vera ólokið á þingi þessu. Var það samþykt. Sömuleiðis var ritara heimilað með tillögu varaforseta, studdri af ýmsum að færa til bókar síðasta fundargjörning. Mælti forseti þá nokkur uppörvunar og kveðjuorð til þingsins, og þakkaði þingmönnum ljúfa samvinnu. Lét hann svo slíta þingi með því að allir sungu þjóðsöngva Íslands og Canada. Lýsti hann síðan hinu tuttugasta og öðru ársþingi Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi slitið.

Richard Beck, forseti **Valdimar J. Eylands, skrifari.**

Athugasemd

Á blaðsíðu 58 hér að framan er þetta sagt í sambandi við Rhodesverðlaunin: ". . . hefir aðeins einn annar Íslendingur hlotið þau hér í Canada . . . og enginn annara þjóða innflytjenda sonur, *svo eg viti.*" Síðan þetta var prentað, hefir gagnfróður maður, sem hefir alt þetta á fingrum sér, bent mér á, að einn Norðmanns sonur, einn þýskur Mennóníti og að minsta kosti þrír Gyðingar hafi hlotið þennan námsstyrk. Um Júðana verður varla sagt, að þeir eigi nokkurt eitt föðurland. Þeir eru allra landa fólk, og að sumra mannfræðinga áliti fult eins mikið trúflokkur eins og kynflokkur. En hvernig sem á þetta er litið, verður eigi með sanni sagt, að Íslendingar séu vanskiftir af þessum heiðri, þegar tekið er tillit til hlutfallstölu þeirra við aðrar innfluttar þjóðir hér í landi.

Guðm. J. Jónasson
Magnús Jónasson
Kristján Kristjánsson
Kristján G. Kristjánsson
Thora Kristjánsson
Helgi Laxdal
Sigmundur Laxdal
G. A. Leifur
Sveinn Northfield
J. H. Norman
Alli Magnússon
Stefán Melsted
Haraldur Ólafsson
S. F. Ólafsson
B. F. Olgeirsson
Tryggvi Paulson
Bjarni Pétursson
Joe Peterson
Oskar Peterson
Helgi Reykdal
Rev. H. Sigmar
H. B. Sigurðsson
Mrs. Kristjana Sigurðsson
W. M. Sigurðsson
Fred Snowfield
Magnús Snowfield
J. S. Snydal
Björn Stefánsson
M. A. Thorfinnsson
Hjalti B. Thorfinnsson
Snorri M. Thorfinnsson
Th. Thorfinnsson
T. S. Thorfinnsson
Rev. N. S. Thorlaksson
Gamalíel Thorleifsson
Próf. Thomas Thorleifsson
O. K. Thorsteinsson
B. S. Thorvardsson
T. M. Thorsteinsson

"Esjan"

Árborg, Man.

Björn G. Anderson
Mrs. Gunnar Alexanderson
Miss Hildur Árnason
Einar Benjamínsson
Eiríkur Bjarnason
Mrs. Solveig Bjarnason
Björn Björnsson
Mrs. Björn Bjarnason
Miss Jóna María Björnson
Dr. S. E. Björnson
Mrs. S. E. Björnson
T. O. Björnson
Mrs. Dísa Brandson
Einar Einarsson
Tímoteus Böðvarsson
G. O. Einarsson
G. S. Einarsson
Gunnar Einarsson
K. O. Einarsson
Mrs. Dísa Eiríksson
Elías Elíasson
Sigurður Finnson
Thor Fjeldsted
Kristm. N. S. Friðfinnson
Thorarinn Gíslason
Elli Guðmundson

Guðm. S. Guðmundson
Jón Gunnarsson
Gunnlaugur Hólm
Lúlli Hólm
E. G. Ingaldson
Böðvar H. Jakobsson
Helgi B. Jakobsson
Sigmundur Jóhannson
Valdi Jóhannesson
Baldvin Jónsson
Mrs. Andrea Johnson
Miss Sella Johnson
Jónas J. Jónasson
Marteinn M. Jónasson
Thor Lífman
Jakob F. Lindal
Mrs. Guðrún Magnússon
Mrs. Kristiana Magnússon
Gestur Oddleifsson
Sr. Sigurður Ólafsson
Haraldur Pálsson
Vilhelm Pálsson
Thorgrímur Pálsson
B. M. Paulson
Mrs. Aldís Pétursson
Franklin Pétursson
Guðmundur Pétursson
Jóhannes Pétursson
Mrs. Emma von Renesse
Svani Sigfússon
S. A. Sigurðson
Bjarni Sigvaldason
Björn I. Sigvaldason
Guðni Sigvaldason
V. Sigvaldason
Guðjón Stefánsson
Páll Stefánsson
Sigurður Stefánsson
Sveinn Sveinsson
Gunnar Sæmundsson
Jóhann Sæmundsson
Þóra Vigfússon
Sigurður Vopnfjörð

"Ísland"

Brown, Man.

Óli Björnsson
J. J. Gillis
Ragnar Gillis
Andy Gíslason
J. M. Gíslason
Lárus Gíslason
Th. J. Gíslason
Mrs. Th. J. Gíslason
Leonard Helgason
Jóhannes H. Húnfjörð
J. J. Húnfjörð
Halldór Johnson
J. B. Johnson
Mrs. J. B. Johnson
Sæunn Kristjánsson
Óli Lindal
Mrs. J. F. Gíslason
Í. M. Ólafsson
Sigurður Ólafsson
W. Ólafsson
Mrs. Paulina Sigurðsson
Miss Petrína Sigurðsson
Jónatan Thomasson
Thomas Thomasson
Valdimar S. Thorláksson

"Iðunn"

Leslie, Sask.

Mrs. Stefán Anderson
Helgi Árnason
Jón Árnason
Rósmundur Árnason
Vigfús Árnason
Björn Axfjörð
Bergþór Björnsson
Skúli Björnsson
Bjarni Davíðsson
Kristján Erlendson
Andrés Eyjólfson
Gabríel Gabríelsson
Jón Guðmundson
Páll Guðmundsson
Þorsteinn Guðmundsson
Mrs. T. Halldórsson
Jón Hallson
Stefán Helgason
Mrs. Jón Janusson
Jón Jóhannesson
Jón Jóhannsson
Páll Magnússon
Jón Magnússon
N. A. Narfason

Fred Nordal
S. G. Nordal
Ellert Ólafsson
Jón Ólafsson
Stefán Ólafsson
Valdimar Pálsson
Mrs. Anna Sigbjörnsson
Sigbjörn Sigbjörnsson
Jóhann Sigbjörnsson
Grímur Sigurðsson
H. G. Sigurðsson
G. Stefánsson
Guðmundur Stefánsson
H. Thorsteinsson

"Frón"

Winnipeg, Man.

Stefán Abrahamsson
Mrs. S. Árnason
Jochum Ásgeirsson
Jón Ásgeirsson
Mrs. Oddný Ásgeirsson
Dr. Kristján Austman
Mrs. Kr. Austman
Dr. Kristján Backman
Mrs. Kristján Backman
Mrs. Salome Backman
Gunnar Baldvinsson
Arinbjörn S. Bardal
Mrs. Nanna Bauer
Jóhann Beck
Mrs. Vigfúsína Beck
S. Benjamínsson
Rafnkell Bergson
Gísli Bergvinsson
Þorkell Bergvinsson
J. J. Bíldfell
Guðm. M. Bjarnason
H. Bjarnason
Mrs. Ingibj. Bjarnason
Ólafur Bjarnason
P. K. Bjarnason
Sigurður Bjarnason
Andrés J. Björnsson
Davíð Björnsson
Ívar Björnsson
Mrs. Lárus Björnsson
Mrs. A. I. Blöndal
Magnús Brandson
Gunnar Brynjólfsson
Mrs. Ingibjörg Butler
Mrs. Anna Cameron
Miss Friðmunde Christie
Sigurjón Christopherson
Hjálmur Daníelsson
Mrs. Hólmfr. Daníelsson
Mrs. Ragnh. Davíðsson
Mrs. S. W. Edinger
Árni Eggertson
Árni G. Eggertson
Mrs. Guðlaug Eggertson
Jón Einarsson
Stefán Einarsson
Guðm. Eiríksson
Mrs. Guðm. Eiríksson
Sigurður Einarsson
Mrs. Jóhanna Ellis
Leifur Ellison
Gunnar Erlendson
Mrs. Kr. Erlendson
Miss V. Eyjólfsson
Guðm. E. Eyford
G. Finnbogason
Mrs. St. Finnbogason
Bjarni Finnson
Mrs. G. Gillies
Mrs. A. Gíslason
Mrs. Hallbera Gíslason
Hjálmar Gíslason
Mrs. Sveinbj. Gíslason
Mrs. G. Goodman
Mrs. Jóna Goodman
Mrs. Sesselja Gottskálkson
Ásgeir Guðjohnsen
Gunnar Guðmundsson
Jón G. Gunnarsson
Mrs. Guðr. Gunnlaugsson
Miss Elín Hall
Miss Anna Halldórsson
Mrs. Anna Halldórsson
Halldór Halldórsson
Siggi Halldórsson
Mrs. Ásta Hallson
Páll Hallson
Kristján Hannesson

Karl Hanson
Stefán Hanson
Thorleifur Hanson
Einar Haralds
Mrs. Oddný Helgason
Mrs. Jóhanna Hólm
Mrs. Guðm. Ingjaldsson
Miss Sigríður Jakobsson
Steindór Jakobsson
Á. P. Jóhannsson
Mrs. Á. P. Jóhannsson
Gunnlaugur Jóhannsson
Mrs. Guðr. Jóhannsson
Grettir L. Jóhannsson
K. W. Jóhannson
Stefán Jóhannsson
Mrs. J. Jóhannesson
Alex. Johnson
Mrs. Alex. Johnson
Miss Anna Johnson
B. E. Johnson
Mrs. B. E. Johnson
Björg Johnson
Einar P. Jónsson
Mrs. Einar P. Jónsson
Gísli Jónsson
Mrs. Guðrún Johnson
Mrs. Helga Johnson
Mrs. Henrietta Johnson
Helgi Johnson
K. H. Johnson
Magnús Johnson
Oddfríður Johnson
Miss Sigrún Johnson
Símon Johnson
Þorl. Johnson
Þórdís Johnson
Karl Jónasson
Snorri Jónasson
Mrs. Snorri Jónasson
Jón Jónatansson
Mrs. Jón Jónatansson
Friðrik Kristjánsson
Miss Hlaðg. Kristjánsson
Jakob F. Kristjánsson
Mrs. J. F. Kristjánsson
Lúðvík Kristjánsson
Kristján Kristjánsson
S. B. Kristjánsson
H. V. Lárusson
Guðmann Levy
Mrs. Margrét Levy
Hannes J. Lindal
Mrs. Hannes J. Lindal
Lýður S. Lindal
Mrs. Una Th. Lindal
Mrs. Svava S. Lindal
W. J. Lindal, K.C.
Mrs. J. McAfee
Agnar Magnússon
Ari G. Magnússon
Böðvar Magnússon
Guðmundur Magnússon
Jóhann Magnússon
Jón Magnússon
Mrs. Jón Magnússon
Magnús Magnússon
Magnús E. Magnússon
Ólafur Magnússon
Miss Steinunn Magnússon
Jón Markússon
Mrs. Helgi Marteinsson
Mrs. Ingunn Marteinsson
Loftur Matthews
Mrs. Guðr. Mýrman
Mrs. S. Nordal
Mrs. Sigurður Oddleifsson
Mrs. Ásta Oddson
Miss K. Oddson
Mrs. Sesselja Oddson
Valgerður Oddson
Mrs. Anna Ólafsson
Mrs. Áslaug Ólafsson
Jón Ólafsson
Mrs. Th. Ólafsson
Tryggvi J. Oleson
Mrs. Vilborg Oliver
A. B. Olson
N. Otteson
Sveinn Pálmason
P. S. Pálsson
Mrs. P. S. Pálsson
Miss Margrét Pálsson
Miss Stefanía Pálsson
Sigfús Pálsson
Mrs. A. Paulson
Hannes Petursson
Jóh. K. Petursson
Mrs. Jóhanna Pétursson

Ólafur Petursson
Sr. Philip Petursson
Mrs. Hólmfr. Petursson
Miss Margrét Petursson
Ólafur Petursson
Pétur Jónas Petursson
Thorv. Petursson
Ragnar H. Ragnar
Jóhann Sigmundsson
Mrs. Jóhann Sigmundsson
Mrs. Bárður Sigurðsson
Eiríkur H. Sigurðsson
Mrs. Jódís Sigurðsson
Miss Guðbj. Sigurðsson
Guðm. Sigurðsson
Mrs. Guðrún Sigurðsson
Halldór Sigurðsson
Kristján Sigurðsson
Mrs. Sigríður Sigurðsson
Mrs. Sigurþór Sigurðsson
Hreiðar Skaftfeld
Magnús Skaftfeld
Dr. A. N. Sommerville
Björn Stefánsson
Guðm. A. Stefánsson
Gunnbjörn Stefánsson
Ingi Stefánsson
Ragnar A. Stefánsson
Mrs. Rannveig K. Stefánsson
Guðm. Strandberg
Eyjólfur Sveinsson
Hans Sveinsson
Mrs. Hans Sveinsson
Mrs. Ovida Sveinsson
J. J. Swanson
Mrs. S. Sölvason
Einar Thompson
Miss Solveig Thompson
Eiríkur Thorbergsson
Guðm. Thordarson
Mrs. Thorg. Thordarson
Páll Thorgrímsson
Fred Thorkelsson
Soffonías Thorkelsson
Mrs. Jóhanna Thorkelsson
Sigurjón Thorkelsson
Carl Thorláksson
Mrs. Hlaðg. L. Thorláksson
Mrs. Inga Thorláksson
Dr. P. H. Thorlakson
J. B. Thorleifsson
Bjarni Thorsteinsson
Mrs. Guðr. Thorsteinsson
Mrs. S. Thorsteinsson
Mrs. Þ. Þ. Þorsteinsson
Th. Thorsteinsson
Vigfús Thorsteinsson
Örn Thorsteinsson
Jónas Thorvardarson
Mrs. S. Vigfússon
J. J. Vopni

"Ísafold"

Riverton, Man.

Heiðursfélagi:
Guttormur J. Guttormsson

Félagar:
Eysteinn Árnason
Mrs. Anna Árnason
Mrs. Helga Árnason
F. V. Benedictson
Mrs. Kristín S. Benedictson
Árni Brandson
Gísli Einarsson
Magnús Einarsson
Miss Svava Einarsson
Marino Elíasson
Mrs. Laura Eyjólfsson
Mrs. E. T. Frederickson
Miss Lillie Eyjólfson
Mrs. Sigrún Gíslason
Mrs. G. J. Guttormsson
Thorleifur Hallgrímsson
Magnús E. Johnson
Ingólfur Jóhannson
Ólafur Jónasson
Jón Jónsson
Miss Anna Lárusson
Séra Eyjólfur J. Melan
Mrs. Ólavía Melan
Gestur Pálsson
Leifur Pálsson
Friðfinnur Sigurðsson
F. P. Sigurðsson
Gísli Sigmundson
G. Sigurðson
Mrs. G. Sigurðson
Kristján Sigurðsson
Mrs. Indiana Sigurðson
Jón Sigvaldason

Mrs. Margrét Thorbergson
Sv. Thorvaldson, M.B.E.
Mrs. Kristín Thorvaldson
Sveinþór Thorvaldson
Gestur S. Vidal.
Börn og unglingar:
Katrín Árnason
Maria Baldvinsson
Evelyn Eyjólfson
A. G. Iris Fredrickson
F. V. Fredrickson
Jónas Melan
John Jóhannesson
Kristján Jóhannesson
Elma Johnson
Lawrence Johnson
Guðrún Johnson
Elín Sigurðsson
Helgi Sigurðsson
Irene Thorvaldson
Violet Thorvaldson

"Snæfell"

Churchbridge, Sask.

Magnús Bjarnason
séra S. S. Christopherson
Konráð Eyjólfsson
Jóhannes Einarson
Jón Gíslason
Mrs. Gróa Gunnarson
Ólafur Gunnarson
G. F. Gíslason
Mrs. Kristín Hinrikson
Eyjólfur Hinrikson
Björn Hinrikson
G. C. Helgason
Kristján Johnson
G. J. Markússon
Harry Marvin
Kristín Oddson
Thorleifur Péturson
Einar Sigurðson

"Brúin"

Selkirk, Man.

Jón Anderson
Bjarni Árnason
Mrs. Thora Austman
Miss Dóra Benson
Kristján Bessason
Þórður Bjarnason
Bjarni Dalman
Norman Dalman
Mrs. Ásta Eiríksson
Mrs. Guðrún Finnson
Guðjón Friðriksson
Björn Gilbertson
Mrs. Br. Guðbrandson
Kristinn Goodman
Páll Goodman
Mrs. Sigríður Goodman
Mrs. Ingveldur J. Henry
E. J. Hinriksson
Magnús Hjörleifsson
Sigurður Indriðason
Jón Ingjaldson
Mrs. Guðrún Ísfeld
Miss Halld. Jóhannesson
Olgeir Jóhannesson
Gestur Jóhannsson
Ingi C. Jóhannsson
Stefán Jóhannsson
Mrs. G. M. Johnson
Hinrik Johnson
Mrs. Sigurbjörg Johnson
Mrs. Vigdís Johnson
Klemens Jónasson
Tryggvi Jónasson
Einar Magnússon
Mrs. Emma Magnússon
Páll Magnússon
Mrs. Rakel Maxon
Mrs. Ingibjörg Oddson
Jón Ólafsson
Mrs. Kristín Ólafsson
Ólafur Ólafsson
Séra Sigurður Ólafsson
Mrs. Thora Oliver
Kristján Pálsson
Jóhann Pétursson
Árni Sigurðson
Jón Sigurðson
Sveinn Skaftfeld
Bjarni Skagfjörð
Mrs. Jafeta Skagfjörð
Jón Skárdal
Mrs. Guðrún Stefánsson
Mrs. S. G. Stefánsson

VÉR BORGUM REIKNINGANA

þegar þér hættið starfi

Þér skuluð ákveða nú á hvaða aldri þér ætlið að hætta að vinna, hvert það er þegar þér eruð 55, 60 eða 65. Tiltakið upphæðina, sem þér þurfið að hafa á þeim aldri til þess að geta notið lífsins. Semjið svo við Great-West Life að senda yður mánaðarlega peningaávísun fyrir þeirri upphæð. Meirihluti manna hefir engar tekjur um sextugs aldur. En þér getið verið sjálfstæður. Þér getið sett yður niður og tekið lífinu rólega, ef þér tryggið framtíð yðar með Great-West Life eftirlauna greiðslu.

Þetta fyrirkomulag veitir yður hærri inntektir á ári hverju fyrir minni peninga, en nokkurt annað sparisjóðs fyrirkomulag. Það tryggir yður fastar árstekjur eins lengi og þér lifið. En í því falli að dauða yðar beri að höndum, áður en ársborganirnar byrja, þá fá erfingjar yðar, greitt í peningum, það sem þér hafið þegar lagt fyrir. Giftir menn geta gert þessa ráðstöfun sameiginlega fyrir sig og konu sína, svo að hvort þeirra sem lengur lifir fái þessar tekjur áfram.

•

BJARNI DALMAN

Umboðsmaður

SELKIRK, MANITOBA

THE GREAT-WEST LIFE
ASSURANCE COMPANY
HEAD OFFICE --- WINNIPEG

S. J. Stefánsson
Ágúst Sæmundson
Oddur Sveinsson
Mrs. Ingibjörg Thordarson
Theodór Thordarson
Mrs. Björg Thorsteinsson
Th. S. Thorsteinsson
W. P. Thorsteinsson
Walter Walterson, Sr.
Jón Vogen

"Fjallkonan"

Wynyard, Sask.

S. S. Anderson
B. Arngrímsson
Jón Arngrímsson
Þórður Ásgeirsson
H. J. Austfjörð
Hallgrímur Axdal
Mrs. Jóna Axdal
H. J. Bardal
Thórhallur Bárdal
Gísli Benediktsson
Steini Bergman
B. Bjarnason
Mrs. Guðrún E. Björnsson
Sigga Björnson
Guðmundur Egilsson
Kristinn Eyjólfsson
Jens Elíasson
Th. Gauti
Mrs. Th. Gauti
Gísli Gillis
Gunnlaugur Gíslason
Mrs. Halldóra Gíslason
Valdimar Gíslason
Mrs. G. Goodman
Sigtryggur Goodman
G. O. Gunnarson
C. H. Grímsson
Gísli Guðjónsson
A. Guðmundsson
G. F. Guðmundsson
Finnbogi Guðmundsson
Steinþór Gunnlaugsson
Ástvaldur S. Hall
Mrs. Andrés Helgason
Hosias Hosiasson
Magnús Ingimarsson
Gunnar Jóhannsson
Jón Jóhannsson
Barney Johnson
Finnbogi Johnson
Sigurður Johnson
Valdi Johnson
Axel Jónasson
Kristján Jónasson
Magnús Jónasson
Mrs. Albína Jóelsson
Ingi Magnússon
Fríða Pálsson
M. J. Skagfell
Ólafur Stefánsson
Fred Thorfinnsson

The Junior Icelandic League
1941 Membership

Mrs. Einar Árnason
Miss Helga Árnason
Miss Anna Anderson
Mrs. Ena Anderson
Miss Nína Anderson
Jochum Ásgeirsson
Mrs. J. Ásgeirsson
Geo. Ásgeirsson
Miss Edna Ásgeirsson
E. Baldwinson
Miss Olga Benson
Miss Lily Bergson
Gísli Borgford
Miss Lara Borgford
A. G. Bardal
Mrs. A. G. Bardal
Miss Emily Bardal

Miss Sybil Benjaminson
Miss Inga Benjaminson
Johann Bjarnason
Miss Sigurlaug Breckman
Mrs. E. Couch
Paul Clemens
Mrs. P. Clemens
Hjalmur Danielson
Mrs. H. Danielson
Baldur Danielson
Arni G. Eggertson
Mrs. A. G. Eggertson
Miss Helga Eggertson
Miss Elín Eggertson
Miss Guðrún Eggertson
Miss Margaret Einarson
Miss Stefania Eydal
Gunnar Erlendson
Miss Kay Ellice
Miss Thelma Erickson
Gissur Elíasson
Thos. Finnbogason
B. Freymóðson
Miss Dora Goodman
Miss Jona Goodman
Miss Doris Goodman
Miss Ruth Goodman
Miss Caroline Gunnarson
Sigfus Gillis
Miss Kay Gauti
Th. Guðmundson
Mrs. Th. Guðmundson
Miss Mattie Halldorson
Miss Emily Halderson
Miss Helen Halldorson
Hugh. L. Hanneson
Mrs. Hugh L. Hanneson
F. L. Hanson
Mrs. F. L. Hanson
Miss Margret Hjaltason
G. L. Johannson
Mrs. G. L. Johannson
Harold Johnson
Miss Anna Johnson
Miss Steina Johnson
Miss Loa Jonasson
Jonas Jonasson
Steindór Jakobson
Mrs. S. Jakobson
S. Jakobson, Jr.
G. F. Jonasson
Mrs. G. F. Jonasson
W. Johannson
Mrs. W. Johannson
Grímur Johannesson
Mrs. G. Johannesson
H. J. Lindal
Mrs. H. J. Lindal
Miss Violet Lindal
Miss María Markan
Miss Jórunn Magnússon
Dr. F. Olafson
Mrs. F. Olafson
Rev. P. M. Petursson
Miss Margret Petursson
Thor Petursson
O. Bjorn Petursson
Mrs. O. B. Petursson
Miss Elsie Petursson

Petur B. Petursson
Siggi Petursson
Miss Edith Peterson
Mrs. J. H. W. Price
Miss Grace Reykdal
Miss Hazel Reykdal
Arthur Reykdal
Dr. L. A. Sigurdson
Mrs. L. A. Sigurdson
Mrs. Lára B. Sigurdson
Sig. Sigmundson
Mrs. S. Sigmundson
Miss Olive Sigmundson
Joe Sigurdson
Mrs. L. G. Salverson
Miss Caroline Solvason
Halldor Swan
Sig. T. Sigurdson
Mrs. S. T. Sigurdson
Miss Anna Skaptason
Miss Ethel Sveinson
Miss Lily Solmundson
Thor. Sigurdson
Freeman Skaptason
Dr. E. Steinþórsson
Mrs. E. Steinþórsson
Edwin Stephenson
Miss Laura Thordarson
Örn Thorsteinson
Gunnar Thorlakson
Mrs. D. Thorsteinson
Jonas Thorsteinson
Thorsteinn Thorsteinsson
Sveinbjörn Thorsteinson
Miss Halld. Thorsteinson
Miss Ragnh. Thorsteinson
Paul Thorkelson
Mrs. P. Thorkelson
John Thordarson
Mrs. J. Thordarson
Stanley Tallman
Mrs. S. Tallman
G. S. Thorvaldson
Harold Vidal

The Executive:

Pres., O. B. Petursson

Vice-Pres.,
Arni G. Eggertson, K.C.

Sec., Grace Reykdal

Treas., Mattie Halldorson

Members-at-large:
H. Danielson
G. Ásgeirsson
S. Sigmundson

Sports Convener:
Thor Finnbogason

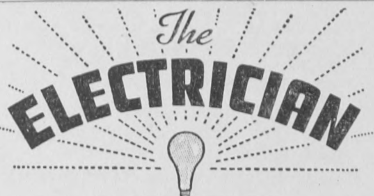
Social Conveners:
Mrs. E. Árnason
Helen Halldorson.

Sambandsdeildin "Vísir"

Chicago, Ill.

Mr. & Mrs. Egill Anderson
Mr. & Mrs. Oliver R. Alfred
Mr. & Mrs. Sigurður Arnason
Mrs. Steina Bergman
J. S. Bjornson
Miss Aurora Bjornson
Mr. & Mrs. Paul Bjornson

Mr. & Mrs. S. K. Bjornson
Miss Viola Barnes
Mrs. Ragna Barnes
Egill Erlendson
Mr. & Mrs. Walter Frisk
Mr. & Mrs. Ray Gislason
Guðmundur Guðlaugson
Mr. & Mrs. Skafti Guðmundson
Mr. & Mrs. Jacob C. Guðmundson
Mr. & Mrs. Jóh. Goodman
Mrs. Sigrún Hanneson
Miss Ellen Hanneson
Miss Sofia Halldorson
Mr. & Mrs. Paul Halldorson
Mr. & Mrs. Elmer Halldorson
Mr. & Mrs. Árni Helgason
Dr. & Mrs. Sveinbjorn Johnson
Edward Lundal
Miss Virginia Osborne
Mr. & Mrs. William G. Paul
Mr. & Mrs. Joseph Samson
Mr. & Mrs. J. Storm
Mr. & Mrs. Allan T. Sveinson
Mr. & Mrs. Norman T. Sveinson
Mrs. Sigrid Strodtz
Paul Reykjalín
Mr. & Hrs. Haldor H. Reykjalín
Mr. & Mrs. Wm. H. Taylor
Eric Vigfusson
Kjartan Vigfússon

Sambandsdeildin "Harpa"

Bellingham, Wash.

Mrs. Lukka Ásmundsson
Mrs. Jessie Westford
Mrs. Christine Oddson
Mrs. Christine Swanson
Mrs. Margaret Thompson
Mrs. Lena Willoughby
Mrs. Carrie Norsted
Mrs. Ena Reykdal
Mrs. Dora Thorsteinsson
Mrs. Freya Bourne
Mrs. Ione Jones
Mrs. Margaret Bullock
Mrs. Jennie Sophusson
Mrs. Sophie Farnum
Miss Irene Jones
Miss Christine Johnson
Miss Rose Goodman
Mr. Steinthor Hjartarson
Mr. Sigurður Reykdal
Mr. Thorst. Thorsteinsson
Mr. Walter Vopnfjörð
Mr. Stefán Johnson
Mr. Einar M. Einarsson
Mr. Hjörtur Hjartarson
Mr. Helgi S. Helgason

Dánarskrá 1941

J. K. Einarsson,
Cavalier, N. Dak.
Geirmundur B. Olgeirson,
Edinburg, N. Dak.
Mrs. Anna H. Björnsson,
Edinburg, N. Dak.
Jón Kernested,
Winnipeg Beach, Man.
Finnbogi Finnbogason,
Árborg, Man.
Mrs. Kristín Sigurðsson,
Red Deer, Alta.
Jónas Jónasson,
Winnipeg, Man.
Mrs. Dorothea Pétursson,
Winnipeg, Man.
Mrs. Maria Baldvinsson,
Lundar, Man.
Jónas Jónasson,
Reykjavík, Ísland
Guðmundur Jónsson,
Siglunes, Man.
Mrs. H. S. Freeman,
Poulsbo, Wash.
J. J. Henry,
Petersfield, Man.
Sigurjón Eiríksson,
Winnipeg, Man.
Ólafur Hall,
Wynyard, Sask.
Joseph Gillis,
Wynyard, Sask.
Kristján Kristjánsson,
Churchbridge, Sask.

Capital Coal Company Ltd.

246 SOMERSET BLDG. SÍMI 24 512

Besta tegund kola til heima notkunar og gufukol.

Vér erum sérfræðingar í öllum tegundum kola til heimilisnotkunar, sem og við gufuhitunartæki. Geymd í þéttheldum byrgjum yður til öryggis og ánægju.

G. F. JONASSON, Pres. & Man. Dir. S. M. BACKMAN, Sec.-Treas.

KEYSTONE FISHERIES LIMITED

WHOLESALE DISTRIBUTORS OF FRESH AND FROZEN FISH

PERFECTION NET & TWINE COMPANY

Phone 95 227 Winnipeg, Manitoba 325 Main Street

RIVERTON HOTEL CO. LTD.

Tekur á móti gestum á öllum tímum. Góðar máltíðir, svefnherbergi og öll aðhlynning eftir bestu föngum. Óska eftir viðskiftum Íslendinga.

RIVERTON John Lupyrypa, eigandi MANITOBA

M. KIM — *Furrier* GRÁVÖRUVERSLUNIN VELÞEKTA

Býr til loðkápur fyrir karla og konur af vönduðustu gerð. Kaupir og selur alskonar dýraskinn — sútaðar húðir og loðfeldi.

VANDAÐUR VARNINGUR — SANNGJARNT VERÐ

333 Portage Ave. Talsími 86 947 Winnipeg, Man.

Auglýsingaskrá Tímaritsins

In Memoriam

ARNI EGGERTSSON

elsti verkamaður Þjóðræknisfélagsins og einn af stofnendum þess, andaðist 12. febrúar, 1942, um það bil er þetta rit var fullprentað.